

ความต้องการ การเปิดรับ และความพึงพอใจ ในการใช้สื่อ
ของผู้สูงวัยยุคสังคม 4.0 ในเขตกรุงเทพมหานคร

นวกัณฑ์ ธรรมชอบ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรนิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2562

**Media Needs, Uses and Gratifications among Elderly in Bangkok
in the Social Era 4.0**

Nawapat Thamchob

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Communication Arts Program
Faculty of Communication Arts, Dhurakij Pundit University**

2019

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญา นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์   ความต้องการ การเปิดรับ และความพึงพอใจ ในการใช้สื่อ ของผู้สูงวัย
ยุคสังคม 4.0 ในเขตกรุงเทพมหานคร

เสนอโดย   นายนวกัณฑ์ ธรรมชอบ

หลักสูตร   นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ศักดิ์ ทิศาภาคย์
ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิระโสภณ)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ศักดิ์ ทิศาภาคย์)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนทกานต์ ดวงรัตน์)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทันตแพทย์ สุปรีดา อุดุลยานนท์)

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมา สตะเวทิน)

คณะนิเทศศาสตร์รับรองแล้ว

.....
(อาจารย์กอบกิจ ประดิษฐ์ผลพานิช)

วันที่ 15 เดือน พ.ย. พ.ศ. 2562

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ความต้องการ การเปิดรับ และความพึงพอใจ ในการใช้สื่อของ ผู้สูงวัยยุคสังคม 4.0 ในเขตกรุงเทพมหานคร
ชื่อผู้เขียน	นวกัทธ์ ธรรมชอบ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ศักดิ์ ทิศภาคย์
หลักสูตร	นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

ในสังคมปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีเป็นตัวขับเคลื่อนและเน้นการสร้างความสะดวกสบายระหว่างกัน กลุ่มผู้สูงวัยเป็นประชากรอีกกลุ่มหนึ่งที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และสังคมยังต้องการองค์ความรู้ทางวิชาการอีกมากเพื่อนำมาใช้ประโยชน์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่ผู้สูงวัย

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับผู้สูงวัยทั้งในเรื่องความต้องการเนื้อหาในสื่อ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ และความพึงพอใจในเนื้อหาจากสื่อที่มีอยู่ โดยเก็บข้อมูลกับผู้สูงวัย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนที่ทำกิจกรรมนอกบ้าน กลุ่มผู้อยู่ติดบ้าน และกลุ่มผู้ถูกทอดทิ้ง ตลอดจนสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นหาแนวทางในการผลิตสื่อที่สร้างความสุขให้แก่ผู้สูงวัย ผลการวิจัยพบว่า แม้อินเทอร์เน็ตจะเป็นช่องทางการสื่อสารสมัยใหม่ของผู้สูงวัยบางกลุ่ม แต่สื่อดั้งเดิมอย่าง โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ยังคงเป็นสื่อยอดนิยมที่มีการเปิดรับตลอดช่วงวัน ทั้งนี้ เนื้อหาที่ผู้สูงวัยต้องการมีหลายด้านแต่จะเป็นในด้านการดูแลสุขภาพมากที่สุด ส่วนเนื้อหาด้านการสร้างอาชีพ และการเก็บออมเป็นประเด็นที่ต้องการน้อยที่สุด ข้อค้นพบนี้สวนทางกับการสำรวจความพึงพอใจซึ่งค้นพบว่าผู้สูงวัยพึงพอใจในเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ด้านสติปัญญาที่นำเสนอผ่านสื่อมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญทำให้ทราบว่า การผลิตเนื้อหาในสื่อสำหรับผู้สูงวัยมีอุปสรรค อีกทั้งยังต้องการการสนับสนุนและส่งเสริมจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานรัฐ และองค์กรเอกชน

Thesis Title	Media Needs, Uses and Gratifications among Elderly in Bangkok in the Social Era 4.0
Author	Nawapat Thamchob
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr.Phithaksak Thisaphak
Department	Communication Arts
Academic Year	2019

ABSTRACT

In the present society that technology is the drive and focus on making equality between each other. Group of the elder is a group of people that keep increasing and society still need to have a lot of academic knowledge to apply with the quality of life development for the elder.

This research focuses to learn about the relationship between media and the elder both about need a content on behavior of open to receive the media and satisfaction on content from their based media by collecting data from 3 groups of elder which are group of elder that participate on outdoor activity, group of elder who are the homebody and group of elder who are neglected along with interview the involved experts to find a way to create content that provide happiness to the elder. The result of this research found that even internet media is a modern channel for some group of elder but the original media like television, radio and newspaper still are the most popular media during the elder's whole day so as to the content that the elder need have many sides but the most needed content is about take care of the health. For the least needed content is about career building and saving money which this discovery point walk by in the opposite directions with the survey finding about satisfaction which found that the elder satisfy in the content about encouraging intelligence knowledge that present the most through media. However, the information from experts indicate that creating the content on each media for the elder still have an obstruction as well as need of support and encourage from each sectors both government and private sector.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาคุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้จัดทำเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงวัยและผู้ที่กำลังเข้าสู่ภาวะสูงวัย ความสำเร็จทุกประการของการศึกษาครั้งนี้ด้วยความอนุเคราะห์จากทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ โดยเฉพาะบุคคลที่สำคัญที่สุด 2 ท่าน ขอกล่าวขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ศักดิ์ ทิศภาคลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาคุณฐิณีพนธ์ที่ให้ความกรุณาอบรมสั่งสอน ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ และช่วยผลักดันในการทำคุณฐิณีพนธ์มาโดยตลอด ขอกราบขอบพระคุณประธานกรรมการและคณะกรรมการสอบคุณฐิณีพนธ์ทุกท่าน รองศาสตราจารย์ ดร.พีระ จิระโสภณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัฒนกานต์ ดวงรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุปรีดา อุดยานนท์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปฐมา สตะเวทิน ที่ได้ให้ความกรุณา และให้คำแนะนำอันมีค่าตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณคณะผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ จากคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต สำหรับการสนับสนุน ให้โอกาส และให้คำแนะนำแก่ผู้เขียนในการศึกษาเป็นอย่างดี และขอขอบคุณเพื่อน ๆ รุ่นพี่ รุ่นน้องทุกท่านที่เป็นกำลังใจ ให้ความช่วยเหลือในการเรียน และการทำคุณฐิณีพนธ์อยู่เสมอ

นอกจากนั้น ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทั้งในส่วนของผู้ตอบแบบสอบถาม และผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่กรุณาเสียสละเวลาให้ข้อมูลและให้ความรู้เพิ่มเติมที่ด้วยใจจริง ทำให้การศึกษาครั้งนี้มีข้อมูลที่มีคุณค่า ขอขอบคุณผู้ประสานงานทุกท่านที่ทำให้ผมสามารถเข้าถึงข้อมูลและได้พบเจอกับผู้ให้ข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณบิดา นายวิชัย ธรรมชอบ มารดา นางปรีภักดิ์ ธรรมชอบ พี่ชาย นายชติพงษ์ ธรรมชอบ หลานสาว นางสาวชญาดา ธรรมชอบ และ ชญานิษฐ์ วิวัฒนาวิช ตลอดจนถึง พี่สะใภ้ หลานสาวอีกคน ญาติทุกท่าน และผู้มีพระคุณที่ไม่ได้เอ่ยนาม ทุกท่านมีส่วนสำคัญ คอยดูแล สนับสนุน ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และผลักดันให้การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลุล่วงได้

หากคุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้มีความผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขออภัยไว้แต่เพียงผู้เดียว คุณประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาคุณฐิณีพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขออุทิศให้บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ผู้มีพระคุณ และ ผู้สูงวัยทุกท่าน

นวกัทร์ ธรรมชอบ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฉ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. ปัญหาวิจัย.....	18
1.3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	18
1.4. สมมติฐานการวิจัย.....	19
1.5. นิยามศัพท์.....	19
1.6. ขอบเขตการวิจัย.....	20
1.7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	21
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	22
2.1. แนวคิดผู้สูงวัย.....	22
2.2. แนวคิดและทฤษฎีการใช้สื่อของผู้สูงวัย.....	32
2.3. แนวคิดและทฤษฎีการสร้างสื่อให้ผู้สูงวัย.....	38
2.4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสุข.....	51
2.5. แนวคิดสังคม 4.0.....	71
2.6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	80
2.7. กรอบแนวคิด.....	89
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	91
3.1. การเก็บข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ.....	91
3.2. การเก็บข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ.....	97
3.3. มาตรฐานคุณภาพงานวิจัย.....	102

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. ผลการวิจัย.....	104
ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	104
ส่วนที่ 2 ความต้องการด้านเนื้อหาจากสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0	111
ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0	124
ส่วนที่ 4 ความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0	139
ส่วนที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน	153
ส่วนที่ 6 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการสร้างสรรค์ เนื้อหาสำหรับผู้สูงวัย.....	157
5. สรุปและอภิปรายผล	175
5.1. สรุปผลการวิจัย	175
5.2. อภิปรายผลการวิจัย	199
5.3. ข้อจำกัดการวิจัย	205
5.4. ข้อเสนอแนะ	206
บรรณานุกรม	208
ภาคผนวก	224
แบบสอบถาม	225
ประวัติผู้เขียน	237

สารบัญตาราง

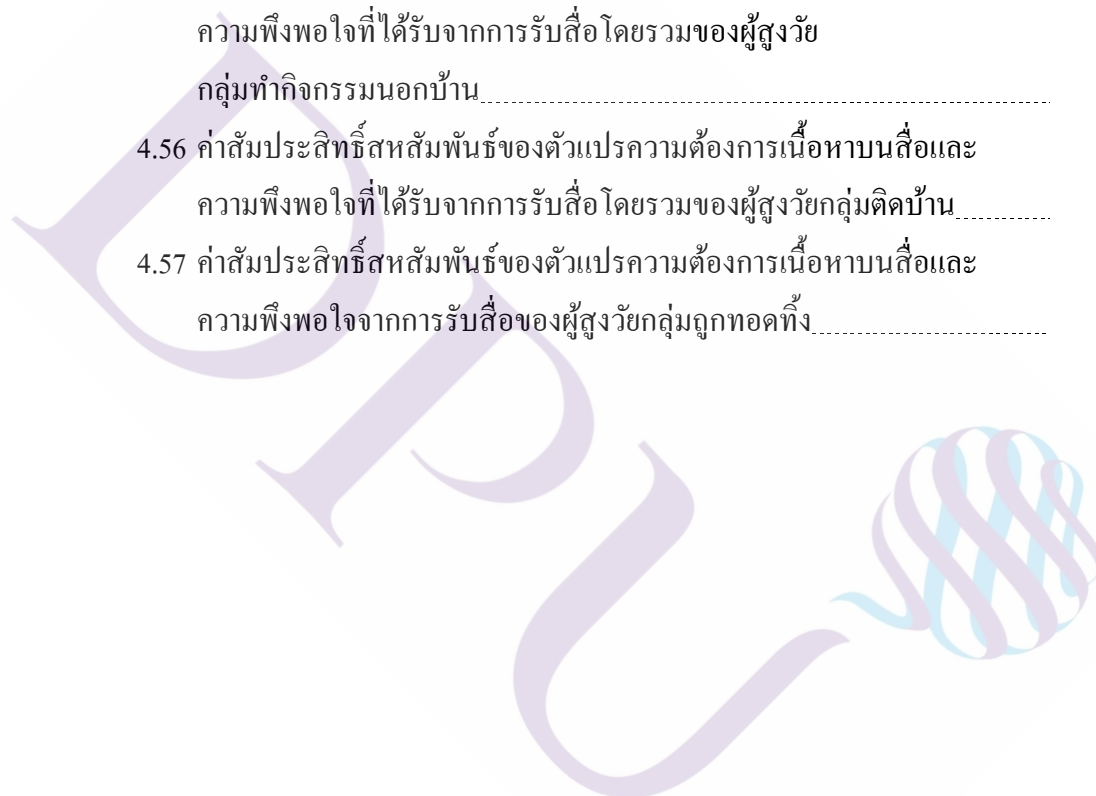
ตารางที่	หน้า
3.1 ตารางแจกแจงจำนวนผู้สูงวัยทั้งหมดในเขต และจำนวนกลุ่มตัวอย่าง.....	94
3.2 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาคของแบบสอบถาม.....	97
4.1 ข้อมูลคุณลักษณะผู้ตอบแบบสอบถาม.....	105
4.2 รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	106
4.3 รายได้เฉลี่ยและแหล่งที่มา.....	106
4.4 สถานภาพและสมาชิกในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	107
4.5 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม.....	108
4.6 ข้อมูลรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม.....	109
4.7 ข้อมูลสถานภาพและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกรายกลุ่ม.....	110
4.8 ความต้องการเนื่อหาด้านคุณค่าของผู้สูงวัย.....	112
4.9 ความต้องการเนื่อหาด้านคุณค่าของผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม.....	113
4.10 ความต้องการเนื่อหาด้านสุขภาพของผู้สูงวัย.....	114
4.11 ความต้องการเนื่อหาด้านสุขภาพของผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม.....	114
4.12 ความต้องการเนื่อหาด้านการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัย.....	115
4.13 ความต้องการเนื่อหาด้านการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม.....	116
4.14 ความต้องการเนื่อหาด้านเศรษฐกิจของผู้สูงวัย.....	117
4.15 ความต้องการเนื่อหาด้านเศรษฐกิจของผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม.....	117
4.16 ความต้องการเนื่อหาด้านสติปัญญาของผู้สูงวัย.....	118
4.17 ความต้องการเนื่อหาด้านสติปัญญาของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม.....	119
4.18 ความต้องการช่องทางสื่อสารของผู้สูงวัย.....	119
4.19 ความต้องการช่องทางสื่อสารของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม.....	120
4.20 ความต้องการเนื่อหาในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงวัย.....	121
4.21 ข้อมูลส่วนบุคคลกับความต้องการในเนื่อหาแต่ละด้าน.....	123
4.22 ความถี่ของผู้เปิดรับสื่อแต่ละประเภท.....	124
4.23 ตารางการเปิดรับสื่อแยกรายประเภทและรายกลุ่ม.....	125
4.24 พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่อโทรทัศน์.....	126

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.25 การเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม.....	127
4.26 ร้อยละของประเภทรายการโทรทัศน์ที่รับชมกับกลุ่มผู้สูงวัย.....	128
4.27 พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์.....	129
4.28 การเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ของผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม.....	130
4.29 ร้อยละประเภทหนังสือหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่อ่านกับกลุ่มผู้สูงวัย.....	131
4.30 พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่อวิทยุ.....	132
4.31 การเปิดรับสื่อวิทยุของผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม.....	133
4.32 จำนวนร้อยละของประเภทรายการวิทยุที่รับฟังกับกลุ่มผู้สูงวัย.....	134
4.33 พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต.....	134
4.34 การเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตของผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม.....	136
4.35 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้สูงวัยและประเภทสื่ออินเทอร์เน็ตที่ใช้.....	137
4.36 องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดและประเภทเนื้อหาในแต่ละสื่อ.....	138
4.37 องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดและประเภทเนื้อหาในสื่ออินเทอร์เน็ต.....	138
4.38 เปรียบเทียบสื่อที่เปิดรับกับช่วงเวลา.....	139
4.39 ความสุขด้านคุณค่าของผู้สูงวัย.....	140
4.40 ความสุขด้านคุณค่าของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม.....	141
4.41 ความสุขด้านสุขภาพของผู้สูงวัย.....	141
4.42 ความสุขด้านสุขภาพของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม.....	142
4.43 ความสุขด้านการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัย.....	143
4.44 ความสุขด้านการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม.....	144
4.45 ความสุขด้านเศรษฐกิจของผู้สูงวัย.....	144
4.46 ความสุขด้านเศรษฐกิจของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม.....	145
4.47 ความสุขด้านสติปัญญาของผู้สูงวัย.....	146
4.48 ความสุขด้านสติปัญญาของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม.....	146
4.49 ความสุขโดยภาพรวมของผู้สูงวัย.....	147
4.50 ความสุขโดยภาพรวมของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม.....	147
4.51 การประเมินความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อของผู้สูงวัย.....	149

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.52 ข้อมูลส่วนบุคคลกับระดับความพึงพอใจในเนื้อหาแต่ละด้านของผู้สูงวัย.....	151
4.53 ตารางเปรียบเทียบความต้องการเนื้อหาและความพึงพอใจต่อสื่อ.....	153
4.54 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรความต้องการเนื้อหาบนสื่อและ ความพึงพอใจที่ได้รับจากการรับสื่อโดยรวมของผู้สูงวัย.....	154
4.55 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรความต้องการเนื้อหาบนสื่อและ ความพึงพอใจที่ได้รับจากการรับสื่อโดยรวมของผู้สูงวัย กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน.....	155
4.56 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรความต้องการเนื้อหาบนสื่อและ ความพึงพอใจที่ได้รับจากการรับสื่อโดยรวมของผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้าน.....	155
4.57 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรความต้องการเนื้อหาบนสื่อและ ความพึงพอใจจากการรับสื่อของผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้ง.....	156

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ปัจจัยในการสร้างรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงอายุ.....	48
2.2 Hierarchical model of Subjective Well-being.....	59
2.3 กรอบแนวคิดศึกษา.....	89
4.1 ความต้องการและความพึงพอใจของผู้สูงวัยในแต่ละด้าน.....	152

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“ความรู้สึกชราเป็นเหมือนเรือที่กำลังถูกลมและคลื่นกระหน่ำเสียดจนแตกเป็นเสี่ยง ๆ” เป็นคำพูดของชายผู้สูงวัยในวัยใกล้ 70 คนหนึ่งได้พูดไว้ในงานวิจัย วรรณะเรื่องความสุขในผู้สูงวัยของวรรณวิสาข์ ไชโย (2555) ซึ่งสะท้อนถึงความรู้สึกของคนชราที่เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้วพบเจอปัญหาที่รุมเร้าเข้ามาอย่างมากมายจนเหมือนที่ จะไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ได้สำรวจปัญหาที่รุมเร้าผู้สูงวัย พบปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงวัย ได้แก่ 1) ปัญหา ด้านสุขภาพร่างกายที่เสื่อมโทรม มีโรค ภัย ไข้ เจ็บต่าง ๆ 2) ปัญหา ด้านเศรษฐกิจ เช่น ไม่มีรายได้ ลูกหลานไม่ดูแลหรืออุปการะเลี้ยงดู และไม่มีที่อยู่อาศัย 3) ปัญหา ด้านความรู้ สติปัญญา เนื่องจาก ไม่มีโอกาสในการเรียนเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาความรู้ให้กับตนเอง 4) ปัญหา ด้านสังคม ผู้สูงวัยบางส่วน จะสูญเสียอำนาจและตำแหน่งทางสังคมและถูกคนในสังคมมีทัศนคติที่เป็นทางลบต่อผู้สูงวัย เช่น เป็นคนล่าสมัย หรือเป็นภาระต่อสังคม เป็นต้น 5) ปัญหา ด้านจิตใจ ที่รู้สึกว่าเหว่ ไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่จากครอบครัวหรือสังคม และอาจจะมี ความวิตกกังวลต่าง ๆ เช่น กังวลว่าจะถูกลูกหลาน และญาติพี่น้องทอดทิ้ง กังวลในเรื่องความตาย 6) ปัญหา ด้านครอบครัว 7) ปัญหา ค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ซึ่งปัญหาเหล่านี้ผู้ที่เข้าสู่วัยสูงอายุต้องเตรียมความพร้อมกับการเปลี่ยนแปลง

จากสภาพสังคมในปัจจุบัน ผู้สูงวัยมักถูกสร้างภาพไว้ว่าเป็นช่วงวัยที่เป็นระยะสุดท้ายของชีวิต มีแต่ปัญหาสุขภาพและความเสื่อมโทรมและสึกหรอของร่างกาย เช่น มีสภาพร่างกายที่ผิวน้ำแห้งเหี่ยว ผมหงอกขาว ดวงตาฝ้าฟาง ความจำไม่ดี นอกจากนั้นยังต้องพึ่งพิงผู้อื่นในการดำเนินชีวิตอีกด้วย จากลักษณะดังกล่าวนี้ทำให้หันยี่ที่มีต่อคำว่า ผู้สูงวัย มักถูกตีความในลักษณะ “ความเสื่อมถอย” และ “ความไม่มีประโยชน์” (สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2553) สื่อยังซ้ำเติมด้วยการฉายภาพซ้ำของความสูงอายุนัยทางด้านลบ เป็นการสร้างทัศนคติที่ไม่ดีให้กับคนในสังคม ทำให้เกิดการเหมารวมว่าผู้สูงวัยทั้งหมดเป็นอย่างไรที่สื่อนำเสนอ เช่น วันผู้สูงวัย สื่อนำเสนอภาพข่าวการรดน้ำคำหัวผู้ใหญ่ในบ้านพักคนชราหรือสถานสงเคราะห์คนชราที่ลูกหลานทอดทิ้ง มีแต่คนชราที่อยู่รวมกัน สุขภาพทรุดโทรม การแต่งกายที่ไม่สวยงาม รวมถึงการเสนอข่าวผู้สูงวัยที่เชื่อมโยงกับการถูกทำร้าย ถูกกระทำความรุนแรง ถูกทอดทิ้ง ต้องพึ่งพิงผู้อื่น และอาศัยอยู่บ้านคนเดียว วัด หรือ

ตามสถานสงเคราะห์คนชรา ทำให้คนทั่วไปมองภาพแทนความจริงว่าถ้าใครอยู่ในวัยสูงอายุแล้ว จะมีแต่สิ่งที่มีนัยทางด้านลบตามที่สื่อนำเสนอ

การตกย้ำความหมายในด้านลบเป็นเหมือนการซ้ำเติมผู้สูงอายุ Phillipson and Barrs (2007) ได้กล่าวถึงควรเปลี่ยนแปลงมุมมองผู้สูงอายุในเรื่องของ ปัญหา ความอ่อนแอ และการเกษียณอายุ จากด้านลบเป็นด้านบวก เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ได้มีแต่ปัญหาอย่างเดียว กลับสร้างคุณประโยชน์ให้กับทั้งครอบครัวและสังคม ผู้สูงอายุที่เกษียณงานอยู่บ้านจะยังคงพยายามหาหนทางทำ เพื่อแบ่งเบาภาระของคนในครอบครัว เช่น ทำกับข้าว เลี้ยงลูกหลาน ทำความสะอาดบ้าน เพื่อให้ตัวเองมีประโยชน์ นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสังคม เช่น สอนหนังสือ ทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ให้กับชุมชน ความอ่อนแอไม่ได้มาจากความสูงอายุ แต่มาจากโรคภัยไข้เจ็บที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ซึ่งโรคภัยไข้เจ็บบางทีเกิดขึ้นตั้งแต่เด็ก ๆ หรือบางคนอายุ 70 – 80 ปี ยังมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสามารถทำงานได้อยู่ และบุคคลที่ต้องการเกษียณอายุไม่ได้มีแต่ผู้สูงอายุที่ต้องการการเกษียณอายุ ในปัจจุบันคนในวัยหนุ่มสาวก็ต้องการเกษียณอายุแล้ว เนื่องจากต้องการหยุดเหนื่อยจากการทำงาน ทำให้มุมมองผู้สูงอายุต่อการทำงานได้เปลี่ยนไป

1.1.1 ปัญหาในผู้สูงอายุ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุพบว่า ผู้สูงอายุในปัจจุบันพบเจอกับปัญหาหลากหลายประเภท ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกลุ่มของปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุได้ 6 ด้าน ด้วยกัน คือ 1) ด้านคุณค่า 2) ด้านสุขภาพ 3) ด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านการดำเนินชีวิต 5) ด้านสติปัญญา และ 6) ด้านนโยบายจากรัฐ ดังนี้

1) ด้านคุณค่า

จากงานวิจัยของวิลาวัลย์ บริรักษ์ และอรวรรณ ลอยฟู (2555) พบว่าทัศนคติของคนในสังคมที่มีต่อผู้สูงอายุได้เปลี่ยนไปจากในอดีตที่ผู้สูงอายุจะเป็นผู้ที่รับการยกย่องนับถือ มีสถานภาพทางสังคมที่สูง เป็นปูชนียบุคคล เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของครอบครัว เป็นเสาหลักของชุมชน แต่ปัจจุบันผู้สูงอายุถูกลดบทบาททางสังคม อาจมาจากคนบางกลุ่มทำให้สังคมมองผู้สูงอายุด้วยศักยภาพในสังคม ไม่ใช่ช่วยแรงงาน ต้องหยุดการทำงาน โดยการให้ความหมาย “ผู้สูงอายุ” ถูกเน้นในด้านของฟังก์ชันการทำงานแทนด้านคุณค่า ผู้สูงอายุถูกมองว่ามีประสิทธิภาพการทำงานที่ลดลง มีความเสื่อมโทรมของร่างกาย เร็วแรงน้อย เคลื่อนไหวร่างกายช้า ความจำเริ่มเสื่อม เจ็บป่วยนานหายได้ช้า (Anthony, 2010) เป็นภาระและเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาประเทศ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งอาจไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป โดยเฉพาะปัจจุบันที่การแพทย์พัฒนา

การดูแลเอาใจใส่ร่างกาย การรักษาสุขภาพ ทำให้มนุษย์มีอายุที่ยืนยาวและแข็งแรงขึ้น (เฉลิมพล แจ่มจันทร์, 2555)

จากผลสำรวจของนิคัาโพลแห่งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2556) เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนทั่วไปที่มีต่อผู้สูงวัย พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 69.75 มีทัศนคติเชิงบวกและคิดว่าผู้สูงวัยนั้นมีคุณค่า มีเพียงร้อยละ 30.25 เท่านั้น ที่มีทัศนคติในเชิงลบต่อผู้สูงวัย เนื่องจากสังคมไทยถูกปลูกฝังให้มองคุณค่าของบุคคลว่าผู้สูงวัยและผู้ชราว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญ มีบทบาท สร้างคุณประโยชน์ และคุณค่าในครอบครัวและสังคมไทย สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์ (2544) ได้ศึกษาความหมายและตำนานเกี่ยวกับคำว่า “สูงอายุ” “ชรา” หรือ “แก่” โดยพบว่าในอดีตมีนัยทางบวก เช่น เข้มข้น แก่กล้า แก้ววิชา การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ที่อยู่ยาวนาน ดังคำกลอนที่ว่า “คนจะงาม งามที่ใจ ไซ้ไบหน้า คนจะสวย สวยจรรรยา ไซ้ตาหวาน คนจะแก่ แก่ความรู้ ไซ้อยู่นาน คนจะรวย รวยศิลาทาน ไซ้บ้านโต” หรือสุภาษิตที่ว่า “แก่มะพร้าว เฒ่ามะละกอ” ซึ่งหมายถึงมะพร้าวแก่ยังมีแก่นทำประโยชน์ได้ แต่มะละกอแก่ไม่มีประโยชน์อันใดล้มลงได้ง่ายเพราะข้างในกลวง “เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด” “อาบนํ้าร้อนมาก่อน” และ “หัวหงอกเดินนำ หัวดำเดินตาม” ซึ่งมีความหมายในทางผู้สูงวัยมีประสบการณ์ที่มากกว่า ในทางพุทธศาสนาใช้คำว่า “รัตตัญญู” หรือผู้รู้ราตรีนาน โดยยกย่องพระเถระผู้ใหญ่ที่บวชก่อน และรู้อะไรมากกว่าคนอื่น ๆ ทั้งหมดนี้ ผู้สูงวัยถูกมองในด้านของคุณค่า โดยเน้นว่าผู้ที่มีอายุเยอะต้องมีความรู้และประสบการณ์ที่เยอะกว่า คนหนุ่มสาว สามารถเป็นที่พึ่งพิง ให้ความช่วยเหลือกับบุคคลอื่น

มัลลิกา มัติโก และคณะ (2542) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ร่วมโพธิ์ร่วมไทร: สถานภาพและบทบาทในสังคมของผู้สูงวัย” คุณค่าของผู้สูงวัยจะมีมากหรือน้อยเกิดขึ้นได้ด้วยเงื่อนไขดังต่อไปนี้

ก. มีคุณค่าเพราะเกิดมานาน มีประสบการณ์มาก สามารถถ่ายทอดสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อคนรุ่นหลัง

ข. มีคุณค่าเพราะความดี ทั้งนี้ความดีเกิดจาก การมีศาสนา การทำบุญทำทานที่วัด การอยู่ในศีล ในธรรม มีเมตตากรุณา จนถึงปฏิบัติตัวไม่ให้เป็นที่รำคาญของลูกหลาน เช่น ไม่พูดมาก ไม่พูดเพื่อเจ้า และเป็นคนใจดี มีคนนับถือ

ค. มีคุณค่าเพราะมีโภคทรัพย์ หรือทรัพย์สินเงินทอง หรือสมบัติที่ผู้สูงวัยเป็นเจ้าของ ผู้สูงวัยคนใดที่มีสมบัติ ก็จะมีคุณค่า ผู้สูงวัยที่ไม่มีสมบัติ มีฐานะยากจนก็ไม่มีคุณค่า เพราะลูกหลานไม่สนใจ

ง. มีคุณค่าเพราะมีบุญคุณ จากการที่ผู้สูงวัยมีสถานภาพความเป็นพ่อแม่ จึงมีบุญคุณด้วยการให้กำเนิด อบรมเลี้ยงดูลูก ๆ มา นอกจากนี้ยังมีบุญคุณที่ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นไว้อีกด้วย

จ. มีคุณค่าเพราะยังทำประโยชน์ให้กับครอบครัวและสังคมได้

ฉ. มีคุณค่าเพราะเป็นที่พึงพอใจ แม้ผู้สูงวัยจะทำอะไรไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ในการช่วยงานต่าง ๆ ไม่มีเงินทองทรัพย์สินสมบัติ แต่ผู้สูงวัยก็ยังเชื่อว่าตนเองมีคุณค่าทางจิตใจให้ลูกหลานได้

ช. มีคุณค่าเพราะมีคนให้คุณค่า เช่น ลูกหลานให้ค่าด้วยการปฏิบัติที่แสดงความเคารพเอาใจใส่ ดูแลปรนนิบัติ

คุณค่าของผู้สูงวัยดังกล่าวจึงสามารถสร้างได้เฉพาะกับบุคคลหรือกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่สำหรับบางบุคคลหรือกลุ่มอาจมีการลดทอนคุณค่าลงตามเงื่อนไขที่แต่ละปัจเจกหรือสังคมตั้งเอาไว้ ซึ่งผู้สูงวัยอาจเผชิญกับปัญหาคุณค่าที่ถูกเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันจนปรับตัวกับคุณค่าที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ได้ในช่วงบั้นปลายของชีวิต

2) ด้านสุขภาพ

ผู้สูงวัยเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายไปในทางเสื่อมถอยหลาย ๆ ด้าน ทำให้ความสามารถในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ลดลง เกิดความรู้สึกทางลบและมีผลทำให้ผู้สูงวัยไม่มีความสุข (สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงวัย, 2548) จากผลสำรวจสุขภาพประชาชนไทยปี 2551-2552 โดยสำนักงานสำรวจสุขภาพประชาชนไทย (สสท., 2552) พบว่าผู้สูงวัย 1 ใน 7 คน จะรู้สึกว่าคุณมีสุขภาพไม่ดีถึงไม่ดีมาจากความเสื่อมถอยของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เกินครึ่งหนึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับการมองเห็นจากโรคต้อกระจก ปัญหาสายตา หรืออื่น ๆ 1 ใน 3 มีปัญหาในการได้ยิน ซึ่งอาจต้องใช้เครื่องช่วยฟังมากกว่าครึ่งมีปัญหาเรื่องการเคี้ยวอาหารเนื่องจากมีฟันน้อยกว่า 20 ซี่ รวมถึงเป็นโรคเกี่ยวกับฟัน นอกจากนั้น ร้อยละ 30 มีปัญหาในการกลืนปัสสาวะ ร้อยละ 23 มีปัญหาในการกลืนอุจจาระ และร้อยละ 54.9 มีโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว

สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงวัย (2549) ได้ทำการสำรวจและศึกษาภาวะสุขภาพของผู้สูงวัย 4 ภาคของไทย ซึ่งผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าโรคเรื้อรังหรือกลุ่มอาการที่เป็นปัญหาสุขภาพของผู้สูงวัยที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มโรคข้อและ กระดูก กลุ่มโรคหลอดเลือดหัวใจ กลุ่มโรคหลอดเลือดสมอง กลุ่มโรคทางเดินหายใจ นอกจากการเจ็บป่วยเรื้อรังแล้ว ผู้สูงวัยจำนวนไม่น้อยยังต้องประสบกับภาวะทุพพลภาพ หรือต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดำรงชีวิต และพบว่าแม้ผู้สูงวัยจะมีอายุเฉลี่ยที่ยืนยาวขึ้น แต่ผู้สูงวัยก็ไม่ได้มีสุขภาพที่ดี ผลการศึกษาชี้ว่ามีจำนวนช่วงเวลาที่ผู้สูงวัยต้องพึ่งพาผู้อื่นหรือที่มีปัญหาด้านสุขภาพจนไม่สามารถช่วยตนเองได้กลับเพิ่มสูงขึ้น ดังเห็นได้จากสถิติระยะเวลาที่ผู้สูงวัย (อายุ 80 ปี ขึ้นไป) ทั้งเพศชายและเพศหญิงมีชีวิตอยู่อย่างพึ่งพาผู้อื่น โดยผู้สูงวัยเพศชายเพิ่มจาก 0.5 ปี ในปี พ.ศ. 2545 เป็น 0.6 ปี ในปี พ.ศ. 2550 และเพศหญิงได้เพิ่มขึ้นจาก 0.9 ปี ในปี พ.ศ. 2545 เป็น 1.1 ปี ในปี พ.ศ.2550 สะท้อนให้เห็นว่าการมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้นของผู้สูงวัยนั้น ไม่ได้

หมายความว่าสุขภาพผู้สูงวัยจะดีขึ้น แต่กลับตรงกันข้ามในบางช่วงของชีวิตกลับต้องอยู่ในภาวะทุพพลภาพ ช่วยตนเองไม่ได้

นอกจากนี้ ผู้สูงวัยมีการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดวิกฤติทางจิตใจและอารมณ์หลายประการ มีอาการซึมเศร้า และอารมณ์อ่อนไหวง่าย ผู้สูงวัยจึงเป็นกลุ่มที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการด้านจิตใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่รู้สึกได้จากการใกล้ชิด บางครอบครัวแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตผู้สูงวัยด้วยการสนับสนุนให้ผู้สูงวัยมีงานอดิเรกทำ เช่น ชักชวนให้ผู้สูงวัยทำกิจกรรมต่าง ๆ พาไปเที่ยวนอกบ้าน ไปท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ ไปทำบุญกิจกรรมทางศาสนา ไปรับประทานอาหารนอกบ้าน และไปร่วมกิจกรรมสังคม เพื่อให้ไม่เหงาและรู้สึกถึงการเอาใจใส่ของคนในครอบครัว ผู้สูงวัยบางส่วนเกิดความรู้สึกสูญเสียในหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของตนเอง เช่น การที่เคยเป็นที่พึ่ง เป็นผู้นำให้กับคนอื่น การเป็นที่ยอมรับและยกย่องจากคนข้างเคียง เพื่อนฝูงหรือสังคมนอกจากนี้ การขาดที่พึ่ง เช่น ผู้ใกล้ชิด เพื่อนสนิทเสียชีวิต เป็นต้น อาจทำให้เกิดความรู้สึกเหงาและว้าเหว่ (อัมพร เบลูจพลพิทักษ์ และคณะ, 2555) ทำให้ผู้สูงวัยมีปัญหาสุขภาพจิตที่เกิดความรู้สึกสูญเสีย

ปัญหาสุขภาพร่างกายและสุขภาพจิตจึงเป็นปัญหาที่คู่กับผู้สูงวัย ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปและเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสุขของผู้สูงวัย ส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพ และการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยที่มีความยากลำบากมากขึ้น จึงทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขลดน้อยลง (รศรินทร์ เกร์ และคณะ, 2553)

3) ด้านเศรษฐกิจ

ทางเศรษฐกิจ เป็น ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับผู้สูงวัย ผู้สูงวัยโดยส่วนใหญ่เกษียณอายุการทำงานแล้ว บางส่วนเป็นแรงงานนอกระบบ เช่น เกษตรกรรม หัตถกรรม หรือใช้แรงงานทั่วไป โดยมีสัดส่วนผู้สูงวัยที่ทำงานเท่ากับร้อยละ 35 ของประชากรผู้สูงวัย และมีสัดส่วนที่น้อยลงไปตามอายุที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากความสามารถในการทำงาน เมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้นเร็วแรงในการทำงานลดลงตามลำดับจนไม่สามารถทำงานได้ รวมถึงการถดถอยของอวัยวะในร่างกาย เช่น ความจำลดลง หูเริ่มหนวก ตาฝ้าฟาง เป็นต้น (วิพรรณ ประจวบเหมาะ, 2553) ผู้สูงวัยส่วนใหญ่ 3 ใน 5 คน ไม่ได้ทำงาน อาศัยรายได้หลักจากเบี้ยยังชีพของรัฐบาล (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงวัยไทย [มส.พส.], 2554) และบุตร ซึ่งเป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจที่สำคัญของผู้สูงวัย โดยการสำรวจประชากรของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงวัยไทย พบว่าประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรผู้สูงวัยทั้งในเมืองและชนบทมีรายได้หลักมาจากการเกื้อหนุนของคนในครอบครัว ลูกหลานทำหน้าที่เป็นเสาหลักออกทำงานหาเลี้ยงครอบครัว โดยให้ผู้สูงวัยอยู่บ้านทำหน้าที่ในการเลี้ยงหลาน

ในการพิจารณาลักษณะทางเศรษฐกิจ นอกจากจะพิจารณาจากภาวะการทำงานของผู้สูงวัยแล้ว การออมและทรัพย์สินเป็นเครื่องมือใช้บ่งชี้สถานะทางเศรษฐกิจในยามสูงอายุด้วยเช่นกัน หากผู้สูงวัยมีการออมไว้ล่วงหน้าก็จะมีส่วนช่วยบรรเทาปัญหาการขาดรายได้เนื่องจากการหยุดทำงานเมื่อสูงอายุ ข้อมูลจากการสำรวจประชากรสูงอายุ พ.ศ.2550 ระบุว่าผู้สูงวัยไทยประมาณร้อยละ 69 มีการออมหรือสะสมทรัพย์สินในรูปแบบสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ โดยผู้สูงวัยในชนบทสามารถออมได้เก่งกว่าผู้สูงวัยในเมืองเนื่องจาก ลักษณะการดำเนินชีวิตแบบคนเมืองเป็นแบบบริโภคนิยมและมีค่าครองชีพที่สูงกว่าชนบท การเก็บเงินออมของผู้สูงวัยในกรุงเทพมหานครจึงเป็นไปได้ยากกว่า เมื่อพิจารณามูลค่าของการออม พบว่าประมาณร้อยละ 24.3 มีทรัพย์สินหรือเงินออมที่มีมูลค่าน้อยกว่า 100,000 บาท เนื่องจากมูลค่าการออมและทรัพย์สินของผู้สูงวัย ส่วนใหญ่มีไม่มากนัก ทำให้เพียงร้อยละ 2.9 ของผู้สูงวัยที่มี ดอกเบี้ย/เงินออม/ค่าเช่าสามารถนำมาใช้เป็นแหล่งหลักของรายได้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ [สสช.], 2550)

แต่ยังมีกลุ่มผู้สูงวัยที่เป็นกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มเปราะบาง (vulnerable group) ในทางเศรษฐกิจ เป็นกลุ่มที่ประสบภาวะยากลำบากซ้ำซ้อน เพราะทั้งต้องเผชิญกับภาวะความยากจนและยังขาดการช่วยเหลือการเกื้อหนุนจากครอบครัวหรือบุตรจากการประเมินผลการดำเนินงาน ตามแผนผู้สูงวัยแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ระยะที่ 2 (กรมกิจการผู้สูงวัย [พส.], ม.ป.ป.) พบว่าผู้สูงวัยที่ยากจนคือ มีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาทต่อปี และไม่มีแหล่งพึ่งพิงคือไม่ได้อยู่กับบุตรและไม่ได้รับการเกื้อหนุนด้านวัตถุหรือการติดต่อจากบุตร อีกทั้งยังอยู่ตามลำพัง มีร้อยละ 2.2 ในปี พ.ศ.2550 และเป็นที่น่าสังเกตว่ามีเพียงร้อยละ 37 ที่ได้รับสวัสดิการเบี้ยยังชีพ ดังนั้น ความเพียงพอของรายได้จึงมีความจำเป็นอย่างสูงต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ รวมถึงความจำเป็นในพื้นฐานของการดำเนินชีวิต และคลายความวิตกกังวลของผู้สูงวัยลง (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2553; Antonovsky, 1982) ผู้สูงวัยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี จะมีความสุขมากกว่าผู้สูงวัยที่มีเศรษฐกิจที่ไม่ดี (Gray et al., 2008) Pinguart and Sorensen (2000) ได้ค้นพบว่ารายได้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสุขของผู้สูงวัย การทำงานก็มีส่วนทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขเช่นเดียวกัน ดังนั้น จะพบได้ว่าผู้สูงวัยที่อยู่กับบ้าน ไม่ได้ทำงาน ไม่มีรายได้ที่เพียงพอ จะไม่มีความสุข

4) ด้านการดำเนินชีวิต

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2553) ได้มีการจำแนกกลุ่มผู้สูงวัย ตามศักยภาพการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงวัยได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มดีสังคม คือ กลุ่มผู้สูงวัยที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ช่วยเหลือผู้อื่น ชุมชนและสังคมได้ สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง ออกสังคม ทำงานช่วยเหลือสังคม ดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างอิสระ

มีสุขภาพทั่วไปดี อาจมีโรคเรื้อรัง เช่น ความดัน เบาหวาน หรือไม่มีโรคเรื้อรัง เป็นเพียงผู้ที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคแต่ยังควบคุมโรคได้ 2) กลุ่มติดบ้าน คือ กลุ่มผู้สูงวัยที่ดูแลตนเองได้บ้าง ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง สามารถช่วยงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ภายในครอบครัว ไม่ค่อยชอบออกนอกบ้าน เพราะสุขภาพไม่อำนวย มีความจำกัดในการดำเนินชีวิตในสังคม และเป็นกลุ่มผู้สูงวัยที่มีโรคเรื้อรังที่ควบคุมไม่ได้ และ 3) กลุ่มติดเตียง เป็นผู้สูงวัยที่ช่วยตนเองไม่ได้ต้องมีผู้คอยช่วยเหลือทำกิจวัตรประจำวันให้ทั้งหมด อาจเนื่องมาจากมีปัญหาด้านสุขภาพ มีโรคประจำตัวหลายโรคทั้งที่ควบคุมได้ และควบคุมไม่ได้มีการเจ็บป่วยเรื้อรังมายาวนานและมีภาวะแทรกซ้อนจากโรคที่เป็นอยู่ สุขภาพจิตไม่ดี และไม่สามารถออกไปนอกบ้าน ซึ่งผู้สูงวัยในกลุ่มที่ 1 จะค่อนข้างมีความสุขในการดำเนินชีวิตเพราะไม่มีปัญหาด้านร่างกายมาเป็นอุปสรรค ในขณะที่ผู้สูงวัยในกลุ่มที่ 2 และ 3 จะมีปัญหาในการดำเนินชีวิตมากกว่ากลุ่มแรกทำให้มีปัญหาในการดำเนินชีวิตและไม่มีความสุข

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยและมีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือผู้สูงวัยที่มีปัญหา อยู่ใกล้ชิดและเกี่ยวข้องตั้งแต่เกิดจนตาย แต่ด้วยสถานการณ์ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวที่เกิดขึ้นส่งผลให้มีขนาดครัวเรือนที่เล็กลงเรื่อย ๆ จนเหลือ 2.7 คนต่อครัวเรือน ในปี 2553 (สสช., 2553) จากครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยว สภาพเศรษฐกิจที่บีบรัดและความเจริญที่กระจุกตัวอยู่แต่ในเมืองใหญ่ ลูกหลานจำเป็นต้องแยกออกมาทำงานและสร้างครอบครัวของตนเอง ผู้สูงวัยบางส่วนต้องอยู่ตามลำพัง ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากลูกหลาน หรือลูกหลานทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ผู้สูงวัยในชนบทเป็นจำนวนมากถูกทอดทิ้ง ได้รับความเลียดูหลาน หรือได้รับเงินไม่เพียงพอที่จะใช้ในการดำรงชีวิตและเลี้ยงดูหลาน ทำให้ผู้สูงวัยขาดความมั่นคงในชีวิต (อมรา สุนทรธาดา และ สุพัตรา เลิศชัยเพชร, 2552) จากสถิติในปี 2557 มีผู้สูงวัยอยู่ตามลำพังกับคู่สมรสคิดเป็นร้อยละ 18.8 และอยู่ลำพังคนเดียวคิดเป็นร้อยละ 8.7 ของประชากรสูงอายุทั้งหมด (สสช., 2557) ไม่มีลูกหลานคอยดูแลและเลี้ยงดู ต้องทำงานในบ้านด้วยตนเอง ในบางครอบครัวผู้สูงวัยนอกจากทำงานในบ้านด้วยตนเองแล้วยังจำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อหารายได้อีกด้วย ถึงแม้ว่าผู้สูงวัยส่วนใหญ่อาศัยเป็นครอบครัวอยู่กับลูกหลานก็ไม่ได้มีสัญญาณว่ามีความสุข แต่ก็ยังพบว่า ร้อยละ 67 ของผู้สูงวัยที่อาศัยอยู่กับครอบครัวเคยมีภาวะซึมเศร้า ท้อแท้ เกรียด วิตกกังวล ผู้สูงวัยบางรายอยากหนีออกจากบ้าน และบางรายอยากฆ่าตัวตาย ซึ่งเป็นผลมาจากปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว (สุกัญญา วชิรเพชรปราชญ์, 2553)

การดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยในสภาพเศรษฐกิจและสังคมในเขตเมืองใหญ่ที่มีประชากรหนาแน่นมีความไม่เหมาะสมกับผู้สูงวัยเนื่องจากสภาพการอยู่อาศัยที่ต่างคนต่างอยู่ การแข่งขันระหว่างบุคคลสูง ทำให้สภาพของชุมชนไม่มีความเข้มแข็ง ขาดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หากผู้สูงวัยต้องอยู่ในสภาพเช่นนี้ ก็เป็นการยากลำบากในการที่ได้รับการช่วยเหลือจากชุมชน

Baldassare et al., (1984) ได้ศึกษาปัจจัยสัมพันธ์ระหว่างการสนับสนุนทางสังคมกับความสุขของผู้สูงวัยในตอนเหนือของแคลิฟอร์เนีย โดยผลการวิจัยชี้ชัดว่าผู้สูงวัยที่มีเพื่อนมากและได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่ดี จะมีความสุขมากกว่าคนที่มีเพื่อนน้อยหรือได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อย ซึ่งผู้สูงวัยเมื่อมีอายุมากขึ้นเพื่อนก็จะน้อยลงไปตามลำดับเนื่องจากการเจ็บป่วยหรือตายไป จึงขาดเพื่อนที่สามารถคุยได้ เกิดอาการเหงา ว้าเหว่ รวมถึงท้อใจที่เพื่อนเสียชีวิตไปทีละคน ทำให้มีอาการท้อในชีวิตและไม่มีความสุขในการดำเนินชีวิตในช่วงบั้นปลาย

5) ด้านสติปัญญา

ผู้สูงวัยส่วนใหญ่เกิดในช่วงก่อนปี 2500 ซึ่งในยุคนั้นการศึกษาในประเทศไทยยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงทุกพื้นที่ การศึกษาภาคบังคับยังไม่มี โรงเรียนส่วนใหญ่มีอยู่ในเมืองจึงยากในการเข้าศึกษา จากรายงานผลเบื้องต้นการสำรวจประชากรผู้สูงวัยในประเทศไทย ปี 2557 สศช. (2557) ระบุว่ามียุทธศาสตร์ถึงร้อยละ 17.4 ของผู้สูงวัยที่เป็นผู้ที่ไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้ หรืออาจกล่าวว่าเป็นผู้ที่ไม่รู้หนังสือ และประมาณร้อยละ 82.6 ของผู้สูงวัยที่อ่านออกและเขียนหนังสือได้ แสดงให้เห็นว่าประชากรผู้สูงวัยเกือบ 1 ใน 5 มีอุปสรรคในการอ่านและเรียนหนังสือ เนื่องจากอ่านหนังสือไม่ออก นอกจากนั้นการสำรวจประชากรผู้สูงวัยในประเทศไทย ปี 2557 พบว่าผู้สูงวัยส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.8) จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าประถมศึกษา มีเพียงร้อยละ 12.8 ที่จบสูงกว่าระดับประถมศึกษา และมีประชากรผู้สูงวัยมากถึงร้อยละ 11.8 ที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือไม่เคยเรียนหนังสือ ซึ่งต่างกับประชากรเด็กในปัจจุบันที่รัฐบาลกำหนดให้การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานและรัฐจะไม่เก็บค่าใช้จ่าย จึงมีความรู้ที่สูงกว่าผู้สูงวัย สังคมในปัจจุบันมีค่านิยมวัดความรู้กันที่ปริญญา จึงทำให้คนที่จบการศึกษาต่ำกว่าถูกมองว่ามีความรู้ความสามารถที่น้อยกว่า ผู้สูงวัยจึงไม่สามารถสอนเด็ก ๆ ได้เพราะไม่ได้เรียนมาคนที่อายุน้อยกว่าจึงไม่เชื่อฟัง

ปัจจุบันสื่อใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีบทบาทต่อการเรียนรู้มากขึ้น คนจำนวนมากได้ใช้สื่อใหม่ในการสร้างความสุขรวมถึงสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้กับตนเอง แต่ในขณะเดียวกันผู้สูงวัยที่เป็นบุคคลที่ชำนาญอยู่กับสื่อดั้งเดิมต้องมาเรียนรู้สื่อใหม่ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความรู้ ความสามารถไม่มี จึงมีผู้สูงวัยจำนวนน้อยที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ผู้สูงวัยจำนวนไม่น้อยที่ไม่สนใจเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ และมีข้อจำกัดในการเรียนรู้เทคโนโลยีด้วยกันหลายประการ (Abbey & Hude, 2009) เช่น ทักษะคิดต่อต้านเทคโนโลยีโดยเชื่อว่าเทคโนโลยีเป็นเรื่องของเด็กรุ่นใหม่ สภาพร่างกายที่เสื่อมลงจนเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ มองไม่เห็นความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยี ความสามารถทางภาษาและการรู้หนังสือ และฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น จนทำให้ผู้สูงวัยอีกเป็น

จำนวนมากที่ไม่มีประสบการณ์หรือมีประสบการณ์น้อยในการใช้สื่อใหม่ อีกทั้งสื่อใหม่มีความก้าวหน้าและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตามเทคโนโลยี ทำให้ผู้สูงวัยที่ยังล้าหลังและขาดทักษะการเรียนรู้เทคโนโลยียากที่จะติดตามความก้าวหน้า รวมถึงขาดโอกาสในการเข้าถึงเทคโนโลยีด้วย

ในความเป็นจริง ผู้สูงวัยมีทักษะและความสามารถในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ เช่นเดียวกับวัยอื่น ๆ อาจทำได้ดีกว่า เพราะมีประสบการณ์มากกว่า แต่ผู้สูงวัยถูกสังคมสร้างภาพเป็นคนหัวโบราณ ล้าสมัย ไม่เข้ากับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทำให้ภาพที่ผู้สูงวัยเรียนหนังสือ หรือผู้สูงวัยผลิตสื่อบน Youtube เป็นเรื่องที่แปลกกว่าวัยเด็กเป็นคนทำ อัตลักษณ์ที่สังคมสร้างให้ก็เป็นปัญหาอีกประการหนึ่งที่ผู้สูงวัยประสบอยู่ทำให้ผู้สูงวัยเป็นบุคคลที่แปลกแตกต่างจากคนในสังคม คุณสุธีรา จำลองสกุลลักษณ์ อาจารย์ใหญ่ชมรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต OPPIY Club (2550) ให้ข้อมูลว่า “ที่ผ่านมาสังคมมักมองว่าผู้สูงวัยไม่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีอย่างคอมพิวเตอร์หรือระบบอินเทอร์เน็ต” และสังคมมีอคติ (ทัศนคติเชิงลบต่อผู้สูงวัยที่อาจเกิดขึ้นในคนบางกลุ่ม) ที่ว่า การเรียนเป็นเรื่องของคนหนุ่มสาว คนสูงอายุไม่ควรมีการเรียนดังกล่าวที่ว่า “แก่เกินเรียน” เป็นสิ่งที่สังคมปลูกฝังให้คนทั่วไปมีทัศนคติว่าอายุเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งของการเรียน

6) ด้านนโยบายรัฐ

ปัญหาของผู้สูงวัยได้เกิดขึ้นในประเทศไทยมาอย่างยาวนานจนเริ่มมีการแก้ไขอย่างเด่นชัดเมื่อสมัย จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการตั้งกรมประชาสงเคราะห์ขึ้นสำหรับเด็กกำพร้า ผู้อนาถา ผู้พิการ และผู้สูงวัย และได้มีการตรากฎหมายขึ้นเพื่อดูแลกลุ่มบุคคลดังกล่าวซึ่งรัฐถือว่าเป็นบุคคลที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ และเป็นผู้ประสบความทุกข์ยาก นอกจากนั้นยังมีการประกาศรฐนิยฉบับที่ 12 เรื่องการปกป้องและช่วยเหลือเด็ก ผู้สูงวัย และผู้พิการ เช่น “ในที่สาธารณสถานหรือในถนนหลวง ให้บุคคลทำการช่วยเหลือและคุ้มครองโดยลักษณะที่จะยังคงความปลอดภัยให้เด็ก คนชรา หรือคนทุพพลภาพ ในการสัญจรไปมา หรือในการหลบหลีกภัยอันตราย ผู้ใดสามารถกระทำการช่วยเหลือคุ้มครองดังกล่าว ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้มีวัฒนธรรม ควรได้รับความนับถือของชาวไทย” (สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์, 2544) ซึ่งรัฐบาลในสมัยนั้นมองว่าคนชรามีความอ่อนแอจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกันกับเด็กและคนทุพพลภาพ แต่หลังจากแผนผู้สูงวัยฉบับที่ 2 ปี 2545 – 2564 รัฐได้มอง ผู้สูงวัยส่วนใหญ่ไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคม และถึงแม้ผู้สูงวัยจำนวนหนึ่งจะประสบความทุกข์ยาก และต้องการการเกื้อกูลจากสังคมและรัฐ แต่ก็ยังเป็นเพียงบางช่วงเวลาของวัยสูงอายุเท่านั้น โดยผู้สูงวัยมีสิทธิ ศักดิ์ศรี และคุณค่า เท่ากับคนในวัยอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม การเท่าเทียมกันของผู้สูงวัยกับคนวัยอื่นยังเป็นแก่นนโยบาย จากการศึกษาเอกสารพบว่าผู้สูงวัยพบปัญหาจากนโยบายรัฐในด้านต่าง ๆ ดังนี้

6.1) ด้านสวัสดิการ ในการยังชีพของผู้สูงวัยโดยใช้ระบบหลักประกันทางเศรษฐกิจ สำหรับผู้สูงวัยที่รัฐและเอกชนจัดขึ้นในปัจจุบัน ครอบคลุมเฉพาะกลุ่มแรงงานที่อยู่ในระบบหรือที่ได้ขึ้นทะเบียนกับรัฐเท่านั้น แต่ไม่ครอบคลุมแรงงานนอกระบบหรือแรงงานผิดกฎหมาย จากการสำรวจแรงงานนอกระบบ ปี พ.ศ.2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในจำนวนผู้มีงานทำประมาณ 37.1 ล้านคน จัดเป็น แรงงานในระบบประมาณ 13.8 ล้านคน และแรงงานนอกระบบ (ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพในด้านการเกษตรและประมง พนักงานบริการ และอาชีพอิสระหรือประกอบธุรกิจส่วนตัว) ประมาณ 23.3 ล้านคน โดยแรงงานส่วนใหญ่ (ร้อยละ 62.7) ซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบยังขาดหลักประกันทางเศรษฐกิจเมื่อเข้าถึงวัยสูงอายุ และจากรายงานการประเมินผลแผนผู้สูงวัยแห่งชาติฉบับที่ 2 พบว่ามีเพียงประมาณ 1 ใน 4 ของประชากรที่มีอายุ 30-59 ปี มีหลักประกันด้านเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ

6.2) ด้านสาธารณสุข เป็นสิ่งที่สำคัญอันดับแรกสำหรับผู้สูงวัย เพราะร่างกายผู้สูงวัยเริ่มโรยรา ปัญหาสุขภาพจึงเป็นสิ่งที่ต้องการ ถึงแม้รัฐบาลมีนโยบาย “30 บาทรักษาทุกโรค” ประกันสุขภาพ และ การเพิ่มจำนวนโรงพยาบาล สถานีนอนามัย และอาสาสมัครสาธารณสุข เพื่อให้ประชาชนทุกคนมีสุขภาพที่ดี แต่ยังมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพ รวมถึงเครื่องมือในการรักษา เนื่องจากนโยบายรัฐส่วนใหญ่เน้นไปที่การเพิ่มจำนวนสถานที่ในการรักษา ให้ครอบคลุมประชากรทั้งหมดโดยขาดการรองรับจำนวนเจ้าหน้าที่บุคลากรรวมถึงเครื่องมือที่ใช้ในการรักษา

6.3) ด้านการศึกษา แผนผู้สูงวัยแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ปี 2545 – 2564 ได้วางมาตรการเกี่ยวกับการศึกษาให้ผู้สูงวัยโดยมองว่า การเรียนนั้นสามารถทำได้ตลอดชีวิต โดยเน้นในเรื่องของการเข้าถึงแหล่งที่ศึกษาและเรียนรู้ของผู้สูงวัยต้องครอบคลุมและเนื้อหาที่เกี่ยวกับการเตรียมการเข้าสู่ผู้สูงวัยและเนื้อหาตามอรรถศาสตร์ของผู้สูงวัยที่ต้องการ แต่

โดยเนื้อหา นโยบายรัฐบาลทั้งหมดเน้นไปในเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สาธารณสุข และการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ผู้สูงวัยอยู่ในสังคมได้อย่างแข็งแรง ไม่ให้เป็นภาระต่อรัฐ แต่นโยบายรัฐยังไม่ได้มองเรื่องการอยู่อย่างมีความสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนควรได้รับ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต เป็นวัยที่ได้พักผ่อนและมีแต่เรื่องที่มีความสุขเข้ามา อย่างไรก็ตามผู้สูงวัยยังไม่ได้มีโอกาสในการสร้างความสุขให้กับตัวเองเท่าที่ควร รัฐไม่มีการให้สวัสดิการที่ส่งเสริมให้เกิดความสุขแก่ผู้สูงวัย การสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยจึงเป็นประเด็นที่คนในครอบครัว สังคม รวมถึงรัฐบาลควรเอาใจใส่

ปัญหาทั้งหมดยังคงดำเนินต่อและมีแนวโน้มที่จะต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน เนื่องจากประชากรผู้สูงวัยมีจำนวนที่มากขึ้นอย่างต่อเนื่องจนกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยโดยสมบูรณ์

(Aged Society) ที่มีสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งหมด นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐบาลสู่ “ประเทศไทย 4.0” ที่มุ่งหวังให้ประชาชนทุกคนมีเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดี จากการมีองค์ความรู้ในเทคโนโลยี รู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิดนวัตกรรมใหม่ เพิ่มรายได้โดยปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด และดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งต่าง ๆ ที่ว่านี้จะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมสู่รูปแบบใหม่หรือที่เรียกว่า “สังคม 4.0”

ถึงแม้ว่าเป้าหมายของรัฐบาลคือต้องการให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ปัญหาของผู้สูงอายุในสภาพแวดล้อมที่เข้าสู่สังคม 4.0 ยังไม่อาจแก้ไขได้หมดเนื่องจากการดูแลสุขภาพของประชาชนเป็นสิ่งที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนสูง ผลการศึกษาจากโครงการการประมาณค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพจากผลของการสร้างเสริมสุขภาพ TDRI (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย [ทีดีอาร์ไอ], 2560 อ้างถึงใน ผส., 2562) พบว่า ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ในอีก 15 ปีข้างหน้าประเทศไทยจะมีค่าเกี่ยวกับสุขภาพประชาชนประมาณ 4.8 - 6.3 แสนล้านบาท เมื่อผนวกกับการที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุ ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มอาจเพิ่มขึ้นถึง 1.4 - 1.8 ล้านล้านบาท ปัจจุบันโรงพยาบาลส่วนใหญ่ในประเทศไทยยังขาดแคลนทั้งบุคลากรและเครื่องมือทางการแพทย์ จนทำให้มีโครงการบริจาคเงินเพื่อซื้ออุปกรณ์การแพทย์ให้กับโรงพยาบาลต่าง ๆ หลายครั้ง และการที่ประชากรผู้สูงอายุจำนวนเพิ่มขึ้นทำให้งบประมาณของรัฐที่จะต้องอุดหนุนสวัสดิการการรักษาพยาบาลให้กับผู้สูงอายุเป็นจำนวนที่สูงขึ้นด้วย นอกจากนั้น ที่ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนมาก ทำให้การสร้างความรู้และการประชาสัมพันธ์ความรู้ให้กับผู้สูงอายุ ทั้งความรู้ด้านการรักษาสุขภาพ ความรู้ในการประกอบอาชีพ ความรู้ด้านเทคโนโลยี หรือความรู้ที่ทันต่อโลก ยากลำบากและสิ้นเปลืองงบประมาณสูงขึ้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องหาวิธีเพิ่มงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดมาลงทุนในส่วนดังกล่าว

การมุ่งสร้างเศรษฐกิจที่ดีซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในสังคม 4.0 นั้นอาจสะท้อนถึงการที่เงินเป็นปัจจัยที่สำคัญในสังคมนี้ คนในวัยทำงานต้องใช้เวลาทำงานที่มากขึ้นเพื่อหาเงินเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวซึ่งรวมถึงผู้สูงอายุที่มีจำนวนเยอะขึ้น โดยมีเวลาให้กับผู้สูงอายุที่ลดน้อยลง ครอบครัวมีความห่างเหินกัน ผู้สูงอายุอาจต้องทำงานเองด้วยสภาพร่างกายที่โรยราจนเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความเจ็บป่วย ซึ่งปัญหาทั้งหมดที่รุมเร้าจนทำให้ผู้สูงอายุไม่มีความสุขอาจยังไม่มีที่ท่าว่าจะสามารถแก้ไขได้

1.1.2 ความต้องการความสุขในผู้สูงอายุ

การสร้างความสุขเป็นสิ่งที่ประชาชนคนรุ่นหลัง หน่วยงานรัฐและเอกชน ควรที่จะทำให้เกิดกับผู้สูงอายุหรือแม้แต่เกิดกับประชาชนทุกคนเองด้วย โดย Layard (2007) กล่าวว่าสังคม

ที่ดีที่สุด คือ สังคมที่ประชาชนทุกคนมีความสุข ความสุขจึงเป็นสิ่งสำคัญในการวางรากฐานการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทุกคน ซึ่งจะเห็นจากหลาย ๆ ประเทศทั่วโลกให้ความสำคัญกับความสุขมากขึ้น (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, 2555) ภูฏานเป็นประเทศต้นแบบที่ประกาศใช้ปรัชญา “ความสุขมวลรวมประชาชาติ” (Gross National Happiness) เป็นเป้าหมายสูงสุดในการปกครองและพัฒนาประเทศ แทนผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (Gross National Product) เนื่องมาจากการที่ประเทศภูฏานถึงแม้จะนำทรัพยากรมาทำการผลิตส่งออกจนมีเศรษฐกิจดี แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทำให้ประชาชนมีความสุขอย่างยั่งยืน แต่ถ้ามุ่งพัฒนาเพื่อความสุขของประชากรโดยยึดหลักศาสนาและความพอเพียง จะเป็นการสร้างความสุขให้กับประชาชนอย่างยั่งยืนมากกว่าและยังไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าอีกด้วย

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development - OECD) จึงเล็งเห็นและได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาดัชนีชี้วัดความเติบโตด้านความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ นอกเหนือจากดัชนีชี้วัดความเติบโตด้านเศรษฐกิจด้วย (เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับประเทศไทยที่ได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งเป็นการใช้ชีวิตอย่างมีเหตุมีผลโดยมุ่งหวังให้เกิดความสุขที่ยั่งยืน เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ซึ่งยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ซึ่งวัตถุประสงค์ข้อแรกของการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับนี้คือ “เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดี มีจิตสาธารณะ และมีความสุข” แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับความสุขของคนในประเทศเป็นอันดับแรกเหนือสิ่งอื่น เพราะเมื่อคนในประเทศมีความสุขแล้วปัญหาทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคม และอาชญากรรม ลดน้อยลง ทุกประเทศรวมถึงประเทศไทยจึงหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างสุขภาวะที่ดีให้กับประชาชน ซึ่งหนึ่งในนั้นคือผู้สูงอายุ

ความสุขเป็นหนึ่งในดัชนีบ่งชี้ที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของบุคคล (Bekhet, Zauszniewski, & Nakhla, 2008) ผู้สูงอายุที่มีความสุขทางใจจะเป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางจิตใจที่สมบูรณ์ ถ้าผู้สูงอายุมีความสุขส่วนใหญ่เป็นผลมาจาก การดำเนินชีวิตที่ประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ อริสโตเติล กล่าวไว้ว่า ความสุขมิได้เป็นเส้นทางไปสู่สิ่งใด แต่เป็นสิ่งที่ดีสิ่งสุดท้าย (final good) หรือจุดหมายสุดท้าย (final end) ที่มีคุณค่าให้มนุษย์แสวงหาให้ได้มา (อ้างถึงใน ดวงพร หิรัญรัตน์, 2543) ผู้สูงอายุเป็นวัยที่อยู่ในช่วงสุดท้ายที่จะหาความสุขให้กับตัวเองได้ การหาความสุขในช่วงสุดท้าย ช่วงพักผ่อนหลังจากผ่านวัยที่ต้องทำงานอย่างหนักจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ ที่ควรได้รับ จากการสำรวจสุขภาพจิตผู้สูงอายุด้วยแบบประเมินความสุขฉบับสั้น 15 ข้อ

ของกรมสุขภาพจิต พบว่าสุขภาพจิตผู้สูงวัยไทยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนอยู่ที่ 32.87 ซึ่งต่ำกว่าคนทั่วไปและมีการจัดให้ผู้สูงวัยเป็นผู้ที่มีความเปราะบางทางด้านจิตใจ (สสช., 2554) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงวัยไม่มีความสุขและควรเอาใจใส่มากกว่าคนในวัยอื่นที่มีสุขภาพจิตที่ดีกว่า

ความต้องการความสุขในผู้สูงวัยเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้สูงวัยซึ่งกำลังเป็นกลุ่มประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทย สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขภาวะที่ดีมีความสุข ซึ่งการที่จะมีความสุขได้คือการกำจัดปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงวัยดังที่ได้กล่าวข้างต้น ซึ่งได้แก่ ปัญหาด้านคุณค่าสุขภาพ เศรษฐกิจ การดำเนินชีวิต สติปัญญา และนโยบายจากรัฐ โดยมีผู้เกี่ยวข้องหลายส่วนที่สามารถสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัย เช่น ตัวผู้สูงวัยเอง บุคคลใกล้ชิด และสื่อมวลชน

1.1.3 สื่อกับการสร้างความสุข

ในฐานะที่ผู้วิจัยศึกษาด้านนิเทศศาสตร์และสนใจเกี่ยวกับการสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัย พบว่าสื่อมีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยรวมถึงทุก ๆ กลุ่มวัย ดังเช่นที่ Wright (1960) และ Mcquail (1987) ได้เคยกล่าวไว้ว่าหน้าที่สำคัญของสื่อคือการให้ข้อมูลข่าวสาร และให้ความบันเทิงกับประชาชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นกับผู้สูงวัยในปัจจุบัน เนื่องจากสื่อมีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงตัวผู้สูงวัย (Berlo, 1960) ถ้าหากผู้สูงวัยมีโอกาสในการรับเนื้อหาจากสื่อที่ถูกต้องและตรงต่อความต้องการ สามารถช่วยบรรเทาปัญหาในด้านคุณค่า สุขภาพ เศรษฐกิจ การดำเนินชีวิต และสติปัญญาของผู้สูงวัยเองได้ ดังที่ผู้วิจัยได้อธิบายไปแล้วในตอนต้น

สื่อในปัจจุบันยังมีการเผยแพร่ในหลากหลายรูปแบบ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายโฆษณา เว็บไซต์ Youtube TV Online สื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ และสื่ออื่น ๆ ทำให้ผู้สูงวัยสะดวกต่อการเลือกใช้ สสช. (2559) ได้ทำการสำรวจในด้านของเวลาที่ใช้ในแต่ละวันของประชากร ในปี พ.ศ. 2558 พบว่าผู้สูงวัยใช้เวลากับสื่อทุกประเภท 4 ชั่วโมงต่อวัน มากเป็นอันดับ 3 รองจากการใช้เวลาเพื่อทำงาน และการใช้เวลาเพื่อให้บริการชุมชน โดยการใช้สื่อของผู้สูงวัยนั้นจะเป็นการใช้สื่อเพื่อการดูโทรทัศน์ ท่องอินเทอร์เน็ต ดูวิดีโอ ฟังวิทยุหรือโสตอื่น ๆ และการอ่าน เช่น หนังสือพิมพ์และหนังสือ ตามลำดับ

บริษัท กันตาร์ เวิลด์พาเนล (ไทยแลนด์) จำกัด ได้ทำการสำรวจการใช้สื่อของคนไทย พบว่าโทรทัศน์เป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงคนไทยได้มากที่สุด โดยมีอัตราการเข้าถึง (Reach/Penetration) ของสื่อโทรทัศน์อยู่ที่ 97% ของจำนวนผู้บริโภคไทย (Brand Buffet, 2017) และสื่อโทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่ผู้สูงวัยนิยมมากที่สุด (ระวี สัจจโสภณ, 2556; วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ, 2556; วรรณารด ดวงอุดม, 2555) ผู้วิจัยจึงได้ทำการสำรวจและวิเคราะห์เนื้อหารายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัยจากผังรายการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัล และช่องรายการโทรทัศน์

ดิจิทัลที่เผยแพร่ผ่านระบบเคเบิลและดาวเทียมจำนวน 26 ช่อง ซึ่งแบ่งเป็น สถานีโทรทัศน์ภาคบริการสาธารณะ จำนวน 4 ช่อง และสถานีโทรทัศน์ภาคบริการทางธุรกิจ จำนวน 22 ช่อง ในช่วงเดือนมกราคม 2561 พบว่ามีรายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงอายุหรือรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาสาระหลักเกี่ยวกับผู้สูงอายุอยู่เพียง 7 รายการ ดังนี้

1) รายการ “เก้าไม้แก่” ออกอากาศทางช่อง ททบ.5 ทุกวันพฤหัสบดีและศุกร์ เวลา 16:30 – 17:30 น. โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุ คำแนะนำและแนวทางการสร้างคุณค่าและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ

2) รายการ “ฒ เล่าเรื่อง” ออกอากาศทางช่อง NBT ทุกวันเสาร์แรกและเสาร์ที่ 3 ของเดือน เวลา 15:30 – 16:00 น. และออกอากาศซ้ำทุกวันอาทิตย์แรกและอาทิตย์ที่ 3 ของเดือน เวลา 06:00 - 06:30 น. โดยมีพิธีกรเป็นผู้สูงอายุมาเล่าเรื่องราวข่าวสารต่าง ๆ

3) รายการ “คนสู้โรค” ออกอากาศทางช่อง ThaiPBS ทุกวันจันทร์ อังคาร และพุธ เวลา 16:05 – 16:30 น. และออกอากาศซ้ำในวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 05:00 - 05:30 น. โดยเป็นรายการที่เกี่ยวกับสุขภาพในผู้สูงอายุ เนื้อหารายการมีวิธีการดูแลผู้สูงอายุ วิธีการกิน การดำเนินชีวิต และการออกกำลังกายในผู้สูงอายุและคนทั่วไป

4) รายการ “ลุยไม่รู้โรย สูงวัยดีดี” ออกอากาศทางช่อง ThaiPBS ทุกวันพฤหัสบดีและศุกร์ เวลา 16:05 – 16:30 น. และออกอากาศซ้ำในวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 05:30 - 06:00 น. โดยเป็นรายการวาไรตี้สำหรับผู้สูงอายุ เน้นให้ความบันเทิงและข้อคิดในการใช้ชีวิตสูงวัยอย่างมีความสุข

5) รายการ “Young@Heart” ออกอากาศทางช่อง ThaiPBS ทุกวัน เวลา 22:55 – 23:00 น. โดยเป็นรายการสั้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เช่น เรื่องสุขภาพ การกิน การดำเนินชีวิต การออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพจิต เน้นการสร้างแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตแบบไม่มีวันเกษียณ ที่มีความสุขทั้งกายและใจ

6) รายการ “สูงวัย Society” ออกอากาศทางช่องรัฐสภา ทุกวันอาทิตย์ เวลา 15:05 – 16:05 น. และออกอากาศซ้ำทุกวันอังคาร เวลา 16:05 – 17:05 น. โดยเป็นรายการวาไรตี้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องสุขภาพ การกิน การอยู่ การดำเนินชีวิต และข้อคิดสำหรับผู้สูงอายุให้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

7) รายการ “เกษียณสโมสร” ออกอากาศทางช่อง Nation 22 ทุกวันอังคาร เวลา 13:30 – 14:00 น. และออกอากาศซ้ำทุกวันอังคาร เวลา 03:30: - 04:00 น. และ วันเสาร์ เวลา 06:00 - 06:30 น. โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการวางแผนเพื่อความสุขในวันเกษียณ พร้อมคำแนะนำ แนวทาง ตัวอย่างชีวิตจากคนดั่งวัยเกษียณหรือบุคคลต่าง

รายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัยทั้ง 7 รายการ ส่วนใหญ่ออกฉายทางสถานีโทรทัศน์ภาคบริการสาธารณะ มีเพียงบางสถานีโทรทัศน์ภาคบริการทางธุรกิจที่มีรายการเพื่อผู้สูงวัย เนื่องจากวัตถุประสงค์ของแต่ละสถานีมีเป้าหมายที่แตกต่างกัน โดยผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการสถานีโทรทัศน์ภาคบริการสาธารณะจะต้องมีวัตถุประสงค์หลักในการประกอบกิจการเพื่อ

- 1) ส่งเสริมความรู้และคุณภาพชีวิตของประชาชน
- 2) ส่งเสริมความมั่นคงของรัฐหรือความปลอดภัยของสาธารณะ และ
- 3) กระจายข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ซึ่งครอบคลุมประชาชนในทุกเพศและทุกวัยจึงมีความจำเป็นต้องผลิตรายการเพื่อผู้สูงวัย แต่สถานีโทรทัศน์ภาคบริการทางธุรกิจไม่มีเงื่อนไขดังกล่าว ถึงแม้ประกาศของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่องหลักเกณฑ์การทำผังรายการสำหรับการให้บริการกระจายเสียงหรือโทรทัศน์ พ.ศ. 2556 จะบังคับให้ผู้รับใบอนุญาตที่ใช้คลื่นความถี่ต้องจัดให้มีการออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของคนพิการและคนด้อยโอกาสให้เข้าถึงรายการได้อย่างเสมอภาคอย่างประชาชนทั่วไป แต่ไม่ได้หมายรวมถึงผู้สูงวัย จึงไม่ได้เป็นการบังคับให้สถานีโทรทัศน์ภาคบริการทางธุรกิจจำเป็นต้องมีรายการสำหรับผู้สูงวัย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้ผู้สูงวัยที่กำลังมีจำนวนมากขึ้นแต่ก็ยังไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของรายการใดรายการหนึ่งที่ทางสถานีโทรทัศน์จะผลิตรายการให้

เนื้อหารายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัยที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นรายการวาไรตี้ที่มีเนื้อหาหลากหลาย เน้นให้ความรู้และความบันเทิง ซึ่งความรู้ที่ให้นั้นส่วนใหญ่เป็นความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต การสร้างคุณค่าให้ตนเอง การรักษาสุขภาพ และความรู้ทั่วไป เนื้อหาที่ไม่ค่อยพบในรายการเพื่อผู้สูงวัย คือ สาระความรู้ในการทำให้ผู้สูงวัยสามารถประกอบอาชีพหรือสร้างรายได้ ซึ่งผู้ผลิตรายการส่วนใหญ่เน้นแต่การสร้างอาชีพให้กับคนวัยทำงาน หรือคนทั่วไป ซึ่งอาจไม่สามารถประยุกต์ได้กับผู้สูงวัยเนื่องจากข้อจำกัดทางด้านต่าง ๆ เช่น ด้านร่างกาย ด้านฐานะทางสังคม ด้านความรู้ เป็นต้น แต่นโยบายรัฐบาลภายใต้แผน “ไทยแลนด์ 4.0” ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้ที่ดีขึ้น พ้นกับดักความยากจน ด้วยการส่งเสริมให้มีความรู้ในการประกอบอาชีพ มีรายได้ ความเป็นจริงกลับพบว่าสื่อ โดยเฉพาะในโทรทัศน์ไม่มีการนำเสนอการสร้างอาชีพหรือรายได้ให้กับผู้สูงวัย รวมถึงการสื่อสารธรรมะประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตให้กับผู้สูงวัยผ่านสื่อโทรทัศน์ เพื่อปรับทัศนคติการมองชีวิตเป็นด้านบวกให้เกิดความสุข ซึ่งผู้สูงวัย มีความต้องการเนื้อหาประเภทนี้จากสื่อ (จารุวรรณ นิธิไพฑูย์ และคณะ, 2559) เป็นต้น

เวลาในการนำเสนอรายการเพื่อผู้สูงวัยเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทางผู้ผลิตไม่ได้ผลิตตรงตามความต้องการของผู้สูงวัย รายการเพื่อผู้สูงวัยทั้งหมดนำเสนอในช่วงเวลาบ่ายของวันธรรมดา เวลา

ประมาณ 15:00 – 16:30 น. และช่วงเช้ามีดของวันหยุด เวลาประมาณ 05:00 – 06:30 น. ด้วยความเชื่อที่ว่าผู้สูงวัยมีนิสัยตื่นเช้า และเมื่อตื่นนอนแล้วอาจเปิดโทรทัศน์รับชมรายการ ซึ่งไม่เป็นความจริง (ระวีวรรณ และ ญาศิณี, 2560) แต่ บริษัท อาร์เอส จำกัด (มหาชน) (โพธิ์ชันนิง, 2558) พบว่าช่วงเวลาที่คนสูงวัยรับชมรายการโทรทัศน์มากที่สุดคือช่วงเวลา 17:30 – 21:30 น. สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ พนม คดีฉายา (2555) 17:01 – 21:00 ซึ่งไม่ตรงกับเวลาที่รายการเพื่อผู้สูงวัยที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพราะเวลาในช่วง 17:30 – 21:30 น. ก็เป็นช่วงที่กลุ่มวัยอื่นรับชมโทรทัศน์มากเหมือนกันรายการส่วนใหญ่จึงเป็นรายการละคร หรือรายการบันเทิงที่สามารถรับชมได้ทุกเพศทุกวัย และด้วยรายการสำหรับผู้สูงวัยมีน้อย ช่วงเวลาการออกอากาศจึงไม่มีความหลากหลายให้ผู้สูงวัยได้เลือกรับชมด้วย

ผู้สูงวัยในปัจจุบันได้มีการใช้งานสื่อบนอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ (Brand Buffet, 2017) ดังจะเห็นได้ว่าผู้สูงวัยมีการยอมรับสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตเนื่องจากเห็นถึงประโยชน์ของสื่อใหม่ในหลายประการ เช่น สามารถใช้สื่อสารกับบุคคลในครอบครัวและเพื่อน ๆ ได้สะดวกขึ้น สามารถรับชมภาพยนตร์ ละคร เพลง รวมถึงวิดีโอย้อนหลังได้ ทำให้คลายเหงา และคลายความเครียดได้ (อารีย์ มัยงพงษ์ และ เกื้อกุล ตาเย็น, 2559) สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน) (สพธอ., 2560) ได้ทำการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2560 พบว่าผู้สูงวัยมีการใช้งานอินเทอร์เน็ตมากถึง 4 ชั่วโมงต่อวัน เป็นสื่อที่ผู้สูงวัยใช้มากเป็นอันดับ 2 รองจากโทรทัศน์ แต่สื่อทางอินเทอร์เน็ตก็ยังไม่อำนวยความสะดวกต่อผู้สูงวัยเท่าที่ควร ทั้งการใช้งานที่ไม่ง่ายพอสำหรับผู้สูงวัยซึ่งไม่ชำนาญในด้านเทคโนโลยี และมีปัญหาด้านสายตา การใช้นิ้วหรือนิ้วมือ โดยเฉพาะผู้สูงวัยที่มีอายุ 66 ปี ขึ้นไป (กันตพล บันทัดทอง, 2557)

รัฐบาลได้มีการบรรจุสิทธิของผู้สูงวัยในการใช้สื่อไว้ในกฎ ระเบียบ นโยบาย และแนวทางสนับสนุนด้านสื่อสำหรับผู้สูงวัย เช่น ปฏิญญาผู้สูงวัยไทยที่ให้ไว้กับองค์การสหประชาชาติโดยมีเนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งว่า ผู้สูงวัยควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต แผนผู้สูงวัยแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) มีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงวัย ด้วย 6 มาตรการหลัก โดยหนึ่งในมาตรการนั้นคือ ส่งเสริมสนับสนุน สื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อผู้สูงวัย และสนับสนุนให้ผู้สูงวัยได้รับความรู้ และสามารถเข้าถึงข่าวสารและสื่อได้อย่างสะดวก นอกจากนั้น พระราชบัญญัติผู้สูงวัย พ.ศ. 2548 ได้ระบุสิทธิและความคุ้มครองผู้สูงวัย โดยมีใจความว่า ผู้สูงวัยมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การส่งเสริม และสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา ศาสนา และ ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตได้ และด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.

2560-2564 ถูกสร้างขึ้นโดยมีความมุ่งหวังว่าจะทำให้คนไทยหลุดพ้นจากความยากจน ตามนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” (ไชรหัส "ประเทศไทย 4.0" สร้างเศรษฐกิจใหม่ ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง, 2559) การให้ความสุขและส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงวัยในสังคมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับสื่อ แต่สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่เห็นผลตามที่รัฐบาลต้องการ

สื่อหลักซึ่งได้แก่ โทรทัศน์ที่ผู้สูงวัยนิยมในการรับชมไม่สามารถสนองตอบต่อผู้สูงวัยได้เพียงพอ ไม่ว่าจะทั้งทางด้านรายการที่มีจำนวนน้อย ไม่ได้เจาะจงเนื้อหาให้กับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ และเวลาในการเผยแพร่ที่ไม่พอเพียงหากเปรียบเทียบกับรายการสำหรับเด็กหรือกลุ่มคนอื่น ๆ ที่มีเวลาออกอากาศที่มากกว่า อีกทั้งยังไม่ตรงกับช่วงเวลาที่ผู้สูงวัยนิยมดูโทรทัศน์ด้วย โดยผู้สูงวัยบางส่วนที่สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้จึงหันไปหาสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีเนื้อหาข้อมูลที่หลากหลายและมีเป็นจำนวนมาก มีรายการโทรทัศน์และวิทยุให้ชมผ่านอินเทอร์เน็ตทั้งสดหรือย้อนหลังได้ ทำให้เวลาไม่เป็นข้อจำกัดของสื่อบนอินเทอร์เน็ต แต่ผู้สูงวัยก็ยังพบปัญหาด้านอื่น เช่น ความยากต่อการใช้งาน ขนาดหน้าจอและตัวอักษรที่ลำบากต่อการมองเห็น ซึ่งทำให้ผู้สูงวัยไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกในการใช้งานสื่อบนอินเทอร์เน็ตด้วย

ดังนั้น สื่อในปัจจุบันที่ผู้สูงวัยใช้ไม่สามารถช่วยขจัดปัญหาที่เกิดกับผู้สูงวัยได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา 1) ด้านคุณค่าที่คนในสังคมยังมองผู้สูงวัยอย่างมีอคติ หรือ วยาคติ และสื่อยังไม่มี การส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงวัยผ่านสื่อต่าง ๆ 2) ด้านสุขภาพ ผู้สูงวัยยังไม่ได้รับข้อมูลและความรู้ที่เพียงพอในการดูแลสุขภาพ อีกทั้งยังได้รับข้อมูลความเชื่อที่ผิด ทำให้เป็นภาระต่อสถานพยาบาลในการรักษาสุขภาพให้กับผู้สูงวัย 3) ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสื่อสามารถแสดงบทบาทในการสร้างรายได้ หรือส่งเสริมผู้สูงวัยให้มีอาชีพ ลดการพึ่งพิงบุคคลอื่น ทำให้มีเศรษฐกิจที่ดีได้ 4) ด้านการดำเนินชีวิต โดยเนื้อหาที่ปรากฏอยู่บนสื่อต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอต่อการชี้นำการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยเอง การดำเนินชีวิตในครอบครัว และการดำเนินชีวิตในสังคม ให้ผู้สูงวัยมีความสุขได้ 5) ด้านสติปัญญา ซึ่งสื่อยังมีการเผยแพร่เนื้อหาและรายการให้ความรู้กับผู้สูงวัยโดยเฉพาะในปริมาณที่น้อยเมื่อเทียบกับปริมาณเนื้อหาให้กับกลุ่มวัยอื่น ๆ 6) ด้านนโยบายรัฐ ที่รัฐยังไม่ประสบความสำเร็จกับการส่งเสริมนโยบายการสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัย ดังเห็นได้ว่าประชาชนผู้สูงวัยประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้สูงวัยและเป็นการทดแทนสิ่งที่ขาดหายหรือสิ่งที่ผู้สูงวัยสมควรจะได้รับ เมื่อผู้สูงวัยได้รับในสิ่งที่ต้องการจึงเกิดความพึงพอใจและเกิดความสุข ซึ่งองค์กรนานาชาติให้ความสำคัญกับการสร้างความสุขให้กับประชากรของแต่ละประเทศ รวมถึงเป็นเกณฑ์ชี้วัดความเจริญของประเทศนั้น ๆ ด้วย อีกทั้งประชากรผู้สูงวัยกำลังจะกลายเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ การสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่

หน่วยงานภาครัฐ เอกชน รวมถึงทุกคนควรร่วมมือกันกระทำ สื่อมวลชนเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาในสังคมและสามารถสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยด้วยการนำเสนอหาผ่านสื่อต่าง ๆ ตามความต้องการของผู้สูงวัย อีกทั้งในอนาคตอันใกล้นี้ สังคมมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากนโยบาย ประเทศไทย 4.0 จนทำให้เกิดการเรียกสังคมที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปนี้ว่าเป็น “สังคม 4.0” ที่ผู้สูงวัยต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่ใช้เทคโนโลยีมากขึ้น มีการสร้างนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้กับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน สื่อมีการเปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยีและการดำเนินชีวิตของผู้ใช้ ซึ่งจะมีผลต่อการแก้ไขปัญหาและสร้างความสุขแก่ผู้สูงวัย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาประเด็นเรื่องความต้องการ การเปิดรับ และความพึงพอใจในการใช้สื่อในสังคม 4.0 ว่าในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผู้สูงวัยจำนวนมากขึ้นและเทคโนโลยีทางสื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้สูงวัยมีความต้องการให้เจ้าของสื่อ รวมถึงผู้ผลิตเนื้อหาในสื่อสร้างความสุขให้แก่ตัวผู้สูงวัยอย่างไร ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลพื้นฐานรวมถึงแนวทางให้กับผู้ผลิตสื่อในการผลิตสื่อให้ตรงต่อความต้องการของผู้สูงวัย อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงวัย ผู้ผลิตสื่อ และสังคม 4.0 ที่กำลังจะมาถึงนี้ อันจะเป็นแนวทางทำให้ผู้สูงวัยมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

1.2 ปัญหาวิจัย

- 1) ความต้องการด้านเนื้อหาจากสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0 เป็นอย่างไร
- 2) พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0 เป็นอย่างไร
- 3) ความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0 เป็นอย่างไร
- 4) ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการเนื้อหากับความพึงพอใจในเนื้อหาจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0 เป็นอย่างไร
- 5) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการสร้างสรรค์เนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความต้องการด้านเนื้อหาจากสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0
- 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0
- 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0
- 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการเนื้อหากับความพึงพอใจในเนื้อหาจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0

5) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการสร้างสรรค์เนื้อหาสำหรับผู้สูงวัย

1.4 สมมติฐานการวิจัย

1) ความต้องการเนื้อหาจากสื่อต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับ ความพึงพอใจด้านต่าง ๆ จากการใช้สื่อ

1.1) ความต้องการของกลุ่มผู้สูงวัยโดยรวมทุกกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านต่าง ๆ

1.2) ความต้องการของผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านต่าง ๆ

1.3) ความต้องการของผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้าน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านต่าง ๆ

1.4) ความต้องการของผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้ง มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านต่าง ๆ

1.5 นิยามศัพท์

ความต้องการสื่อ หมายถึง ระดับความรู้สึกในลักษณะเป็นความปรารถนาที่สื่อจะตอบสนองความต้องการของผู้สูงวัยในเนื้อหาจากสื่อทั้ง 5 ด้าน

การเปิดรับสื่อ หมายถึง ประสบการณ์ในการใช้สื่อสำหรับผู้สูงวัย ประเภทรายการหรือเนื้อหาที่เปิดรับ องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญ ช่วงเวลาและเหตุผลในการเปิดรับ

ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับความรู้สึกที่ทำให้เกิดความสุขที่ได้รับการตอบสนองความต้องการในการรับเนื้อหาจากสื่อทั้ง 5 ด้าน ของผู้สูงวัย

สังคม 4.0 หมายถึง สังคมที่ประชาชนอยู่ดีมีสุข ภายใต้ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยมีอัตราความเติบโตด้านเศรษฐกิจเป็นปัจจัยขับเคลื่อน (ตัวแปร) และเศรษฐกิจ

ผู้สูงวัย หมายถึง ประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง โดยในการวิจัยครั้งนี้ ผู้สูงวัย หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง สัญชาติไทย มีถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร โดยในงานวิจัยนี้ได้แบ่งกลุ่มผู้สูงวัยเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน หมายถึง ผู้สูงวัยที่ใช้เวลาส่วนใหญ่กับการ

เข้าสังคม พบเจอหรือพูดคุยกับคนในครอบครัวหรือเพื่อนฝูงมากกว่าอยู่คนเดียว (2) กลุ่มติดบ้าน หมายถึง ผู้สูงวัย ที่ใช้เวลาส่วนใหญ่กับการอยู่บ้านหรืออยู่คนเดียวมากกว่าการเข้าสังคม พบเจอหรือพูดคุยกับคนในครอบครัวหรือเพื่อนฝูง และ (3) กลุ่มถูกทอดทิ้ง หมายถึง ผู้สูงวัยที่อาจมีครอบครัวหรือไม่มีครอบครัวก็ได้ แต่ไม่มีคนคอยดูแลจึงต้องอยู่ตามลำพังหรืออยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา

เนื้อหาจากสื่อ

หมายถึง เนื้อหาที่มีการผลิตและเผยแพร่ โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์เนื้อหาออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณค่า คือ เนื้อหาที่แสดงให้เห็นให้ผู้สูงวัยหรือคนอื่น เชื่อ รู้สึก หรือเห็นถึงพฤติกรรมความสำคัญของผู้สูงวัย (2) ด้านสุขภาพ คือ เนื้อหาที่บอกเล่าให้ความรู้ในการดูแล ป้องกัน รักษา สุขภาพร่างกายและจิตใจสำหรับผู้สูงวัย (3) ด้านการดำเนินชีวิต คือ เนื้อหาที่เกี่ยวกับการกิน การมีชีวิตอยู่ การใช้เวลาว่าง และการใช้ชีวิตกับครอบครัวและคนในสังคมของผู้สูงวัย (4) ด้านเศรษฐกิจ คือ เนื้อหาการหารายได้ การใช้จ่าย และการออมของผู้สูงวัย รวมถึงเนื้อหาเศรษฐกิจทั่วไป และ (5) ด้านสติปัญญา คือ เนื้อหาความรู้ทางวิชาการ และความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสิ่งรอบตัว สิ่งที่ตัวผู้สูงวัยควรจะรู้ และเทคโนโลยีสมัยใหม่

สื่อสำหรับผู้สูงวัย

หมายถึง สื่อที่ผู้ผลิตมีวัตถุประสงค์หลักในการผลิตและเผยแพร่เนื้อหาแก่ผู้สูงวัย ในงานวิจัยนี้หมายรวมถึง โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และ สื่ออินเทอร์เน็ตประเภทต่าง ๆ ที่ผู้สูงวัยนั้นอาจมีบทบาทเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้เผยแพร่เนื้อหาได้ด้วยเช่นกัน

1.6 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความต้องการ การเปิดรับ และความพึงพอใจในสื่อของผู้สูงวัยนั้น ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. เป็นการศึกษาผู้สูงวัยทั้งเพศชายและเพศหญิงที่อยู่ในช่วงอายุ 60 ปี ขึ้นไป มีสุขภาพร่างกายที่ดี ไม่มีปัญหาในการรับสื่อ เช่น การได้ยิน การมองเห็น การเข้าสังคม นอกจากนี้ยังสามารถสื่อสาร โต้ตอบ และให้ข้อมูลในการวิจัยได้อย่างชัดเจน
2. เป็นการศึกษาผู้สูงวัยที่มีถิ่นที่อยู่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความหลากหลายทางด้านลักษณะทางประชากร

3. สื่อที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้ ได้แก่ โทรศัพท์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร และ อินเทอร์เน็ต

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบความต้องการด้านเนื้อหาจากสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0
2. ทราบพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0
3. ทราบความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0
4. ทราบความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการเนื้อหากับความพึงพอใจในเนื้อหาจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0
5. ทราบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการสร้างสรรค์เนื้อหาสำหรับผู้สูงวัย

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการใช้สื่อเพื่อสร้างสุขให้แก่ผู้สูงวัยนี้ จำเป็นต้องเข้าใจแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาเพื่อหาคำตอบ ซึ่งมีนักทฤษฎีต่าง ๆ เสนอและอธิบายปรากฏการณ์ เนื้อหา และสาระแตกต่างกันไป ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องนำมาประกอบการศึกษาในครั้งนี้ โดยแบ่งหัวข้อแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

- 2.1 แนวคิดผู้สูงวัย
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีการใช้สื่อของผู้สูงวัย
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีการสร้างสื่อให้ผู้สูงวัย
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสุข
- 2.5 แนวคิดสังคม 4.0
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในแต่ละหัวข้อจะอธิบายแนวคิดและทฤษฎีที่เชื่อมโยงกับการศึกษาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ผู้สูงอายุของการศึกษาในครั้งนี้ ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

2.1 แนวคิดผู้สูงวัย

หลักคำสอนทางพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้สอนไว้ว่า “สัตว์โลกต้องมีการ เกิด แก่ เจ็บ และตาย” เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมา เติบโตจากวัยเด็ก สู่วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ จนผ่านเลยเข้าวัยกลางคน และสู่ช่วงวัยสูงอายุซึ่งเป็นอีกวงจรหนึ่งที่เรียกว่า “แก่” แล้วไปสู่ภาวะเจ็บไข้ และตาย เป็นปรากฏการณ์ซึ่งมนุษย์หลีกเลี่ยงไม่ได้ เป็นกฎเกณฑ์ธรรมชาติ การแก่หรือเข้าสู่วัยสูงอายุในแต่ละสังคมหรือแต่ละภูมิภาคมีการให้ความหมายที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น อายุเฉลี่ยของประชากร ช่วงอายุของวัยทำงาน เทคโนโลยีการแพทย์ และสาธารณสุข เป็นต้น จึงจำเป็นต้องศึกษาความหมาย ประเภทการนิยาม และสังคมของผู้สูงวัย ดังนี้

2.1.1 ความหมายผู้สูงวัย

การสูงอายุเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขของโครงสร้างแต่ละสังคมดังที่ได้กล่าวไป ยกตัวอย่างเช่น อายุเฉลี่ยของประชากร ซึ่งประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีอายุเฉลี่ยของประชากรค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับประเทศทางแถบแอฟริกาซึ่งอายุเฉลี่ยค่อนข้างน้อย หากใช้

เงื่อนไขเดียวกันสัดส่วนจำนวนผู้สูงวัยต่อประชากรหนุ่มสาวประเทศญี่ปุ่นสูงมาก นอกจากนั้นอำนาจของระบบทางสังคม วัฒนธรรม การเมือง รวมถึงเศรษฐกิจ ยังมีส่วนในการกำหนดช่วงอายุของผู้สูงวัยอีกด้วย โดย Glascock and Feinman (1981) พบว่าการนิยามผู้สูงวัยส่วนใหญ่อ้างอิงอยู่กับหลักเกณฑ์ 3 เรื่อง ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของบุคคล 2) การนับจำนวนอายุบุคคลตามปีปฏิทิน และ 3) การเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายจากวัยหนุ่มสาวสู่การชราภาพ

ในแต่ละประเทศ ส่วนใหญ่นิยมใช้การนับจำนวนอายุบุคคลตามปีปฏิทินเริ่มตั้งแต่แรกเกิด (Chronological Age) โดยการกำหนดอายุที่เข้าสู่การเป็นผู้สูงวัยหรือการแก่ของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันตามปัจจัยที่แต่ละประเทศนำมาใช้เป็นเงื่อนไขเพื่อตั้งเกณฑ์อายุ เช่น ความสามารถในการทำงาน ความต้องการแรงงาน สุขภาพร่างกาย เป็นต้น ส่วนมากประเทศที่พัฒนาแล้วมักถูกกำหนดไว้ที่เกณฑ์อายุตั้งแต่ 65 ปี ขึ้นไป (Anthony, 2010) ในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศ ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศไทย กำหนดอายุที่เข้าสู่ผู้สูงอายุไว้ที่ 60 ปี ขึ้นไป (Mujahid, 2006) แต่สำหรับบางประเทศในกลุ่มภูมิภาคแอฟริกาได้มีการเสนอให้ใช้เกณฑ์อายุที่ถือว่าเข้าสู่ผู้สูงอายุที่ 50 หรือ 55 ปี ขึ้นไป (WHO, n.a) องค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) นั้นถึงแม้ไม่ได้มีนิยามที่ตายตัวแต่ก็ให้ความหมายของคำว่า “ผู้สูงวัย” หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มประชากรทั้งเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุตามปีปฏิทินตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป

ประเทศไทย คำว่าผู้สูงวัยไม่ได้มีการให้คำจำกัดความหรือกำหนดอายุเริ่มต้นไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หรือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มีเพียงระบุไว้ในพหุสิทธิ สวัสดิการ และการให้ความช่วยเหลือผู้สูงวัยไว้เท่านั้นในมาตรา 53 ซึ่งระบุว่า “บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรี และความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ” เช่นเดียวกับเอกสารทางการหรือเอกสารทางกฎหมาย ที่เป็นเพียงการรับรู้และตีความอย่างคร่าวๆ ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลหรือชุมชน ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงวัยหรือคนชราไว้ใน หมวด 4 มาตรา 307 ว่าด้วยความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือคนชรา ซึ่งไม่ได้ระบุไว้ว่า คนชราหมายถึงกลุ่มบุคคลใด ต่างกับคนสูงอายุ และคนป่วยเจ็บอย่างไร

อย่างไรก็ตาม ความหมายของคำว่า “ผู้สูงวัย” ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติผู้สูงวัย พ.ศ.2546 ซึ่งระบุว่า “ผู้สูงวัย คือ บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย” (สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ [สพส.], 2553) ตามเกณฑ์ที่กำหนดการเกษียณอายุทำงาน ซึ่งเป็นข้อตกลงในที่ประชุมโลกว่าด้วยเรื่องผู้สูงวัย ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ในปี พ.ศ.

2525 ในการให้ใช้อายุ 60 ปี เป็นเกณฑ์มาตรฐานโลกในการที่จะกำหนดผู้ที่จะถูกเรียนว่าเป็นผู้สูงอายุ (สุวดี เบญจวงศ์, 2541, น. 54; จารุวรรณ และพิมพ์วรรณ, 2536. อ้างถึงใน สุพัตรา ชารานุกูล, 2544)

ลักษณะของคำว่า “ผู้สูงอายุ” เป็นการบ่งบอกถึงจำนวนนับของตัวเลขอายุว่ามีอายุมาก หรือสูงกว่าวัยอื่น ซึ่งมีความหมายคล้ายและใกล้เคียงกับคำอื่น ๆ เช่น “ผู้อาวุโส” “ผู้เฒ่า” “คนแก่” และ “คนชรา” โดยคำว่า “ผู้อาวุโส” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายว่า “เก่าแก่หรือแก่กว่า” ส่วนใหญ่จะใช้ในการความแก่กว่าของสถานะหรือหน้าที่ เป็นต้น ผู้อาวุโสจึงอาจหมายถึง สถานะที่เกิดก่อน อายุแก่กว่าก็ได้ แต่หากใช้ในบริบทของการทำงานหรือ ประสิทธิภาพในการทำหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่ง อาวุโสจะหมายถึง อายุการทำงานมากกว่าหรือมี ประสิทธิภาพมากกว่า เป็นต้น ส่วนคำว่า “ผู้เฒ่า” หมายถึง “ผู้ที่แก่ หรือมีอายุมาก” คำว่า “คนแก่” คือ “มีอายุมาก หรือ อยู่ในวัยชรา” ซึ่ง “คนชรา” หมายถึง “แก่ด้วยอายุ ชำรุดทรุดโทรม” ดังนั้น คนแก่ จึงประกอบไปด้วยวัยหรืออายุที่สูง ร่างกายเริ่มเข้าสู่การเสื่อม มีการชำรุดทรุดโทรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ซึ่งทุกคำที่กล่าว จะมีความหมายที่การมีอายุที่มาก ยกเว้นคำที่ว่าชรา มีปัจจัย 2 ด้าน ที่เกี่ยวข้องกับคำนี้ คือ ด้านการมีอายุที่มากและด้านการเสื่อมโทรมทางร่างกาย จึงทำให้มีภาพสะท้อนของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับชราจะเป็นบุคคลที่อ่อนแอทางร่างกาย

ความหมายของคำว่าผู้สูงอายุจึงมักถูกอธิบายในเชิงลบว่าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วง วัยสุดท้ายของมนุษย์ก่อนที่จะสิ้นชีวิต มีพัฒนาการทางร่างกายที่ความตรงข้ามกับวัยเด็ก ร่างกายมี แต่ความเสื่อมโทรมและสึกหรอ ผิวหนังเหี่ยวย่น ผมหงอกขาว ฟันเริ่มร่วง เรียวแรงน้อย การ เคลื่อนไหวร่างกายช้าลง ประสาทการรับรู้เริ่มเสื่อมสภาพ เช่น ตาฝ้าฟาง หูตึง เป็นต้น ความจำเริ่ม ไม่ดี (สุชาดา ทวีสิทธิ์, 2553) ทำให้มีผลต่อประสิทธิภาพในการทำหน้าที่การงานและการ เกษียณอายุการทำงาน (Uotinen et al., 2005; Anthony, 2010) ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มเข้าสู่การสูงอายุ นอกจากนั้น ในเอกสารนโยบายหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ มักสะท้อนภาพของผู้สูงอายุ ในลักษณะของความเปราะบาง มีความเสี่ยงต่อความยากลำบาก การไม่มีงานทำและไม่มีรายได้ และทำให้ความเข้าใจของสังคมเกี่ยวกับอายุเริ่มต้นของการเข้าสู่ความสูงอายุ ถูกนำไปผูกติดกับอายุ ที่สามารถเริ่มรับสิทธิ สวัสดิการต่าง ๆ ที่รัฐเป็นผู้จัดหาให้ (Mujahid, 2006; Anthony, 2010) ผู้สูงอายุมักถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเภทเดียวกับเด็กและคนทุพพลภาพ ดังที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญและ พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

คำว่า “ผู้สูงอายุ” จึงพอสรุปความหมายได้ว่า เป็นผู้ที่มียุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป หรือถึง เกณฑ์เกษียณจากการทำงาน เนื่องจากมีสภาพทางร่างกายและจิตใจที่เปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมถอย จนอาจต้องการความช่วยเหลือจากคนใกล้ชิดและสังคม โดยอายุที่กำหนดเข้าสู่การสูงวัยนี้ได้ถูก

กำหนดให้เป็นมาตรฐาน แต่ทั้งนี้เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว แต่ละบุคคลอาจมีสภาพที่ต่างกันขึ้นอยู่กับจำนวนอายุ สภาพแวดล้อม การดูแลรักษาตนเอง และอื่น ๆ ทำให้ผู้สูงวัยมีความแตกต่างกัน

2.1.2 ประเภทการนิยามผู้สูงวัย

ด้วยการรับรู้เรื่องความสูงอายุหรือการเข้าสู่ความสูงอายุของแต่ละสังคมมีการกำหนดที่แตกต่างกัน สมรรถภาพและการทรุดโทรมทางกายภาพของผู้สูงวัยในแต่ละภูมิภาคมีอัตราที่ไม่เท่ากัน ที่ผ่านมามีการศึกษาเพื่ออธิบายลักษณะของวิธีกำหนดการสูงอายุไว้จำนวนหนึ่ง ซึ่งมีมิติการมองการสูงอายุในหลากหลายด้าน เช่น ด้านอายุ ด้านลักษณะทางกายภาพทางร่างกายและจิตใจ ด้านสถานภาพทางสังคม และด้านความสามารถ (Uotinen et al., 2005; Orimo et al., 2006; สุรกุล เจนอบรม, 2541; สุขาคา ทวีสิทธิ์, 2553) ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

นิยามตามอายุ

“ผู้สูงวัย” เป็นคำที่บ่งบอกถึงตัวเลขของอายุ นิยมนับตามอายุเริ่มตั้งแต่แรกเกิด (Chronological Age) อายุของแต่ละบุคคลถูกอ้างอิงตามปีปฏิทินซึ่งเป็นตัวชี้วัดอายุของบุคคลหนึ่ง แต่ละสังคมมีการนับวันและเดือนในรอบปีปฏิทินที่แตกต่างกันตามความเชื่อทางดาราศาสตร์ โดยแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ ปีปฏิทินแบบสุริยคติ และ ปีปฏิทินจันทรคติ เนื่องจากอายุตามปีปฏิทินแสดงเป็นตัวเลขที่เฉพาะเจาะจง และได้ผลเป็นค่าที่สากล สามารถนำมาแสดงเปรียบเทียบระหว่างบุคคลได้ชัดเจน ทำให้ถูกใช้เป็นเกณฑ์บ่งชี้อายุและการสูงอายุของบุคคลที่แพร่หลาย ซึ่งเกณฑ์ที่ประเทศไทยใช้กำหนดว่าบุคคลนั้นเข้าสู่วัยสูงอายุแล้ว คือ 60 ปี ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว โดยการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงวัยทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ รวมถึงบทบาททางครอบครัวและสังคมแตกต่างกันอย่างเด่นชัด จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีนักวิชาการกำหนดไว้หลากหลายแบบและหลากหลายเหตุผล

นักวิชาการซึ่งศึกษาเกี่ยวกับความชราได้พยายามแบ่งช่วงอายุของผู้สูงวัย โดยแบ่งตามลักษณะความชรา พฤติกรรม การต้องการความพึ่งพา ได้ออกเป็น 4 ช่วง (ประเสริฐ ประสมรักษ์, 2551 อ้างถึงใน อารีย์ และเกื้อกุล, 2559) ดังนี้

- ช่วงไม่ค่อยแก่ (the young-old) อยู่ในช่วงอายุ 60 - 69 ปี เป็นช่วงที่เริ่มพบกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตในหลาย ๆ ด้าน เช่น เกษียณอายุการทำงาน ขาดรายได้ เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานจากผู้หารายได้เป็นผู้พึ่งพิง พบกับการจากไปของญาติมิตรหรือคู่ครอง ในบางบุคคลปรับตัวไม่ทันจึงเกิดผลกระทบต่อจิตใจเป็นคนหดหู่ แต่ในบางบุคคลสามารถปรับตัวเข้าร่วมกิจกรรมในสถานะทางสังคมใหม่ได้

- ช่วงแก่ปานกลาง (the middle-aged old) อยู่ในช่วงอายุ 70 - 79 ปี เป็นช่วงที่ร่างกายเริ่มเสื่อมโทรม อวัยวะต่าง ๆ เริ่มทำงานไม่ได้เหมือนเดิม เดินเหินลำบาก มีอาการเจ็บป่วยผสมด้วยทำให้ไปไหนมาไหนกับครอบครัวลำบาก รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรมของสังคมน้อยลง

- ช่วงแก่จริง (the old-old) อยู่ในช่วงอายุ 80 - 90 ปี เป็นช่วงวัยที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากขึ้นเนื่องจากความทรุดโทรมของร่างกาย มีอาการเจ็บป่วยมากขึ้น การเดินทางไม่สะดวกเนื่องจากร่างกายไม่แข็งแรง ทำให้บางคนเป็นคนติดบ้านหรือติดเตียง จิตใจหดหู่มีอาการนึกถึงอดีตบ่อย ๆ

- ช่วงแก่จริง ๆ (the very old-old) อยู่ในช่วงอายุ 90 - 99 ปี ซึ่งมีจำนวนไม่มากที่อยู่จนถึงช่วงนี้ เนื่องจากส่วนใหญ่พบกับปัญหาทางสุขภาพมากมาย จิตใจหดหู่เนื่องจากญาติมิตรหรือคู่ครองได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว เก็บตัวอยู่กับบ้านเพราะเดินไม่ไหว มองอะไรก็ไม่ค่อยเห็น และไม่ค่อยได้ยิน

การแบ่งผู้สูงวัยตามช่วงอายุเป็น 4 ช่วงดังกล่าว ตรงกับการศึกษาเรื่อง “โลกยามชราและแนวการเตรียมตัวเพื่อเป็นสุข” ของ บริบูรณ์ พรพิบูลย์ (2536) พบว่าคนในภาคเหนือของประเทศไทยได้มีการแบ่งช่วงอายุของบุคคลตามพฤติกรรมและสภาพร่างกาย ผ่านอาชยานหรือสุภาษิตคำพังเพยของชาวเหนือ ซึ่งแบ่งเป็นช่วง ๆ ละ 10 ปี ดังนี้

- อายุ 10 ปี อานน้ำบู้หนาว หมายถึง เด็กร่างกายแข็งแรง อานน้ำเย็นก็ไม่รู้สึกหนาว
- อายุ 20 ปี เป็นบ่าวเป็นสาวบ่ก่าย หมายถึง ทั้งหนุ่มและสาวใช้ชีวิตสนุกสนานไม่รู้สึกละอาย
- อายุ 30 ปี บ่หน่ายสังขาร หมายถึง คนในช่วงวัย 30 เป็นวัยฉกรรจ์ ไม่ค่อยมีปัญหาทางด้านร่างกาย
- อายุ 40 ปี ะการเหมือนฟ้าผ่า หมายถึง มีความขยันทำงาน
- อายุ 50 ปี สาวน้อยด่าบ่เจ็บใจ หมายถึง คนวัยนี้มักชอบเด็กสาว ๆ โดนว่าก็ไม่สนใจ
- อายุ 60 ปี ไอเหมือนฟานโจก หมายถึง ร่างกายเริ่มเสื่อมโทรม มีอาการเจ็บป่วย ไอก็เสียดัง
- อายุ 70 ปี มะโหกเต็มตัว หมายถึง ปวดเมื่อยตามร่างกายเป็นเรื่องปกติ
- อายุ 80 ปี ไค่หัวเหมือนไห หมายถึง หัวเราะก็เหมือนร้องไห้ ไม่มีความสุขใด
- อายุ 90 ปี ไช้ก็ตายบ่ไช้ก็ตาย หมายถึง ความตายอยู่ตรงหน้า ขึ้นอยู่กับว่าตายจากโรคร้ายไข้เจ็บหรือตายจากสังขารที่มาก

อาชยานข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คนชาวเหนือเห็นว่าตั้งแต่อายุ 60 ปี ขึ้นไป เริ่มมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วย และมีอาการเสื่อมโทรมทางร่างกายเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ตามอายุที่มากขึ้น แต่อย่างไร

ก็ตาม สพส. (2552) มีความเห็นว่าเมื่ออายุเกิน 80 ปี ไปแล้ว สภาพร่างกาย จิตใจและการดำเนินชีวิตไปในแนวทางเดียวกัน ไม่ต่างกับตอนอายุ 90 ปี จึงสามารถจำแนกผู้สูงอายุตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงเป็น 3 ช่วง ดังนี้

- ผู้สูงอายุช่วงแรก หรือคนสูงอายุ (อายุ 60 – 69 ปี) เป็นช่วงเริ่มต้นของการเข้าสู่การสูงอายุ ยังเป็นช่วงที่มีพลังในการใช้ชีวิตประจำวัน (Active Ageing) ผู้สูงอายุในช่วงนี้เพิ่งเกษียณจากงานหรืออาจยังทำงานอยู่ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ และภูมิปัญญาที่ยังพร้อมใช้งานได้ สภาพร่างกายยังคงกระฉับกระเฉงแข็งแรง ไม่เป็นอุปสรรคมาก สามารถทำงานสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้เป็นอย่างดี รูปลักษณะภายนอกของบุคคลที่เข้าสู่ช่วงอายุนี้มีการเปลี่ยนแปลง เช่น ผมหาว ผิวหนังเหี่ยวยุบ เป็นต้น

- ผู้สูงอายุช่วงกลาง หรือคนแก่ (อายุ 70 – 79 ปี) เป็นช่วงแห่งการพักผ่อน เพราะโดยส่วนใหญ่บุคคลที่เข้าสู่ช่วงอายุนี้มีสภาพร่างกายอาจยังแข็งแรงอยู่ แต่ไม่กระฉับกระเฉง คล่องแคล่วเหมือนเดิม บางคนอาจสูญเสียสมรรถภาพทางร่างกายไปบ้าง เช่น การได้ยิน การมองเห็น การรับรู้ รส ความทรงจำ เป็นต้น นอกจากนี้ สภาพจิตใจของผู้สูงวัยมีแนวโน้มแย่ลงเนื่องจากการสภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมและบทบาทในครอบครัวและสังคมที่ถูกลดทอนไป

- ผู้สูงอายุช่วงปลาย หรือคนชรา (อายุ 80 ปี ขึ้นไป) เป็นช่วงเวลาแห่งการพึ่งพิง เพราะผู้สูงอายุในช่วงนี้ มักมีความเจ็บป่วยและมีความเสื่อมของอวัยวะต่าง ๆ มากขึ้น เช่น กล้ามเนื้อจึงต้องพึ่งพิงคนอื่นในการดำรงชีวิตและการเดินทาง

นิยามตามลักษณะทางกายภาพ

จากการศึกษาของศรีเรือน แก้วกังวาน (2538) เกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านร่างกายของมนุษย์เรา สามารถแยกการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ได้เป็น 2 ระยะ คือ ระยะเจริญงอกงาม (Growth) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 40 ปี ร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงในทางเจริญเติบโต ร่างกายมีการสร้างเซลล์ใหม่ตลอดเวลา หลังจากนั้น เมื่ออายุเลย 40 ปี เป็นการเข้าสู่ระยะเสื่อมโทรม (Degenerative Change) ร่างกายจะไม่ปรากฏความเจริญเติบโต เซลล์ในร่างกายจะถูกสร้างมาเพื่อซ่อมแซมร่างกายเท่านั้น ร่างกายจึงมีแต่การเปลี่ยนแปลงในลักษณะตรงกับทรุดโทรม ส่วนมากการทรุดโทรม เกิดขึ้นในช่วงที่อายุเข้าสู่ช่วงสูงอายุ หรืออายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป โดยเกิดขึ้นทั้งทางสรีระร่างกายและทางจิตใจ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539; บรรลุ ศิริพานิช, 2543) ซึ่งมีลักษณะดังนี้

ก. สรีระร่างกาย

ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงทางสรีระร่างกายที่เห็นได้จาก รูปร่าง บุคลิกภาพ และพฤติกรรม บางครั้งคนที่มีลักษณะคล้ายดังที่ว่านี้ถูกเรียกว่า คนแก่ คนชรา หรือ คนเฒ่า ซึ่งเป็นการ

เรียกตามลักษณะทางสรีระที่บ่งบอกว่าผู้นั้นแก่ เป็นต้น ใหม่ๆ ที่บางคนมีลักษณะแก่ชราตั้งแต่อายุยังไม่มากนักก็ได้ การเปลี่ยนแปลงสภาพร่างกายของผู้สูงวัย ยึดตามหลักสรีระวิทยา มีดังนี้

- เส้นผม มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด คือ สีผมเปลี่ยนเป็นสีขาว แห่ง มีการหลุดร่วงง่าย บางคนมีผมเหลือน้อย และเนื้อเยื่อหนังศีรษะเหี่ยวยุบ เนื่องมาจากการไหลเวียนของโลหิตน้อยลง เส้นผมได้อาหารไม่เพียงพอ รวมถึงความเครียดซึ่งเป็นปัจจัยอีกประการที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสีของเส้นผม

- ผิวหนัง เมื่อมีอายุมากขึ้น เนื้อเยื่อต่าง ๆ จะขาดความตึงตัว เนื่องจากการไหลเวียนของโลหิตบริเวณผิวหนังน้อยลง มีการลดจำนวนของน้ำในเซลล์ผิวหนังและน้ำมันใต้ผิวหนัง ทำให้ผิวหนังเหี่ยวแห้ง เหี่ยวยุบ สีหมองคล้ำ ขาดความชุ่มชื้น

- กระดูก วัยสูงอายุเป็นวัยที่กระดูกเปราะบาง เนื่องมาจากมีการสลายตัวของแคลเซียมออกจากกระดูก จึงทำให้กระดูกพรุนและหักง่าย หมอนรองกระดูกสันหลังมักจะกร่อนและแบนลงมากจากการขาดแคลเซียม ทำให้ผู้สูงวัยมีอาการหลังโก่งและตัวเตี้ยลงได้

- กล้ามเนื้อ มีการเสื่อมสภาพตามวัยเนื่องจากการไหลเวียนของโลหิตที่ลดน้อยลง การเสื่อมสภาพของเซลล์กล้ามเนื้อ และการไม่ได้ใช้กล้ามเนื้อบางส่วนนานๆ ทำให้ความคล่องตัวในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต้องใช้กล้ามเนื้อลดลง

- ประสาทสัมผัส ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น ซึ่งการได้ยินของมนุษย์จะเริ่มเสียเมื่ออายุ 40 ปีขึ้นไป เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของประสาทรับเสียงในหูชั้นใน ทำให้มีอาการหูตึง ประสาทตามีสภาพเสื่อมโทรม ลักษณะตาของผู้สูงวัยจะเล็กลง หนังตาบนตก เนื่องจากการยืดหยุ่นของหนังตาและจำนวนไขมันหลังลูกตาน้อยลง มีความเสื่อมโทรมของประสาทตา เซลล์รับคลื่นและรับรสเริ่มตายหรือเสื่อมสภาพ ทำให้ประสิทธิภาพลดลง จึงพบเห็นได้ว่าผู้สูงวัยเมื่ออายุมากขึ้นจะชอบทานของหวาน ๆ เนื่องจากเซลล์รับรู้รสหวานเสื่อมสภาพ จึงรับรสหวานได้น้อยลงและต้องการความหวานในปริมาณที่สูงขึ้นเพื่อให้รับรู้รสได้เท่าเดิม

ข. จิตใจ

ผู้สูงวัยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์และจิตใจเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านฮอร์โมนในร่างกาย และสภาพแวดล้อมทางสังคมและครอบครัว โดยทฤษฎีของอีริกสัน (Erikson's Epigenetic Theory) ได้กล่าวว่าผู้สูงวัยจะทำใจยอมรับความรู้สึกรู้สึกของตนเองและผู้อื่นอย่างที่เขาเป็นในอดีต และผ่านความพอใจในชีวิตของตนเองรวมถึงความผิดหวังที่ยังปล่อยวางไม่ได้ คิดแต่ว่าเวลาในการใช้ชีวิตมีน้อยลงจะส่งผลต่อสภาวะจิตใจของผู้สูงวัย (Erikson, 1964, น. 133 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2538, น. 46-47) ความตึงเครียดที่เกิดจากการเกษียณอายุการทำงาน การอยู่บ้านโดยไม่มีกิจกรรมทำ หรือความเหงา ก็ส่งผลต่อจิตใจรวมถึงความแก่ชรา โดยทฤษฎี

ความเครียดและการปรับตัว (Stress Adaptation Theory) ของเซกตันและไฮแลนด์ (Sexton & Hyland, 1979 อ้างถึงใน จันทรจิรา ภูทองเกษ, 2537) เชื่อว่า ความเครียดมีผลทำให้เซลล์ในสมองตายและส่งผลให้เสียความจำและเป็นคนขี้ลืม

นอกจากนั้น สภาวะทางร่างกายได้ส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้สูงวัยเนื่องจากความยากลำบากในการดำเนินชีวิต ที่ไม่มีความคล่องแคล่วเหมือนเก่า ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพทางร่างกายที่ไม่เอื้ออำนวย เชื่องช้าลง ไร้เรี่ยวแรง ทำให้ผู้สูงวัยเกิดความรำคาญ ความหงุดหงิด ความเศร้าเสียใจที่ร่างกายเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวร้ายขึ้น ทำกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ได้อย่างที่เคยเป็นมาก่อน มีความกังวลใจในความสามารถของตนเอง และอนาคตของตนเองที่สมรรถนะของร่างกายถดถอยจนกังวลถึงความตายจึงส่งผลกระทบต่อจิตใจให้ไม่มีความสุข

วอล์คเกอร์ (อ้างถึงใน วิภาพร สิทธิศาสตร์ และสุชาดา สนวนุ่ม, 2550) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ก่อให้เกิดความเครียดมีด้วยกันอยู่ 3 ประเภท คือ 1) สิ่งที่เกิดความเครียดเรื้อรัง (chronic stressors) เป็นความเครียดทั่วไปที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งยาวนานและเรื้อรัง ถึงแม้เมื่อหายเครียดไปแล้วแต่เป็นแค่ชั่วคราวซึ่งอาจกลับมาใหม่ได้ เช่น ความเครียดจากความเจ็บป่วย 2) เครียดจากเหตุการณ์สำคัญในชีวิต (major life events) เป็นเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่อาจเกิดขึ้นตามความคาดหวัง และผลที่ตามมาอาจจะดีหรือไม่ดี จนทำให้เก็บมาคิดแล้วเกิดความเครียดขึ้น เช่น การตายของกลุ่มสมรส การเกษียณอายุ การเกิดของบุคคลในครอบครัว การผ่าตัด การเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล เป็นต้น และ 3) สิ่งรบกวนในชีวิตประจำวัน (acute daily hassles) ซึ่งเกิดจากเหตุการณ์ทั่วไปที่มีขึ้นในการดำเนินชีวิตแต่ละวันทำให้เกิดการรำคาญใจ หงุดหงิด ไม่เป็นไปตามที่ต้องการ เช่น การจราจรติดขัด การทำกระเป๋าเงินหาย การลืมนัด ทรัพย์สินเสียหาย เป็นต้น ซึ่งความเครียดที่เกิดขึ้นจะมีผลทำให้ความพึงพอใจในชีวิตลดลง เกิดความผิดปกติทางจิตใจ และมีความเกี่ยวข้องกับความเจ็บป่วย

ผู้สูงวัยจึงมีการแบ่งประเภทตามสภาพของสุขภาพร่างกายรวมถึงสุขภาพทางจิตใจว่ามีความสมบูรณ์เพียงใด แต่ด้วยการสร้างเกณฑ์การวัดสุขภาพกายและจิตใจของผู้สูงวัยมีความยุ่งยากซับซ้อนว่าบุคคลใดมีสุขภาพดีแค่ไหนจึงทำให้การแบ่งประเภทผู้สูงวัยต้องมีการทดสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

นิยามตามสถานภาพทางสังคม

ผู้สูงวัย นอกจากเป็นผู้ที่มีอายุมากแล้วยังถือว่าเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตและผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ในสถานภาพและบทบาทต่าง ๆ มาอย่างมากมาย ในบางครั้งจึงอาจถูกเรียกว่า ผู้ใหญ่ หรือ ผู้อาวุโส (Senior Citizens) Havighurst (อ้างถึงใน มส.พส., 2558) ได้อธิบายถึงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงวัยว่า เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น สถานภาพและบทบาททางสังคมจะลดลง แต่บุคคลยังมีความ

ต้องการทางสังคมเหมือนบุคคลในช่วงวัยกลางคน เนื่องจากบุคคลจะยังมีความต้องการพยายามคงบทบาทอยู่กับสังคมให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อเป็นการรักษาสมดุลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ก่อนที่จะถอยห่างออกจากสังคมเมื่อบทบาทของตนเองน้อยลงเมื่ออายุมากขึ้น ซึ่งการคงบทบาทอยู่ในสังคมของผู้สูงวัยจะเห็นได้จากการเข้าร่วมในกิจกรรมชุมชน กลุ่มต่าง ๆ ที่ผู้สูงวัยสนใจ เช่น งานบุญ งานกุศล การเข้าร่วมเป็นสมาชิกในชมรม สมาคม หรือกลุ่มต่าง ๆ เป็นการยืดอายุทางสังคมของตนเองและเพื่อเป็นเวทีในการแสดงตัวตนของตนเองต่อสังคมว่ายังมีบทบาทอยู่

อายุทางสังคม หมายถึง อายุของบุคคลที่อธิบายด้วยการเปลี่ยนแปลงของสถานภาพและบทบาททางสังคม (Social Status and Social Role) ของบุคคลนั้นในสังคมอาศัยอยู่ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับขั้นของช่วงชีวิตคนในแต่ละช่วง การเข้าสู่ความสูงอายุในทางสังคมมักเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีสถานภาพและบทบาท รวมถึงพฤติกรรมทางสังคมที่แตกต่างไปจากกลุ่มประชากรที่เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ ซึ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนี้อาจเป็นได้ดังนี้

ก. พฤติกรรมการทำงานในสังคม ในหลายครั้ง มีการนำสถานภาพการทำงานมาใช้เป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ ความแตกต่างในกลุ่มผู้สูงวัย ซึ่งหากผู้สูงวัยยังสามารถทำงานได้อยู่ก็แสดงว่าอยู่ในวัยทำงาน แต่หากทำงานไม่ไหวหรือเกษียณการทำงานก็แสดงว่าแก่แล้ว ทำให้การเข้าสู่ความสูงอายุถูกนำไปผูกติดกับอายุที่บุคคลหยุดทำงานหรือเกษียณอายุจากการทำงานและความสามารถในการทำงานให้กับสังคมนั้น ๆ

ข. บทบาทในครอบครัว ตั้งแต่เริ่มสร้างครอบครัว ผู้สูงวัยมีบทบาทสำคัญในการหารายได้จุนเจือและสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว ซึ่งอาจมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนในครอบครัว คอยให้คำปรึกษาจากการที่มีประสบการณ์ มีความรู้ที่มากกว่าวางรากฐานความมั่นคงให้กับลูกหลาน แสวงหาทรัพย์สินให้ลูกหลาน แต่เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุความสามารถในการหารายได้ลดลง ลูกหลานสามารถหารายได้มากกว่า จากเคยอยู่ในฐานะผู้หาเลี้ยงกลายเป็นพึ่งพิงคนในครอบครัว

ค. บทบาทในการให้คำปรึกษา ผู้สูงวัยจะมีลักษณะทางสังคมในทางที่เป็นบุคคลที่เป็นที่ปรึกษา มีบุคคลที่ถูกเคารพยกย่อง มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น ซึ่งบางครั้งจะถูกเรียกว่าผู้อาวุโส คือผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ มีประสบการณ์สูง จึงสามารถให้คำแนะนำให้กับผู้ที่มีอายุอ่อนกว่าได้ ดังคำสุภาษิตที่ว่า “อาบน้ำร้อนมาก่อน” คือการที่ผ่านประสบการณ์มาก่อน จึงมีความรู้ให้คำแนะนำได้จากประสบการณ์

การแบ่งผู้สูงวัยตามนิยามทางสถานภาพทางสังคมมีข้อจำกัดในเรื่องอายุการดำรงอยู่ของสถานภาพที่ไม่แน่นอน เนื่องจากบางเหตุการณ์สถานภาพการเป็นผู้นำในครอบครัวอาจสลับไปมากับบุตรซึ่งขึ้นกับใครเป็นผู้หารายได้เข้าครอบครัว หรือมีหน้าที่การทำงาน อำนาจที่สูงกว่า เช่น

เมื่อบุตรหลานไม่มีงานทำ ผู้สูงวัยเป็นผู้นำครอบครัว แต่เมื่อใดบุตรหลานหารายได้เข้าครอบครัวมากกว่าผู้สูงวัย การเป็นผู้นำอาจตกมาที่บุตรหลานได้

นิยามตามความสามารถ

จากการที่ปัจจุบันเทคโนโลยีการแพทย์และการสาธารณสุขมีการพัฒนา ทำให้ผู้สูงวัยที่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีเหล่านั้นมีอายุที่ยืนยาวและแข็งแรงขึ้น การแบ่งแยกตามอายุจึงมีความคลาดเคลื่อนเกิดขึ้นได้ รวมถึงบทบาททางสังคมไม่อาจแบ่งประเภทของผู้สูงวัยได้อย่างเด็ดขาด ดังนั้น นักวิชาการบางท่านจึงใช้เกณฑ์ความสามารถของผู้สูงวัยเป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภทในการนิยามผู้สูงวัย ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่ม (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2553) ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มคิดสังคม หรือกลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองได้ดี เป็นกลุ่มที่เพิ่งเข้าสู่วัยสูงอายุ สุขภาพทั่วไปยังดีและแข็งแรง ไม่มีโรคเรื้อรัง หรือเป็นเพียงผู้ที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคเรื้อรัง หากมีโรคเรื้อรังก็มีเพียง 1 - 2 โรคที่ยังควบคุมได้ไม่เกิดอันตราย ไม่ก่ออุปสรรคต่อการเข้าสังคม ส่วนใหญ่แล้วยังมีความสามารถหรืออยากเข้าร่วมกิจกรรมในครอบครัวหรือสังคม รวมถึงช่วยเหลือครอบครัวหรือสังคมด้วย เนื่องจากร่างกายยังต้องการมีกิจกรรมอยู่เสมอเพื่อทดแทนการทำงานที่ลดน้อยลง การใช้ชีวิตของผู้สูงวัยกลุ่มนี้ให้เวลาส่วนใหญ่กับการเข้าสังคม พบเจอและพูดคุยกับคนในครอบครัวหรือเพื่อนฝูงมากกว่าเกือบตัวอยู่คนเดียว

กลุ่มที่ 2 กลุ่มติดบ้าน หรือกลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองได้บ้าง เป็นกลุ่มที่เริ่มมีปัญหาเรื่องสุขภาพ หรือความเสื่อมโทรมทางร่างกายบ้าง ยังพอช่วยเหลือตนเองได้หรืออาจต้องการความช่วยเหลือบางส่วนจากผู้อื่น การใช้ชีวิตของผู้สูงวัยกลุ่มนี้ให้เวลาส่วนใหญ่กับการอยู่บ้านหรือเกือบตัวอยู่คนเดียว ใช้ชีวิตกับการเข้าสังคม การพบเจอหรือสนทนากับคนในครอบครัวหรือเพื่อนฝูงน้อย บางคนมีความจำกัดในการดำเนินชีวิตในสังคม เริ่มมีโรคเรื้อรังที่ควบคุมไม่ได้และมีหลายโรคซึ่งมีผลต่อการเคลื่อนไหวและการเข้าสังคม จึงทำให้ไม่อยากเข้าสังคม แต่ยังสามารถทำกิจกรรมในบ้านได้ จิตใจเริ่มหดหู่ ซึมเศร้าเนื่องจากเหงา ไม่ได้เข้าสังคม ญาติ เพื่อน และคู่ครองมีการล้มหายตายจากไป

กลุ่มที่ 3 กลุ่มติดเตียง หรือกลุ่มที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ เป็นกลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพหรือมีความพิการ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ ทำให้ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น ผู้สูงวัยกลุ่มนี้มีโรคประจำตัวหลายโรค ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ มีอาการเจ็บป่วยเรื้อรังมายาวนาน หรือเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มผู้สูงวัยที่มีภาวะเปราะบาง ไม่สามารถมีส่วนร่วมร่วมกับกิจกรรมในครอบครัวหรือสังคมด้วยตนเอง จำเป็นต้องพึ่งพิงครอบครัวหรือผู้อื่นในการดำรงชีวิต มีปัญหาทางจิตใจซึ่งอาจมาจากการถูกทอดทิ้งให้อยู่ลำพังหรือการขาดการดูแลช่วยเหลือ เป็นต้น

การรับรู้ถึงผู้สูงวัยที่ถูกนิยามในแบบต่าง ๆ นั้น ทำให้เข้าใจในความแตกต่างในกลุ่มของผู้สูงวัยที่มีมากมาย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้จะใช้เกณฑ์ความสามารถในการแบ่งประเภทของผู้สูงวัยที่มีความหลากหลายทางความชอบและพฤติกรรม โดยแบ่งผู้สูงวัยออกเป็นดังนี้ 1) กลุ่มติดสังคม 2) กลุ่มติดบ้าน และ 3) กลุ่มติดเตียง ในการศึกษาความต้องการใช้สื่อเพื่อสร้างความสุข ซึ่งการแบ่งตามความสามารถจะเห็นลักษณะที่แตกต่างกัน รวมถึงความสามารถในการรับสื่อที่แตกต่างเด่นชัดทั้งในด้านลักษณะการใช้งาน (Mode) และวัตถุประสงค์ของการใช้เชื่อมโยง (Objective of Connection) กว่า การแบ่งประเภทผู้สูงวัยตามช่วงอายุ สุขภาพ การศึกษา หรือสถานภาพทางสังคม

2.2 แนวคิดและทฤษฎีการใช้สื่อของผู้สูงวัย

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการสื่อสารเพื่อสร้างความสุขคือตัวผู้รับสารหรือผู้สูงวัย ผู้สูงวัยเป็นผู้กำหนดว่าสารใดที่ผู้สูงวัยต้องการใช้ โดย Maslow (1970) ได้กล่าวว่าคุณคนทั่วไปจะเสาะแสวงหาสิ่งที่จะตอบสนองต่อลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ ความมั่นคงปลอดภัย ความรักและความเป็นเจ้าของ ความเคารพนับถือ และความสมบูรณ์ของชีวิต เมื่อบุคคลสามารถบรรลุเป้าหมายที่เขาแสวงหาในขั้นหนึ่งเขาก็จะก้าวต่อไปยังขั้นที่สูงกว่า ซึ่งหมายความว่าความต้องการในการเปิดรับสารของผู้สูงวัยแต่ละคนจะมีความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้นการศึกษาในตัวผู้รับสารหรือผู้สูงวัยนั้นมีความสำคัญ เพราะหากสร้างสื่อที่ไม่ตรงต่อความต้องการของผู้รับสารแล้วผู้รับสารจะไม่มี การตอบสนองต่อความต้องการ สื่อสารก็ไร้ความหมายอย่างสิ้นเชิง

2.2.1 ความต้องการใช้สื่อ

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ (Uses and Gratification) มองว่าผู้รับสารหรือในที่นี้คือผู้สูงวัยไม่ได้เป็นผู้ถูกกระทำ (Passive Person) จากผู้ส่งสารแต่เพียงอย่างเดียว แต่ผู้สูงวัยยังเป็นผู้กระทำ (Active Person) โดยการเป็นผู้กำหนดว่าตัวเองต้องการสื่ออะไร และสารอะไร โดยอ้างอิงถึงความต้องการ ในการตอบสนองความสุขและความพอใจของตัวเองเป็นหลัก อย่างไรก็ตามมนุษย์หรือผู้สูงวัยแต่ละคนมีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน โดย Katz, Gurevitch, and Haas (1973) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับสื่อและความต้องการ ได้ชี้ให้เห็นว่าความต้องการสื่อของแต่ละปัจเจกนั้นสืบเนื่องมาจากเหตุผลทางจิตใจและความต้องการทางสังคมของผู้นั้น ซึ่ง Katz และ Haas ได้นำทฤษฎี ลำดับขั้นความต้องการของ Maslow ทดสอบกับผู้ใช้สื่อในประเทศอิสราเอลแล้วนำมาสร้างมาตรวัดความต้องการทางด้านจิตใจและสังคมของผู้รับสาร (The Social and Psychological

Needs) โดยสร้างคำถามที่แสดงความต้องการทางสังคมและจิตใจของแต่ละกลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 ความต้องการ ซึ่งแบ่งได้เป็น 5 หัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1) Cognitive needs คือ ความต้องการที่ผู้รับสารเปิดรับสื่อมวลชนเพื่อแสวงหาข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจในตัวบุคคล เหตุการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ

2) Affective needs คือ ความต้องการที่ผู้รับสารเปิดรับสื่อมวลชนเนื่องมาจากความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางอารมณ์ และความสวยงาม ได้แก่ ความต้องการความรักและมิตรภาพ ความปรารถนาที่จะเห็นสิ่งสวยงามหรือศิลปะต่าง ๆ

3) Personal integrative needs คือ ความต้องการที่ผู้รับสารเปิดรับสื่อมวลชนเพื่อจะได้รับความเชื่อถือ ความเชื่อมั่น ความมั่นใจ เสถียรภาพ ความมั่นคง และสถานภาพอันเป็นที่ยอมรับ

4) Social integrative needs คือ ความต้องการที่ผู้รับสารเปิดรับสื่อมวลชนเพื่อที่จะได้สื่อสารกับครอบครัว เพื่อน และคนรู้จัก

5) Tension release needs คือ ความต้องการที่ผู้รับสารเปิดรับสื่อมวลชนเพื่อลดความเครียดโดยการหลีกเลี่ยงหรือแยกตัวออกจากความจริงชั่วขณะ

ความต้องการใน 5 หัวข้อดังกล่าวเป็นตัวกำหนดให้แต่ละคนมีความสุขและความพอใจกับสื่อแตกต่างกัน มารศรี นุชแสงพลี (2532) ได้ศึกษาเพิ่มเติมถึงความแตกต่างในสาเหตุอื่นนอกเหนือจากสาเหตุด้านความต้องการของผู้สูงวัย ซึ่งพบว่ามีสาเหตุมาจากความแตกต่างใน 3 ด้าน ดังนี้

ผู้สูงวัยมีความต้องการเลือกใช้สื่อและรับสารแต่ละชนิดด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน ซึ่งเหตุผลในการเลือกใช้สื่อหรือเปิดรับสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ นั้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองเป็นหลัก ซึ่งความต้องการของผู้รับสารที่มีความแตกต่างกันนี้มาจากความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ (มารศรี นุชแสงพลี, 2532) ดังนี้

1) ด้านปัจเจกบุคคล

เป็นการอธิบายพฤติกรรมการสื่อสารของปัจเจกบุคคลที่ว่าด้วยความแตกต่างทางจิตวิทยาหรือสภาพภายจิตใจของแต่ละบุคคล ได้แก่กระบวนการเรียนรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของผู้รับสารที่แตกต่างกันไป ทำให้กระบวนการเลือกสรรสื่อของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) โดยทั่วไปกระบวนการนี้มีขั้นตอนการเลือกสรรที่ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน (Klapper, 1960) ได้แก่

1.1) การเลือกเปิดรับสาร (Selective Exposure) เป็นกระบวนการภายในบุคคล ที่พิจารณาว่าพร้อมที่จะเปิดรับสารหรือไม่ จะเลือกเปิดรับสารประเภทไหน จากสื่ออะไร และเวลาใด

1.2) การเลือกสรรที่สนใจ (Selective Attention) เป็นกระบวนการอัตโนมัติที่เกิดขึ้นภายในของบุคคล ในการเลือกสื่อที่สอดคล้องกับตนหลังจากการเปิดรับสารแล้ว

1.3) การเลือกสรรการรับรู้ (Selective Perception) มนุษย์มีแนวโน้มที่จะรับรู้สื่อที่ตนเองเห็นว่าสนใจและนำสิ่งที่ตนเองสนใจไปเป็นความรู้พื้นฐาน (Cognition)

1.4) การเลือกจดจำ (Selective Retention) การรับรู้หรือความรู้พื้นฐานนั้นมิใช่เป็นความรู้ที่ถูกเก็บอย่างถาวร มนุษย์อาจขจัดความรู้ที่นั้นออกไปได้ หากความรู้พื้นฐานนั้นสอดคล้องกับทักษะของบุคคล ความรู้พื้นฐานนั้นก็พัฒนาต่อไป เป็นความรู้ที่ถาวรหรือการจดจำต่อไป

ความแตกต่างระหว่างผู้สูงวัยในแต่ละคนเป็นส่วนสำคัญที่อาจสะท้อนมาจากสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคมด้วย อย่างไรก็ตาม แบบแผนความแตกต่างระหว่างปัจเจกชน อาจนำไปวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม สังคม และประเทศได้ โดยอาศัยหลักการเดียวกัน

2) ด้านการจำแนกทางสังคม (Social Categories)

ในทางประชากรศาสตร์และสังคมวิทยาแล้ว มนุษย์ถูกจัดแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามคุณสมบัติที่คล้ายคลึงกัน ในสังคมที่ยิ่งทันสมัย ความหลากหลายของสังคม (Heterogeneity) ก็ยิ่งแตกต่างกันออกไป การเปิดรับการสื่อสารและสื่อมวลชนของบุคคลก็จะแตกต่างกันออกไปด้วยรายการหนึ่ง ๆ ของสื่อหนึ่ง ๆ ย่อมมีสมาชิกผู้สนใจประเภทหนึ่งตามภูมิหลังทางประชากรศาสตร์และสังคมวิทยาที่สอดคล้องกัน ดังนั้น จึงสามารถจำแนกการสื่อสารตามภูมิหลังของผู้สูงวัยหรือผู้รับสารได้ การสื่อสารในที่นี้หมายถึงกระบวนการสื่อสารที่เริ่มต้นจาก แหล่งสาร สารสนเทศ ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร ผลกระทบ การย้อนกลับสาร และสิ่งแวดล้อมทางการสื่อสาร การวิเคราะห์กระบวนการสื่อสารโดยภูมิหลัง จึงทำให้ทราบและเข้าใจว่า ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการสื่อสาร หรือในทุกขั้นตอนของกระบวนการสื่อสาร ประกอบด้วยบุคคลประเภทใด โดยทั่วไปแล้ว ประเภทบุคคลที่ถูกนำไปวิเคราะห์นั้น มันจะศึกษาถึง เพศ วัย สถานภาพเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา เขตที่อยู่อาศัย และการใช้ชีวิต เป็นต้น (DeFleur & Dennis, 2002)

3) ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships)

การจำแนกทางสังคมมองในมิติที่ว่าคนในสังคมมีความแตกต่างที่รายได้ ระดับการศึกษา อายุ ภูมิฐานะ ศาสนา จึงทำให้มีความแตกต่างกันในสังคม แต่ในมิตินี้มองที่ว่าคนในสังคมยึดถือกลุ่มสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่เป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) ที่เป็นตัวกำหนดหรือตัดสินใจที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมใด ๆ ก็ตาม เนื่องจากเมื่อมีการกระทำหรือการแสดงความคิดเห็นเป็นไปในทางเดียวกับค่านิยมของกลุ่มก็อาจจะได้รับความนิยชมชอบจากกลุ่ม ในทางตรงกันข้าม หากมีความขัดแย้งกับค่านิยมของกลุ่ม ก็อาจได้รับการลงโทษจากกลุ่ม

จากสภาวะทางสังคมและจิตใจที่แตกต่างกันของมนุษย์ดังกล่าว Katz, Blumler, and Gurevitch (1974) ได้ทำการศึกษาความแตกต่างดังกล่าวกับการสื่อสารสนองต่อความต้องการ ซึ่งผลการวิจัยพบว่าความต้องการที่แตกต่างกันนี้ ทำให้แต่ละคนคาดคะเนว่าสื่อแต่ละประเภทจะสนองความต้องการได้แตกต่างกันออกไปด้วย ดังนั้นลักษณะของการใช้สื่อของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความต้องการอันเป็นผลทำให้เกิดความพึงพอใจที่ได้รับจากการใช้สื่อแตกต่างกัน แคทซ์และคณะได้ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความต้องการในส่วน of จิตใจและสังคมของมนุษย์โดยใช้องค์ประกอบ 3 อย่าง ของความต้องการดังนี้

1) Mode คือ ลักษณะของความต้องการ เช่น ความต้องการให้เพิ่มมากขึ้น ความต้องการให้ลดน้อยลง หรือ ความต้องการให้ได้มา เป็นต้น

2) Connection คือ จุดประสงค์ของการติดต่อของบุคคลต่อสิ่งภายนอก เช่น การติดต่อเพื่อรับข่าวสารความรู้ การติดต่อเพื่อความพอใจและประสบการณ์ด้านอารมณ์ การติดต่อเพื่อความเชื่อถือ ความมั่นใจ ความมั่นคง และสุขภาพ หรือการติดต่อเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ เป็นต้น

3) Referent คือ บุคคลหรือสิ่งภายนอกที่มนุษย์โยงการติดต่อไปสู่ เช่น ตนเอง ครอบครัว เพื่อฝูง สังคม รัฐบาล ขนบประเพณี วัฒนธรรม โลก หรือสิ่งภายนอกอื่น ๆ

องค์ประกอบทั้ง 3 อย่างของแคทซ์และคณะนั้นนำมาสู่การสร้างมาตรวัดการตระหนักในความสำคัญของความต้องการในแต่ละบุคคล และความพอใจที่ผู้รับสารได้รับจากสื่อประเภทต่าง ๆ สามารถช่วยสนองความต้องการที่จะเปิดรับสื่อและรับรู้ข่าวสารได้มากขึ้นแค่ไหน

2.2.2 การเปิดรับสื่อ

Assael (1998) ได้อธิบายความหมายของการเปิดรับ (Exposure) คือ การที่ประสาทสัมผัสของผู้สูงวัยซึ่งได้แก่ การเห็น การได้ยิน การสัมผัส การได้กลิ่น และการกิน ถูกกระตุ้นโดยสิ่งเร้าซึ่งผู้สูงวัยเองเป็นผู้เลือกกว่าสิ่งใดตรงกับความต้องการของตนเอง สิ่งใดที่ควรหลีกเลี่ยงการเปิดรับสิ่งเร้าที่ผู้สูงวัยไม่สนใจหรือไม่สำคัญ ซึ่งอาจสรุปได้ว่าการเปิดรับมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการรับสาร โดยที่ความสนใจ (Interest) และความมีส่วนร่วม (Involvement) ของผู้สูงวัยกับสิ่งเร้าจะสะท้อนออกมาในระดับความตั้งใจที่ผู้บริโภคให้กับสิ่งเร้า นั้น สิ่งเร้าที่กล่าวมาจากการที่ผู้สื่อสารส่งสร้างเนื้อหาสารและสิ่งผ่านสื่อต่าง ๆ ที่ถูกเลือกมาให้กับผู้สูงวัย Merrill และ Lowenstein (1971) ได้สรุปถึงสาเหตุที่บุคคลต่าง ๆ จะมีพฤติกรรมในการเลือกรับสื่อที่แตกต่างกันเอาไว้ดังต่อไปนี้

1) ความเหงา เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องการมีเพื่อน ไม่สามารถอยู่ได้เพียงลำพัง จึงต้องสื่อสารกับผู้อื่น และในบางครั้ง คนบางส่วนพอใจที่จะได้สื่อสารกับสื่อมากกว่าที่จะอยู่กับบุคคล เพราะว่าไม่สร้างแรงกดดันในการสนทนาหรือทางสังคมให้แก่ตนเอง

2) ความอยากรู้หรืออยากเห็น เป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ที่ต้องการรับรู้ข่าวสารเพื่อตอบสนองความต้องการอยากรู้หรืออยากเห็นของตน แม้ว่าสิ่งที่อยากรู้นั้นจะมีผลกระทบต่อตนเองหรือไม่ก็ตาม

3) ประโยชน์ใช้สอยของตนเอง มนุษย์มักจะเสาะแสวงหาและใช้ข่าวสารนั้นให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ทั้งในแง่ของการช่วยให้ตนเองสะดวกสบาย การเสริมสร้างบารมี หรือด้านบันเทิง ซึ่งสื่อมวลชนสามารถตอบสนองความต้องการนี้ได้ โดยผู้รับสารมีเหตุผลในการเลือกสื่อที่ใช้ความพยายามน้อยที่สุดและได้ประโยชน์ตอบแทนดีที่สุดในที่สุด (Wilber, 1973)

4) ลักษณะเฉพาะของสื่อแต่ละอย่าง ผู้รับข่าวสารแต่ละคนจะหันเข้าหาลักษณะเฉพาะบางอย่างจากสื่อที่จะสนองความต้องการและทำให้ตนเองเกิดความพึงพอใจ

กึ่งศาสตราจารย์โรเจอร์ (2549) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงกระบวนการเปิดรับสื่อที่มีปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเลือกรับสื่อ ซึ่งได้แก่

1) การเลือกรับสื่อที่มีอยู่ (Availability) ผู้รับสารจะเลือกรับสื่อที่ไม่ต้องใช้ความพยายามมาก หมายถึงสื่อที่สามารถจัดหาได้ง่ายที่สุด

2) การเลือกเปิดรับสื่อที่สะดวกและนิยม (Convenience and Preferences) ผู้รับสารจะเปิดรับสื่อตามความสะดวกผ่านสื่อชนิดต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

3) การเลือกรับสื่อตามความเคยชิน (Accustomed) ผู้รับสารบางคนจะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงสื่อที่ตนเองรับอยู่เป็นประจำ ซึ่งจะพบมากในบุคคลที่มีอายุมาก เมื่อเคยรับสื่อใดก็มักจะติดและไม่สนใจรับสื่ออื่น ๆ หรือสื่อใหม่ๆ

4) การเลือกรับสื่อตามลักษณะเฉพาะของสื่อ (Characteristic of Media) ลักษณะเฉพาะของสื่อที่มีผลต่อการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัย เช่น หนังสือพิมพ์จะมีลักษณะเด่นคือเป็นสื่อที่มีราคาถูก มีความละเอียดของเนื้อหา สามารถพกพาสะดวก

5) การเลือกรับสื่อที่สอดคล้องกับตนเอง (Consistency) ผู้รับสารจะเลือกรับสื่อที่สอดคล้องกับความรู้ ค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติของตน

การเปิดรับสื่อเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดเวลา แต่กระบวนการเปิดรับสารเพื่อสร้างความสุขของผู้สูงวัย นอกจากจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะสื่อที่เลือกแล้วยังมีความแตกต่างกันปัจจัยอื่นที่เป็นตัวกำหนดให้ความต้องการในการรับสื่อและการตีความหมายอีกด้วย เช่น

1) ปัจจัยด้านบุคลิกภาพและจิตวิทยาส่วนบุคคล เนื่องจากแต่ละปัจเจกบุคคลมีความแตกต่างกัน ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลอันได้แก่โครงสร้างจิตวิทยาส่วนบุคคลซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน

จึงส่งผลถึงระดับของสติปัญญา ความคิด ทักษะคิด และกระบวนการรับรู้ ปัจจัยดังกล่าวเป็นตัวกำหนดท่าทีของการเปิดรับและตอบสนองต่อข่าวสารต่าง ๆ

2) ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ทางสังคม เนื่องจากผู้บริโภคมักยึดติดกับกลุ่มสังคมที่อยู่ การตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมใด ๆ นั้นมักจะอ้างอิงตามกลุ่ม ทั้งในแง่ของความคิด ทักษะคิด และพฤติกรรม เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม นอกจากนี้ระบบสังคมและวัฒนธรรมที่ผู้สูงวัยสังกัดอยู่ยังมีส่วนในการหล่อหลอมพฤติกรรม และมีส่วนสำคัญในการเปิดรับสารได้ด้วย

3) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมนอกระบบการสื่อสาร โดยเชื่อว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา และสถานภาพทางสังคม มีอิทธิพลต่อกระบวนการแปลความหมาย การเปิดรับ ความสนใจ และความเข้าใจ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดความสามารถในการรับเนื้อหาของ การสื่อสารรวมถึงการตอบสนองต่อเนื้อหาสารด้วย

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2533) ได้อธิบายว่า การที่ผู้รับสารเลือกเปิดรับสื่อที่แตกต่างกัน นั้น มาจากการรับรู้การเลือกสรรสิ่งที่สำคัญต่อตัวกระตุ้นซึ่งเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา โดยบุคคลอาจมองหาบางสิ่งบางอย่างในบางขณะโดยไม่สนใจสิ่งอื่น ๆ และมีการตอบสนองต่อตัวกระตุ้นที่ต่างกันไปเรื่อย ๆ โดยที่ลักษณะการเลือกสรรการรับรู้ของผู้รับสารอาจมีลักษณะต่างกันดังนี้ (กังสดาล นาควิโรจน์, 2549)

1) การเลือกที่จะเปิดรับข้อมูล (Selective Exposure) ผู้รับสารจะแสวงหาข่าวสารที่ทำให้สบายใจหรือตรงกับความรู้สึก

2) การเลือกที่จะสนใจข้อมูล (Selective Attention) คือ การที่ผู้รับสารมีแนวโน้มที่จะเพิ่มปริมาณความต้องการในข่าวสารหากมีตัวกระตุ้นที่ตรงกับความต้องการ

3) การเลือกที่จะต่อต้านข้อมูล (Perceptual defense) นอกจากผู้รับสารจะเลือกสนใจรับข้อมูลแล้วยังเลือกที่จะต่อต้านข้อมูลหากมีความรู้สึกว่าคุณถูกคุกคาม ไม่ตรงต่อค่านิยม ความเชื่อ หรือทำให้ไม่สบายใจ

4) การเลือกที่จะปิดกั้นข้อมูล (Perceptual blocking) หากมีการกระตุ้นจากสื่อที่ไม่ต้องการอย่างต่อเนื่อง ผู้รับสารจะมีปฏิกิริยาปกป้องตนเองจากการรุ่มร่าจจากสื่ออื่น

5) การเลือกที่จะตีความข้อมูล (Selective interpretation) หลังจากที่ผู้รับสารมีการเลือกที่จะเปิดรับข้อมูล ผู้รับสารต้องทำการตีความสิ่งที่เปิดรับนั้น โดยตีความตามพื้นฐานความรู้ความเข้าใจที่สอดคล้องกับความเชื่อ ประสบการณ์ที่มี ซึ่งการตีความนี้จะก่อให้เกิดทัศนคติหรืออคติต่อสิ่งนั้น

6) การเลือกที่จะจดจำข้อมูล (Selective retention) ผู้รับสารจะมีการจดจำข้อมูลที่เขาได้มีการตีความแล้วหากมีผลกระทบ มีความสำคัญ หรือจำเป็นต่อผู้รับสาร

7) การเลือกที่จะบิดเบือนข้อมูล (Selective distortion) เป็นผลเนื่องมาจากข้อมูลที่ได้รับเข้ามาขัดกับความเชื่อหรือความรู้สึกรับรู้ของผู้บริโภค เพื่อบิดเบือนให้ตรงกับทรนชนะที่ต้องการหรือที่มีอยู่ก่อนแล้ว

Schramm (1973) ได้กล่าวถึงหลักทั่วไปของการเลือกรับข่าวสารว่าขึ้นอยู่กับการใช้ความพยายามน้อยที่สุด (Least Effect) และผลที่จะได้รับ (Promise of Reward) ซึ่งการเลือกรับข่าวสารมาจากสูตร สิ่งที่คาดหวัง (Expectation of Reward) ต่อ ความพยายามที่จะได้มา (Effect Requirement) เนื่องจากบุคคลมีแนวโน้มที่จะเลือกรับข่าวสารที่ใช้ความพยายามน้อย เช่น ข่าวสารที่อยู่ใกล้ตัว ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง หรือข่าวสารที่หาได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ต้องนำตัวแปรอื่นที่ เช่น องค์ประกอบทางด้านสังคม ซึ่งมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการสร้างประสบการณ์ปลุกฝังทัศนคติ และพฤติกรรมทั่วไปของผู้สูงวัย เข้ามาเกี่ยวข้อง องค์ประกอบนี้ ได้แก่ (1) สภาพแวดล้อม (2) บทบาทของผู้รับข่าวสาร (3) กลุ่มอ้างอิง (4) วัฒนธรรมและประเพณี (5) ลักษณะทางประชากร (6) การศึกษาและสถานภาพทางสังคม เป็นต้น องค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้จะมีผลต่อความคิดเห็น ทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้สูงวัยได้ (ชวรัตน์ เชิดชัย, 2527)

นักวิจัยด้านการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อได้ให้ความสนใจในการเชื่อมโยงเหตุผลของการใช้สื่อเข้ากับตัวแปรต่าง ๆ เช่น ความต้องการ เป้าหมาย ผลประโยชน์ที่ได้รับ ผลกระทบจากสื่อและปัจจัยส่วนบุคคล (Schramm, 1973; Greene & Krcmar, 2005) ซึ่งข้อสันนิษฐานของทฤษฎีนี้มีสาเหตุมาจาก 1) นักวิจัยเรื่องอิทธิพลอันจำกัดของสื่อเริ่มที่จะไม่มีสิ่งที่จะให้ศึกษา เมื่อตัวแปรที่มาจำกัดอิทธิพลของสื่อเป็นเรื่องเก่าๆ จึงมองหาสิ่งที่สามารถมาอธิบายกระบวนการสื่อสารต่อไป 2) แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลอันจำกัดของสื่อไม่สามารถอธิบายได้ว่าเหตุใดในวงการโฆษณาจึงมีการลงทุนกันอย่างมหาศาลเพื่อใช้สื่อ และเหตุใดคนจึงใช้เวลาจำนวนมากในการบริโภคสื่อ 3) มีบางคนตั้งข้อสังเกตว่าเหตุใดคนบางคนจึงตัดสินใจว่าต้องการผลกระทบอะไรจากสื่อและตั้งใจที่จะยอมรับผลกระทบนั้น ๆ ความสนใจของนักวิจัยเหล่านั้นจึงเปลี่ยนจาก “สื่อทำอะไรกับคน” (what media do to people) ไปเป็น “คนทำอะไรกับสื่อ” (things people do with media) เนื่องจากผู้รับสารต้องการให้เกิดผลเช่นนั้น หรืออย่างน้อยก็ยอมให้เกิดผลเช่นนั้น

2.3 แนวคิดและทฤษฎีการสร้างสื่อให้ผู้สูงวัย

ในกระบวนการสื่อสารของมนุษย์นั้นประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร ซึ่งแนวทางการใช้สื่อเพื่อสร้างความสุขแก่ผู้สูงวัยนั้น ผู้ส่งสารเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ มีบทบาทและหน้าที่ในการสร้างความสุขให้แก่ผู้สูงวัยโดยการสร้างสรรค์สารและเลือกช่องทางการสื่อสาร ซึ่งผู้ส่งสารในที่นี้อาจหมายถึงตัวบุคคล เช่น ผู้สื่อข่าว บรรณาธิการ หรือหมายถึงองค์การที่

ผลิตสาร เช่น สำนักพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์ ผู้สร้างภาพยนตร์ ก็ได้ โดยส่งสารทั้งหมดนี้จัดอยู่ในประเภทสื่อสารมวลชน ที่เป็นการสื่อถึงกลุ่มคนหมู่มากที่ผู้ส่งสารไม่เคยรู้จักกันมาก่อนและไม่เจาะจงว่าจะส่งสารนี้ให้ใคร

2.3.1 บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชน

บทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนเป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาสื่อมวลชน เป็นการอธิบายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างซ้ำ ๆ ในสังคม (Merton, 1957) โดยสังคมนั้นถูกพิจารณาว่าเป็นระบบหนึ่ง ที่ส่วนต่าง ๆ หรือระบบย่อย มีความเกี่ยวพันติดต่อกัน สื่อมวลชนก็เป็นส่วนหนึ่งของระบบนั้นด้วย สื่อมวลชนเป็นผู้ชี้แนะทางอุดมการณ์ที่ถูกกำหนดมาจากระบบย่อยอื่น ๆ นอกจากนั้น สื่อมวลชนยังเป็นผู้แก้ไขด้วยตัวของสื่อมวลชนเอง ได้มีนักวิชาการหลายท่านอธิบายบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ในแนวทางต่าง ๆ เช่น Lasswell (1948) ได้อธิบายบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ในหนังสือ “The Structure and Function of Communication in Society” ว่า

1) สื่อมวลชน “เป็นผู้เฝ้าระวังและตรวจสอบ สังคมและการเมือง” คือ หน้าที่ในการสอดส่อง ติดตาม และเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อคนในสังคมมา “แจ้ง” ให้คนในสังคมได้รับรู้ โดยเมื่อมีเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่าง ๆ เกิดขึ้นในสังคม สื่อมวลชนก็เลือกมานำเสนอ มีการกลั่นกรองข่าวสารตามองค์ประกอบของข่าวมานำเสนอ

2) สื่อมวลชน “เป็นผู้ประสานสัมพันธ์ส่วนต่าง ๆ ของสังคมให้อยู่รวมกันได้” คือ หน้าที่ในการติดตาม ศึกษาเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างถี่ถ้วน แล้วนำมา “วิพากษ์วิจารณ์” เพื่อช่วยทำให้คนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่แตกต่างกัน เข้าใจกัน อยู่รวมกันในสังคมเดียวกันได้ด้วยความสงบเรียบร้อย

3) สื่อมวลชน “ถ่ายทอดมรดกทางสังคม” คือ หน้าที่ในการเผยแพร่ ถ่ายทอด สืบทอด หรือให้การศึกษาคำนิยม ทศนคติ และบรรทัดฐานของสังคมจากยุคหนึ่ง ไปสู่อีกยุคหนึ่ง ให้วิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณีของสังคมนั้น ๆ คงอยู่ตลอดไป

ต่อมา Wright (1960) ได้เพิ่มหน้าที่ของสื่อมวลชนอีกประการหนึ่ง คือ สื่อมวลชน “เป็นผู้ให้ความบันเทิงกับคนในสังคม” คงปฏิเสธไม่ได้ว่าในปัจจุบันสื่อมวลชนมีการนำเสนอด้านบันเทิงมากกว่าด้านอื่น ๆ และผู้สูงวัยส่วนใหญ่เปิดรับสื่อก็เพื่อหาความบันเทิง จึงทำให้หน้าที่ในการให้ความบันเทิงจึงถูกเพิ่มขึ้นมา นอกจากนั้น Mcquail (1987) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “Mass Communication Theory” เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อสารมวลชนไว้ 5 ข้อ ดังนี้

1) การให้ข้อมูลข่าวสาร (Information) เป็นการทำหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา ปราศจากอคติของสื่อมวลชน

2) การทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ (Correlation) เป็นการทำหน้าที่ประสานสัมพันธ์ให้กับสถาบันต่าง ๆ ในสังคม รวมไปถึงประสานสัมพันธ์ให้กับคนต่าง ๆ ในสังคม ให้สังคมมีความสามัคคี

3) การทำหน้าที่สืบต่อวัฒนธรรม (Continuity) เป็นการทำหน้าที่สืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ราชการจดหมายเหตุกรุงศรี

4) การทำหน้าที่ให้ความบันเทิง (Entertainment) เป็นการทำหน้าที่ในการให้ความบันเทิงใจแก่ผู้รับสาร เพื่อลดความตึงเครียดจากหน้าที่ที่ทำงาน หรือชีวิตประจำวัน

5) การระดมสรรพกำลัง (Mobilization) เป็นการทำหน้าที่ระดมกำลังของผู้รับสาร ที่ทำโดยสื่อมวลชน เป็นการรณรงค์ให้เกิดความเคลื่อนไหวในสังคม หรือเมื่อสังคมเกิดภาวะวิกฤต และต้องการความร่วมมือร่วมใจกัน ก็จะเห็นบทบาทหน้าที่ประการนี้ของสื่อมวลชนอย่างชัดเจน

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า แนวคิดบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนของ Mcquail, Lasswell และ Wright พบว่ามีความใกล้เคียงกัน โดยบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนคือการ 1) แจ้งข้อมูลข่าวสาร (Inform) 2) สืบสานมรดกวัฒนธรรม (Continue) 3) ให้ความบันเทิง (Entertain) 4) สานสัมพันธ์ในสังคม (Correlate) ซึ่งทั้งหมดนี้สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยที่ผู้สูงวัยต้องการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ในการประกอบอาชีพ สืบสานประเพณีทางศาสนา เพื่อให้จิตใจสงบ เสพความบันเทิงเรริงใจ และติดต่อกับคนในครอบครัว ญาติ มิตร และสร้างเพื่อนใหม่

2.3.2 อิทธิพลของสื่อมวลชน

ปัจจุบันการใช้ชีวิตของผู้สูงวัยซึ่งเกี่ยวกับการสื่อจนปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อมีอิทธิพลต่อจิตใจของผู้สูงวัยมาก จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าสื่อวิทยุและโทรทัศน์ถูกเปิดไว้เพื่อเป็นเพื่อนคลายเหงาให้กับผู้สูงวัย แอปพลิเคชันไลน์ถูกใช้เพื่อให้ผู้สูงวัยได้ติดต่อกับคนในครอบครัวที่อยู่ห่างไกล ซึ่ง Klapper (1960) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อผู้รับสารไว้ดังนี้

1) อิทธิพลของสื่อมวลชนเป็นอิทธิพลโดยอ้อม เนื่องจากมีปัจจัยต่าง ๆ ที่คอยกั้นไว้ซึ่งได้แก่

1.1) ความมีใจโน้มเอียงของผู้รับสาร กล่าวคือ ผู้รับสารจะมีความคิดเห็น ค่านิยม และมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติอยู่ก่อน

1.2) การเลือกของผู้รับสาร กล่าวคือ ประชาชนจะเลือกรับสารที่สอดคล้องกับความคิดเห็นและความสนใจของตน และจะหลีกเลี่ยงมิยอมรับสารที่ไม่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับความคิดและความสนใจของตน

1.3) อิทธิพลของบุคคล กล่าวคือ กรณีที่ข่าวสารไม่ได้ไปถึงผู้รับสารโดยตรง แต่ต้องผ่านสื่อบุคคลหรือผู้นำความคิดเห็นก่อนจะถึงผู้รับสาร สื่อบุคคลหรือผู้นำความคิดเห็นมัก สอดแทรกความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปด้วย

1.4) ลักษณะของธุรกิจด้านสื่อมวลชน กล่าวคือ ด้วยการแข่งขันของสื่อมวลชนใน การดำเนินธุรกิจ จึงทำให้สื่อมวลชนต่างสร้างความแตกต่าง ความรวดเร็วในข่าวสาร การนำเสนอ และการแสดงความคิดเห็น จึงทำให้นโยบายแตกต่างจากคตินับจริง

2) อิทธิพลของสื่อมวลชนเป็นผู้สนับสนุนทัศนคติ รสนิยม ความโน้มเอียงทางจิตใจ และแนวโน้มด้านพฤติกรรมของผู้รับสารให้มีความเข้มแข็งและพร้อมที่จะแสดงให้ปรากฏออกมา เมื่อมีแรงจูงใจเพียงพอหรือเมื่อมีโอกาสเหมาะสม

3) อิทธิพลของสื่อมวลชนอาจเป็นผู้เปลี่ยนแปลงผู้รับสาร แต่จะเกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลมี แนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงอยู่ก่อนแล้ว สื่อมวลชนสามารถเสนอสิ่งที่สอดคล้องกับความต้องการ ของผู้รับสารก็สามารถเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมได้ สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เพียงผู้เสนอเท่านั้น

4) อิทธิพลของสื่อมวลชนสามารถสร้างทัศนคติและค่านิยมใหม่ให้กับเกิดกับผู้รับสาร ได้ในกรณีที่ผู้รับสาร ไม่เคยมีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนี้มาก่อนสื่อมวลชนสามารถใส่ ทัศนคติและค่านิยมให้กับผู้รับสารที่เสนอเรื่องราวในเรื่องเดียวกันสะสมบ่อย ๆ ไม่ใช่อิทธิพลที่ เกิดผลได้ในทันทีทันใด

เห็นได้ว่า ถึงแม้สื่อมวลชนจะไม่ได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อผู้สูงวัย แต่เป็นตั้งตัวกระตุ้น หรือเป็นตัวเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อผู้สูงวัย ซึ่งโดยทั่วไปการสื่อสารจะก่อให้เกิดผลด้วยกัน อยู่ 3 ประการ คือ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงความรู้ของผู้สูงวัย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ของผู้สูงวัย และจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้สูงวัยตามมา (Berlo, 1960) ดังนั้น หากมีการสร้างสื่อที่ตรงกับความต้องการของผู้สูงวัย สื่อจะมีอิทธิพลในการทำให้ผู้สูงวัยเกิด ความสุขไม่ว่าจะเป็นด้านคุณค่าผู้สูงวัย สุขภาพ เศรษฐกิจ การดำเนินชีวิต และสติปัญญา

2.3.3 กระบวนการสร้างสื่อ

สื่อในปัจจุบันถูกแบ่งเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ 1) สื่อดั้งเดิม ซึ่งเป็นสื่อที่อาศัย เทคโนโลยีเก่า เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ เป็นต้น และ 2) สื่อใหม่ ซึ่งเป็นสื่อที่ส่วนใหญ่ อาศัยเทคโนโลยีที่สื่อสารบนอินเทอร์เน็ต ทำให้สามารถสื่อสารโต้ตอบกับผู้รับได้ เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และ แท็บเล็ต เป็นต้น โดยสื่อทั้ง 2 ประเภทนี้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการ นำเสนอเนื้อหาสู่ผู้สูงวัย โดยเนื้อหาที่ปรากฏบนสื่อ สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม (กัจจร หลุยยะพงศ์, 2553) ดังนี้

1) สื่อสาระ เป็นสื่อที่เน้นเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยเพื่อให้ผู้สูงวัยมีความรู้ ความเข้าใจ หรือทันต่อเหตุการณ์ข่าวสารบ้านเมือง ทำให้ผู้สูงวัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับตัวเอง หรือแลกเปลี่ยนความรู้กับคนในสังคมได้ โดยสื่อสาระอาจจำแนกเป็น 4 ประเภทย่อย คือ 1) ข่าว และบทความในหนังสือพิมพ์ วารสาร หรืออินเทอร์เน็ต เป็นสื่อที่เป็นตัวแทนสถาบันสื่อมวลชนที่นำเสนอข่าวสารบทความที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย โดยมีเป้าหมายสำหรับคนทั่วไปได้รับรู้ 2) คู่มือผู้สูงวัย ถือเป็นเอกสารที่แพร่หลายทั่วไปในชีวิตประจำวันมีกลุ่มเป้าหมายคือผู้สูงวัย และอาจจัดได้ว่าเป็นตัวแทนของสถาบันการแพทย์และวัฒนธรรม 3) นโยบายรัฐด้านผู้สูงวัย เป็นตัวแทนของนโยบายรัฐที่กำหนดหลักการต่อผู้สูงวัย และกลุ่มเป้าหมายก็คือทั้งผู้สูงวัยและคนทั่วไป และ 4) คำขวัญหรือภาษิตที่เกี่ยวข้องกับการให้แง่คิดและใช้ชีวิต

2) สื่อบันเทิง เป็นสื่อที่เน้นเนื้อหาให้ความบันเทิง ความเพลิดเพลิน ความสุขใจ ผ่อนคลายความเครียด เช่น ภาพยนตร์ ละคร นิยาย แม้จะถูกมองว่าเป็นเพียงสื่อบันเทิง ทว่าจากการศึกษาพบว่า ภายในความบันเทิงกลับแฝงด้วยอุดมการณ์หลากหลายที่สามารถรอบงำผู้สูงวัยได้อย่างไม่รู้ตัว (Kleinbans, 1998) ทำให้ผู้สูงวัยมีความรู้สึกคล้อยตามละคร

3) สื่อโฆษณา เป็นสื่อที่อยู่ระหว่างสาระและบันเทิงและมีจุดเด่นด้านการตลาดโน้มน้าวให้ผู้สูงวัยคล้อยตาม ซึ่งในเนื้อหาจะมีการผสมกันระหว่างการให้สาระความรู้เกี่ยวกับตัวโฆษณาและการให้ความเพลิดเพลินใจในการรับชมโฆษณาเพื่อไม่ให้น่าเบื่อ แต่ทั้งนี้จุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้รับชมคล้อยตามและเชื่อตาม โฆษณานั้น

เนื้อหาแต่ละประเภทตอบ โจทย์ความต้องการของปัจเจก เนื่องจากความต้องการของผู้สูงวัยแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ผู้สูงวัยบางคนมีฐานะที่ไม่ดี อาจมีความต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างความรู้ในการประกอบอาชีพ ผู้สูงวัยบางคนไม่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจแต่มีความต้องการความบันเทิง หรือผู้สูงวัยบางคนมีเงินสามารถใช้จ่ายใช้สอยจึงมีความต้องการดูโฆษณาเพื่อใหัรู้ว่า มีของอะไรขายที่ไหน เนื้อหาจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ผู้สูงวัยเกิดความสุขจากการตอบสนองความต้องการของปัจเจกที่มีความหลากหลายด้วย วัย การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สุขภาพ และลักษณะการดำเนินชีวิต โดยการสร้างเนื้อหาของสื่อแต่ละชิ้น ผู้ผลิตสื่อจำเป็นต้องดูกลุ่มเป้าหมายซึ่งในการวิจัยนี้คือผู้สูงวัย

ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นว่าสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ผู้สูงวัยนิยมที่สุด ซึ่งรูปแบบเนื้อหาที่ถูกผลิตบนสื่อโทรทัศน์มีหลากหลาย โดย ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และคณะ (2546) ได้อธิบายรูปแบบเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในปัจจุบัน สามารถแบ่งประเภทได้ดังนี้

1) รายการพูดคุย เป็นรายการที่วัตถุประสงค์เพื่อพูดคุยกับผู้ชม โดยการหยิบยกเอาประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับข่าวสาร ความเคลื่อนไหว เหตุการณ์ สาระความรู้ หรือความบันเทิงมานำเสนอ อาจอยู่ในรูปของ การทอล์คโชว์ การเล่าเรื่อง การสัมภาษณ์ ฯลฯ ก็ได้

2) รายการสนทนา เป็นรายการที่มีคนมาพูดคุยกัน 2 - 3 คน หรือมากกว่านั้น โดยมีคนหนึ่งเป็นผู้ดำเนินรายการหรือดำเนินการสนทนา ส่วนบุคคลที่เหลือจะเป็นผู้ร่วมสนทนา เน้นการพูดคุยกันระหว่างผู้ร่วมรายการ โดยมีผู้ชมอยู่ในเหตุการณ์ด้วย

3) รายการอภิปราย เป็นการพูดคุยระหว่างผู้ดำเนินการอภิปราย หรือผู้ดำเนินรายการกับผู้ร่วมรายการ ซึ่งผู้ร่วมรายการมักจะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถมีประสบการณ์ มีความเชี่ยวชาญในหัวข้ออภิปราย

4) รายการสาธิตและทดลอง เป็นรูปแบบรายการที่นำเสนอกรรมวิธี เทคนิค วิธีการด้วยการสาธิตและทดลองให้ผู้ชมได้เห็นและสามารถเข้าใจได้ เช่น การสาธิตการเสริมสวย การสาธิตการปรุงอาหาร การสาธิตการประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ เป็นต้น

5) รายการข่าว เป็นรูปแบบรายการที่นำเสนอเหตุการณ์ เรื่องราว ข้อเท็จจริง หรือข้อคิดเห็น ที่น่าสนใจ มีความสดใหม่และทันต่อเหตุการณ์ อาจเป็นการนำเสนอโดยผู้ประกาศข่าว ผู้สื่อข่าว หรือผู้รายงานข่าว ทั้งในห้องส่งหรือในสถานที่จริงก็ได้

6) รายการสารคดี เป็นรูปแบบรายการที่นำเสนอเรื่องราวที่เป็นจริงหรือมีพื้นฐานอยู่บนข้อเท็จจริง ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องที่ผูกพันกับเหตุการณ์และบุคคลจริง

7) รายการละคร เป็นรูปแบบรายการที่นำเสนอเรื่องราวโดยใช้การแสดงตามบทบาทที่แต่งขึ้นมาหรือดัดแปลงจากเรื่องจริง เพื่อสื่อสาร ข้อคิด คติเตือนใจ และความบันเทิงไปสู่ผู้ชมรายการ

8) รายการสาระละคร เป็นรูปแบบรายการสารคดีผสมกับรูปแบบละคร เพื่อสื่อความหมายถ่ายทอดสาระความรู้ หรือสะท้อนปัญหาต่าง ๆ โดยการผูกเรื่องราวเป็นละครให้มีความน่าสนใจหรือเสมือนเป็นเรื่องจริง

9) รายการเพลงและดนตรี เป็นรายการที่นำเสนอเพลงหรือการแสดงดนตรี ซึ่งสามารถจัดนำเสนอในลักษณะเป็นเพลง ที่มีภาพประกอบเป็นเรื่องราวตามเนื้อหาของเพลง หรือเป็นการจัดแสดงคอนเสิร์ต ก็ได้

10) รายการนิยายสาร เป็นรูปแบบรายการที่นำเสนอเนื้อหาสาระ ที่หลากหลาย ซึ่งอาจจัดแบ่งเป็นเรื่องย่อยต่างกันหลาย ๆ เรื่อง แต่ละเรื่องจะเป็นแนวเดียวกันหรือต่างแนวกันก็ได้ และใช้รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายในรายการเดียวกัน แต่สิ่งสำคัญของรูปแบบนิยายสารก็คือ การ

เชื่อมโยงหรือการร้อยเรียงแต่ละเรื่องย่อยหรือแต่ละตอนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสอดคล้องและกลมกลืนกัน

11) รายการปกิณกะ หรือเรียกว่าวไรตี้ (variety) เป็นรูปแบบรายการที่มุ่งเน้นนำเสนอความบันเทิง หลายเรื่อง หลายรส โดยใช้รูปแบบการนำเสนอที่หลากหลายคล้ายๆ กับรายการนิตยสารต่างกันเพียงรายการปกิณกะไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงหรือร้อยเรียงแต่ละช่วงแต่ละตอนของรายการให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

12) รายการเกมโชว์ เป็นรูปแบบรายการที่จัดให้มีการแข่งขันกันระหว่างผู้ร่วมรายการด้วยการเล่นเกมหรือตอบปัญหาที่ผู้จัดรายการกำหนดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของกฎและกติกาที่กำหนดไว้ล่วงหน้าโดยมีพิธีกรหรือผู้ดำเนินรายการ เป็นผู้อธิบายชี้แจงกติกาคอยดำเนินการและควบคุมการแข่งขัน ซึ่งอาจมีรางวัลให้กับผู้เข้าร่วมเล่นเกมและผู้ชนะหรือการลงโทษกับผู้แพ้การแข่งขัน

13) รายการสปอต เป็นรูปแบบรายการที่นำเสนอเนื้อหาสาระที่ผ่านกระบวนการผูกเรื่องและเรียบเรียงให้สั้นกะทัดรัด โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 30-60 วินาที วัตถุประสงค์ของการนำเสนอในรูปแบบสปอตวิทยุโทรทัศน์ก็เพื่อจะตอกย้ำซ้ำเตือนด้วยการออกอากาศแพร่ภาพบ่อยครั้ง

โดยทั่วไปกระบวนการสร้างเนื้อหาดังกล่าวบนสื่อเน้นใช้หลัก 3P ซึ่งได้แก่ 1) Pre – Production หรือ การวางแผนก่อนผลิต 2) Production หรือ การผลิต และ 3) Post – Production หรือ การตัดต่อและเตรียมงานก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ Wertzer (1985 อ้างถึงใน พรพิสุทธิ ศรีธรรานนท์, 2552; สมเจตน์ เมฆพายัพ, 2552) โดยแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

1) Pre – Production หรือ การวางแผนก่อนผลิต

ในขั้นตอนนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการทำเนื้อหาสื่อซึ่งหากในการผลิตสื่อมีการวางแผนที่ดี มีรายละเอียดขั้นตอน วิธีการทำงานชัดเจน การดำเนินงานในขั้นตอนนี้ต่อไปก็就会有ความชัดเจนรวดเร็ว ลดปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ในการวางแผนก่อนผลิตโดยทั่วไปมีหัวข้อและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องที่ต้องพิจารณาดังนี้ (ชยภล สุทธิโยธิน, 2550)

1.1) การวางแผน (Plan) คือการกำหนดแนวทาง ขั้นตอนในการผลิตโดยตั้งคำถามว่าจะทำอะไร จะทำอย่างไร ทำเพื่ออะไร จะได้อะไร ซึ่งคำตอบจะเป็นตัวกำหนดในการวางแผนว่าด้วยวิธีอย่างไรจึงจะได้ผลลัพธ์ในการผลิตสื่อที่ต้องการได้ โดยทั่วไปจะใช้หลัก 5W และ 2H ซึ่งได้แก่

1.1.1) Why คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการผลิตสื่อ

1.1.2) What คือ การกำหนดเป้าหมายของการผลิตว่าจะทำ

1.1.3) When คือ การกำหนดลำดับขั้นตอน และช่วงระยะเวลาในการทำงานของแต่ละขั้นตอนว่าต้องทำเมื่อไร

1.1.4) Where คือ การกำหนดสถานที่ในการผลิตและถ

1.1.5) Who คือ การกำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน และใครที่ต้องอยู่ในสื่อที่ผลิตด้วย

1.1.6) How คือ การกำหนดวิธีการทำงานว่าต้องทำอะไรเพื่อให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ในแต่ละขั้นตอน

1.1.7) How much คือ การกำหนดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการผลิต

1.2) การจัดทำเนื้อหา (Content) เมื่อมีแผนแล้ว วัตถุประสงค์ในการผลิตสื่อที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ เนื้อหา ซึ่งก่อนที่จะผลิตรายการได้จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์เนื้อหาที่มีความถูกต้องชัดเจนและมีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งวิธีการจัดทำเนื้อหามีดังต่อไปนี้

1.2.1) รวบรวม ค้นคว้าหาข้อมูลจาก เอกสาร เช่น ในห้องสมุด ผลงานวิจัย ฯลฯ จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ฯลฯ จากสถานที่ เช่น การออกไปสำรวจยังแหล่งพื้นที่จริง เป็นต้น

1.2.2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ค้นคว้ารวบรวมมา สรุปจัดทำเป็นร่างเนื้อหา

1.2.3) จัดทำเนื้อหาเรียบเรียงให้ถูกต้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเขียนบท

1.3) เขียนบท (Script) โดยนำเนื้อหา มาจัดเรียงเขียนบรรยายถึงรายละเอียดต่าง ๆ ในสื่อที่จะผลิต หากบทมีรายละเอียดชัดเจนอ่านแล้วเข้าใจ ก็จะทำให้การถ่ายทำสะดวกและรวดเร็วขึ้น ซึ่งการเขียนบทมีลำดับขั้นตอนดังนี้

1.3.1) สร้างสรรค์รูปแบบการนำเสนอ (Creation) ว่าต้องการนำเสนอในรูปแบบใด

1.3.2) กำหนดแก่นของเรื่อง (Theme)

1.3.3) กำหนดเค้าโครงเรื่อง (Plot/Treatment)

1.3.4) เขียนบทร่าง (Outline script) ให้มองเห็นภาพกว้าง ๆ โดยกำหนดฉากบทสนทนาหรือคำบรรยาย

1.3.5) เขียนบทสมบูรณ์(Full script ,Shooting script, Screenplay)

1.3.6) ตรวจสอบแก้ไขบทก่อนนำไปใช้ถ่ายทำ โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิตได้รับรู้ เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเข้าใจตรงกัน

1.4) การประสานงาน (Co-ordinate) เมื่อมีการวางแผนและหน้าที่ให้ส่วนต่าง ๆ ต้องดำเนินการอย่างไรแล้ว การให้ทุกคนในกลุ่มรู้และเข้าใจตรงกัน โดยมีการกำหนดคณิศร ประชุมวางแผน ขั้นตอนการทำงาน ใครมีหน้าที่ ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เพื่อให้ทุกคนรู้บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและขอบเขตการทำงานของตนเอง

2) Production หรือ การผลิต

เมื่อวางแผนและเตรียมงานต่าง ๆ แล้ว ในขั้นตอนนี้คือการนำแผนและสิ่งที่เตรียมไว้ทั้งหมดมาปฏิบัติให้เกิดผล ซึ่งในการผลิตนั้นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้

2.1) สถานที่ถ่ายทำ ในการผลิตสื่อที่ใช้ภาพและเสียง สถานที่ถ่ายทำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการผลิต เพราะจะเป็นตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศที่ปรากฏในสื่อรวมถึงคุณภาพของภาพและเสียง ซึ่งสถานที่ถ่ายทำมีอยู่ 2 ประเภท คือ

2.1.1) การถ่ายทำในสถานที่ (Studio) มีข้อได้เปรียบ คือ สามารถควบคุมแสงเสียง และจัดตกแต่งฉากได้โดยไม่ต้องกังวลกับสภาพแวดล้อมภายนอก และโดยปกติการถ่ายทำภายในสถานที่จะมีอุปกรณ์ที่จำเป็นในการถ่ายทำ เช่น กล้อง แครน เวกี เครื่องอำนวยความสะดวกพร้อมสำหรับการถ่ายทำ

2.1.2) การถ่ายทำนอกสถานที่ (Outdoor) มีข้อได้เปรียบคือได้บรรยากาศสมจริงประหยัดเวลาในการสร้างฉาก แต่ต้องเตรียมและขนอุปกรณ์ในการถ่ายทำให้พร้อม และต้องคำนึงถึงสภาพดินฟ้าอากาศให้อีกอันสำหรับการถ่ายทำ

2.2) ทีมงาน เป็นผู้ปฏิบัติที่ทำให้องค์ประกอบทุกส่วนในการผลิตเกิดผลสมบูรณ์ตามที่ได้มีการวางแผนผู้ประสานงานในเบื้องต้นเรียบร้อย ซึ่งทีมงานนี้ได้แก่ ผู้ควบคุมการถ่ายทำ ช่างกล้อง ช่างเสียง ช่างแต่งหน้า ช่างไฟ รวมถึงผู้ที่สนับสนุนการถ่ายทำ เช่น แม่ครัว เป็นต้น

2.3) ผู้แสดง/นักพากย์ เป็นผู้มีหน้าที่ในการถ่ายทอดเรื่องราวและสื่อถึงสิ่งที่ต้องการตามวัตถุประสงค์ในการผลิต และยังเป็นตัวดึงดูดให้ผู้สูงวัยสนใจในการรับสาร

3) Post – Production หรือ การเตรียมงานก่อนที่จะนำไปเผยแพร่

ในขั้นตอนนี้เป็นการนำสิ่งที่ได้ผลิตมาตัดต่อ เพิ่มกราฟฟิก หรือเพิ่มลูกเล่นเทคนิคพิเศษให้พร้อมสำหรับการนำไปเผยแพร่ ซึ่งการเตรียมงานนี้เป็นการปฏิบัติตามบทที่ได้เขียนไว้ในตอนวางแผน โดยขั้นตอนนี้มีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่

3.1) การตัดต่อหรือประกอบเนื้อหา คือ การนำเนื้อหาที่ผลิตมาคัดเลือกเหลือเฉพาะสิ่งที่ต้องการนำไปเผยแพร่หรือสิ่งที่ดีที่สุด

3.2) เทคนิคพิเศษในการนำเสนอ คือ การนำเทคนิคในการ ตกแต่งภาพและเสียงเพื่อให้เนื้อหามีความน่าตื่นตาตื่นใจน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การใช้ภาพเคลื่อนไหว การใส่ผสมเสียงดนตรี การใส่คำบรรยาย การซ้อนตัวอักษร เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการผลิตสื่อแต่ละชนิดมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและองค์ประกอบของแต่ละสื่อ ดังนี้

1) สื่อโทรทัศน์

- Pre - Production ได้แก่ การรับมอบนโยบายจากทางสถานี การวางแผน ท่างงบประมาณ เขียนบทโทรทัศน์ จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ จัดหาทีมงาน สำรวจพื้นที่การถ่ายทำ
- Production ได้แก่ ถ่ายทำและบันทึกเทป อุปกรณ์ประกอบฉาก ผู้กำกับ นักแสดง
- Post - Production ได้แก่ การตัดต่อลำดับภาพ การผสมเสียง การใส่กราฟิก

2) สื่อวิทยุ

- Pre - Production ได้แก่ การวางแผน ท่างงบประมาณ เขียนบทวิทยุ การเตรียมห้องอัดเสียง จัดหาทีมงาน

- Production ได้แก่ การบันทึกเสียง ดิเจ ผู้บรรยาย
- Post - Production ได้แก่ การตัดต่อผสมเสียง การใส่เสียงพิเศษ

3) สื่อสิ่งพิมพ์

- Pre - Production ได้แก่ การวางแผน ท่างงบประมาณ เลือกผู้เขียน จัดเตรียมเนื้อหา และวัสดุอุปกรณ์ จัดหาทีมงาน จัดหาโรงพิมพ์

- Production ได้แก่ การเขียนเนื้อหา การถ่ายรูปประกอบ
- Post - Production ได้แก่ การจัดรูปเล่ม การพิมพ์รูป และตีพิมพ์

4) สื่ออินเทอร์เน็ต

- Pre - Production ได้แก่ การวางแผน เลือกสื่ออินเทอร์เน็ต เลือกรูปแบบนำเสนอ ท่างงบประมาณ

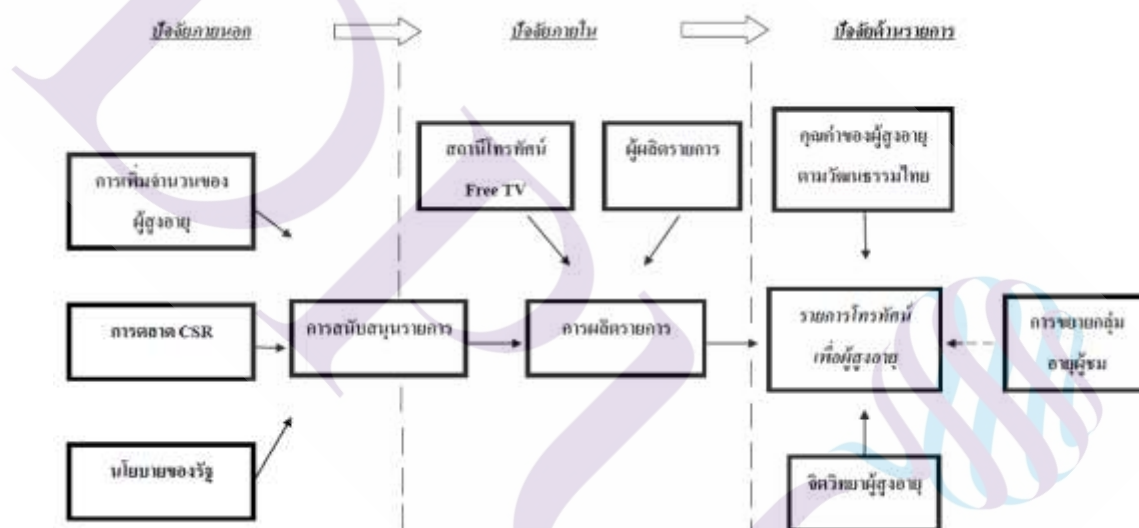
- Production ได้แก่ ผลิตสื่อ
- Post - Production ได้แก่ การตัดต่อ ตกแต่งใส่ลูกเล่น ปรับการนำเสนอให้เหมาะสมกับสื่อ

จากวิวัฒนาการของสื่อ สภาพแวดล้อม และสังคมที่กำลังก้าวสู่สังคมในยุค 4.0 ทำให้การสร้างเนื้อหาบนสื่อมีการเปลี่ยนแปลงไป ในยุคเริ่มต้นที่อุปกรณ์มีอย่างจำกัดและใช้เทคโนโลยีอนาล็อก (Analog) ที่มีคุณภาพต่ำ มีข้อจำกัดด้านความสามารถของอุปกรณ์ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการใช้อุปกรณ์มีน้อย แต่เมื่อเทียบกับปัจจุบันที่อุปกรณ์เป็นแบบดิจิทัล (Digital) สามารถเผยแพร่บนหลากหลายสื่อได้ เช่น โทรทัศน์ โทรศัพท์ แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ การเรียนการสอนที่ก้าวหน้า มีผู้มีความรู้ความสามารถผลิตสื่อมากมาย สื่อมีรูปแบบที่พัฒนาไปจากอดีตมาก การผลิตเนื้อหามุ่งเน้นให้สามารถประยุกต์ใช้ได้บนสื่อชนิดต่าง ๆ พฤติกรรมของผู้บริโภคมีการรับสื่อที่หลากหลายขึ้น และมีการติดต่อระหว่างกันในรูปแบบสื่อสังคมที่มากขึ้น สื่อในยุค 4.0 จึงมีการผสมผสานระหว่างสื่อกับเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้เป็นสื่อยุคใหม่

การศึกษาการสร้างสื่อให้ผู้สูงวัยจึงศึกษาในสื่อที่ครอบคลุมตั้งแต่ในอดีตจนถึงสื่อที่ผู้สูงวัยใช้ในปัจจุบันซึ่งในการวิจัยนี้แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อหนังสือพิมพ์ และสื่ออินเทอร์เน็ต

2.3.4 ปัจจัยในการสร้างสื่อให้ผู้สูงวัย

ในการสร้างสื่อให้ผู้สูงวัยนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ ผู้วิจัยได้รวบรวมปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างสื่อเพื่อผู้สูงวัยมีความสุขโดยอ้างอิงจากงานวิจัยของ จารุวรรณ นิธิไพบูรณ์ และคณะ (2559) ซึ่งได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาการเปิดรับความต้องการและการใช้ประโยชน์รายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัย และศึกษารูปแบบรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัย พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องนั้นสามารถจับเป็นกลุ่มใหญ่ได้ 3 กลุ่ม คือ 1) ปัจจัยภายนอก 2) ปัจจัยภายใน และ 3) ปัจจัยด้านรายการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2.1 ปัจจัยในการสร้างรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงอายุ. (จารุวรรณ นิธิไพบูรณ์ และคณะ, 2559)

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ผู้ผลิตสื่อเพิ่มจำนวนเนื้อหารายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัย ประกอบด้วย

1) การเพิ่มจำนวนของผู้สูงวัย จากการศึกษาที่ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย จำนวนประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อหนึ่งที่ประชากรสูงวัยยังมีการเปิดรับที่สูงอยู่ ต่างกับวัยรุ่นที่เปลี่ยนไปใช้สื่อดิจิทัลเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการความต้องการสื่อทางโทรทัศน์จึงเพิ่มขึ้นตามจำนวนผู้สูงวัย

2) การตลาดเพื่อสังคม ในการทำธุรกิจเพื่อตอบสนองสังคมอยู่ในกระแสที่องค์กรต่าง ๆ ดำเนินการในปัจจุบัน การผลิตรายการโทรทัศน์ในลักษณะส่งเสริมสังคมในการสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยนับเป็นสิ่งหนึ่งในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับผู้ผลิตรายการ ผู้ที่โฆษณาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่ช่วยเหลือสังคมให้ดีขึ้น

3) นโยบายของรัฐบาล รัฐบาลได้มีการกำหนดปริมาณเนื้อหาของช่องโทรทัศน์ที่ได้ประมูลไว้ว่าต้องมีเนื้อหาเพื่อครอบครัว เพื่อเด็ก เพื่อความบันเทิงไว้เท่าไร ถ้าในอนาคตรัฐบาลได้กำหนดเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยด้วยแล้ว จะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สถานีโทรทัศน์ต้องทำรายการสำหรับผู้สูงวัยอย่างจริงจัง

ซึ่งปัจจัยภายนอกทั้งหมดนี้ถูกครอบงำด้วยผู้สนับสนุนรายการที่อาจเป็นหน่วยงานรัฐบาลหรือองค์กรอิสระ หรือ หน่วยงานและเอเจนซี่ซึ่งซื้อเวลาโฆษณา เพราะผู้ผลิตรายการต้องมีผู้ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการผลิตรวมถึงสร้างรายได้จากการขายโฆษณาอีกด้วย ดังนั้นผู้ผลิตรายการจึงเน้นผลิตรายการที่มีผู้สนับสนุนเป็นหลัก

ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการผลิตสื่อรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัยนั้น เป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายในองค์กรเอง จากแผนภาพประกอบเห็นได้ว่า ผู้สนับสนุนรายการเป็นปัจจัยที่คาบเกี่ยวระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เนื่องจากผู้สนับสนุนรายการถือเป็นหนึ่งในผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร และผู้สนับสนุนรายการเองบางครั้งเป็นบุคคลเดียวกับผู้ผลิตรายการ จึงถือว่าเป็นปัจจัยภายในด้วย นอกจากนี้ปัจจัยภายในองค์กรที่จะนำไปสู่การผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัยยังประกอบด้วย

1) นโยบายเจ้าของสื่อ จากการที่ ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษานโยบายสถานีโทรทัศน์ภาคพื้นดินระบบดิจิตอล พบว่า สถานีโทรทัศน์ภาคบริการสาธารณะทำตามนโยบาย กสทช. ในการผลิตรายการสำหรับผู้ชมหลากหลายกลุ่ม แต่จากการที่ผู้วิจัยทำการสำรวจยังพบว่า มีรายการสำหรับผู้สูงวัยไม่มากนัก โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ภาคบริการทางธุรกิจมีแค่เพียงส่วนน้อยที่มีนโยบายผลิตรายการสำหรับผู้สูงวัย รวมถึงสื่ออื่น ๆ ที่ต้องขอใบอนุญาตจาก กสทช. เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียง นอกจากนั้นสื่อบางประเภทมีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น นิตยสารเพื่อสุขภาพ เว็บไซต์ ฯลฯ

2) ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ ความสนใจและความชำนาญการผลิตรายการโทรทัศน์เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ส่งผลต่อการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัย เนื่องจาก 2 องค์ประกอบของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ถึงแม้จะมีผู้สนใจผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัย แต่ขาดคุณภาพและประสบการณ์ก็อาจทำให้ไม่ได้รายการที่มีคุณภาพได้ หรือถ้าไม่มีผู้สนใจผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัยเนื่องจากกำไรน้อย ไม่ค่อยมีผู้สนับสนุน ก็อาจทำให้ไม่เกิดการผลิตรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัยได้

ปัจจัยด้านรายการ

หลังจากที่ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในส่งผลต่อการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัยแล้ว จารุวรรณ นิธิไพบูรณ์ และคณะ ได้ระบุว่า มี 3 ปัจจัยด้านรายการที่ส่งผลต่อการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัย ได้แก่ 1) คุณค่าของผู้สูงวัยตามวัฒนธรรมไทย 2) การขยายกลุ่มอายุผู้รับชม นอกเหนือจากกลุ่มผู้สูงวัย และ 3) จิตวิทยาผู้สูงวัย ในการสร้างเนื้อหารายการ แต่ในวิจัยนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการในการจัดปัญหาของผู้สูงวัยและทำให้ผู้สูงวัยมีความสุข ผู้วิจัยจึงกำหนดส่วนประกอบที่สำคัญในการผลิตเนื้อหาเพื่อสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัย ดังนี้

1) ความต้องการเนื้อหาของรายการของผู้สูงวัย พบว่าในการผลิตเนื้อหาและรายการเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้สูงวัยให้เกิดความสุขนั้น จากการวิจัยพบว่าการผลิตเนื้อหาและรายการในปัจจุบันมีจุดมุ่งหมายของเนื้อหารายการอยู่ 5 ประเภทด้วยกัน ดังนี้

1.1) คุณค่าของผู้สูงวัย จากการศึกษาพบว่ารายการที่ส่งเสริม ยกย่อง และเชิดชูคุณค่าผู้สูงวัยในสังคมเป็นรายการหนึ่งที่คุณสูงวัยต้องการ ซึ่งรายการประเภทนี้ช่วยเผยแพร่ให้สังคมรับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงวัย เป็นการถ่ายทอดความรู้ แนวคิด ความดี และประสบการณ์ของผู้สูงวัยให้กับคนรุ่นหลัง นอกจากนี้ยังเป็นการทำให้ผู้สูงวัยรู้ถึงความสำคัญของคุณค่าในตนเองอีกด้วย

1.2) การดูแลสุขภาพ ผู้สูงวัยส่วนมากมีร่างกายที่ทรุดโทรม การดูแลสุขภาพจึงเป็นสิ่งที่ผู้สูงวัยต้องการรับทราบเพื่อให้ตัวผู้สูงวัยมีสุขภาพที่ดี ใช้ชีวิตอยู่กับลูกหลานได้ยืนยาว รายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัยส่วนใหญ่จึงผลิตรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้สูงวัยให้แข็งแรง ทั้งการบริโภค การใช้ชีวิต และการรักษาสุขภาพ

1.3) การสร้างเศรษฐกิจ เงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบัน ผู้สูงวัยส่วนใหญ่ต้องมีรายได้เป็นของตนเองเพื่อใช้จ่ายส่วนตัวและให้ลูกหลานได้ใช้ และเป็นการลดการพึ่งพิงบุคคลอื่น การผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อแนะนำอาชีพและฝึกทักษะต่าง ๆ ให้ผู้สูงวัยได้นำไปใช้ในการหารายได้ให้ตนเองจึงเป็นอีกประเภทหนึ่งที่พบในรายการปัจจุบัน

1.4) การดำเนินชีวิต เมื่อบุคคลก้าวเข้าสู่ภาวะสูงวัย จะเกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายต่อผู้สูงวัย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสถานะสังคม ทางสุขภาพ การว่างงาน เป็นต้น ซึ่งบางครั้งส่งผลต่อสภาวะจิตใจ ดังนั้น การให้ความรู้ แง่คิด แนวทางปฏิบัติกับผู้สูงวัยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปรกติสุขจึงเป็นสิ่งสำคัญ รายการโทรทัศน์ประเภทนี้จึงเป็นรายการที่นำหลักคำสอนทางศาสนามาเป็นแนวทางปฏิบัติให้ผู้สูงวัย รายการที่ใช้แนวคิดจิตวิทยากับผู้สูงวัย หรือรายการที่แนะนำและยกตัวอย่างการดำเนินชีวิตที่ประสบความสำเร็จ เป็นต้น

1.5) ความรู้และสติปัญญา ในสังคม 4.0 ไม่มีคำว่าแก่เกินเรียน การส่งเสริมให้ความรู้แก่คนทั่วไปปรวมถึงผู้สูงวัยจึงเป็นสิ่งที่ผู้ผลิตรายการและสถานีโทรทัศน์ให้ความสำคัญ เนื่องจากว่าความรู้ไม่จำเป็นที่ผู้สูงวัยต้องไปเล่าเรียนจากโรงเรียน สื่อสามารถนำเสนอความรู้ที่เกี่ยวกับ สุขภาพ อาชีพ ศาสนา ความรู้รอบตัว และความรู้อื่น ๆ อันจะมีประโยชน์ต่อผู้สูงวัยทำให้ไม่ตกยุคสมัย สร้างคุณค่าและอาชีพ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขได้

2) รูปแบบการนำเสนอ เนื้อหาที่เป็นที่นิยมส่วนใหญ่มีการนำเสนอในแนวสนุกสนาน และแบบวาไรตี้เนื่องจากชีวิตในสังคมปัจจุบันพบเจอปัญหาต่าง ๆ ที่สร้างความเครียดให้อย่างมากมาย รายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัยควรมีลักษณะสนุกสนานเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดการผ่อนคลาย พิธีกรควรมีความรู้ความสามารถ และมีทักษะการสื่อสารที่ดี ควรพูดจาสุภาพเพราะเป็นสิ่งที่ผู้สูงวัยให้ความสำคัญ ควรเป็นวัยผู้ใหญ่ ควรใช้เทคนิคการตัดต่อภาพแบบคัทชน และไม่ควรใช้กราฟิกมาก ตัวหนังสือต้องใหญ่กว่าปกติ ภาพควรมีสีสันสดใส ต้องมีเสียงดังฟังชัด เพราะปัญหาด้านสภาพร่างกาย เช่น ปัญหาทางสายตา ปัญหาทางการได้ยิน อาจเป็นอุปสรรคต่อการดูรายการโทรทัศน์นั้นได้ เพลง ประกอบควรฟังสบายมีความละเมียดละไม ควรใช้เพลงร่วมสมัยหรือสุนทราภรณ์ รวมถึงองค์ประกอบของรายการที่ไม่สมัยใหม่จนเกินไปเพราะรูปแบบที่สมัยใหม่เกินไปจึงทำให้ผู้สูงวัยไม่เกิดอารมณ์ร่วมจนถึงเกิดความไม่เปิดรับก็เป็นได้

3) กลุ่มผู้ชมอื่น ๆ รายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัยในบางครั้งไม่ได้ถูกผลิตเพื่อผู้สูงวัยเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการผลิตให้คนในครอบครัว ผู้ดูแลผู้สูงวัย คนที่กำลังก้าวเข้าสู่ผู้สูงวัย หรือคนในสังคมได้รับทราบสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงวัย เช่น คุณค่าของผู้สูงวัย และการดูแลผู้สูงวัย เป็นต้น ดังนั้นกลุ่มคนดังกล่าวจึงมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการเปิดรับและการกำหนดทิศทางของรายการโทรทัศน์ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงวัยดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในบั้นปลาย

จากแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตและรูปแบบรายการโทรทัศน์ดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจะนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อสร้างความสุขให้แก่ผู้สูงวัยผ่านสื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุด้วย

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสุข

การศึกษาความพึงพอใจของผู้สูงวัยที่มีต่อสื่อในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดให้เป็นความพึงพอใจที่เกิดจากความสุขทั้งทางร่างกาย และ จิตใจที่ผู้สูงวัยได้รับจากเนื้อหาที่ต้องการ ทั้งนี้ความสุขในการวิจัยจึงใช้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจมาใช้ในการวัดผลความพึงพอใจจากการรับสื่อ ดังนี้

2.4.1 สุขภาวะในผู้สูงอายุ

คำว่า “สุขภาพ” ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุไม่มีความสุขนั้น องค์การอนามัยโลก ได้นิยามไว้ว่า “สุขภาพ (Health) หมายถึง สุขภาวะ (Well-being) ที่สมบูรณ์ทางกาย จิตใจ และสังคม” ซึ่งการมีสุขภาพที่ดีนั้นมิใช่เพียงการปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือความพิการเท่านั้น (World Health Organization (WHO), n.a.) ส่วนคำว่า “สุขภาวะ” (Well-Being) หมายถึง การมีสุขภาพดี มีความรู้สึกเป็นสุข ความสมดุล ความเป็นองค์รวมของ 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม ปัญญาหรือจิตวิญญาณ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ ผู้สูงอายุ, 2556) สุขภาพกับสุขภาวะจึงเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน การมีสุขภาวะที่สมบูรณ์ทุก ๆ ด้านสะท้อนถึงความเป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของการมีสุขภาพที่ดี การมีสุขภาวะที่ดี อาจกล่าวได้ว่าเป็นการมีชีวิตและการดำรงชีพของบุคคล ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และวัยชรา ที่มีร่างกายแข็งแรง จิตแข็งแรง มีความสุขอยู่ในสังคม โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) อธิบายเพิ่มเติมว่า “คนไทยที่มีสุขภาวะยั่งยืน หมายถึงคนไทยมีสุขภาวะดีครบทั้งสี่ด้าน ได้แก่ กาย จิต สังคม และปัญญา ดังนี้

1. สุขภาวะทางกาย (Physical Well – being) หมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง อวัยวะต่าง ๆ อยู่ในสภาพที่ดีมี ความแข็งแรงสมบูรณ์ ทำงานได้ตามปกติ และมีประสิทธิภาพ ไม่เหนื่อยเร็ว การนอนหลับพักผ่อนเป็นไปตามปกติ เมื่อตื่นขึ้นมาแล้วรู้สึกสดชื่น กินคู่สภาพปกติ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เป็นต้น

2. สุขภาวะทางจิต (Mental Well – being) หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ สามารถควบคุมอารมณ์ ทำจิตใจให้เบิกบาน แจ่มใส ไม่มีความคับข้องใจหรือเกิดความขัดแย้งภายในจิตใจ สามารถช่วยให้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และสังคมได้อย่างมีความสุข สุขภาพจิตที่ดีย่อมมีผลต่อสุขภาพทางกายด้วย มองโลกในแง่ดี มีเหตุผล เป็นต้น

3. สุขภาวะทางสังคม (Social Well – being) หมายถึง บุคคลที่มีสภาวะทางกายและทางจิตที่สมบูรณ์ อยู่ร่วมกันด้วยดีในครอบครัว ชุมชน ที่ทำงาน สังคม หรือในโลก สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมแห่งตนได้อย่างดีและมีความสุข รวมถึงการที่ได้รับความบริการทางสังคมที่ดี และได้อยู่ในสังคมอย่างมีสันติภาพ เป็นต้น

4. สุขภาวะทางปัญญา (จิตวิญญาณ) (Spiritual Well – being) หมายถึง ความสุขอันประเสริฐที่เกิดจากมีจิตใจสูง เข้าถึงความจริงทั้งหมด หลุดละความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าถึงสิ่งสูงสุด ซึ่งหมายถึงพระนิพพาน หรือพระผู้เป็นเจ้าหรือความดีสูงสุด สุดแล้วแต่ความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละคน

เห็นได้ว่าการมีสุขภาพที่ดีทั้ง 4 ด้าน นั้นคือการทำเพื่อให้มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข รวมถึงนิพพานสู่สุคติ เนื่องจากความสุข เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา และความสุขเป็นปัจจัยและแรงบันดาลใจที่สำคัญที่สุดของทุกคนในการที่จะไขว่คว้าให้ได้มา ดังนั้น การมีสุขภาพ การมีสุขภาพะ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองเพื่อที่สัมผัสกับความสุขเสมอ (พระมหาจรัญคมภิโร (อับแสง), 2547; Layard, 2007; Diener, Christie, & Richard; 2003) โดยการตอบสนองความสุขของตนเอง เช่น การมีทรัพย์สินเงินพอจับจ่าย การมีสินทรัพย์ถือครอง การเป็นที่ยอมรับของคนอื่น การมีชื่อเสียงคนเคารพนับถือ และความสำเร็จส่วนตัว (Maslow, 1970)

2.4.2 ประเภทของความสุข

ความสุขนั้นเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตหรือเป็นสิ่งที่มีความสูงสุดในชีวิตที่มนุษย์ควรแสวงหา นักจิตวิทยาจิตศาสตร์มีทรรศนะว่าความสุขนั้นเป็นสิ่งเดียวที่มีค่าในตัวเอง ความสุขที่แท้จริงของชีวิตคือผลประโยชน์ต่อตัวเราที่พึงตกลงในทุกด้านขณะที่มีชีวิตอยู่ เช่น ชื่อเสียง ทรัพย์สินสมบัติ อำนาจ เกียรติยศ หรืออื่นๆ ตามความต้องการในการสร้างความสุขของแต่ละคน ซึ่งสิ่งทำให้เกิดความสุขนั้นไม่ตายตัว มีลักษณะสัมพันธ์โดยเปลี่ยนไปตามกาลเวลา สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม มนุษย์เองเป็นผู้ตัดสินว่าการกระทำใดทำให้เกิดความสุข คำว่า “ความสุข” มีความหมายเป็นนามธรรม ถึงแม้จะเป็นแนวทางเดียวกันคือการทำที่มีความรู้สึกพึงพอใจ แต่วิธีการที่จะทำให้มีความสุขนั้นแตกต่างกันตามแต่ละปัจเจกบุคคล ยากในการวัดหรือบอกได้ว่าปัจจัยใดทำให้คนมีความสุข ซึ่งจากการศึกษาเรื่องความสุขของ Mahon and Yarcheski (2002) ได้กล่าวว่าการวัดความสุขของมนุษย์มีด้วยกันอยู่ 2 โมเดล ดังต่อไปนี้

1) โมเดลบุคลิกภาพ (Personality Models) คือ แนวคิด ที่เปรียบเทียบความสุขเป็นเหมือนอุปนิสัยและลักษณะเฉพาะที่มั่นคง ซึ่งอุปนิสัยหรือลักษณะเฉพาะนี้แสดงออกผ่านทางบุคลิกภาพเป็นส่วนใหญ่ โดยลักษณะเฉพาะของบุคลิกภาพในแต่ละคนนั้นมีการตอบสนองต่อเหตุการณ์ไม่เหมือนกัน บุคคลที่มีบุคลิกภาพมีความสุขจะตอบสนองต่อเหตุการณ์ เป็นไปในทางบวกโดยจะเกิดความยินดีปรีดาและอิมเมจจิตใจซึ่งนั่นก็คือความสุขนั่นเอง (Costa & McCrae, 1980; Diener, 1984)

2) โมเดลเหตุการณ์ชีวิต (Life Events Models) มองว่าความสุขสามารถวัดได้ ซึ่งความสุขจะเกิดขึ้นได้เมื่อได้รับความสุขจากเหตุการณ์หรือสถานการณ์ในระดับหนึ่งซึ่งอาจแตกต่างกันแล้วแต่บุคคล ซึ่งระดับความสุขนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และเหตุการณ์ต่าง ๆ ของชีวิต ทั้งด้านบวกและด้านลบ (Headey & Wearing, 1989) ซึ่งโมเดลนี้ชี้แนะว่าที่มาของความสุขเกิดจากการรวมตัวกันของความพึงพอใจเล็ก ๆ น้อย ๆ นั่นเอง

ดังนั้นในมุมมองของ Mahon and Yarcheski ความสุขจึงสามารถมองได้ 2 มุมมองด้วยกันคือบุคลิกที่ตอบสนองต่อเหตุการณ์และเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความสุข แต่ Haybron (2003) มีความเห็นที่แตกต่างกัน โดยมองว่าความสุขมีมุมมองพื้นฐานด้วยกันอยู่ 3 แบบด้วยกัน ดังนี้

1) มุมมองแบบลัทธิสุขนิยม คือการรักษาความสมดุลระหว่างความพึงพอใจและไม่พึงพอใจของแต่ละบุคคล ซึ่งการมีความสุขของลัทธิสุขนิยม คือการสร้างประสบการณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งความพึงพอใจเป็นส่วนใหญ่ โดยความพึงพอใจนั้นเป็นทัศนคติส่วนบุคคลต่อชีวิตของบุคคลนั้น

2) มุมมองแบบการมีความสุข คือการมีทัศนคติที่ดี เบิกบาน และพึงพอใจกับชีวิตในภาพรวมทั้งหมดที่ตนเองเป็นอยู่ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือบางช่วงเวลาที่ยาก

3) มุมมองแบบทฤษฎีสถานะทางอารมณ์ (Affective-state theory) กล่าวคือความสุขเป็นสถานะทางอารมณ์โดยรวมของแต่ละเรื่องหรือส่วนสำคัญบางส่วนของเรื่องนั้น ๆ

ทฤษฎีสถานะทางอารมณ์เป็นทฤษฎีที่เป็นที่นิยมในนักวิจัยเชิงประจักษ์ ซึ่งนักจิตวิทยาที่มีความเห็นสอดคล้องกับทฤษฎีนี้ โดยความสุขจะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับความจดจำประสบการณ์ในอดีต วิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ และทัศนคติที่มีต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจก่อให้เกิดได้ทั้งความสุขและความทุกข์ (Alexandrova, 2005) ซึ่งความสุขเป็นเรื่องของระดับของอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงถึงความพอใจในระดับสูงสุดของบุคคล ซึ่งความสุขนี้สามารถวัดได้ในลักษณะของระดับที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงของอารมณ์เป็นการชั่วคราวตามแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่งระดับความสุขจะกลับไปเท่าเดิม (Csikszentmihalyi & Jeremy, 2003) ซึ่งอารมณ์ของแต่ละคน และแต่ละเวลา มีความแตกต่างและแตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะเฉพาะของแต่ละคน เหตุการณ์ที่มากระทบ และในช่วงเวลานั้น ๆ มีความต้องการที่จะได้รับความสุขที่ไม่เหมือนกัน เช่น ในช่วงเวลาเที่ยง สิ่งที่ทำให้มีความสุขคือการกินอาหารกลางวัน ซึ่งอาหารโปรดในมือกลางวันคือก๋วยเตี๋ยว ซึ่งปรกติได้กินแล้วมีความสุข แต่ถ้ากินก๋วยเตี๋ยวติดต่อกันมาหลายอาทิตย์ทำให้การได้กินก๋วยเตี๋ยวอีกอาจไม่มีความสุขเท่าการได้กินอาหารอื่นที่แปลกใหม่ได้ เป็นต้น ความสุขจึงเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน

เอพิคิวลีส (สตูจี อาชวานันทกุล, 2550) นักปราชญ์ชาวกรีกได้เขียนแนวคิดเกี่ยวกับความสุขไว้ว่า ความสุขแบ่งได้เป็น 2 อย่าง 1) ความสุขทางประสาทสัมผัสหรือความสุขทางกาย และ 2) ความสุขอันเกิดจากความสงบหรือความสุขทางใจ ซึ่งการมีความสุขในทรศนะของเอพิคิวลีสนั้นควรจะต้องรักษาสมดุลระหว่างความสุขของทั้ง 2 ประเภท ไม่เน้นความสุขทางประสาทสัมผัสมากเกินไป เนื่องจากมนุษย์เรามีแรงปรารถนาหรือความต้องการความสุขทางประสาทสัมผัสมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นความสุขที่เป็นไปตามธรรมชาติ เช่น ความต้องการปัจจัย 4

หรือความต้องการทางเพศ หรือความสุขที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ เช่น สิ่งของฟุ่มเฟือยต่าง ๆ แต่ความสุขทางประสาทสัมผัสนั้นมักตามมาด้วยความทุกข์และความเจ็บปวดเสมอ เช่น มีความสุขเมื่อได้กิน แต่พอกินมากไปก็แน่นท้องและอ้วน เอพิควิลล์กล่าวว่าความสุขอันเกิดจากความสงบ หรือความสุขทางใจนั้นบริสุทธิ์มากกว่า ไม่เจือปนด้วยความทุกข์ จึงควรเปลี่ยนแรงปรารถนาในการไขว่คว้าความสุขทางกายเป็นความสุขทางใจเพื่อจะได้ไม่เป็นทุกข์ในภายหลัง

อย่างไรก็ตาม หากมองความสุขในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์จะไม่ให้ความสำคัญกับอารมณ์ แต่เป็นการมองความสุขที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศ โดยการมีความสุข คือ การอยู่ดีกินดี มีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต การมีร่างกายที่แข็งแรง การมีความรู้ความสามารถ เป็นต้น ซึ่งหลายประเทศใช้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) เป็นตัวแทนในการบ่งบอกการอยู่ดีกินดีและการมีความสุขของประชากร เนื่องจากเงินเป็นสิ่งแลกเปลี่ยนซึ่งให้ได้ปัจจัย 4 การมีสุขภาพดี หรือความต้องการอื่น ๆ ของมนุษย์ เมื่อประชากรมีรายได้เพียงพอเพียงก็สามารถหาซื้อความสุขได้ แต่อย่างไรก็ตาม นักวิชาการด้านความสุขค้นพบว่าหลายประเทศที่พัฒนาแล้ว มีค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่สูง แต่ประชาชนก็ไม่ได้มีความสุข Puntanen (อ้างถึงใน เสาวลักษณ์, 2550) ชี้ให้เห็นว่า การนิยามความสุขทางเศรษฐศาสตร์เน้นเชิงอรรถประโยชน์มากเกินไปแทนที่จะเน้นคุณค่าที่แท้จริงของความสุข เช่น การมีสุขภาพที่ดี การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หรือการมีคุณธรรมจริยธรรมของประชาชน

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ความสุขที่เกิดขึ้นกับแต่ละบุคคล ทั้งความสุขในมุมมองทางจิตวิทยาและมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ มีแหล่งที่มาจาก 2 ประการ คือ 1) ความสุขแบบอัตวิสัย (Subjective Well-being) หรือความสุขที่เกิดขึ้นจากภายใน ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกและอารมณ์ในขณะนั้นที่ไม่สามารถสัมผัสได้เป็นรูปธรรม ซึ่งความรู้สึกของบุคคลหนึ่งอาจไม่เท่ากับอีกคนหนึ่งรวมถึงเวลาที่ต่างกันอาจได้รับความสุขไม่เท่ากัน แต่เมื่อได้มาซึ่งความรู้สึกเป็นสุขแล้วจะเรียกว่าความอยู่ดีหรือมีสุขภาพดี และ 2) ความสุขแบบภาวะวิสัย (Objective Well-being) ความสุขที่เกิดจากภายนอก ซึ่งเป็นเรื่องของความสุขที่มาจากความพึงพอใจในการดำเนินชีวิต สามารถวัดได้และจับต้องได้ มีค่าค่อนข้างคงที่ เช่น รายได้ สิ่งของ ของขวัญ ของกำนัล ดังนั้นคำว่า ความสุข (Happiness) จึงมีความใกล้เคียงกับ “ความอยู่ดี” (Well-being) ในเชิงอัตวิสัย และ “ความพึงพอใจในชีวิต” (Life Satisfaction) ในเชิงภาวะวิสัย

1) ความสุขแบบอัตวิสัย

Argyle and Martin (1991) ได้ทำการศึกษาสาเหตุในการทำให้เกิดความสุขตามแนวคิดความสุขแบบอัตวิสัย (Subjective Well-being) พบว่ามีองค์ประกอบมาจาก 2 อย่างด้วยกัน คือ 1) องค์ประกอบทางความคิด (Cognitive Components) คือ มีการประเมินความพึงพอใจโดยรวม

ของบุคคล ทั้งเหตุการณ์ในชีวิต กิจกรรม และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ แล้วสรุปผลว่ามีความพอใจหรือไม่ 2) องค์ประกอบทางอารมณ์ (Emotional Components) คือ การรู้สึกแต่ละเหตุการณ์ในชีวิตว่าในขณะนั้นมีอารมณ์ทางบวกหรืออารมณ์ทางลบ โดยอารมณ์ทางบวก คืออารมณ์ของความสุข เช่น ความรู้สึกสุขใจ ความรู้สึกยินดี ความตื่นเต้น ความชื่นชม เป็นต้น ในขณะที่ อารมณ์ทางลบ คือ อารมณ์การรู้สึกไม่มีความสุข ซึ่งอาจเกิดจาก ความเศร้า ความเสียใจ ความโกรธ ความกลัว และความวิตกกังวล เป็นต้น

Easterlin (2006) และ Gray et al. (2008) ได้ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสุขพบว่า ความสุขและความพึงพอใจในชีวิตของแต่ละบุคคลมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน คือเมื่อบุคคลใดมีความพึงพอใจในชีวิตมาก บุคคลนั้นย่อมมีความสุขมากตามไปด้วย เนื่องจากมีเงื่อนไขที่คล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตาม ข้อแตกต่างระหว่างความสุขและความพึงพอใจคือ ความสุข เกิดจากสภาพจิตใจที่เปลี่ยนแปลง ณ ช่วงเวลาเมื่อเกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งมากระทบกับความรู้สึก ความพึงพอใจในชีวิต เกิดจากการที่บุคคลประเมินคุณภาพชีวิตโดยรวมของตนเองตามเกณฑ์ที่บุคคลนั้นกำหนดเอง แล้วตัดสินใจว่าตนเองมีความพึงพอใจในชีวิตอย่างไร (Nettle, 2005) Shin and Johnson (1978) กล่าวเสริมว่า เนื่องจากความพึงพอใจเป็นการประเมินความรู้สึกส่วนบุคคล ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นและคงอยู่นานกว่าความสุขเนื่องจากไม่ได้เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นชั่วขณะ แต่เกิดขึ้นจากการใช้เหตุผลประเมินในภาพรวมแล้วตัดสินใจ

การสร้างสมดุลของทัศนคติที่เกิดความพึงพอใจและความไม่พึงพอใจในแต่ละบุคคลสามารถนำไปสู่ความสุขได้ โดยทัศนคตินั้นมีผลมาจากประสบการณ์ที่มีมาของบุคคล (Haybron, 2003) การมีทัศนคติที่ดี เบิกบาน และพึงพอใจกับชีวิตในภาพรวมจะทำให้เกิดความสุข Argyle and Martin (1991) ได้กล่าวไว้เช่นกันว่าความสุขเกิดจากการประเมินความรู้สึกของบุคคลในขณะนั้นว่ามีความพึงพอใจทางด้านบวก เช่น ความดีใจ ความเบิกบานใจ โดยไม่มีความรู้สึกด้านลบ เช่น ความซึมเศร้า ความวิตกกังวล เป็นต้น จึงอาจสรุปได้ว่าความสุขที่เกิดจากความพึงพอใจในชีวิต หมายถึง การมีทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตชีวิตในช่วงขณะนั้น

ความสุขแบบอัตวิสัยจึงเป็นเรื่องของความรู้สึกของบุคคลที่เกิดความพึงพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งซึ่งความพอใจนี้อาจมาจากการประเมินหรือเกิดจากอารมณ์หรือทัศนคติที่บุคคลนั้นสนองตอบ

2) ความสุขแบบภาวะวิสัย

ความพึงพอใจในชีวิตในเชิงภาวะวิสัย (Life Objective Satisfaction) ซึ่งเป็นการใช้อารมณ์และความรู้สึกเป็นตัวตัดสินใจว่าในช่วงเวลาขณะนั้นมีความสุขหรือไม่ ต่างจากเชิงอัตวิสัยที่จะต้องใช้ความคิดในการพิจารณาและประเมินความสุขแต่ละเรื่องในช่วงระยะเวลาโดยรวม

Haybron (2003) เชื่อว่า ความสุขเป็นเพียงสถานะหนึ่งของอารมณ์โดยรวมในแต่ละเรื่องหรือแต่ละเหตุการณ์ ซึ่งในเรื่องหรือเหตุการณ์ เช่น หน้าที่การงาน ชีวิตสมรส ครอบครัว ที่พักอาศัย การเดินทาง สิ่งของอำนวยความสะดวก หรืออื่น ๆ นั้นอาจมีสถานะทางอารมณ์ที่แตกต่างกันไป มีทั้งความสุข มีทั้งความทุกข์ ในแต่ละเรื่อง McGregor (2005) กล่าวว่า การมีความสุขและพึงพอใจในชีวิตของตนเอง คือการมีอารมณ์ที่เป็นบวกต่อการดำรงชีวิต มีความเพียบพร้อมของสิ่งของจำเป็นขั้นพื้นฐานต่าง ๆ สามารถทำการใด ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายในชีวิตตนเอง

ความสุขในด้านภาวะวิสัยส่วนใหญ่สามารถถูกวัดได้ว่ามีความสุขแค่ไหน เช่น รายได้ต่อหัวของประชากร ภาวะหนี้สิน เป็นตัวบ่งบอกความพึงพอใจในรายได้ของประชากร อัตราการหย่าร้าง บ่งบอกถึงการมีครอบครัวที่สมบูรณ์ อัตราการเช่าซื้อบ้านที่บ่งบอกถึงความสามารถในการมีบ้านพักอาศัย เป็นต้น ทำให้รัฐบาลของแต่ละประเทศสามารถนำผลจากการวัดมาใช้ในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากเป็นที่เชื่อกันว่าเมื่อประชากรในประเทศมีความสุข ประเทศก็จะมีการพัฒนาที่ดีขึ้นตามไปด้วย

2.4.3 องค์ประกอบความสุข

เนื่องจากความสุขนั้นชีวิตยากเพราะความสุขของแต่ละปัจเจกบุคคลไม่เหมือนกัน จึงได้มีนักวิชาการหลายท่านพยายามค้นคว้าถึงองค์ประกอบในการให้ได้มาซึ่งความสุขของแต่ละบุคคล เช่น Layard (2007) ได้ศึกษาค้นพบว่ามียุทธศาสตร์ประกอบอยู่ 7 ประการที่มีผลต่อการมีความสุขในการดำเนินชีวิต ซึ่งได้แก่ความสัมพันธ์ในครอบครัว สถานการณ์ทางการเงิน การทำงาน การเข้าสังคม สุขภาพ อิศราภาพส่วนบุคคล และคุณค่าของตัวเอง ดังนี้

1) ความสัมพันธ์ในครอบครัวส่งผลอย่างยิ่งต่อความสุข การที่ครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น อยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา คนในครอบครัวจะมีความสุขมากกว่าการใช้ชีวิตอยู่อย่างครอบครัวแตกแยก เพราะการที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวดีเป็นสิ่งบ่งบอกถึงบุคคลนั้นไม่มีปัญหาที่มาจากครอบครัว

2) สถานการณ์ทางการเงิน ความสุขมีการเปลี่ยนแปลงตามรายได้ของบุคคล เมื่อบุคคลมีรายได้น้อยลง ความสุขก็น้อยลงตามไปด้วย แต่อย่างไรก็ตามพบว่าหากรายได้เพิ่มมากขึ้นไปถึงจุด ๆ หนึ่งความสุขจะไม่เพิ่มตามบางครั้งอาจมีความสุขน้อยกว่าคนที่มียาได้น้อยกว่าด้วย เนื่องจากว่าการรู้สึกเป็นสุขหรือไม่ขึ้นอยู่กับเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ไม่ได้เกิดจากจำนวนเงิน เมื่อเกิดการเปรียบเทียบกับบุคคลที่มีเงินเยอะกว่าความรู้สึกที่เคยมีความสุขก็จะลดลง

3) การทำงาน เนื่องจากทุกคนมีหน้าที่ต้องทำงานให้กับทั้งส่วนรวมและส่วนตัว มีงานการทำเพื่อหารายได้จุนเจือตัวเองและครอบครัว การว่างงานจึงไม่ได้หมายความว่าถึงการสูญเสีย

รายได้เท่านั้น แต่ทำให้สูญเสียคุณค่าของตัวเองที่มีต่อส่วนรวม เมื่อไม่ได้ทำงานหรือทำงานในสิ่งที่ตนเองไม่ชอบจึงส่งผลกระทบต่อจิตใจของผู้นั้น

4) การเข้าสังคม เป็นองค์ประกอบสำคัญของมนุษย์ในการดำเนินชีวิต เนื่องจากการอยู่เป็นสังคมทำให้มนุษย์รู้สึกปลอดภัย มีเพื่อนที่เชื่อใจได้ ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้าง การมีสังคมที่ดีส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย

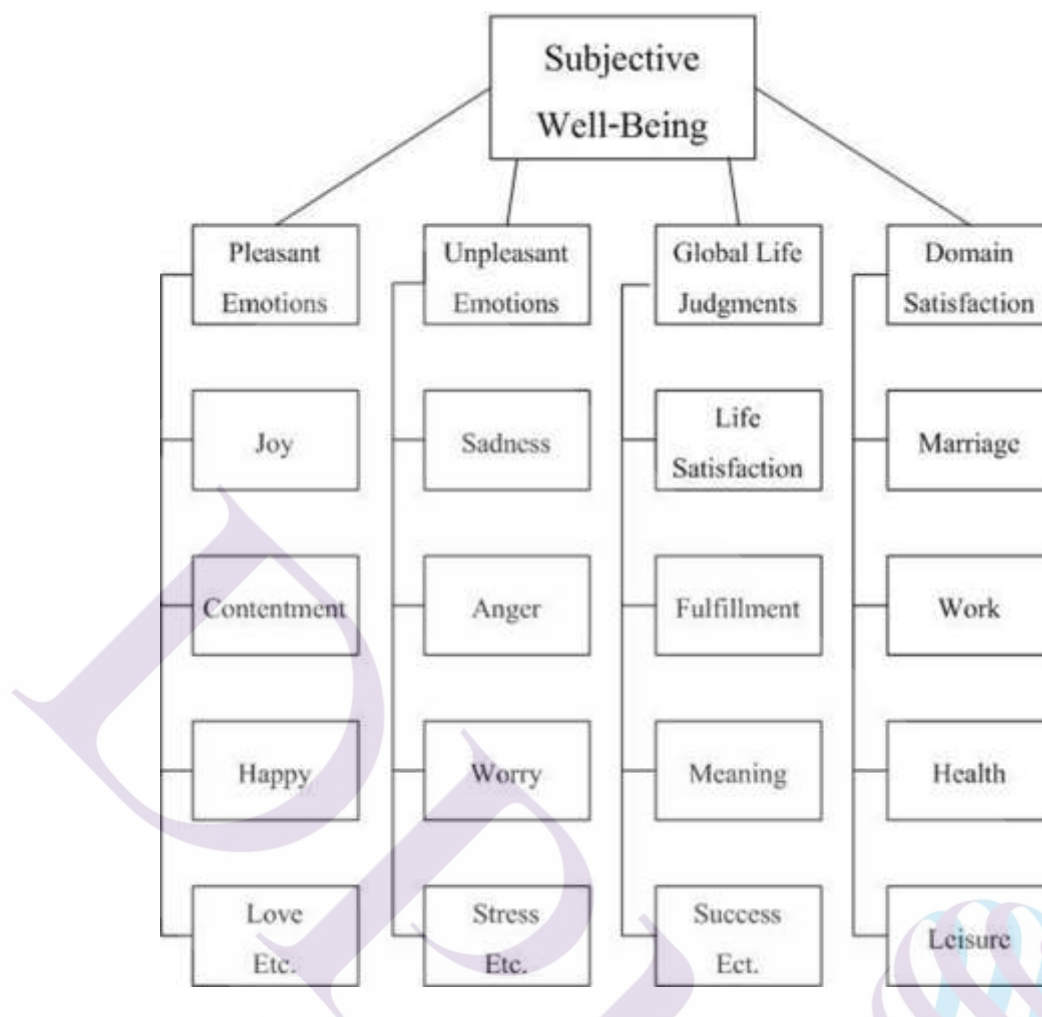
5) สุขภาพ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้คนมีความสุข เพราะเมื่อคนเราทุกข์กาย ใจก็ทุกข์ไปด้วย การจะมีสุขภาพที่ดี ต้องดีพร้อมทั้งสุขภาพกายคือร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ และสุขภาพจิตใจคือไม่มีเรื่องทุกข์ร้อน คิดดีทำดี อยู่ในศีลในธรรม เป็นต้น

6) อิสรภาพส่วนบุคคล ไม่มีใครที่ต้องการมีชีวิตอยู่โดยถูกกดขี่และจำกัดสิทธิเสรีภาพ ทุกคนต้องการที่จะมีอิสรภาพในการคิดและในการกระทำ แต่การอยู่ร่วมกันในกลุ่มในสังคม สิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ดังนั้นอิสรภาพส่วนบุคคลจึงจำเป็นต้องอยู่ในกรอบที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และไม่ทำให้อื่นเดือดร้อน ตามแนวปฏิบัติของกฎหมาย จริยธรรม และศีลธรรมของสังคมนั้น ๆ

7) คุณค่าของตัวเอง สิ่งสำคัญประการสุดท้ายและสำคัญที่สุดคือการกระทำของตนเอง ถ้าแต่ละคนมีปรัชญาชีวิตและเป้าหมายชีวิตที่ถูกต้อง เหมาะสม และพอเพียง การดำเนินชีวิตก็ไม่ทุกข์ร้อน มีความพอใจในสิ่งที่มี แต่ในทางตรงกันข้ามหากคิดโตเกินตัวเองหรือไม่คิดที่จะทำอะไรเลย ก็จะเกิดความไม่พอดี ชีวิตก็มีแต่ความทุกข์

ความสุขในความหมายของ Layard เป็นการมองความสุขแบบภาวะวิสัย เป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากตัวเอง สิ่งรอบข้าง และความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับสิ่งรอบข้าง ซึ่งได้รับเพียงพอดีสิ่งที่ตนเองคาดหวังหรือต้องการหรือไม่ แต่ Diener (2009) ศึกษาเกี่ยวกับความสุขในเชิงอัตวิสัย เน้นความสุขที่มาจากอารมณ์และความรู้สึก ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องและส่งผลต่อความสุขของแต่ละบุคคล ได้แก่ อารมณ์ทางบวก อารมณ์ทางลบ การประเมินชีวิตทั่วไป และความพึงพอใจในสถานภาพต่าง ๆ ซึ่งแต่ละปัจจัยมีข้อมูลในการประเมินการอยู่ดีมีสุขของแต่ละคนที่แตกต่างกัน แต่ผลของการประเมินมีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบต่อการใช้ความสุขโดยรวมของบุคคลนั้น Diener จึงได้เขียนเป็นรูปแบบลำดับชั้นของความสุข (Hierarchical Model of Happiness) ลงในหนังสือ Assessing Well-Being: The Collected Works of Ed Diener ดังภาพ

ภาพที่ 2.2 Hierarchical model of Subjective Well-being. Source: (Diener, Scollon, & Lucas, 2009)

ขณะที่การศึกษาองค์ประกอบของความสุขในประเทศไทย อภิชัย มงคล และคณะ (2544) ได้ศึกษาเกี่ยวกับดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตของคนไทย พบว่า สุขภาพจิตในบริบทของสังคมไทยเป็นเรื่องเดียวกันกับความสุข ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญใน 4 หัวข้อ ดังนี้

1) สภาพจิตใจ หมายถึง สภาพจิตใจที่มีความสุขในทางที่ดีหรือในทางที่ไม่ดี มีความสุขหรือทุกข์ มีการรับรู้สภาวะสุขภาพของตนเองเป็นอย่างไร มีความเจ็บป่วยหรือเป็นไข้ที่รุนแรงจนส่งผลกระทบต่อจิตใจและภาพลักษณ์ของตนหรือไม่

2) สมรรถภาพของจิตใจ หมายถึง ความสามารถของจิตใจในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข

3) คุณภาพของจิตใจ หมายถึง คุณลักษณะของจิตใจที่ดีงาม ดำเนินชีวิตอย่างเกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

4) ปัจจัยสนับสนุน หมายถึง สิ่งที่สนับสนุนให้บุคคลมีสุขภาพจิตที่ดี เช่น ครอบครัว ความมั่นคงในชีวิต สภาพแวดล้อม สุขภาพ การพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ความสุขเกิดขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบด้วยกันหลายประการ มีทั้งองค์ประกอบที่บุคคลนั้นควบคุมได้ เช่น จิตใจและการประพฤติปฏิบัติของตนเองที่มีทักษะความสามารถทำให้เกิดความสุขกับตนเองได้หรือไม่ หรือองค์ประกอบที่บุคคลนั้นไม่สามารถควบคุมได้ เช่น สภาพร่างกาย สภาวะสิ่งแวดล้อม สภาพสังคม และอื่น ๆ เป็นต้น ที่ทำให้เกิดปัญหาความไม่สบายใจ ซึ่งผู้สูงวัยจำเป็นต้องมีทักษะและความสามารถในการจัดการรักษาสมดุลองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสุขต่อตัวผู้สูงวัยเอง

2.4.4 ปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความสุข

โดยปกติแล้วผู้สูงวัยก็เป็นเหมือนบุคคลอื่น ๆ ในสังคมที่ต้องการมีชีวิตที่มีชีวิตชีวา มีความมั่นคง มีเงินมีทองเพื่อความมั่นใจว่าตนเองจะไม่มี ความเดือดร้อน มีสุขภาพแข็งแรง มีคุณค่า เทียบเท่ากับบุคคลอื่นในสังคม และอื่น ๆ เพียงแต่ระดับความต้องการหรือรายละเอียดในสิ่งที่ต้องการหรือสิ่งที่ชอบมีความแตกต่างกันเนื่องจากในสังคมที่มนุษย์แต่ละคนมีพื้นฐานที่แตกต่างกัน สิ่งของอย่างเดียวกันไม่สามารถทำให้ทุกคนมีความสุขได้ บางสิ่งอาจทำให้บางคนมีความสุข แต่ไม่สามารถใช้ได้กับทุกคน เพราะความสุขของแต่ละคนมาจากการได้ทดแทนสิ่งที่ขาดหายไป หรือไม่สมบูรณ์ของปัจเจกบุคคลนั้น คนยากจนต้องทำงานให้ร่ำรวยจึงมีความสุข คนมีเงินอยากมีเวลาอยู่กับครอบครัวถึงมีความสุข บางคนได้ทำงานแล้วมีความสุข แต่บางคนไม่ยอมทำงานอยากอยู่กับบ้านแล้วมีความสุข เงิน งาน และอื่น ๆ จึงไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้สามารถใช้กับทุกคนแล้วมีความสุขได้ สามารถทำให้ทุกคนมีความสุขได้ แอริค ฮอมเบอร์เกอร์ แอริคสัน (Erik Homburger Erikson) พบว่าพัฒนาการทางจิตวิทยาของมนุษย์เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและความต้องการของคนนั้นทำให้แต่ละคนมีความสุขกับสิ่งที่แตกต่างกัน ซึ่งพัฒนาการทางจิตวิทยาที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงอายุจะส่งผลต่อจิตใจในคนละด้านกัน โดยแอริคสันได้แบ่งพัฒนาการของบุคคลตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุชั้ว 8 ชั้น ตามการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสมอง (Erikson & Erikson, 1998) ได้แก่

ขั้นที่ 1 ความรู้สึกไว้นือเชื่อใจ กับ ความไม่ไว้วางใจ (Trust vs. Mistrust) เกิดขึ้นในช่วงตั้งแต่แรกเกิดจนถึงขวบปีแรก หากทารกได้รับความรักและการดูแลอย่างสม่ำเสมอตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานทางกายและทางจิตใจอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ทารกพัฒนาความรู้สึกไว้นือเชื่อใจ แต่หากไม่ได้รับการเอาใจก็จะเข้าไปในทิศทางตรงกันข้าม

ขั้นที่ 2 ความเป็นตัวของตัวเอง กับ ความละอายและสงสัย (Autonomy vs. Shame and Doubt) เกิดขึ้นระหว่างขวบปีที่ 2 – 3 เป็นช่วงที่เด็กเริ่มทดลองประสาทและกล้ามเนื้อต่าง ๆ ซึ่งหาก

เด็กในช่วงนี้ได้ทดลองทำตามที่เด็กต้องการ เด็กจะเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ความมั่นใจ และความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองในการควบคุมตนเองได้

ขั้นที่ 3 ความคิดริเริ่มกับความรู้สึกผิด (Initiative vs. Guilt) เกิดขึ้นระหว่างช่วงอายุประมาณ 3 – 5 ปี ระยะเวลานี้เป็นระยะที่เด็กเริ่มเรียนรู้บทบาททางเพศ มาตรฐานทางศีลธรรมและการควบคุมอารมณ์ ครอบครัวหรือครูจะเป็นผู้ชี้แนะให้เห็นถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดี รวมถึงเริ่มสะสมประสบการณ์ในการสร้างบุคลิกภาพให้กับเด็ก ให้เด็กมีความมั่นใจและมีความคิดริเริ่ม

ขั้นที่ 4 ความขยันหมั่นเพียรกับความรู้สึกต่ำต้อย (Industry vs. Inferiority) เกิดขึ้นระหว่างช่วงอายุประมาณ 6 – 12 ปี เนื่องจากในวัยที่ผ่านมาเขาไม่สามารถทำกิจกรรมหลายอย่างได้ เพราะมีผู้ใหญ่คอยบังคับและควบคุม เด็กในวัยนี้ต้องการแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อแสดงความเป็นผู้ใหญ่ ขั้นนี้จึงเป็นช่วงที่พวกเขาเริ่มไตร่ตรองถึงอนาคต การที่ได้พิสูจน์ว่ามีความสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตของเขาได้อย่างเหมาะสมทำให้เด็กในวัยนี้มีความเชื่อมั่นว่าเขาจะประสบความสำเร็จในอนาคต

ขั้นที่ 5 ความเป็นอัตลักษณ์กับความสับสนในบทบาท (Identity vs. Role Confusion) เกิดขึ้นระหว่างช่วงอายุประมาณ 13 – 20 ปี การแสวงหาอัตลักษณ์ของบุคคล การเสริมสร้างยอมรับผิดชอบ และการแสวงหาสถานภาพทางสังคมถือว่าเป็นเอกลักษณ์สำคัญของวัยนี้ ซึ่งความรับผิดชอบดังกล่าวมีรากฐานมาจากการอบรมของพ่อแม่ ความเข้าใจในอัตลักษณ์ช่วยให้เด็กวัยรุ่นเกิดความเข้าใจในปัญหาต่างๆ และช่วยในการตัดสินใจ วางแผนเรื่องเกี่ยวกับอนาคตและการวางตัวในสังคมได้เร็ว

ขั้นที่ 6 ความใกล้ชิดสนิทสนมกับความรู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้าง (Intimacy vs. Isolation) เกิดขึ้นในช่วงอายุประมาณ 20 – 35 ปี เป็นช่วงผู้ใหญ่ตอนต้นซึ่งมีความรู้สึกต้องการมีเพื่อนสนิทที่จะรับและแลกเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ที่ตนมีอยู่ แบ่งปันความเชื่อถือ ความสุข และความต้องการของตนแก่ผู้อื่น นั่นคือ คู่สมรส หรือเพื่อนสนิท จึงมีการพัฒนาความรู้สึกผูกพันกับผู้อื่น แต่หากไม่มีจะทำให้รู้สึกโดดเดี่ยว

ขั้นที่ 7 การสืบทอดกับการคำนึงถึงแต่ตนเอง (Generativity vs. Self absorption/Stagnation) เกิดขึ้นระหว่างช่วงอายุประมาณ 36 – 59 ปี เป็นช่วงที่เริ่มเข้าสู่วัยกลางคน เป็นระยะที่บุคคลมีครอบครัว มีบุตร และเลี้ยงดูบุตรด้วยความเอาใจใส่และพยายามสร้างรากฐานให้ครอบครัว แต่ถ้าไม่สามารถพัฒนาไปได้ถึงการมีครอบครัว จะทำให้เกิดการท้อแท้และเหนื่อยหน่าย และเป็นคนที่คิดถึงแต่ตนเอง

ขั้นที่ 8 ความมั่นคงสมบูรณ์ในชีวิตกับความสิ้นหวัง (Integrity vs. Despair) เกิดขึ้นในช่วงอายุ 60 ปี ขึ้นไป ซึ่งเป็นบุคคลที่เข้าสู่วัยชรา บุคคลในช่วงวัยนี้มักแสวงหาความมั่นคงภายใน

จิตใจและระลึกถึงความทรงจำในอดีต ถ้าในอดีตที่ผ่านมามีความสุข ประสบความสำเร็จในพัฒนาการ และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความมั่นคงทางจิตใจ แต่ในทางตรงข้ามถ้าบุคคลมีความทรงจำที่ผิดหวังอยู่ตลอด และพบปัญหาอุปสรรคในพัฒนาการของช่วงที่ผ่านมา จะมีความรู้สึกท้อแท้ หมดหวัง เหนื่อยหน่ายกับชีวิต

ซึ่งตามแนวคิดของแอริคสัน เชื่อว่า ถึงแม้จะประสบกับความสำเร็จ ความสมหวัง ปัญหา อุปสรรค ความล้มเหลว ปะปนกันไป แต่ก็เหมือนการได้เรียนรู้และส่งผลต่อการพัฒนาการในขั้นต่าง ๆ จนถึงขั้นสุดท้ายของผู้สูงวัยด้วย ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้สูงวัยได้ผ่านพัฒนาการที่ดีและสมบูรณ์ ผู้สูงวัยก็จะมีความสุข แต่ถ้าในพัฒนาการขั้นใดขั้นหนึ่งมีความไม่สมบูรณ์ เช่น ไม่มีครอบครัวหรือบุตรสืบทอด มีความสับสนในบทบาทของตนเอง มีความรู้สึกด้อยค่า ไม่มั่นใจในตนเอง ก็จะส่งผลมายังปัจจุบันและทำให้ไม่มีความสุข ซึ่งอาจเป็นสาเหตุมาจากการโดดเดี่ยว อ้างว้าง ไม่ประสบความสำเร็จตามที่ตั้งไว้ เป็นต้น

นักวิชาการต่าง ๆ ได้ทำการศึกษาปัจจัยนอกเหนือพัฒนาการทางจิตวิทยาที่มีผลต่อความสุขของปัจเจกบุคคล ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการทำให้ผู้สูงวัยมีความสุข มาจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก โดยปัจจัยภายใน คือ ความสุขที่มาจากจิตใจตนเองที่สามารถทำให้เกิดความพอใจได้ และปัจจัยภายนอก คือ การมีสินทรัพย์ ไม่มีหนี้สิน การมีครอบครัวที่อบอุ่น มีสุขภาพดี อยู่ในชุมชนที่ดี มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2549) ปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลให้ผู้สูงวัยมีความสุขได้ คือ ปัจจัยที่สามารถตอบสนองความต้องการ และแก้ไขปัญหาที่ทำให้ผู้สูงวัยไม่มีความสุขได้ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ (ปริชา อุปโยคิน และคณะ, 2541; มัลลิกา มดีโก และคณะ, 2542; วิณา ศิริสุข และคณะ, 2542) สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขสามารถแบ่งกลุ่มตามความต้องการในการแก้ไขปัญหาที่ทำให้ผู้สูงวัยเกิดความทุกข์ตามด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ด้านคุณค่า 2) ด้านสุขภาพ 3) ด้านเศรษฐกิจ 4) ด้านการดำเนินชีวิต และ 5) ด้านสติปัญญา มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านคุณค่า

จากการที่ในบางสังคม ผู้สูงวัยถูกมองในด้านลบ ดังนั้นการให้คนในสังคมเห็นผู้สูงวัยไม่เป็นภาระ และมีคุณค่าต่อคนทั่วไปจึงเป็นความต้องการอย่างหนึ่ง ซึ่งองค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตัวผู้สูงวัยนั้น Triandis (1971) กล่าวว่ามียังองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ (1) การเห็นคุณค่าผู้สูงวัยจากการรับข้อมูลและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง (2) การตอบสนองทางอารมณ์ต่อผู้สูงวัยจากเจือใจที่ได้สร้างไว้หรือความคุ้นเคย และ (3) บรรทัดฐานของสังคม โดยทำให้เกิดคุณค่าในตัวผู้สูงวัยเอง คุณค่าต่อครอบครัว และคุณค่าต่อสังคม โดยการเป็นผู้สูงวัยต้องผ่านการทำความดีมาแล้วอย่างน้อยที่สุด คือ การได้อบรมเลี้ยงดูลูกหลานจนเติบโตเป็นคนดี มี

หน้าที่การงานดี เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม ซึ่ง นอกจากนี้ผู้สูงวัยต่างก็มีประสบการณ์ชีวิตมากมาย สามารถแยกแยะสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ประสบการณ์ความรู้เหล่านี้ย่อมสืบสานภูมิปัญญาพื้นถิ่นต่อไปสู่คนรุ่นใหม่ ได้เป็นอย่างดี ทั้งวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ นั้น ผู้สูงวัยยังมีบทบาทในฐานะผู้ผลิต ทำงานสร้างรายได้เลี้ยงดูลูกหลาน หรือเคยเป็นกำลังสำคัญของการในทางด้านเศรษฐกิจมาก่อน

ในฐานะที่สังคมและครอบครัวเคยได้รับความดีงามจากผู้สูงวัย สังคมและครอบครัวจึงต้องสร้างความภาคภูมิใจที่ได้เป็นผู้สูงวัย ด้วยการที่ลูกหลานและคนในสังคมให้ความเคารพยกย่อง เชื่อฟังสิ่งที่ท่านอบรมสั่งสอน ร่วมกับการเปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยได้แสดงออกทางความคิด และกิจกรรมที่สร้างคุณค่าให้กับผู้สูงวัยเอง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้สูงวัยภูมิใจว่ายังคงเป็นกำลังแรงงานให้ครอบครัวได้ เช่น ช่วยลูกหลานค้าขาย ทำงานบ้าน เลี้ยงหลาน ให้การอบรมและศึกษาลูกหลาน ทำงานจักสาน ซ่อมแซมบ้าน หรือสนับสนุนให้เข้าร่วมในกิจกรรมสาธารณะ เป็นกรรมการชุมชน กรรมการวัดก็เป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้ ว่าได้ช่วยเหลือผู้อื่นตลอดมา ไม่แตกต่างไปจากอดีต และช่วยลดความโดดเดี่ยวได้ ที่สำคัญคือ ช่วยเสริมสร้างกำลังใจ ให้ผู้สูงวัยเห็นความสำคัญของตนเอง มีชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ให้เชื่อมั่นในการมีชีวิตอยู่ว่ามีคุณค่าและมีความหมายต่อตัวเองและผู้อื่น และเป็นการสร้างทัศนคติเชิงบวกและมองโลกในแง่ดีซึ่งเป็นการส่งผลกระทบในทางบวกต่อการดำรงชีวิต การมีสติปัญญา และการมีสุขภาพที่ดีต่อไปด้วย (เสาวภา และคณะ, 2550)

ในขณะที่เดียวกัน เพื่อให้ครอบครัว ชุมชนและสังคมได้เห็นถึงคุณค่า ผู้สูงวัยจึงต้องทำตัวให้เหมาะสมกับการเป็นผู้สูงวัย ทำตัวให้เหมาะสมกับวัย สร้างความน่าเชื่อถือโดยไม่พูดโกหก หลอกลวง เป็นคนพูดจริง และสำรวมระวังในคำพูดอย่างมีสติ เป็นตัวอย่างที่ดีของครอบครัว ชุมชน และสังคม ช่วยเหลืองานสาธารณะ เสียสละเพื่อส่วนรวม ทั้งงานบุญหรือกิจกรรมทางศาสนา มีความเป็นผู้ใหญ่ มีความยุติธรรม เมตตากรุณา มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คบคนพาล ไม่เล่นพนัน ไม่ดื่มเหล้าเมายา ให้เป็นที่อับอายแก่ลูกหลาน ไม่ทำตัวน่ารำคาญแก่สมาชิกครอบครัว ญาติมิตร เพื่อนบ้าน ไม่กล่าวร้ายป้ายสีผู้อื่น ไม่พูดในสิ่งที่ไม่ควรพูด ไม่ติลลินนินทาใคร ไม่รู้จู้จู้บ่น เป็นคนมีธรรมะ เข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม มีจิตใจเยือกเย็น สงบ ไม่วุ่นวายกับใคร

ซึ่งการทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขจากการมีคุณค่านั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติใน 3 หัวข้อนี้อย่างสมดุลกัน (Assael, 1995) คือ (1) องค์ประกอบด้านความเชื่อ (2) องค์ประกอบด้านความรู้สึกรัก และ (3) องค์ประกอบด้านพฤติกรรม หากบุคคลมีความเชื่อและรู้สึกไปในทางบวกกับผู้สูงวัย ผลซึ่งในที่นี้คือการเห็นคุณค่าผู้สูงวัยก็จะออกมาทางพฤติกรรม เช่น

การเอาใจใส่ดูแลผู้สูงวัย การเกิดความสบายใจเมื่ออยู่กับผู้สูงวัย เป็นต้น แต่ถ้าความเชื่อและความรู้สึกเป็นลบ ผลจะออกมาในทางตรงกันข้ามและทำให้ผู้สูงวัยไม่มีความสุข

2) ด้านสุขภาพ

การมีสุขภาพที่ดีเป็นสิ่งที่ผู้สูงวัยทุกคนปรารถนา เนื่องจากผู้สูงวัยมักมีสุขภาพร่างกายที่เสื่อมโทรมจากการที่อวัยวะต่าง ๆ ที่ทำงานมาอย่างยาวนาน นอกจากนั้นสุขภาพจิตก็มีผลกระทบจากการที่ไม่สามารถบังคับร่างกายได้เหมือนอย่างใจและอาจได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ จึงมีคำสุภาษิตที่ว่า “การไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ” ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ดีที่สุดคือการไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ มีร่างกายที่ทำงานสมบูรณ์ จากการทบทวนวรรณกรรมด้านสุขภาพของผู้สูงวัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพ ได้แก่ 1) ปัจจัยความสัมพันธ์ในครอบครัว คือ ความสัมพันธ์ที่พัฒนาจากการอยู่ในครอบครัว จากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ก้าวสู่วัยชราเป็นผู้สูงวัย เครือข่ายทางสังคมและความสัมพันธ์หรือการได้รับสนับสนุนจากเพื่อน เพื่อนบ้าน และชุมชน มีผลต่อจิตใจของผู้สูงวัยเป็นอย่างมาก 2) ปัจจัยวิถีชีวิต คือ การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย การนอน การกินและการดื่มเครื่องดื่มที่ทำร้ายสุขภาพ การสูบบุหรี่ หรือ อื่น ๆ ที่ทำอย่างต่อเนื่องในการดำเนินชีวิตประจำวันและส่งผลเสียต่อร่างกาย 3) ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่ผู้สูงวัยต้องสัมผัสในการดำรงชีวิต เช่น ระบบสาธารณสุข การบริการทางสังคม สวัสดิการ การจราจร มลภาวะ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีผลต่อการส่งเสริมและบั่นทอนสุขภาพจิตและสุขภาพร่างกายผู้สูงวัย

การมีสุขภาพดีผู้สูงวัยจึงจำเป็นต้องหมั่นดูแลสุขภาพร่างกายอย่างสม่ำเสมอ เช่น การตรวจร่างกายประจำปีเพื่อดูความผิดปกติที่อาจเกิดขึ้น การพบแพทย์แต่เนิ่นๆ เมื่อเริ่มมีอาการที่บ่งชี้ว่าเจ็บป่วยจะทำให้อาการที่เกิดขึ้นไม่รุนแรงและการรักษาอาจง่ายกว่าอาการป่วยที่เกิดขึ้นนาน การระมัดระวังและป้องกันไม่ให้ตนเองเจ็บป่วยหรือเกิดอุบัติเหตุเป็นสิ่งที่จำเป็น โดยการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการทานอาหารครบ 5 หมู่ อาหารบำรุงร่างกายที่เหมาะสมช่วงวัย การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี ที่มีอากาศถ่ายเทจะทำให้ร่างกายลดการรับมลพิษและรับออกซิเจนอย่างเต็มที่ และการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยและสภาพร่างกายของตนเอง เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับร่างกาย ลดความเจ็บป่วย แต่อย่างไรก็ตามหากออกกำลังกายที่ไม่เหมาะสมกับร่างกายตัวเองอาจเกิดโทษได้ด้วย

สุขภาพจิตก็เป็นสิ่งสำคัญ ต้องทำจิตใจให้เบิกบานอยู่เสมอ ไม่ให้ตนเองเกิดความเครียด หงุดหงิด ฉุนเฉียว ท้อแท้หรือน้อยใจ สุขภาพจิตมีความสัมพันธ์กับร่างกาย เมื่อสุขภาพจิตไม่แจ่มใส มักส่งผลกระทบต่อร่างกาย เช่น โรคความดัน โรคหัวใจ รวมถึงส่งผลกระทบต่อคนรอบข้างให้เกิดความเครียด การมีสุขภาพจิตที่ดีสามารถสร้างได้ด้วยการหากิจกรรมที่ทำให้ตนเองได้พักผ่อนหย่อนใจ เช่น การเปลี่ยนสถานที่พักผ่อน การเล่นกีฬา การทำบุญทำทาน หรือการได้ทำกิจกรรมที่

ชอบ นอกจากนี้การมีอารมณ์ขันจะช่วยคลายความกดดันและความทุกข์น้อยลง เกิดความรู้สึกที่ดีจิตใจเบิกบาน เมื่อผู้สูงวัยได้หัวเราะและยิ้มจากใจจริง ๆ ในแต่ละครั้งนั้น เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความสุขที่เกิดขึ้น

ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต (2553) พบว่าผู้สูงวัยที่มีสุขภาพจิตมีตัวชี้วัดอยู่ 5 ประการ คือ 1) ความเคร่งศาสนา 2) การปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา 3) การใช้หลักคำสอนทางศาสนาเป็นแนวทางการแก้ปัญหาเมื่อประสบปัญหาชีวิตหรือปัญหาการงาน 4) การยกโทษและให้อภัยอย่างจริงจังต่อผู้ที่ตำหนิคิด และ 5) การยอมรับผิดและขอโทษในความผิดที่ทำหรือมีส่วนรับผิดชอบ โดยผู้สูงวัยที่มีสุขภาพจิตที่ดีส่วนใหญ่มีการประพฤติปฏิบัติตามหลักและกรอบศีลธรรมอย่างจริงจังและเคร่งครัด

3) ด้านเศรษฐกิจ

เนื่องจากเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการซื้อหาสิ่งของเครื่องใช้ การมีทรัพย์สินเงินทอง การมีความสามารถทางเศรษฐกิจ ใช้จ่ายเงินทองโดยไม่ขัดสน มีอำนาจในการซื้อความสุข ทรัพย์สินสิ่งของ และสิ่งอำนวยความสะดวก ให้กับตัวเอง คนที่รัก และครอบครัวได้ รวมถึงการที่ไม่มีหนี้สิน เป็นสิ่งที่ทุกคนรวมถึงผู้สูงวัยต้องการ จากการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย ประจำปี 2557 (สสช., 2557) ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงวัย 1 ใน 3 ยังจำเป็นต้องทำงานหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวอยู่ และมีความต้องการที่จะทำงานต่อไปถึง 1 ใน 5 เนื่องจากยังจำเป็นต้องหาเศรษฐกิจที่จะต้องหารายได้มาจุนเจือตัวเองและครอบครัว ถึงแม้ผู้สูงวัยส่วนใหญ่ต้องการพักผ่อน ไม่ต้องการที่จะทำงานอีกแล้วก็ตาม

การมีความสุขในด้านเศรษฐกิจของผู้สูงวัยจึงมาได้จาก 3 แหล่งด้วยกัน คือ 1) รายได้จากการทำงาน เช่น เงินจากการค้าขาย ทำงาน บำเหน็จ บำนาญ เป็นต้น 2) รายได้จากการออมหรือลงทุน เช่น ดอกเบี้ยเงินฝาก เงินปันผล รายได้ค่าเช่า เป็นต้น และ 3) รายได้จากการได้รับเงินจากบุคคลอื่น เช่น สวัสดิการรัฐ เงินจากบุตรและญาติ เป็นต้น โดยข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2557) พบว่ารายได้ของผู้สูงวัยส่วนใหญ่มาจากการสงเคราะห์ของบุตรหลาน ซึ่งทำให้บทบาทของผู้สูงวัยที่ผ่านการทำงานหาเลี้ยงจุนเจือครอบครัวและบุตรหลานมาอย่างตลอด ต้องเปลี่ยนมารับเงินจากบุตรหลานแทน ผู้สูงวัยอาจมีความไม่สบายใจที่ต้องเป็นภาระของบุตรหลานหรือบุคคลอื่น

จากงานวิจัยคุณค่าด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทย ของกุศล สุนทรธาดา (2553) พบว่าปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงวัยทำงานมีมาจกหลายอย่างด้วยกัน ครั้งหนึ่งของผู้สูงวัยที่ทำงานเนื่องจากต้องการหารายได้เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัว ยังมีความสุขกับบทบาทเดิมในการหาเลี้ยงด้วยตนเอง ในขณะที่บางส่วนที่ยังทำงานอยู่เนื่องจากสุขภาพร่างกายยังแข็งแรงอยู่ และไม่อยากจะอยู่บ้านเฉย ๆ จึงออกไปหางานทำ นอกนั้นที่ต้องทำงานเพราะเหตุผลอื่น ๆ เช่น ต้องสงเคราะห์ลูกหลาน ไม่มี

คนดูแล มีหนี้สินที่ต้องชำระ เป็นต้น ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการทำงานของผู้สูงวัยมีผลในการสร้างความสุขทั้งทางด้าน 1) การสร้างคุณค่าแก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม ซึ่งทำให้ตัวเองยังคงมีบทบาทและความสำคัญเหมือนเดิม และ 2) การมีรายได้ไว้ใช้สอยในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การจับจ่ายซื้อของ การเข้าวัดทำบุญ หรือการใช้จ่ายในการเข้าร่วมทำกิจกรรมและเข้าสังคม เป็นต้น

4) ด้านการดำเนินชีวิต

การมีความสุขในการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยเป็นการเน้นความสุขเกิดที่จิตใจ โดยความสุขได้แก่ ความสุขที่เกิดจากการมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข มีชีวิตที่สมหวัง เห็นครอบครัวมีความสุข ประสบความสำเร็จ อยู่ในสังคมที่ดี มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัย และมีการอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงวัยให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ซึ่งปึงปอนด์ รักอำนวยกิจ และพิริยะ ผลพิรุฬห์ (2553) ได้ค้นพบว่าความสุขเกิดจากการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบ มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งความสุขในการดำเนินชีวิต จิตใจเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะทำให้เกิดความสุขเนื่องจากหากความคาดหวังยิ่งสูง โอกาสที่เกิดจากความผิดหวังก็ยิ่งสูงตามไปด้วย การทำให้ผู้สูงวัยเกิดความสุขในการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่จึงเน้นหลักธรรมะในการทำจิตใจให้เป็นสุข

การได้เข้าวัดทำบุญทำทาน ถือศีล สวดมนต์ เข้าถึงในหลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค อันเป็นวิธีให้รู้ว่าอะไรคือความทุกข์ เข้าใจในเหตุแห่งทุกข์ วิธีดับทุกข์ และวิธีปฏิบัติให้ไม่เกิดทุกข์ วัดจึงเป็นสถานที่หนึ่งที่ทำให้ผู้สูงวัยเกิดความสุข โดยการเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นศูนย์รวมของคนไทยมาแต่สมัยโบราณ เมื่อผู้สูงวัยไปวัดจะได้เจอญาติ พี่ น้อง คนรุ่นเดียวกัน รวมถึงได้ทำบุญทำทานรักษาศีล ฟังธรรม ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัด ผู้สูงวัยจึงมีความรู้สึกจิตใจสงบและเป็นสุข เพราะถ้าจิตใจของผู้สูงวัยไม่สงบ คิดแต่ในทางที่ลบ ถึงแม้มีเงินมีทองมีสุขภาพที่ดีแต่ก็ไม่สามารถหาความสุขได้ ผู้สูงวัยเชื่อว่าจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในการมีความสุข การวางแผนพยายามไม่ทำตัวทุกข์ร้อน มีความพอเพียง ไม่ยึดติดกับอะไร เท่านั้นที่มีความสุข

นอกจากนั้น การทำจิตใจตัวเองให้เป็นสุขแล้ว ครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้สูงวัยเป็นส่วนประกอบทำให้การดำรงชีวิตของผู้สูงวัยมีความสุขด้วย ผู้สูงวัยใช้เวลาอยู่กับครอบครัวนานกว่าใช้เวลากับสังคมข้างนอก ดังนั้นการมีครอบครัวที่ดี ตระหนัก และให้ความกับผู้สูงวัย จะส่งเสริมเกื้อหนุนให้ผู้สูงวัยดำเนินชีวิตอย่างสะดวกสบายกายและจิตใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความสุข (ศิริเมือง พลั่งฤทธิ์, 2547) เช่น มีเวลาพูดคุย ทำกิจกรรม และดูแลห่วงใยกัน จะเป็นพื้นฐานขยายสู่การเอื้อเพื่อแผ่แก่ผู้อื่น ไม่เบียดเบียนกัน เป็นสังคมที่อบอุ่น น่ายู่ โดยสิ่งที่บ่งบอกว่าผู้สูงวัยมีความสุขกับครอบครัว คือ ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว ความเชื่อมั่นว่าเมื่อป่วยหนักแล้วจะได้รับการดูแลอย่างดีจากครอบครัว และ ความรักและความผูกพันต่อ

กันระหว่างสมาชิกในครอบครัว (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต, 2553) และอีกสิ่งที่สำคัญคือสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้สูงวัย เช่น ถนนหนทางที่ง่ายต่อการเดิน อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่มีหน้าจอมองเห็นได้ชัดเจน หรือสื่อที่มีรายการที่ผู้สูงวัยชื่นชอบ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สามารถทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขในการดำเนินชีวิตทั้งทางร่างกายและจิตใจได้

5) ด้านสติปัญญา

สังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนสำคัญในชีวิตมนุษย์ รวมถึงคนในยุคปัจจุบันมีความรู้หรือจบการศึกษาที่สูงกว่าผู้สูงวัย ทำให้การศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ มีความสำคัญกับผู้สูงวัยเป็นอย่างมาก การทำให้ตัวเองไม่ล้าสมัยและสามารถคุยกับลูกหลานหรือเพื่อนได้อย่างรู้เรื่องและทันสมัย รวมถึงมีความรู้ในการใช้ชีวิตจึงเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สูงวัยเกิดความสุขได้ ซึ่งความทันสมัยในความหมายของผู้สูงวัยคือการคิดและเดินให้ทันโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ปล่อยให้เป็นคนตกข่าว การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญสำหรับผู้สูงวัย การมีความสุขด้านสติปัญญา จึงเป็นการที่ผู้สูงวัยมีความสามารถหาความรู้เพื่อดำรงชีวิตอยู่ และสามารถอยู่ร่วมกับคนในครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข

นักวิจัยด้านการศึกษาค้นหาถึงเหตุผลที่ผู้สูงวัยยังต้องการเรียนรู้ โดยพบเหตุผลที่สำคัญ คือ 1) ต้องการมีสุขภาพดี 2) ต้องการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือ 3) ต้องการพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถทำงานได้ 4) สามารถได้เป็นในสิ่งที่ตนเองมีศักยภาพที่จะเป็นได้ 5) สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวหรือชุมชน 6) ต้องการความบันเทิงและสันทนาการ 7) รับรู้การเปลี่ยนแปลงของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 8) ต้องการพัฒนาสติปัญญาลดการสูญเสียความจำ 9) สามารถจัดการกับปัญหาและรับผิดชอบต่อตนเอง 10) เพื่อบริหารจัดการกระตุนจิตใจ 11) เพื่อตอบแทนสังคมและ 12) ต้องดูแลพ่อ - แม่ หรือคู่ชีวิตที่ชราภาพ (สุธีรา บัวทอง และคณะ, 2558)

ดังนั้น คำว่า “แก่เกินเรียน” จึงเป็นคำพูดที่ไม่จริง ผู้สูงวัยต้องการศึกษาและเรียนรู้สนองความต้องการส่วนตัวของผู้สูงวัยเอง และยังเป็นไปได้พบเจอและเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนและบุคคลใหม่ ๆ นอกจากนั้น Valenzuela (2009, อ้างถึงใน สุธีรา บัวทอง และคณะ, 2558) ได้กล่าวว่าการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จะทำให้มีการสร้างเซลล์ประสาทใหม่ทดแทนส่วนที่ถูกทำลายไป สังคมควรเปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ผู้สูงวัยสามารถเรียนรู้และปรับตัวให้เป็นคนที่ทันต่อสมัย รู้จัก และใช้ความรู้ได้เหมือนคนอื่นทั่วไป ด้วยการรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ รอบตัว เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่อออนไลน์ต่าง ๆ

การมีความสุขในความหมายของผู้สูงวัยจึงเป็นมีความสุขดังที่กล่าวมาซึ่งเป็นความสุขที่เกิดขึ้นกับร่างกายและจิตใจ เป็นความสุขจากการพึงพอใจในชีวิต ความสุขจากการได้ช่วยเหลือ

ผู้นั้นให้มีความสุข ความสุขจากการตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และความสุขจากการได้ปฏิบัติกิจกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ความสุขจากการมีรายได้เป็นของตนเอง ความสุขจากการมีสัมพันธในครอบครัวที่ดี ซึ่งความสุขของผู้สูงวัยอาจเป็นผลมาจากสภาพเศรษฐกิจของบุคคลนั้น มีความสามารถใช้จ่ายเงินเพื่อหาซื้อสิ่งของเครื่องใช้ อาหารการกินได้ สามารถจัดการกับปัญหาในการดำเนินชีวิตได้ สามารถที่จะพัฒนาตนเองเพื่อมีคุณภาพชีวิตที่ดี (ชินัน บุญเรืองรัตน์, 2551; วรรณวิสาข์ ไชโย, 2555) นอกจากนี้ความสุขยังมาจากผลรวมในการดำเนินชีวิตของบุคคลไม่ว่าจะเป็นสภาพความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ผลรวมในการแสวงหาความรู้ ความสามารถในการใช้ชีวิตประจำวัน ทิศวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และวิธีการจัดการกับอารมณ์ ผลรวมของสุขภาพกายและจิตใจ คุณธรรมความดีในจิตใจ รวมไปถึงสภาพความเป็นอยู่ในชุมชน และเกื้อกูลกันในสังคม คุณค่าของตัวเองต่อสังคม (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2553)

ปัจจัยดังที่ได้กล่าวมานี้ตรงกับนักวิชาการด้านความสุขได้กล่าวไว้ โดยผู้สูงวัยมีความต้องการความสุขทั้งทางร่างกาย คือ มีสุขภาพที่ดี มีเงินมีทอง และมีความสุขทางจิตใจ คือได้เข้าวัดทำบุญ ถวายทาน ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ใ้ได้อยู่กับคนที่รัก ซึ่งผู้วิจัยได้นำปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขในด้านต่าง ๆ นำมาใช้ในเครื่องมือวัดความต้องการและมีความสุขของผู้สูงวัยในด้านต่าง ๆ ทั้ง 5 ด้านที่ผู้วิจัยได้กล่าวมานี้ แต่อย่างไรก็ตามระดับของความต้องการที่ทำให้เกิดความสุขของแต่ละปัจเจกบุคคลนั้นแตกต่างกัน ดังนั้นสิ่งที่จะบอกได้ว่าบุคคลใดมีความสุขหรือไม่มีความสุขจึงต้องสร้างเกณฑ์วัดความสุขขึ้นมาเพื่อบอกถึงระดับความสุขที่ผู้สูงวัยได้รับ

2.4.5 การวัดความสุข

จากการที่นักวิชาการ องค์กรนานาชาติ และองค์กรในประเทศไทย ได้พบว่าการพัฒนาประเทศทางด้านวัตถุไม่สามารถทำให้ประชาชนมีความสุขแบบยั่งยืนได้ วิธีการประเมินหรือหาตัวชี้วัดด้านความสุข ความพึงพอใจในชีวิตของ ประชาชนจึงเป็นสิ่งที่บุคคลต่าง ๆ ให้ความสนใจมากขึ้น การศึกษาการประเมินเกี่ยวกับความสุขมีรากฐานมาจากการวิจัยเชิงสำรวจโดยผู้ตอบแบบสอบถามประเมินตนเอง ในสมัยแรกการวัดยังไม่ละเอียดมาก จนในช่วงหลังมีการพัฒนาการวัดให้ละเอียดและครอบคลุมถึงปัจจัยต่าง ๆ มากขึ้น จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าได้มีการสร้างและพัฒนาเครื่องมือเพื่อเป็นดัชนีชี้วัดความสุขหลากหลายแบบ

ดัชนีโลกแห่งความสุข (Happy Planet Index : HPI) ได้ถูกค้นคว้าโดยมูลนิธิเศรษฐศาสตร์แนวใหม่ (New Economics Foundation : NEF) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความมุ่งหวังสร้างเศรษฐกิจแนวใหม่ที่มนุษย์สามารถควบคุมเศรษฐกิจได้จริง ๆ โดยในการวัดของดัชนีโลกแห่งความสุขนี้ เป็นวิธีการวัดที่ พิจารณาจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และประสิทธิภาพการจัดสรร

ทรัพยากรกับความอยู่ดีมีสุขของ มนุษย์ ดัชนี HPI พัฒนาขึ้นบนหลักเกี่ยวกับประโยชน์สุขของคนทั่วไป กล่าวคือ ประชาชนส่วนมากต้องการที่จะมีชีวิตที่ยืนยาวและมีชีวิตที่ได้รับการเติมเต็มในสิ่งที่ขาดหายไป มีชีวิตที่ดี ได้รับในสิ่งที่ต้องการโดยไม่ละเมิดผู้อื่น และไม่ผลาญทรัพยากรจนไม่มีเหลือให้คนรุ่นหลัง เนื่องจากถ้ามนุษย์หวังแต่ที่จะมีความสุขโดยกอบโกยและดักตวงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ในปัจจุบันอย่างฟุ่มเฟือยจนส่งผลให้ในอนาคตยากที่จะใช้ทรัพยากรนี้ในการสร้างความสุขได้ ทำให้ไม่สามารถเป็นความสุขที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน การสร้างดัชนีความสุขนี้จึงให้ความสำคัญกับสิ่งที่คาดหวังและทรัพยากรที่เป็นต้นทุนในการผลิตความสุข โดยหากจัดตัวแปรเป็นกลุ่มประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก คือ ความยืนยาวของชีวิต ความพอใจในชีวิต และความต้องการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติ เขียนเป็นสมการได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

$$\text{ดัชนีความสุข} = \frac{\text{ความพึงพอใจในการมีชีวิต} \times \text{ความคาดหวังในชีวิต}}{\text{การบริโภคสิ่งแวดล้อม}}$$

ขณะที่ดัชนีความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross Nation Happiness: GNH) เป็นการวัดโดยไม่เน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เน้นความสุขที่แท้จริงของคนในสังคม เนื่องจากการที่ประเทศเจริญไม่ได้หมายความว่าคนในประเทศมีความสุข ดังนั้นหากจะวัดความสุขของคนในประเทศที่ไม่ได้เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ต้นทุนทางทรัพยากรอาจไม่ตัวแปรสำคัญเพียงตัวเดียว แต่ตัวแปรที่ควรนำเข้ามาเกี่ยวข้องคือต้นทุนทางตัวบุคคล ซึ่งประเทศภูฏานเป็นประเทศแรกที่ประยุกต์ใช้ ภายใต้หลักการสำคัญ 4 ประการ คือ ศาสนา วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ มาเป็นเครื่องชี้วัดในการพัฒนาประเทศ ควบคู่ไปกับตัวเลขความเติบโตทางเศรษฐกิจ โดย ตัวชี้วัดความสุขจะรวมถึงความสุขที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก (Hedonic Happiness) กับความสุขภายใน (Eudemonic Happiness) ที่เกิดจากความสงบภายใน การตระหนักรู้ตนเองและการอยู่ดีมีสุข (Well-being) ซึ่งต่างจากดัชนีโลกแห่งความสุขที่มองว่าความสุขเกิดจากตัวของผู้นั้น ไม่ได้สนใจศึกษาปัจจัยภายนอก

Hills and Argyle (2002) ได้ทำการศึกษาการวัดความสุขโดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบภายในของบุคคล ซึ่ง Hills และ Argyle กล่าวว่า ความสุขของแต่ละบุคคลมาจากสององค์ประกอบร่วมกันคือ องค์ประกอบการรับรู้ และองค์ประกอบของอารมณ์ ดังนั้นในการวิจัยจึงจำเป็นต้องวัดทั้ง 2 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นการประเมินความรู้สึกทั้งภายในและภายนอกในการดำเนินชีวิต ผ่านคำถาม 29 ข้อ ที่ถามทั้งในด้านความสุขและด้านปฏิเสธ โดยแต่ละข้อมีคะแนน 1-6 แต่ถ้าคำถามเป็นไปในทางปฏิเสธก็จะเรียงกันจาก 6-1 แล้วคูณคะแนนโดยรวมว่าบุคคลนั้นมีความสุข

แค้ไหน โดยเสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์ (2552) ได้เสริมวิธีการสำรวจความสุขจากบุคคลโดยตรงว่าทำได้ 2 วิธี คือ การสำรวจเชิงเดี่ยว และการสำรวจเชิงซ้อน ซึ่งมีข้อแตกต่างกันตรงที่การสำรวจเชิงเดี่ยวเป็นการให้ลำดับคะแนนความสุขโดยรวม เช่น คำถามจะถามว่า “คุณมีความสุข/ความพึงพอใจในชีวิตในระดับใด” ส่วนการสำรวจเชิงซ้อนเป็นการตั้งคำถามมาตรวัดความพึงพอใจในชีวิตจากหลายๆ คำถามแล้วมาสังเคราะห์เป็นค่าสุทธิ เช่น 1) ชีวิตส่วนใหญ่เป็นตามที่ตั้งใจไว้ 2) สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตอันดีมาก 3) ฉันพอใจกับชีวิตฉัน 4) ฉันได้ในสิ่งที่ต้องการในชีวิตแล้ว เป็นต้น ส่วนการทำมาตรวัดจะใช้จำนวนระดับที่เป็นเลขคู่เพื่อให้มีค่ากลาง เช่น 0-10 (มี 11 ระดับ) ที่ค่อนข้างเป็นที่นิยม แต่งานต่าง ๆ อาจใช้จำนวนระดับความสุขที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม

ในการประเมินความสุขของคนไทย กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุขได้มีการออกแบบสอบถามถึงประสบการณ์ที่เพิ่งผ่านมาใน 5 ด้าน ได้แก่ ความรู้สึกที่ดี ความรู้สึกที่ไม่ดี สมรรถภาพจิตใจ คุณภาพจิตใจ และปัจจัยสนับสนุนทางครอบครัว โดยคำถามในแต่ละด้านให้คะแนน 0-3 คะแนน ยกเว้นด้านความรู้สึกที่ไม่ดีจะเป็นคะแนน 3-0 เนื่องจากเป็นคำถามเชิงปฏิเสธ แล้วนำคะแนนรวมมาแปลผลดูว่ามีความสุขแค่ไหน ซึ่งแบบประเมินความสุขนี้ให้ความสนใจในทัศนคติ ความรู้สึก และสภาพจิตใจ โดยเชื่อว่าสมรรถภาพหรือความแข็งแรงของจิตใจเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้เกิดความสุขได้ยาวนาน แต่ต้องมีคุณภาพด้วย ซึ่งกรมสุขภาพจิตมองว่าคนที่มีความรู้และศีลธรรมจะทำให้จิตใจมีคุณภาพที่ดี นอกจากนั้นผู้สูงวัยยังให้ความสำคัญกับครอบครัวมาก ดังนั้นปัจจัยสนับสนุนทางครอบครัวจึงถูกนำมาคำนวณด้วย

พลอยชมพู มณีสุขเกษม (2556) ได้ต่อยอดพัฒนาเครื่องมือประเมินความสุขของผู้สูงวัยโดยนำเครื่องมือที่ใช้วัดในด้านสุขภาพจิตที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เช่น ดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย แบบวัดสุขภาพจิต แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้า แบบประเมินความเครียด และเครื่องมือวัดคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลกชุดย่อ ฉบับภาษาไทย มาสร้างแบบประเมินความสุขสำหรับผู้สูงวัย ซึ่งมองว่าความสุขของผู้สูงวัยมีองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย ได้แก่ สุขภาพดี มีความสมบูรณ์ทางร่างกาย ไม่มีความกังวล มีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบาย 2) ด้านจิตใจ ได้แก่ รู้สึกตนเองมีคุณค่า มีคนใกล้ชิดไว้คอยช่วยเหลือ สามารถยอมรับในความชราภาพของตนเองได้ 3) ด้านสังคม ได้แก่ ยอมรับในการเปลี่ยนแปลงบทบาททางสังคม ยอมรับในการสูญเสียเพื่อนและญาติสนิท รวมถึงทรัพย์สิน 4) ด้านอารมณ์ ได้แก่ มีความเพลิดเพลินในกิจกรรมต่าง ๆ ยอมรับในสังขรณ์ของชีวิต ควบคุมอารมณ์ตนเองได้ และ 5) ด้านการเงิน ได้แก่ มีเงินสำรองเพียงพอต่อการใช้จ่ายใช้สอย ไม่มีหนี้สิน และมีอิสระในการใช้จ่ายเงิน เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสุขภาวะและการสร้างความสุขของผู้สูงวัย พบว่าผู้สูงวัยมีการสร้างความสุขให้กับตนเองในหลายเรื่องและมีการประเมินความสุข

ที่เกิดขึ้นได้หลากหลายวิธี ซึ่งผู้ทำการวิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดด้านความสุขของนักวิชาการต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมา โดยจะดำเนินการศึกษาการสร้างความสุขของผู้สูงวัยในด้านดังต่อไปนี้

- 1) ด้านคุณค่า ได้แก่ ทักษะ ทักษะการมองคุณค่าในตัวเอง และการรู้สึกถึงคุณค่าที่คนในครอบครัวและสังคมให้
- 2) ด้านสุขภาพ ได้แก่ การมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตใจที่ดี
- 3) ด้านการดำเนินชีวิต ได้แก่ ทักษะและความเชื่อมั่นในการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว และสังคมรอบข้าง
- 4) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ฐานะทางการเงิน การหารายได้ และการออม
- 5) ด้านสติปัญญา ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ และการเท่าทัน

จากนั้นนำตัวแปรที่ใช้วัดความสุขมาสร้างคำถามเกี่ยวกับความสุขทั้ง 5 ด้าน ของผู้สูงวัยที่ได้รับจากสื่อในปัจจุบันว่ามีความสุขมากน้อยเพียงใด

2.5 แนวคิดสังคม 4.0

สังคม 4.0 กำเนิดจากแผนประเทศไทย 4.0 (Thailand 4.0) ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือ เป็นการพัฒนาโมเดลเศรษฐกิจให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามแบบอย่างอารยประเทศซึ่งทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีรายได้พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ที่ผ่านมามีประเทศไทยเราได้ผ่านวิวัฒนาการในการพัฒนาด้านสังคม จากการเป็นสังคมเกษตร (ยุค 1.0) คนไทยส่วนใหญ่ยึดอาชีพค้าขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ผลผลิตและขาย พืชไร่ พืชสวน หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น เมื่อความเจริญจากต่างประเทศเริ่มก้าวเข้ามา ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมขนาดเบา (ยุค 2.0) ค้าขายสินค้าอื่นที่ไม่ใช่พืชผลเกษตรด้วย โดยใช้เครื่องจักรช่วยผลิตเป็นจำนวนมาก ๆ เช่น การผลิตและขายรองเท้า เครื่องหนัง เครื่องดื่ม เครื่องประดับ เครื่องเขียน กระเป๋า เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น จนปัจจุบันเทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยพัฒนาเครื่องจักรกลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จากอุตสาหกรรมขนาดเบาที่ผลิตได้น้อย ๆ หรือสิ่งของเล็ก ๆ จึงกลายเป็นอุตสาหกรรมขนาดหนักที่ผลิตของขนาดใหญ่ขึ้น หรือมากขึ้น (ยุค 3.0) เช่น การผลิตและขาย ส่งออกเหล็กกล้า รถยนต์ กลั่นน้ำมัน แยกก๊าซธรรมชาติ ปูนซีเมนต์ เป็นต้น ซึ่งในอนาคตเทคโนโลยีจะเข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาของโลก ประเทศไทยจึงต้องมีการปรับรูปแบบการพัฒนาสังคมให้เข้ากับยุคถัดไปคือ “สังคม 4.0” โดยวางเป้าหมายให้เกิดภายใน 5-6 ปีนี้ คล้ายกับที่ประเทศต่าง ๆ ได้มีการปรับนโยบาย เช่น สหรัฐอเมริกามีนโยบาย “ A Nation of Makers ” อังกฤษมีนโยบาย “ Design of Innovation”

อินเดียมีนโยบาย “ Made in India” หรือ ประเทศเกาหลีใต้มีนโยบาย “ Creative Economy” (ประเทศไทย 4.0 Thailand 4.0 คือ, 2559)

2.5.1 ความเป็นมาของสังคม 4.0

ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ (ไชรหัส "ประเทศไทย 4.0" สร้างเศรษฐกิจใหม่ ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง, 2559) ผู้เขียนยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 ได้กล่าวว่าการพัฒนาประเทศไทยสู่เป้าหมาย “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” นั้น จำเป็นต้องสร้าง “ความเข้มแข็งจากภายใน” ขับเคลื่อนตามแนวคิด “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ผ่านกลไก “ประชารัฐ” และปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมไปสู่ “Value-Based” หรือ “การใช้นวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม” ในการที่เปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม จำเป็นต้องปรับเปลี่ยน 4 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) ภาคการเกษตร 2) ภาคธุรกิจ 3) ภาคการบริการ และ 4) ภาคแรงงาน ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้รองรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ

การขับเคลื่อนสังคมไทยในยุค ประเทศไทย 4.0 ดร.สุวิทย์ เมษินทรีย์ กล่าวว่าต้องใช้ นวัตกรรมและความรู้ ในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วย เทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่ การเน้นภาคบริการมากขึ้น รูปแบบการเกษตรสมัยใหม่ จะเน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) เปลี่ยนจาก SME แบบเดิม ๆ ที่มีอยู่ซึ่งรัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยนจาก Traditional Services ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่ High Value Services และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงาน ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง (บวร เทศารินทร์, ม.ป.ป.)

โจทย์ที่สำคัญในการที่จะดำเนินการไปถึงจุดนั้นได้ คือการพัฒนาสังคมและคนใน สังคมไปพร้อม ๆ กัน “ประเทศไทย 4.0” “สังคม 4.0” และ “คนไทย 4.0” จึงเป็นคำที่ถูกพูดถึงสิ่งที่เป็นเป้าหมายในการที่จะพัฒนาให้ประเทศไทยก้าวไปถึง ซึ่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์ (2559) เป็นหน่วยงานงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสังคมและคนในสังคมได้อธิบาย “สังคม 4.0” ไว้ว่าเป็นสังคมซึ่งประกอบสิ่งดังต่อไปนี้

1) ความเป็นธรรม คือ ทุกคนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน มีความเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนในสังคม

2) โอกาส คือ ทุกคนในสังคมสามารถในการสร้างโอกาสได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีกลุ่มคนใดที่ได้รับโอกาสมากกว่ากลุ่มคนอื่น

3) ความสามารถ คือ สังคมที่เติมเต็มความสามารถตามศักยภาพที่มี และเปิดโอกาสให้แสดงความสามารถที่มี

4) สังคมที่เกื้อกูลและแบ่งปัน คือการที่คนในสังคมมีความโอบอ้อมอารี มีความสามัคคีในสังคม ทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปันสิ่งที่ตนมีแต่คนอื่นในสังคมขาด

5) สังคมพอเพียง คือหลักการดำเนินชีวิตที่ถอดมาจาก “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” การเสริมสร้างให้เกิดการพัฒนาในตัวคนผ่านการสร้างสังคม 4.0 หัวใจสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่ ความรู้ ค่านิยม วัฒนธรรม และอื่น ๆ ให้ทันต่อยุคและสมัย ซึ่งคนไทยมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยเช่นเดียวกับสังคม คือ “คนไทย 1.0” หรือคนที่เดือดร้อน ยากจน ไม่มีความรู้ “คนไทย 2.0” ซึ่งเป็นคนไทยที่อยู่รอด ถึงแม้จะไม่ร่ำรวย หรือมีความรู้มากนักแต่ไม่ทำให้เดือดร้อน “คนไทย 3.0” หรือคนไทยที่พอเพียง เดินตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง และคนไทยที่อยู่ในสังคม 4.0 ต้องเป็น “คนไทย 4.0” หรือคนไทยที่ยั่งยืน คือ ใฝ่หาความรู้และดำเนินตามหลักพอเพียงอยู่ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการพัฒนาคนเพื่อให้เป็น “คนไทย 4.0” ถือเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าเราจะตั้งเป้าหมายเป็น “ประเทศไทย 4.0” หรือ เป้าหมายที่สูงกว่านั้นก็ตาม การปรับเปลี่ยนให้เป็น “คนไทย 4.0” นั้นต้องปรับเปลี่ยนใน 4 มิติ (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559) ดังต่อไปนี้

1) เปลี่ยนจากคนไทยที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำกัด เป็นคนไทยที่มีความรู้และทักษะ

2) เปลี่ยนจากคนไทยที่มองประโยชน์ส่วนตนเป็นหลัก เป็นคนไทยที่มีจิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

3) เปลี่ยนจากคนไทยแบบ Thai-Thai เป็น คนไทยแบบ Global Thai มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทยและสามารถยืนอย่างมีศักดิ์ศรีในเวทีสากล

4) เปลี่ยนจากคนไทยที่เป็น Analog Thai เป็นคนไทยที่เป็น Digital Thai สามารถดำรงชีวิต เรียนรู้ทำงาน และประกอบธุรกิจได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกยุคดิจิทัล

ดังนั้น สิ่งที่สำคัญในสังคม 4.0 คือการที่คนในสังคมมีความเท่าทันและสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับการดำเนินชีวิตของตนเองได้ ซึ่งการที่คนในสังคมรวมถึงผู้สูงวัยมีความรู้ในตัวเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปและสามารถประยุกต์ใช้กับชีวิตตนเองได้นั้น ผู้สูงวัยต้องมีการเปลี่ยนแปลงตนเองในหลาย ๆ อย่าง อันจะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.5.2 ผู้สูงวัยในสังคม 4.0

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนถ่ายเข้าสู่ยุคสังคม 4.0 นั้นมีผลกระทบต่อคนไทยในทุกกลุ่มช่วงอายุ ซึ่งได้แก่ กลุ่มเด็ก กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มคนทำงาน และกลุ่มผู้สูงวัย โดยกลุ่มผู้สูงวัยเป็นกลุ่มช่วงอายุหนึ่งที่ถูกสนใจในการศึกษาเป็นอย่างมาก เนื่องจากในอีกไม่กี่ปีประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์ ทำให้ผู้สูงวัยกลายเป็นประชากรส่วนใหญ่ในสังคม อีกทั้งผู้สูงวัยเป็นกลุ่มที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงมาหลายยุคสมัย แต่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเทคโนโลยีที่เป็นส่วนสำคัญในการก้าวไปสู่สังคม 4.0 น้อยกว่ากลุ่มคนวัยอื่น โดยการเปลี่ยนแปลงผู้สูงวัยให้สามารถปรับตัวเข้าสู่สังคม 4.0 นั้น การเข้าใจในผู้สูงวัยและปัญหาของผู้สูงวัยดังที่ได้กล่าวไปแล้ว และส่งเสริมให้ผู้สูงวัยเป็นผู้สูงวัยที่มีพลัง (Active Aging) ซึ่งผู้สูงวัยต้องมีพฤติกรรม ดังต่อไปนี้

1) เพิ่มพูนความรู้ให้กับตัวเองอย่างสม่ำเสมอ ต้องไม่มีคำว่าแก่เกินเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกวันนี้เทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ถ้าผู้สูงวัยไม่เรียนรู้ก็จะเป็นคนตกยุคไปได้และไม่อาจใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้

2) ทำงานอย่างฉลาด โดยทำงานเหมือนเดิมแต่ลดปริมาณงานให้น้อยและเบาลง อาศัยนวัตกรรมความรู้สมัยใหม่เข้าช่วยผ่อนแรงในการทำงาน ทำให้ยังสามารถทำงานได้อยู่ถึงแม้สมรรถนะของร่างกายจะลดน้อยลง

3) อาศัยศาสนาช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงของจิตใจและเข้าใจในสัจธรรมของชีวิต โดยการเข้าวัดฟังธรรม ทำจิตใจให้เป็นสุข ทำบุญทำทานเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ศึกษาคำสอนของศาสนาเพื่อให้เข้าถึงหลักการในการดำเนินชีวิต

4) ยอมรับความจริงของสังขารที่ร่วงโรย พร้อมทั้งพยายามรักษาสุขภาพให้แข็งแรงไปพร้อมกับจิตใจ รวมถึงคอยหมั่นตรวจสุขภาพอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

ในการที่จะมีพฤติกรรมดังกล่าว ผู้สูงวัยในสังคมปัจจุบันจำเป็นต้องมีการปรับตัวในหลายๆ ด้านเพื่อที่จะมีความสุขในการมีชีวิตอยู่ในสังคม 4.0 ที่จะถึงนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัยและสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป สามารถสรุปได้ว่าการก้าวเข้าสู่สังคม 4.0 ประชากรผู้สูงวัยต้องมีการปรับเปลี่ยนในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ด้านสุขภาพ

นับตั้งแต่อดีต วิทยาการทางการแพทย์และการดูแลสุขภาพมีการพัฒนาก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ทั้งการดูแลสุขภาพด้วยศาสตร์การแพทย์แผนโบราณ และศาสตร์การแพทย์แผนปัจจุบัน การศึกษาและวิจัยได้ทำอย่างต่อเนื่องและกว้างขวางทำให้มนุษย์ในปัจจุบันมีสุขภาพที่ดีขึ้นและอายุที่ยืนยาวกว่าในอดีต การเข้าถึงข้อมูลการดูแลสุขภาพง่ายมากขึ้นจากสื่อที่มีการพัฒนาจน

สามารถเผยแพร่สู่คนเป็นจำนวนมากได้ง่ายกว่าในอดีต มนุษย์ให้ความสนใจในการหาความรู้ในการดูแลสุขภาพเพื่อให้ตัวเองมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพที่ดี สวัสดิการให้การรักษาทางการแพทย์สามารถขยายสู่ชุมชนและหมู่บ้านและมีสถานพยาบาลให้การรักษาเฉพาะด้านที่กระจายไปตามภูมิภาคต่างๆ จนประชาชนได้รับความเสมอภาคในการเข้ารับการรักษา

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้การดูแลสุขภาพและการรักษามีการพัฒนาไปกว่าเดิม แต่ภัยที่คุกคามต่อสุขภาพของผู้สูงวัยมีเพิ่มขึ้นและอันตรายมากยิ่งขึ้นด้วย มลพิษและสภาวะแวดล้อมในปัจจุบันที่ค่อนข้างอันตรายต่อการดำรงชีวิต เช่น ฝุ่นละอองขนาดเล็ก ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในอากาศและของเสียที่ถูกทิ้งลงในแม่น้ำและทะเล สภาวะโลกร้อน เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้และขาดวิธีการป้องกันและดูแลรักษา ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้ไปและขาดการสร้างทดแทน ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่เกิดจากการเผาไหม้ในภาคอุตสาหกรรมหรือการคมนาคมมากกว่าการกำจัดได้โดยธรรมชาติ และสารเคมีและของเสียต่าง ๆ ที่ไม่ได้บำบัดให้ปลอดภัยก่อนปล่อยลงสู่ธรรมชาติ ซึ่งผู้สูงวัยอาจรับมลพิษเหล่านี้เข้าไปสะสมเป็นจำนวนมากและเป็นอันตรายต่อร่างกาย นอกจากนี้การการศึกษาวิจัยทางการแพทย์ทำให้ค้นพบเชื้อโรคและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นอันตรายต่อชีวิตมนุษย์ชนิดใหม่ ๆ มีเพิ่มมากขึ้นตลอดเวลา ได้แก่ ไวรัส HIV ไวรัส SAR ไวรัสไข้หวัดนกสายพันธุ์ต่าง ๆ เป็นต้น นักวิจัยยังพบเชื้อไวรัสและเชื้อแบคทีเรียชนิดใหม่ที่มีการพัฒนาตนเองให้สามารถต้านทานยาได้มากยิ่งขึ้นและอันตรายกว่าเดิม เช่น MCR-7 หรือ ซุปเปอร์บั๊ก เป็นเชื้อแบคทีเรียที่ดื้อยาปฏิชีวนะทุกประเภทโดยยังไม่สามารถหายาใดมาฆ่าเชื้อนี้ได้

ผู้สูงวัยในอนาคตจึงต้องรอบรู้ภัยอันตรายต่อสุขภาพชนิดต่าง ๆ รู้ถึงวิธีป้องกัน และรู้วิธีการดูแลสุขภาพร่างกายให้มีสุขภาพแข็งแรง ซึ่งการรู้ถึงสิ่งต่าง ๆ นี้ทำได้จากการที่ตัวผู้สูงวัยขวนขวายเข้าถึงแหล่งความรู้ต่าง ๆ ได้จากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข หรือเพื่อนฝูง เป็นต้น หากผู้สูงวัยรู้เท่าทันถึงโรคภัยไข้เจ็บรวมถึงภัยอันตรายต่อสุขภาพมากเท่าไรก็จะยังสามารถป้องกันอันตรายต่าง ๆ ต่อสุขภาพมากยิ่งขึ้น แต่หากร่างกายผู้สูงวัยจำเป็นต้องรับการรักษา ผู้สูงวัยก็ควรสามารถเข้าถึงการรักษาที่ถูกต้องจากสถานพยาบาลที่เหมาะสมกับโรคภัยไข้เจ็บที่เป็น

2) ด้านครอบครัว

ในสังคม 4.0 มีการคาดการณ์ว่าผู้สูงวัยจำนวนไม่น้อยที่ต้องพึ่งพาตนเอง เนื่องจากอัตราประชากรวัยหนุ่มสาวมีจำนวนลดลง การทำงานที่หนักขึ้น คนวัยทำงานย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมืองใหญ่เพื่อหางานทำ ทำให้มีเวลาในการดูแลผู้สูงวัยลดลง สถิติขนาดครัวเรือนของประชากรไทยดังที่ได้กล่าวมีขนาดเล็กลงมาตลอดจนสังคมไทยจากที่เคยเป็นสังคมครอบครัวขนาดใหญ่ ปัจจุบันได้กลายเป็นครอบครัวขนาดกลางและเล็ก ผู้สูงวัยต้องดูแลตนเองในการดำรงชีวิต ได้แก่ การหา

อาหาร การซื้อของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน การรักษาตนเองยามเจ็บไข้ การประกอบอาชีพหารายได้ และอาจจำเป็นต้องเลี้ยงดูบุตรหลานที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองด้วย ซึ่งในปัจจุบันตัวเลขผู้สูงวัยที่อยู่ในสถานพักฟื้นคนชรา มีตัวเลขที่มากขึ้นมาตลอดจนจำนวนสถานพักฟื้นคนชรา มีจำนวนไม่เพียงพอและมีความแออัดของจำนวนผู้สูงวัย ดังนั้นถึงแม้ร่างกายของผู้สูงวัยจะเสื่อมโทรมลงแต่เมื่อจำเป็นต้องพึ่งพาตนเองก็จำเป็นต้องมีทักษะในการเอาชีวิตรอดได้ สามารถหาเลี้ยงตนเองรวมถึงสมาชิกในครอบครัวที่เหลืออยู่ได้ด้วย ลดการพึ่งพามูลคณอื่นรวมถึงรัฐบาลซึ่งอาจเข้าถึงยากและอาจไม่ทันต่อความต้องการ

สถานะในครอบครัวเป็นอีกประเด็นที่พบการเปลี่ยนแปลง ผู้สูงวัยเดิมที่จากมีฐานะเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้นำ และเป็นผู้รอบรู้ผ่านร้อนผ่านหนาวมีประสบการณ์มากกว่าคนในครอบครัว แต่เมื่อบุตรหลานมีความรู้มากขึ้น มีความสามารถในการหาเลี้ยงตนเองและผู้สูงวัยจนทำให้ผู้สูงวัยเปลี่ยนสถานะจากผู้นำเป็นผู้พึ่งพา ความรู้ความสามารถโดยเฉพาะเรื่องเทคโนโลยีและสมัยใหม่ไม่เท่าบุตรหลานจึงเป็นคนล่าสมัย อำนาจและความเคารพยกย่องของผู้สูงวัยลดน้อยลง ผู้สูงวัยในสังคม 4.0 จึงต้องมีความรอบรู้ในเทคโนโลยีและเรื่องราวสมัยใหม่ ไม่ตกยุคสมัย อีกทั้งต้องศึกษาเพิ่มทักษะการหาเลี้ยงตนเอง ไม่ให้เป็นผู้พึ่งพามูลคณอื่น ซึ่งในปัจจุบันมีสถานศึกษาที่สอนวิชาชีพ รวมถึงเทคโนโลยีให้กับผู้สูงวัยเป็นจำนวนมาก เช่น โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ชมรมและสมาคมที่ไม่หวังผลตอบแทน และสถาบันของเอกชน ที่มีหลักสูตรให้ผู้สูงวัยเลือกเรียนได้ตามชอบ

ความสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัวในสังคม 4.0 นั้นจะมีความห่างไกลกันค่อนข้างสูง เนื่องจากของสมาชิกในครอบครัวต้องแยกย้ายกันทำมาหากิน มีเวลาอยู่กับผู้สูงวัยน้อยลง ขาดการดูแลเอาใจใส่จากสมาชิกในครอบครัว ผู้สูงวัยในอนาคตจึงอาจมีความรู้สึกโดดเดี่ยวและเหงามากขึ้น การรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวจึงต้องมีการพึ่งพาเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารหรือวิธีอื่น ๆ มากขึ้นเพื่อคงความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้น

3) ด้านฐานะทางเศรษฐกิจ

เป้าหมายสำคัญในแผนเศรษฐกิจฉบับปัจจุบันคือการให้คนไทยทุกคนหลุดพ้นจากความยากจน ดังนั้นสิ่งที่คาดหวังที่จะเห็นต่อไปในสังคม 4.0 คือการที่คนไทยทุกคนมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี ผู้สูงวัยในสังคมข้างหน้าจึงต้องมีการเตรียมพร้อมในการทำให้ตัวเองมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีและมั่นคง โดยการที่จะได้มาซึ่งฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงนั้น มาจากการประกอบอาชีพ เงินอุดหนุนจากคนในครอบครัว เงินเก็บ สวัสดิการจากรัฐ เป็นต้น ซึ่งการที่จะคงไว้ซึ่งเงินที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ให้สามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขนั้น ต้องมีการวางแผนพึ่งพาเงินที่ตัวผู้สูงวัยสามารถหาได้เองมากกว่าเงินที่พึ่งพามูลคณอื่น เช่น การคงไว้ซึ่งรายได้จากการทำงานให้นานที่สุด การวางแผนเก็บเงินและออมเงินที่เพียงพอต่อการเกษียณ เป็นต้น การวางแผนที่ดีของ

ผู้สูงวัยนั้น สิ่งที่สำคัญคือการสร้างความรู้ใน 2 ส่วน ของผู้สูงวัย ได้แก่ ความรู้ในการประกอบอาชีพ และความรู้ในการออม อนาคตมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความรู้ความสามารถที่เคยใช้มาแต่อดีต ไม่อาจใช้หาเงินได้ตลอดเวลา การเพิ่มความรู้ใหม่ ๆ การหาช่องทางเพื่อสร้างรายได้ใหม่ ๆ จึงเป็นเรื่องที่ผู้สูงวัยไม่ควรละเลย

อีกสิ่งที่ไม่ควรละเลยคือการควบคุมค่าใช้จ่าย โดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำเนินชีวิต โดย 1) ยึดหลักประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นในทุกด้าน ลด ละ ความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิต 2) ประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาด แคลนในการดำรงชีพ 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ที่รุนแรงและไม่ถูกต้อง 4) ไม่หยุดนิ่งที่จะ หาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ โดยชวนขวยหาความรู้ ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนจนถึงขั้น พอเพียง และ 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วร้ายให้หมดสิ้นไป เมื่อผู้สูงวัยสามารถปฏิบัติ ได้ดังนี้ก็จะทำให้ผู้สูงวัยเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีในสังคม 4.0

4) ด้านศาสนา

ศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับจิตใจของผู้สูงวัย ให้มีจิตใจที่ทนต่อปัญหาหรือความทุกข์ที่เข้ามาได้ดียิ่งขึ้น ชีวิตผู้สูงวัยในสังคมไทยมีความผูกพัน ใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้ว่าโรงเรียนในสมัยก่อนตั้งอยู่ในวัดให้เด็ก ๆ ได้เล่าเรียน พอโตขึ้นเป็นหนุ่มก็ต้องบวชเรียน เช่นเดียวกับศาสนาอื่น ๆ ที่แต่ละศาสนาจะมี โรงเรียนสอนศาสนาของตนเอง เพื่อให้เข้าใจถึงหลักคำสอนและแนวทางในการดำเนินชีวิต โดย หลักศาสนาพุทธ ได้มีคำสอนเพื่อให้หลุดพ้นแห่งความทุกข์ ทั้งความทุกข์ทางกายและความทุกข์ ทางใจของผู้สูงวัย คือ อริยสัจ 4 เป็นคำสอนที่อธิบายโดยสรุปได้ว่า ชีวิตมีความทุกข์ ความทุกข์ ต่างๆเกิดจากเหตุ ความทุกข์ต่างๆสามารถหมดไปได้และมีวิธีการที่จะปฏิบัติเพื่อหลุดพ้นจากความ ทุกข์นั้น

นอกจากการแนวทางการหลุดพ้นแห่งทุกข์แล้ว การได้ทำกิจกรรมทางด้านศาสนา เช่น การทำบุญ การทำทาน การเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก ทำให้สังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ้งกันและกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน และการได้เข้าวัดของผู้สูงวัยยังเป็นการได้ทำกิจกรรมพบปะ พูดคุย และสังสรรค์กับเพื่อน ๆ ทำให้ไม่รู้สึกเหงา ไม่มีคุณค่า หรือไม่มีการเข้าสังคมด้วย ดังนั้น สังคม 4.0 ซึ่งเป็นสังคมที่มีการพัฒนาในหลายๆ ด้าน และมีความเห็นห่างในครอบครัวสูง ศาสนา จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้จิตใจผู้สูงวัยเกิดความสุขขึ้นได้

5) ด้านการศึกษาและทักษะต่าง ๆ

รัฐบาลได้กำหนดให้สังคมในอนาคตเป็นสังคมที่อุดมด้วยความรู้ มีการศึกษา แลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างกว้างขวางเพื่อพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ผู้สังคม ผ่านการเรียนรู้จากสื่อ

ต่าง ๆ เช่น หนังสือ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์ฝึกฝนอาชีพ ฯลฯ ผู้สูงวัยเป็นหนึ่งในเป้าหมายของรัฐบาลในการให้การศึกษาและฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ในการที่จะให้ผู้สูงวัยมีความรู้ไม่ต่างจากคนวัยอื่น ไม่ตกยุคสมัย และยังสามารถนำความรู้นั้นไปประกอบอาชีพหารายได้ไม่เป็นบุคคลที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่น ซึ่งการศึกษาหาความรู้หรือเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ของผู้สูงวัยนั้นประกอบด้วยความรู้ในหลายหัวข้อ บางหัวข้อได้กล่าวแล้วในข้างต้น เช่น ด้านธรรมะ ด้านเทคโนโลยี ด้านการดูแลสุขภาพ ด้านการสร้างอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ หากผู้สูงวัยมีความรู้อื่น ๆ ที่มีประโยชน์ยังสามารถเพิ่มคุณค่าในตัวเองให้กับผู้สูงวัยได้อีก

ความรู้อื่น ๆ คือความรู้ที่ผู้สูงวัยมีความต้องการแสวงหาความรู้ใหม่เพิ่มเติม อาจเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประโยชน์ในการมีชีวิตให้มีความสุขและการดำรงชีวิตประจำวัน หรือข้อเท็จจริงที่เป็นเรื่องราวรอบตัว โดยผู้สูงวัยอาจแสวงหาความรู้ได้จากบุคคลอื่น วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ หนังสือพิมพ์ วารสาร หนังสือ และ ประสบการณ์ตรงของตนเอง เป็นต้น ซึ่งการมีความรู้เพื่อสร้างคุณค่าให้ตนเองจะทำให้ผู้สูงวัยรู้สึกที่ดีต่อตนเอง รู้จุดหมายในการดำรงชีวิต และไม่รู้สึกว่าตนเองด้อยกว่าบุคคลอื่น

2.5.3 สื่อกับสังคม 4.0

ในการก้าวข้ามไปสู่คนไทยในสังคม 4.0 สื่อมวลชนถือเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญมีหน้าที่ในการนำเสนอข่าวสารและความรู้ ชัดเจนใจใจ ส่งเสริมให้ประชาชนมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี รวมถึงให้ความบันเทิงเพื่อให้ประชาชนมีความสุขอย่างยั่งยืน ซึ่งรูปแบบสื่อในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยที่สื่อยังไม่ค่อยมีนวัตกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องค่อนข้างมาก สื่อดั้งเดิมที่ผู้คนนิยม เช่น วิทยุโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร ในปัจจุบันจำนวนคนอ่านน้อยลง วัชชีรานนท์ ทองเทพ (2560) ผู้สื่อข่าวบีบีซี ได้รายงานว่าสื่อไทยยุค 4.0 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งมาจากนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ของรัฐบาลที่ต้องการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการพัฒนาประเทศ เพราะทุกอย่างในปัจจุบันมุ่งสู่ความเป็นดิจิทัล สื่อดั้งเดิมและสื่อออนไลน์ที่มีมานานถูกสื่อออนไลน์รุมถึงดิจิทัลทีวีที่ดึงดูดผู้ชมจำนวนมาก จนพบเห็นบริษัทผลิตสื่อดั้งเดิมต่าง ๆ ได้มีการเลิกกิจการ ลดพนักงาน และควบรวมกิจการ ในทางตรงกันข้าม สื่อใหม่กลับมีการเจริญเติบโตที่ค่อนข้างมากโดยเฉพาะสื่อที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับรสนิยมของแต่ละบุคคลได้หรือสื่อที่สร้างคุณค่าให้กับตัวเองด้วยนวัตกรรม (Value-based Media)

หน้าที่สำคัญของสื่อคือเป็นกระจกที่สะท้อนสภาพของสังคม หากสื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารออกมาในลักษณะใด สภาพสังคมย่อมแสดงออกมาในลักษณะเช่นนั้น ยกตัวอย่างเช่น หากสื่อถูกใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการสร้างสุขภาพที่ดี สังคมก็มีแต่คนที่มีความสุขภาพดี หากสื่อมีการส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว สถาบันครอบครัวใน

สังคมนั้นก็มั่นคง เพื่อให้การสะท้อนสภาพของสังคมที่ชัดเจน การสร้างสรรค์นวัตกรรมในการสื่อสารให้กับคนในสังคม 4.0 จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความต้องการและวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในยุค 4.0 ซึ่งมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนในชีวิตประจำวันดังที่ปรากฏอยู่ว่าประชาชนเกือบทุกคนมีโทรศัพท์มือถือและมีการใช้แอปพลิเคชันทางสื่อสังคมต่าง ๆ พุดคุยกับครอบครัวหรือเพื่อนฝูงมากกว่าการใช้โทรศัพท์บ้านหรือโทรศัพท์มือถือเอง หากสื่อยังไม่มีการปรับเปลี่ยนนวัตกรรมโดยยังใช้เทคโนโลยีสื่อดั้งเดิมการสะท้อนก็จะสะท้อนได้เฉพาะภาพของคนไทยที่เป็นกลุ่มคนดั้งเดิม

สื่อในยุค 4.0 นั้นจึงต้องมีความทันสมัย พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคใหม่ ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนที่ดีโดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนในสังคม และสนับสนุนให้คนในสังคมอยู่อย่างมีความสุข

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 งานวิจัยเกี่ยวกับความสุขของผู้สูงวัย

ที่	ชื่อเรื่อง / ผู้วิจัย	ตีพิมพ์	วิธีวิจัย	ผลการวิจัย
1	เรื่องอิทธิพลของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีต่อความสุขของผู้สูงวัย โดย วิทมา ธรรมเจริญ	2555	วิจัยเชิงปริมาณกับผู้สูงวัย 60 ปีขึ้นไป จำนวน 550 คน ที่มี สถานภาพสมรส หม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่ และมีบุตรอย่างน้อย 1 คน	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้สูงวัยมีความสุขเฉลี่ย 76.80 คะแนน - ปัจจัยภายนอกสามารถอธิบายความแปรปรวนของความสุขของผู้สูงวัยได้ ร้อยละ 19 - อิทธิพลทางตรงที่มีผลต่อระดับความสุข ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย รองลงมาคือ เวลาที่ใช้ในการปฏิบัติภารกิจทางสังคมและศาสนา และสถานภาพสมรส - อิทธิพลทางอ้อมได้แก่การทำงาน และการพบปะติดต่อกับบุตร
2	พรรณนาเรื่องความสุขในผู้สูงวัย: กรณีศึกษาบ้านวัยทองนิเวศน์ โดย วรณวิสาข์ ไชโย	2555	วิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จากผู้สูงวัยชายและหญิง จำนวน 45 คน	<ul style="list-style-type: none"> - ความสุขในผู้สูงวัย คือ การมีสุขภาพร่างกายที่ดีและจิตใจสดชื่น การพึงพอใจในชีวิตปัจจุบัน การได้ช่วยเหลือผู้อื่นให้มีความสุข การตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และการได้ปฏิบัติกิจกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

ที่	ชื่อเรื่อง / ผู้วิจัย	ตีพิมพ์	วิธีวิจัย	ผลการวิจัย
				<p>- ปัจจัยที่มีผลต่อความสุขในผู้สูงวัยคือ สุขภาพกาย รายได้ การยอมรับตนเอง การอยู่ร่วมกัน และการช่วยเหลือผู้อื่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว และมีทัศนคติเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ</p>
3	<p>เครื่องมือประเมินความสุขของผู้สูงอายุ โดย พลอยชมพู มณีสุขเกษม</p>	2556	<p>เป็นการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยการสร้างและประเมินเครื่องวัด (Measurement Study) และทดลองใช้จริงในกลุ่มผู้สูงวัย โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 78 คน ในบ้านพักคนชรา</p>	<p>- เครื่องมือนี้เหมาะที่จะใช้วัดในผู้สูงวัยในบ้านพักคนชรา ประเภท residential home</p> <p>- ปัจจัยที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขได้แก่ 1) การเงินของผู้สูงวัย 2) การจัดการให้ตนเองมีความสุข 3) ความสัมพันธ์ที่มั่นคงระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อมหรือครอบครัว 4) คุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย 5) การปรับตัวของผู้สูงวัย 6) ความสัมพันธ์กับผู้อื่น 7) การเปลี่ยนบทบาททางสังคม</p>

2.6.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างสื่อให้ผู้สูงวัย

ที่	ชื่อเรื่อง / ผู้วิจัย	ตีพิมพ์	วิธีวิจัย	ผลการวิจัย
1	กระบวนการสร้างสรรคภาพถ่ายโฟโต้บู๊คเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัย โดยนัฏฉวี ฐัญญู เป็ย	2558	การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยนำเรื่องราวบุคคลต้นแบบมาผลิตภาพถ่ายโฟโต้บู๊คแล้วเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้เข้าชม	<ul style="list-style-type: none"> - ผลงานภาพถ่ายโฟโต้บู๊คสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้สูงวัยเห็นคุณค่าในตนเองได้ - ภาพถ่ายเป็นสิ่งที่สามารถสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองได้มากกว่าข้อความที่ใช้ประกอบภาพ - ภาพโฟโต้บู๊คทั้ง 5 เรื่องราว ได้แก่ 1) การใช้ชีวิต 2) ความนิยมส่วนบุคคล 3) ความสามารถในอดีตที่ผ่านมา 4) ความสัมพันธ์กับครอบครัว 5) ความเสียสละมีส่วนเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัยได้ในระดับใกล้เคียงกัน
2	นโยบายด้านรายการโทรทัศน์ในการขับเคลื่อนสังคมผู้สูงวัยขององค์กรสื่อโทรทัศน์และต้องการเนื้อหารายการโทรทัศน์ของผู้สูงวัยในเขตกรุงเทพมหานคร โดย รติมาส นรจิตร์	2558	การวิจัยแบบผสมผสานสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรสถานีโทรทัศน์และบริษัทผลิตรายการโทรทัศน์ และวิจัยเชิงสำรวจโดยแบบสอบถามกับผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป	<ul style="list-style-type: none"> - สถานีโทรทัศน์เชิงพาณิชย์กำหนดนโยบายโดยคำนึงถึงความนิยมของผู้ชม - สถานีโทรทัศน์สาธารณะกำหนดนโยบายตามพันธกิจองค์กร - สถานีโทรทัศน์ของรัฐกำหนดนโยบายสอดคล้องประกาศคณะ กสทช.

ที่	ชื่อเรื่อง / ผู้วิจัย	ตีพิมพ์	วิธีวิจัย	ผลการวิจัย
				<p>เนื้อหารายการโทรทัศน์ที่ผู้สูงวัยต้องการมากที่สุดคือเนื้อหารายการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้มีร่างกายที่แข็งแรงและพัฒนาจิตใจให้เบิกบานแจ่มใส</p>
3	<p>การสร้างสรรค รายการโทรทัศน์ที่ นำเสนอกิจกรรมเชิง สุนทรีย์เพื่อส่งเสริม สขภาวะสำหรับผู้สูง วัย โดยภิญญาดา ธิตี กุลมาศ</p>	2555	<p>การวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ระเบียบวิธีการ วิจัยเชิงสหวิธี และผลิต รายการโทรทัศน์จำนวน 2 ตอน แล้วสัมภาษณ์ สนทนาเป็นกลุ่มผู้สูงวัย สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงวัย และทำการสำรวจ ออกแบบสอบถามผู้สูง วัย 60 ปีขึ้นไป เป็นชน ชั้นกลางอาศัยอยู่ใน กรุงเทพฯ จำนวน 40 คน</p>	<p>ก่อนผลิตรายการพบว่าผู้สูงวัย ต้องการชมรายการที่มีรูปแบบ สาระบันเทิงโดยมีเนื้อหา เกี่ยวกับสุขภาพและการ ท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 ตอน สัมภาษณ์ ภัทราวดี มีชูธน และ ขวัญจิต ศรีประจันต์ ผู้สูงวัยมีทัศนคติและความพึง พอใจอยู่ในเกณฑ์ดีที่สุด ตอนที่ 1 ผู้สูงวัยคู่สัมภาษณ์ภัท ราวดี มีชูธนแล้วเกิดแรง บันดาลใจในการดูแลสุขภาพ กายและใจของตนเองมากที่สุด ตอนที่ 2 ผู้สูงวัยคู่ขวัญจิต ศรี ประจันต์แล้วรู้สึกเพลิดเพลินใจ ขณะรับชมรายการมากที่สุด ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจต่อ การผลิตรายการด้านพิธีกร และผู้ดำเนินรายการ</p>

ที่	ชื่อเรื่อง / ผู้วิจัย	ตีพิมพ์	วิธีวิจัย	ผลการวิจัย
4	กลยุทธ์การสื่อสารในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงวัยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลางโดยปรมาภรณ์ เกษียรสินธุ์	2555	วิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสอนจำนวน 10 คน การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม การวิเคราะห์เอกสารประกอบการสอน และการสัมภาษณ์ผู้สูงวัยที่เข้าเรียนในโครงการอบรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 17 คน ในโครงการอบรมคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงวัยที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง จำนวน 3 แห่ง	กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงวัยแบ่งได้เป็น 4 ด้าน 1) กลยุทธ์ด้านผู้ส่งสาร 2) กลยุทธ์ด้านผู้รับสาร 3) กลยุทธ์ด้านสาร และ 4) กลยุทธ์ด้านสื่อ ก่อนและหลังเรียนผู้สูงวัยมีทัศนคติเชิงบวกในด้านประโยชน์ของคอมพิวเตอร์และความสามารถว่าตนเองจะเรียนรู้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตได้ ก่อนเรียนกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติเชิงลบในด้านความยาก-ง่ายในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต แต่หลังเรียนกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในด้านความยาก-ง่ายในการใช้เปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวก

2.6.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อของผู้สูงวัย

ที่	ชื่อเรื่อง / ผู้วิจัย	ตีพิมพ์	วิธีวิจัย	ผลการวิจัย
1	พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์กับการรับรู้ตนเองและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นของผู้สูงวัยไทย โดย จุฑา รัตน์ ประเสริฐ	2557	วิจัยแบบสหวิธี โดยการวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามจากผู้สูงวัย 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ จำนวน 400 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้สูงวัย 60 ปีขึ้นไป จำนวน 12 คน	ผู้สูงวัยใช้ฟังก์ชันสนทนาส่วนบุคคล สื่อสารกับบุตรหลานญาติพี่น้อง และคนในครอบครัว เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยน ข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ประจำวันมาก พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์ มีความสัมพันธ์กับระดับการรับรู้ตนเองเชิงบวกของผู้สูงวัย โดยผู้สูงวัยมีการรับรู้ตนเองเชิงบวกในระดับสูง และผู้สูงวัยมีการสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกกับบุคคลภายในและภายนอกครอบครัวอยู่ในระดับสูง
2	รูปแบบการดำเนินชีวิต การเปิดรับสื่อ และการยอมรับนวัตกรรมของผู้บริโภคนสูงอายุ โดยชัญญญา เกษะนันท์	2556	วิจัยเชิงสำรวจ โดยมีแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงวัยที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน ในเขตกรุงเทพมหานคร	รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยแบ่งออกได้ 10 กลุ่ม ได้แก่ 1. กลุ่มทันสมัยไม่ล้ำหลัง 2. กลุ่มมีชีวิตชีวา 3. กลุ่มห่วงใยผู้อื่นใส่ใจตัวเอง 4. กลุ่มนักกิจกรรม 5. กลุ่มจริงจังกับชีวิต 6. กลุ่ม

ที่	ชื่อเรื่อง / ผู้วิจัย	ตีพิมพ์	วิธีวิจัย	ผลการวิจัย
2				<p>ล้ำทะเล Thema 7. กลุ่มอยู่กับเห่าเฝ้ากับเรือ 8. กลุ่มคุณหญิงย้ายคุณชายปู้ตา 9. กลุ่มหรรษาฟูฟ่า และ 10. กลุ่มรักประเพณีและวัฒนธรรม</p> <p>- ผู้สูงวัยโดยรวมเปิดรับสื่อใหม่ทุกชนิดในระดับต่ำ สูงอายุนิยมเปิดรับสื่อดั้งเดิมคือ โทรทัศน์ และสื่อหนังสือพิมพ์มากกว่าสื่ออื่น ๆ</p> <p>- ผู้สูงวัยโดยรวมมีการยอมรับนวัตกรรมอยู่ในระดับต่ำ มีเพียงผู้สูงวัยที่มีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบมีชีวิตรับและรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบจริงจังกับชีวิต มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการยอมรับนวัตกรรม</p>
3	สื่อสังคมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยในสังคมไทย โดย อภากรณ์ อำไพสัมพันธ์กุล	2556	วิจัยเชิงคุณภาพโดยการเสวนากลุ่มที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง	ผู้สูงวัยมีการใช้งานสื่อสังคมในมิติชีวิต 10 ด้าน 1) ด้านครอบครัว 2) ด้านนันทนาการ 3) ด้านตัวตน 4) ด้านสุขภาพและความปลอดภัย 5) ด้านสังคม 6) ด้านเพื่อน 7) ด้าน

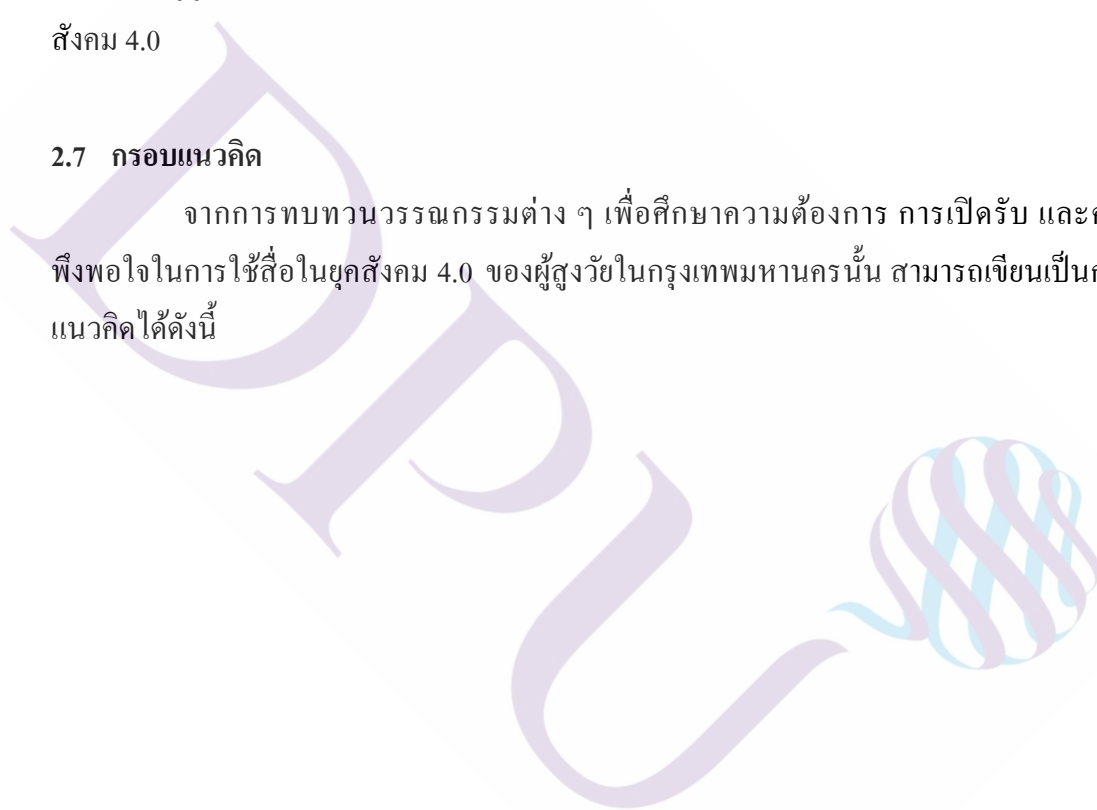
ที่	ชื่อเรื่อง / ผู้วิจัย	ตีพิมพ์	วิธีวิจัย	ผลการวิจัย
				<p>บริ โภค 8) ด้านชุมชน 9) ด้านการเงิน และ10) ด้านการศึกษา</p> <p>- มิตชีวิตของสื่อสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ได้แก่ ด้านครอบครัว ด้านนันทนจิต ด้านตัวตน ด้านสุขภาพและความปลอดภัย ด้านสังคม ด้านเพื่อน ด้านชุมชน และด้านการศึกษา ความพึงพอใจในการใช้งานสื่อสังคมในมิตชีวิตด้านหนึ่งสามารถที่จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในมิตชีวิตอีกด้านหนึ่งได้</p>

โดยการศึกษาการใช้สื่อเพื่อสร้างสุขให้แก่ผู้สูงวัย นั้น ได้ใช้ข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับความสุขของผู้สูงวัยเพื่อหาทัศนคติของผู้สูงวัยว่าความสุขมีความหมายครอบคลุมขนาดใด แล้วจึงนำปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความสุขแก่ผู้สูงวัยมาสร้างประเด็นคำถามความสุขที่ผู้สูงวัยต้องการ ได้รับจากสื่อ หลังจากนั้น งานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างสื่อให้แก่ผู้สูงวัยจะเป็นแนวทางในการศึกษาว่าปัจจุบันสื่อที่สร้างให้กับผู้สูงวัยมีชนิดไหน รูปแบบการผลิตเป็นอย่างไร และสื่อชนิดใดที่สร้างความสุขแก่ผู้สูงวัยอยู่แล้วและสื่อใดที่ยังไม่สร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยได้เพียงพอ เพื่อนำมาหาช่องว่างในการสร้างสื่อที่ให้ความสุขแก่ผู้สูงวัย และงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้สื่อของผู้สูงวัยนำมาใช้ศึกษามิตชีวิตของสื่อของผู้สูงวัยมีด้านไหนบ้าง และมีด้านไหนที่ตรงกับความสุขที่ผู้สูงวัยต้องการ นอกจากนั้น จากงานวิจัยรูปแบบการดำเนินชีวิต การเปิดรับสื่อ และการยอมรับนวัตกรรมของผู้บริโภคสูงอายุของชนัญญา เกกะนันท์ ทำให้ทราบว่าผู้สูงวัยมีพฤติกรรมแตกต่างกันและมีความต้องการที่ไม่เหมือนกัน จึงทำให้การสร้างสื่อให้กับผู้สูงวัยในแต่ละกลุ่มอาจต้องสร้างสารที่ไม่เหมือนกันด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยทั้งหมดนี้และที่ได้ทบทวนวรรณกรรมมา ยังไม่มีงานวิจัยไหนที่มุ่งหวังในการสร้างความสุขให้แก่ผู้สูงวัยผ่านสื่อต่าง ๆ เนื่องจากงานวิจัยส่วนใหญ่เน้นการใช้สื่อเพื่อสร้างความบันเทิงให้กับผู้สูงวัย เช่น งานวิจัยการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ที่นำเสนอกิจกรรมเชิงสุนทรีย์เพื่อส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงวัย โดยภิญญาดา ธิตกุลมาศ แต่หน้าที่ของสื่อมีมากกว่าการสร้างความบันเทิง อย่างเช่น งานวิจัยกระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายโฟโต้บุ๊กเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงวัย โดยนันทฉวี ฐิติยา ที่มียัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้สูงวัยเห็นคุณค่าของตนเอง เป็นต้น การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการมององค์รวมของแนวทางการสร้างความสุขในทุกด้านให้แก่ผู้สูงวัยโดยใช้สื่อเป็นหลักเพื่อให้เตรียมพร้อมทั้งสังคมยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคม 4.0

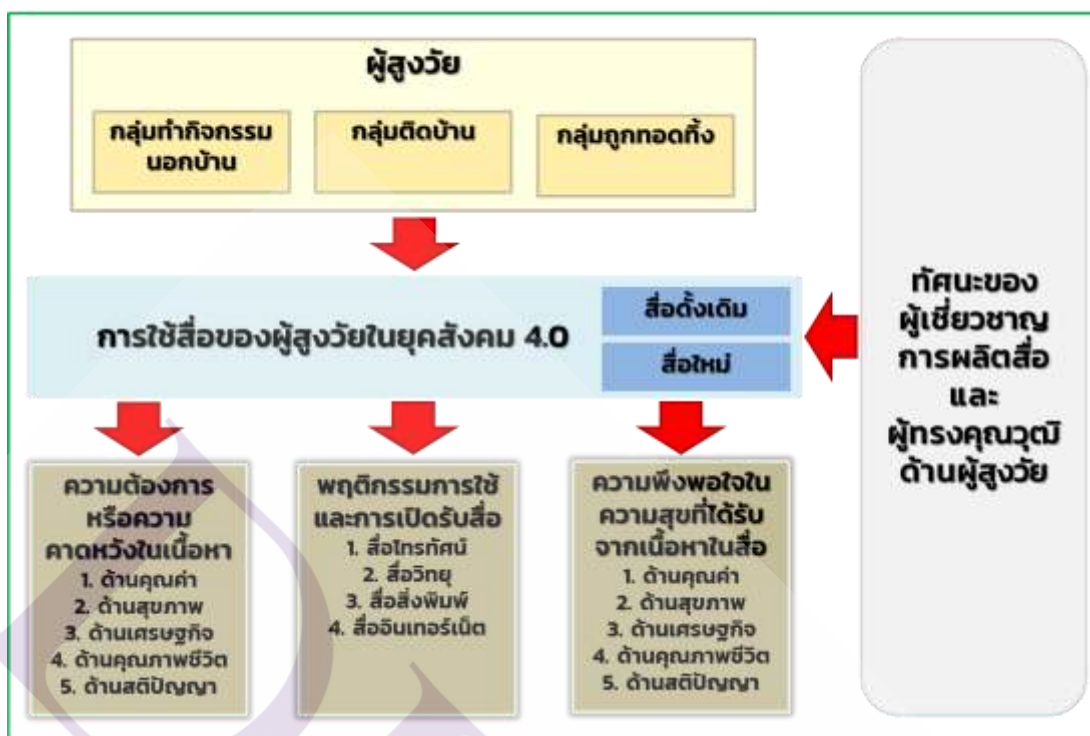
2.7 กรอบแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ เพื่อศึกษาความต้องการ การเปิดรับ และความพึงพอใจในการใช้สื่อในยุคสังคม 4.0 ของผู้สูงวัยในกรุงเทพมหานครนั้น สามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

สังคมไทย 4.0

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดศึกษา

จากรูปภาพสามารถอธิบายได้ว่า ในบริบทของสังคมไทยยุค 4.0 ผู้สูงวัยในกรุงเทพมหานครซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาใน 3 กลุ่มตัวอย่างด้วยกัน คือ กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน กลุ่มติดบ้าน และ กลุ่มถูกทอดทิ้ง ว่าผู้สูงวัยโดยรวมและแต่ละกลุ่มมีการใช้สื่อที่มีอยู่ ทั้งสื่อดั้งเดิม และสื่อใหม่ เพื่อสร้างความสุขให้กับตนเองเป็นอย่างไร ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ มีการศึกษาใน 3 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่

1) ความต้องการหรือความคาดหวังในเนื้อหาของผู้สูงวัย จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยสรุปความสุขของผู้สูงวัยมี 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณค่า คือ การที่ผู้สูงวัยรู้สึกตัวเองมีคุณค่า ได้รับการยกย่อง ได้รับการให้เกียรติทั้งต่อตนเองและต่อคนอื่น ด้านสุขภาพ คือ ผู้สูงวัยมีสุขภาพที่แข็งแรง มีความรู้ในการป้องกันโรคและภัยจากสุขภาพ ด้านสติปัญญา คือ ผู้สูงวัยมีความรู้ทันต่อโลกและยุคสมัย ไม่โดนหลอกง่าย ๆ ด้านการดำเนินชีวิต คือ สามารถใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างปกติสุข และ ด้านเศรษฐกิจ คือ มีเงินใช้จ่ายได้อย่างไม่ลำบาก สามารถหาวิธีเลี้ยงชีพได้

2) พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยมีการเปิดรับเนื้อหาประเภทไหน ช่วงเวลาใด โดยให้อะไรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งสื่อออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต

3) ความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อทั้ง 4 ประเภท ของผู้สูงวัยผ่านเนื้อหาทั้ง 5 ด้าน

ในการศึกษาการใช้สื่อเพื่อความสุขของผู้สูงวัย นอกจากศึกษาผู้สูงวัยแล้ว ต้องทำการศึกษาตัวแปรอื่น เช่น สถานการณ์สื่อกับผู้สูงอายุในปัจจุบัน ปัจจัยในการผลิตสื่อ ปัญหาและอุปสรรคในการผลิต นโยบายรัฐในการสนับสนุนการผลิต และภาพในอนาคตการผลิตสื่อให้กับผู้สูงวัย โดยศึกษาจากทัศนของผู้เชี่ยวชาญการผลิตสื่อ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ ผู้ผลิตสื่อซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งในสังคม และมีหน้าที่ในการสร้างความสุขให้กับคนในสังคมนั้น จึงต้องผลิตเนื้อหาผ่านสื่อชนิดต่าง ๆ ให้ตรงตามความต้องการของผู้สูงวัยในแง่ของช่องทางและเนื้อหา ครอบคลุมความสุขใน 5 ด้านดังกล่าว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาบทบาทของสื่อและหาการใช้ประโยชน์จากสื่อในการสร้างสุขุมิติต่าง ๆ ของผู้สูงวัยนั้น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพทั้ง 2 รูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้วิจัยสามารถที่จะทำความเข้าใจและอธิบายลักษณะเหตุการณ์การสร้างความสุขในมิติต่าง ๆ และอธิบายผลได้อย่างลึกซึ้งกับผู้สูงวัยและผู้ผลิตเนื้อหาที่เหมาะสมกับการศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ ทั้งนี้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1

วิจัยเชิงปริมาณ
(วิธีการเชิงสำรวจ)

การสำรวจผู้สูงวัย 3 กลุ่ม
กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน
กลุ่มติดบ้าน และ กลุ่มถูกทอดทิ้ง

- ความต้องการในการใช้สื่อ
- พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ
- ความพึงพอใจจากการใช้สื่อ

ส่วนที่ 2

วิจัยเชิงคุณภาพ
(วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก)

สัมภาษณ์เชิงลึก

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อ
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัย

3.1 การเก็บข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ

3.1.1 ประชากร

เป็นผู้สูงวัยที่มีอายุระหว่าง 60 ปี ขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง สัญชาติไทย ไม่มีปัญหาในการรับสื่อ เช่น ไม่มีปัญหาด้านการได้ยิน การมองเห็น เป็นต้น และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 805,531 คน (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2560)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้วิธีคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1967) ซึ่งได้เสนอสูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} = \frac{805,531}{1 + (805,531 \times (0.05)^2)} = 399.80$$

โดย n คือ ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้
 N คือ จำนวนประชากรที่ทราบค่า
 e คือ ความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้

จากวิธีคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการคำนวณของ Yamane ทำให้ได้ค่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ประมาณ 400 คน จากประชากรทั้งหมด 805,531 คน

เนื่องจากประชากรผู้สูงวัยมีความแตกต่างภายในกลุ่มด้วยกันมาก โดยเฉพาะด้านสุขภาพที่มีผลต่อความสามารถและรูปแบบการดำเนินชีวิตรวมถึงการรับสื่อของผู้สูงวัย ดังนั้นในการวิจัยเพื่อให้รับรู้ถึงการเปิดรับสื่อ ความต้องการเนื้อหาในสื่อเพื่อสร้างความสุข และความสุขจากการรับสื่อ ของประชากรผู้สูงวัยที่ครอบคลุมในทุกกลุ่ม จึงแบ่งกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจตามประเภทของความสามารถของประชากรผู้สูงวัยซึ่งได้กล่าวได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน จำนวน 100 คน กลุ่มถูกทอดทิ้ง จำนวน 100 คน และกลุ่มติดบ้าน จำนวน 200 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นจำนวน 400 คน รายละเอียดดังนี้

1) **กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน** ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ต้องทำงาน ใช้เวลาว่างในการทำกิจกรรมหรือเข้าสังคมนอกบ้านมากกว่าอยู่ในบ้าน เช่น การรวมกลุ่มกันออกกำลังกาย การทำกิจกรรมสันตนาการหรือพบปะสังสรรค์ หรือการหาความรู้เพิ่มเติม เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้สูงวัยที่มาจาก สมาคม ชมรม หรือการรวมกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์ให้ผู้สูงวัยได้ศึกษาหาความรู้ ได้ดูแลสุขภาพ ได้มีกิจกรรมให้เกิดความสุข และเป็นสมาคม ชมรม หรือกลุ่มที่มีชื่อเสียงเป็นที่น่าเชื่อถือ มีการทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์มาอย่างต่อเนื่องมากกว่า 2 ปี ได้แก่ โรงเรียนผู้สูงอายุเขตยานนาวา ชมรมผู้สูงอายุดินแดง ชมรม OPPY และ ชมรมลีลาศ ศูนย์กีฬาประชาชนนิเวศน์ 1 จำนวนแห่งละ 25 คน รวมทั้งหมดเป็น 100 คน

2) **กลุ่มติดบ้าน** เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงวัยที่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในบ้านมากกว่าออกไปทำกิจกรรมนอกบ้าน ดังนั้นการสำรวจจึงต้องแจกแบบสอบถามผู้สูงวัยกลุ่มนี้ตามบ้าน โดยการกระจายแบบสอบถามใช้วิธีการสุ่ม 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 แบ่งพื้นที่กรุงเทพมหานครตามกลุ่มเขต 6 กลุ่มเขต (สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล, 2560) ดังนี้

1. พื้นที่กลุ่มวังหลวง มี 9 เขต คือ เขตพระนคร ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ บางรัก ปทุมวัน พญาไท ดุสิต บางซื่อ และราชเทวี
2. พื้นที่กลุ่มบูรพา มี 9 เขต คือ เขตดอนเมือง หลักสี่ สายไหม บางเขน จตุจักร ลาดพร้าว บึงกุ่ม บางกะปิ และวังทองหลาง
3. พื้นที่กลุ่มศรีนครินทร์ มี 8 เขต คือ เขตสะพานสูง มีนบุรี คลองสามวา ประเวศหนองจอก ลาดกระบัง สวนหลวง และคันนายาว
4. พื้นที่กลุ่มเจ้าพระยา มี 9 เขต คือ เขตดินแดง ห้วยขวาง วัฒนา คลองเตย บางนา สาทร พระโขนง บางคอแหลม และยานนาวา
5. พื้นที่กลุ่มธนบุรีเหนือ มี 7 เขต คือ เขตบางพลัด ดลิ่งชัน บางกอกใหญ่ บางกอกน้อย ภาษีเจริญ หนองแขม และทวีวัฒนา
6. พื้นที่กลุ่มธนบุรีใต้ มี 8 เขต คือ เขตบางขุนเทียน บางบอน ราษฎร์บูรณะ ทุ่งครุ จอมทอง ธนบุรี คลองสาน และบางแค

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มแบบใช้การกำหนด (Quota Sampling) เพื่อกำหนดเขตพื้นที่กลุ่มทั้ง 6 กลุ่ม กลุ่มละ 1 เขต ทำให้ได้จำนวนเขตทั้งหมด 6 เขต

ขั้นตอนที่ 3 ทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างเขตในแต่ละกลุ่มเพื่อระบุสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเขตที่ต้องทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. กลุ่มวังหลวง	ได้แก่ เขตบางซื่อ
2. กลุ่มบูรพา	ได้แก่ เขตจตุจักร
3. กลุ่มศรีนครินทร์	ได้แก่ เขตสวนหลวง
4. กลุ่มเจ้าพระยา	ได้แก่ เขตยานนาวา
5. กลุ่มกรุงธนเหนือ	ได้แก่ เขตภาษีเจริญ
6. กลุ่มกรุงธนใต้	ได้แก่ เขตบางแค

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดจำนวนตัวอย่าง (Quota Sampling) จากพื้นที่ทั้ง 6 เขต รวมจำนวน 200 ตัวอย่าง โดยการกำหนดตามสัดส่วนจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในแต่ละกลุ่มเขตนั้น โดยใช้สูตรการคำนวณ ดังนี้

$$\text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเขต} = \frac{\text{จำนวนประชากรสูงอายุในเขต} \times \text{จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวม}}{\text{จำนวนประชากรสูงอายুরวม}}$$

หลังจากนำจำนวนประชากรผู้สูงอายุในแต่ละเขตใส่ค่าในสูตรการคำนวณแล้ว ได้ผล จำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละเขตดังนี้

ตารางที่ 3.1 ตารางแจกแจงจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมดในเขต และจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเขต	จำนวนสมาชิก	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
กลุ่มวังหลวง	99,006	25
กลุ่มบูรพา	188,941	47
กลุ่มศรีนครินทร์	125,571	31
กลุ่มเจ้าพระยา	129,683	32
กลุ่มธนบุรีเหนือ	119,458	30
กลุ่มธนบุรีใต้	142,872	35
รวม	805,531	200

ขั้นตอนที่ 5 สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) ด้วยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น บริเวณชุมชนที่อยู่อาศัย โรงพยาบาล ร้านค้า เป็นต้น

3) **กลุ่มถูกทอดทิ้ง** เป็นกลุ่มที่อาจมีครอบครัวหรือไม่มีก็ได้ แต่ปัจจุบันไม่มีญาติพี่น้องคอยดูแล ต้องอยู่ลำพังหรืออยู่ในสถานพักฟื้นคนชรา โดยผู้วิจัยจึงเลือกกลุ่มตัวอย่างในสถานพักฟื้นคนชราในสังกัดกรุงเทพมหานครที่เป็นแบบพักประจำในสถานพักฟื้น มีทั้งหมด 2 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค และสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2 จำนวน แห่งละ 50 คน รวมเป็นจำนวน 100 คน โดยไม่เลือกประชากรที่อยู่ในโรงพยาบาล เนื่องจากการแจกแบบสอบถามผู้สูงอายุที่ป่วยอยู่ในโรงพยาบาลเป็นการรบกวนผู้ป่วยและส่วนใหญ่ไม่อยู่ในสภาพที่สามารถรับสื่อหรือตอบแบบสอบถามได้

ในการสุ่มตัวอย่างผู้สูงวัยในสถานพักฟื้นคนชรานั้น ใช้วิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) กล่าวคือ พบผู้สูงวัยคนใดก็จะเข้าไปสอบถามและหากได้รับความร่วมมือ ก็จะขอแจกแบบสอบถามเพื่อทำการวิจัย โดยคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างนี้คือ ผู้สูงวัยที่ไม่มีปัญหาในการติดต่อสื่อสาร ไม่มีปัญหาทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่เป็นอุปสรรคในการรับสารจากสื่อต่าง ๆ เช่น ไม่มีปัญหาด้านสายตา ด้านการฟัง หรือการพูด สามารถสื่อสารด้วยภาษาไทยได้ และยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัยครั้งนี้

3.1.3 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้วิธีการนำแบบสอบถามไปแจกจ่ายให้ผู้สูงวัยตามกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยเป็นผู้แจกแบบสอบถามด้วยตนเองและมีผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีซึ่งผ่านการฝึกฝนการทำวิจัยและการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามมาแล้วเป็นอย่างดี จากนั้นรวบรวมแบบสอบถามนำมาลงรหัสเพื่อเปลี่ยนข้อมูลให้อยู่ในรูปของสัญลักษณ์ที่เครื่องคอมพิวเตอร์คำนวณได้ แล้วจึงนำข้อมูลไปประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม SPSS

3.1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในส่วนนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย คำถามปลายปิด (Close – Ended Questions) คำถามปลายเปิด (Open – Ended Questions) และ คำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale Questions) โดยการบันทึกข้อมูลมีทั้งให้กลุ่มตัวอย่างกรอกข้อมูลลงในแบบสอบถามด้วยตัวเอง หรือผู้วิจัยเป็นผู้อ่านและจดบันทึกคำตอบของกลุ่มตัวอย่างลงในแบบสอบถามด้วยตนเอง เนื่องจากสุขภาพของผู้สูงวัยบางส่วนอาจเป็นอุปสรรคต่อการอ่านและการเขียนลงในแบบสอบถามได้ โดยแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา มีรายได้หรือไม่ มาจากแหล่งใด รายได้เท่าไร สถานะ และจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบ้าน เป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อแต่ละประเภทแยกเป็น สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออินเทอร์เน็ต ว่ามีลักษณะการเปิดรับ เนื้อหาที่ชอบ และสาเหตุของการเปิดรับสื่อแต่ละประเภทอย่างไร เป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 21 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการเนื้อหาบนสื่อ โดยเป็นการสอบถามถึงรูปแบบเนื้อหาที่ผู้สูงวัยต้องการ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญา รวมถึงสอบถามถึงช่องทางการสื่อสารด้วย

เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อคำถาม 35 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้

- 5 หมายถึง ผู้ตอบมีความต้องการในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ผู้ตอบมีความต้องการในระดับมาก
- 3 หมายถึง ผู้ตอบมีความต้องการในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ผู้ตอบมีความต้องการในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ผู้ตอบมีความต้องการในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับการประเมินความสุขจากการรับสื่อ โดยแบ่งความสุขออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญา และสอบถามถึงความสุขโดยรวมด้วย เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีข้อคำถามทั้งหมด 30 ข้อ ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) ดังนี้

- 5 หมายถึง ผู้ตอบมีความรู้สึกหรือความเห็นในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง ผู้ตอบมีความรู้สึกหรือความเห็นในระดับมาก
- 3 หมายถึง ผู้ตอบมีความรู้สึกหรือความเห็นในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง ผู้ตอบมีความรู้สึกหรือความเห็นในระดับน้อย
- 1 หมายถึง ผู้ตอบมีความรู้สึกหรือความเห็นในระดับน้อยที่สุด

3.1.5 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เตรียมแบบสอบถามสำหรับนำไปทดลองใช้ (Pre – Test) จำนวน 30 ชุด เพื่อนำไปสอบถามผู้สูงวัย จากนั้นนำมาตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมและชัดเจนของคำถามทุกข้อ โดยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- 1) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติตรวจสอบพร้อมขอคำแนะนำ
- 2) ปรับปรุงแบบทดสอบแล้วนำไปสอบถามประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการใช้วิธีการทดสอบแบบ Alpha – Coefficient ของคอนบาค ค่าแอลฟาที่ได้จะแสดงถึงระดับของความคงที่ของแบบสอบถาม โดยจะมีค่าระหว่าง $0 \leq a \leq 1$ ค่าที่ใกล้เคียงกับ 1 มาก แสดงว่ามีความเชื่อมั่นสูง ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแสดงในตารางถัดไป

ตารางที่ 3.2 ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาคของแบบสอบถาม

หัวข้อ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาค จำนวน 30 ชุด
การเปิดรับสื่อแต่ละประเภท	0.764
ความต้องการเนื้อหาบนสื่อ	0.943
การประเมินความสุขจากการรับสื่อ	0.934

3) เมื่อตรวจและปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

3.1.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปตามกลุ่มต่าง ๆ ตามสัดส่วนที่ได้กำหนดไว้

3.1.7 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าเฉลี่ย (Mean)

2) ข้อมูลเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อ ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าความสัมพันธ์ (Correlation)

3) ข้อคำถามเกี่ยวกับการประเมินความพึงพอใจจากการรับสื่อ ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าความสัมพันธ์ (Correlation)

4) ข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการเนื้อหาบนสื่อ ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ร้อยละ (Percentage) การแจกแจงความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าความสัมพันธ์ (Correlation)

3.2 การเก็บข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

3.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อและผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุสาขาต่าง ๆ จำนวนทั้งหมด 6 คน โดยคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องมีประสบการณ์

ผลิตเนื้อหาบนสื่อ เป็นนักวิชาการ หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านที่ระบุนมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี เนื่องจากมีประสบการณ์และสั่งสมจนสามารถให้มุมมองและแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อ

1) คุณวิไลพร นาควิจิตร

Channel Operation Manager and Media Planner สถานีโทรทัศน์ TNN2

2) คุณอลงกรณ์ จุฬารัตน์

ผู้อำนวยการฝ่ายผลิต บริษัท ทริลเลียน แอนด์ ตรีโลอันส์ จำกัด

3) คุณสุพิน ธนวัฒน์เสรี

บรรณาธิการและเจ้าของนิตยสารไอ้ล้นตา

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัย

1) รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระรุจิ

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบัน

บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2) ศ.ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ

คณบดีวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3) พล.ต. ผช. นพ.ดุสิต จันทยานนท์

ผู้เชี่ยวชาญประจำแผนกเวชศาสตร์ครอบครัว และแพทยอายุรกรรม ประจำ

โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

3.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure Interview Protocol) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด เน้นสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interviews) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าแยกออกเป็นคำถามออกเป็น 2 ชุด ดังนี้ 1) คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัย และ 2) คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัย

1.1) ท่านเคยมีประสบการณ์ผลิตเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยอย่างไรบ้าง ได้รับการตอบเป็นอย่างไร

1.2) ในฐานะที่ท่านเป็นผู้ผลิต ท่านคิดว่าภาพรวมสื่อกับผู้สูงวัยในขณะนี้เป็นอย่างไ

- เนื้อหาและช่องทางของสื่อสำหรับผู้สูงวัยในปัจจุบัน / สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงวัยได้เพียงพอหรือไม่

- ท่านคิดว่าสื่อในปัจจุบันสามารถสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยได้มากน้อยแค่ไหนและอย่างไร

1.3) ในการผลิตเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัย มีปัจจัยอะไรบ้างที่ท่านนำมาใช้พิจารณา

1.4) ในการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัย มีแนวคิด นโยบาย ขั้นตอน หรือวิธีการปฏิบัติ อะไรบ้าง และแตกต่างจากการผลิตเนื้อหาให้กับวัยอื่นหรือไม่ อย่างไร และท่านคิดว่า นโยบายรัฐมีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อให้กับผู้สูงวัยหรือไม่ อย่างไร

1.5) อุปสรรคหรือข้อจำกัดของการผลิตเนื้อหาในสื่อสำหรับผู้สูงวัย ท่านคิดว่ามีอะไรบ้าง

1.6) ท่านคิดว่าในอนาคตสื่อสำหรับผู้สูงวัยจะเป็นอย่างไร และมีผลทั้งในด้านบวกและ ด้านลบกับผู้สูงวัยอย่างไรบ้าง

- การส่งเสริมให้ผู้สูงวัยมีความสุขจากการเสพสื่อควรเป็นไปอย่างไร

- ในอนาคตสื่อมวลชนต้องปรับตัวอย่างไรบ้างในการ สร้างสรรค์เนื้อหา ให้แก่ ผู้สูงวัย

2) คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัย

2.1) ท่านเคยมีประสบการณ์ด้านผู้สูงวัยอย่างไรบ้าง

2.2) ท่านคิดว่าภาพรวมสื่อกับผู้สูงวัยในขณะนี้เป็นอย่างไ

- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับเนื้อหาและช่องทางของสื่อสำหรับผู้สูงวัยในปัจจุบัน / สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงวัยได้เพียงพอหรือไม่

- ท่านคิดว่าสื่อในปัจจุบันสามารถสร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยได้มากน้อยแค่ไหนและอย่างไร

2.3) ท่านคิดว่าการผลิตสื่อให้กับผู้สูงวัยควรมีแนวคิด วิธีการปฏิบัติ หรือปัจจัย อะไรบ้าง เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้สูงวัยหรือให้ผู้สูงวัยมีความสุข / แตกต่างกับวัยอื่น ๆ หรือไม่

2.4) ท่านคิดว่าองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนควรมีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อให้กับ ผู้สูงวัยหรือไม่ อย่างไร

2.5) ท่านคิดว่าอะไรคือ อุปสรรคหรือข้อจำกัดที่สำคัญในการผลิตเนื้อหาให้ ผู้สูงวัย

2.6) ท่านคิดว่าในอนาคตข้างหน้า สื่อสำหรับผู้สูงวัยจะเป็นอย่างไรมีผลทั้งในด้านบวกและ ด้านลบกับผู้สูงวัยอย่างไรบ้าง

- แนวทางหรือการวางแผนผลิตเนื้อหาอย่างไรที่จะทำให้ผู้สูงวัยได้รับความสุข และสามารถดำรงชีวิตในสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงในอนาคตข้างหน้าได้ เป็นอย่างไร
- สื่อมวลชนต้องปรับตัวอย่างไรบ้างในการสร้างสรรค์เนื้อหาให้แก่ผู้สูงวัย

3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเข้าไปสัมภาษณ์เกี่ยวกับผู้ผลิตสื่อ นักวิชาการ หรือผู้เชี่ยวชาญ เป็นการพูดคุยแบบกึ่งทางการ ใช้ภาษาที่สามารถเข้าใจกันทั้ง 2 ฝ่าย โดยให้ผู้ให้ข้อมูลได้บอกเล่าประสบการณ์ของตนเองและความคิดเห็นในประสบการณ์ทำงาน การสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณคนละ 30 - 60 นาที ซึ่งในแต่ละครั้งผู้ทำวิจัยทำการบันทึกเทปเสียงจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลทุกรายโดยมีการขออนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลก่อน เมื่อได้รับการยินยอมจึงทำการบันทึกและแจ้งให้ผู้ให้ข้อมูลทราบว่าภายหลังจากการอ่านวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ครั้งนี้แล้วถ้าหากไม่เข้าใจเรื่องใดหรือมีข้อสงสัยเพิ่มเติมจะขอสัมภาษณ์ในหัวข้อที่ไม่เข้าใจหรือสงสัยอีกครั้ง โดยผู้วิจัยจะติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลเองเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดมากขึ้นเพื่อที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ผลการวิจัยต่อไป

การแปลผลข้อมูลโดยการถอดเทปข้อมูลหลังจากการสิ้นสุดการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยฟังเทปการสัมภาษณ์อย่างตั้งใจ ถอดเทปใจความสำคัญทั้งหมด และจดบันทึกความคิดที่เกิดขึ้นจากการฟังครั้งนั้น ได้แก่ ข้อมูลและประเด็นที่ได้ ประเด็นที่ต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมหรือประเด็นที่ต้องการตรวจสอบอีกครั้ง เพื่อทำความเข้าใจกับคำสัมภาษณ์ จากนั้นจึงทำการถอดเทปบันทึกทั้งหมดเป็นข้อความที่เกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์ โดยการถอดข้อความเป็นคำต่อคำ แล้วตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลเหล่านั้นอีกครั้งโดยการเปิดเทปฟังซ้ำ ๆ แล้วอ่านบทสัมภาษณ์อย่างละเอียดเพื่อทำความเข้าใจประสบการณ์และทัศนคติของผู้ให้ข้อมูล หากมีประเด็นไหนที่ผู้วิจัยยังไม่เข้าใจ ผู้วิจัยกลับไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลใหม่อีกครั้งจนกว่าไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้น

3.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีการประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลของ Van Manen (1990) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่สอดคล้องกับแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮร์เมเนิวติกซ์ (Hermeneutic Phenomenology) เป็นวิธีที่ใช้เพื่อแสวงหาคำตอบโดยเน้นการทำความเข้าใจผ่านการตีความหมายประสบการณ์ชีวิตโดยยึดความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างละเอียดรวมกับการเชื่อมโยงประสบการณ์ หล่อหลอมความเข้าใจของข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ บริบทของผู้ให้ข้อมูล และการตีความเข้าใจของนักวิจัยเพื่อให้

ได้ผลการวิเคราะห์ที่มีความสมบูรณ์และชัดเจนมากที่สุด ซึ่ง Van Manen ได้อธิบายขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1) การย้อนกลับไปทำความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตที่เป็นอยู่ตามธรรมชาติ โดยการใช้ประเด็นคำถามที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับไปยังจุดเริ่มต้นของปรากฏการณ์ ซึ่งจะมีผลต่อการรับรู้และการให้ความหมายของประสบการณ์ที่ศึกษาว่าผู้ให้ข้อมูลเคยใช้สื่อใดแล้วเกิดความสุข อยากมีสื่อใดเพื่อสร้างความสุขให้กับตนเองบ้าง และผลิตสื่อใดแล้วทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขบ้าง ในงานวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยานั้น ผู้วิจัยจะต้องเข้าใจในธรรมชาติของประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงวัยและประสบการณ์ของผู้ผลิตสื่อ รู้ว่าปรากฏการณ์ที่ศึกษาคืออะไร มีการตั้งคำถามที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจและอธิบายประสบการณ์ออกมาได้อย่างชัดเจน เช่น แบบแผนการดำเนินชีวิต การใช้สื่อต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน การผลิตสื่อต่าง ๆ ประสบการณ์อื่น ๆ ที่มีความสำคัญต่องานวิจัย

2) การค้นหาประสบการณ์ที่เป็นอยู่เหมือนกับอยู่ในสถานการณ์นั้น ผู้วิจัยต้องค้นหาและสัมผัสประสบการณ์ที่เป็นจริงของผู้ให้ข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในบริบทที่เป็นอยู่ด้วยตนเอง มีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกตามแนวคำถามที่ได้เตรียมไว้ มีการใช้เทคนิคการฟัง การถามย้อนกลับ การยกตัวอย่างประกอบ และการสังเกตการแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งมีการบันทึกเทปขณะสัมภาษณ์ และมีการจดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้งและครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา สะท้อนความหมายของผู้ให้ข้อมูลได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อเข้าถึงประสบการณ์ความสุขจากการใช้สื่อของผู้สูงวัยและประสบการณ์ในการสร้างสื่อเพื่อผู้สูงวัย

3) การสะท้อนความคิดคำหลักที่สำคัญ เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับสารที่สำคัญของประสบการณ์ความสุขจากการใช้สื่อของผู้สูงวัย และประสบการณ์ในการสร้างสื่อเพื่อผู้สูงวัย ซึ่งสาระสำคัญของปรากฏการณ์มีหลากหลายมิติ ดังนั้นการที่พยายามทำความเข้าใจความหมายของแต่ละมิติและความหมายของคำหลัก จะช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างแท้จริง โดยการสะท้อนความคิดคำหลักจากการถอดข้อมูลจากบทสัมภาษณ์อย่างละเอียดคำต่อคำ ประโยคต่อประโยค อ่านข้อมูลทำความเข้าใจ พยายามดึงคำหลักสำคัญของประสบการณ์ออกมา รวบรวมคำหลักสำคัญที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาตีความและจัดกลุ่มวลีเขียนบรรยายคำหลักสำคัญเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกและอารมณ์ที่เกิดขึ้นในปรากฏการณ์นั้น ๆ นำคำหลักไปตรวจสอบความตรงของข้อมูลอีกครั้ง ฟังคำสัมภาษณ์ซ้ำอีกเพื่อดูความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง เพื่อให้ได้คำหลักที่สำคัญครบถ้วน

4) การเขียนและบรรยายให้เห็นปรากฏการณ์ที่ศึกษา เป็นการเขียนบรรยายคำหลักสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์คำหลัก ซึ่งจะเขียนบรรยายอย่างละเอียดชัดเจนตามการรับรู้ของผู้ให้

ข้อมูลและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษา พร้อมทั้งยกตัวอย่างข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประกอบคำหลักสำคัญที่ได้ เพื่อแสดงความชัดเจนของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

5) คงไว้ซึ่งคำหลักสำคัญที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา เป็นการทบทวนตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเพื่อไม่ให้เกิดความลำเอียงหรือหลงทางในการศึกษา โดยคำหลักสำคัญที่ได้จะมีความหมายที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ที่ศึกษาและผู้วิจัยต้องไม่นำทฤษฎีไปควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งอาจทำให้ความหมายของปรากฏการณ์ที่ศึกษาเปลี่ยนแปลงจากความจริงได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังทำการตรวจสอบผลการศึกษากับวัตถุประสงค์ของการศึกษาอีกครั้งเพื่อยืนยันว่าคำหลักสำคัญที่ได้มีความหมายเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาและสามารถตอบคำถามการวิจัยได้ทั้งหมด

6) ทำให้เกิดความสมดุลในบริบทที่ศึกษา พิจารณาทั้งส่วนย่อยและภาพรวมทั้งหมด โดยพิจารณาความสัมพันธ์ของประสบการณ์ย่อยและประสบการณ์ที่เป็นภาพรวมในธรรมชาติหรือบริบทที่ศึกษา และทบทวนกระบวนการต่าง ๆ อย่างละเอียดตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย จากประสบการณ์ส่วนย่อยแล้วเชื่อมโยงไปสู่ประสบการณ์ในภาพรวม เพื่อให้แน่ใจว่าไม่เกิดคำหลักสำคัญหรือสาระสำคัญอื่น ๆ เพิ่มเติมจากที่มีอยู่ได้อีก

3.3 มาตรฐานคุณภาพงานวิจัย

คุณภาพของงานวิจัยเป็นตัวชี้มาตรฐานของการวิจัย ซึ่งทั่วไปคุณภาพงานวิจัยถูกแบ่งพิจารณาออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) และ 2) ความถูกต้องสมเหตุสมผล (Validity) โดยมาตรฐานคุณภาพงานวิจัยในครั้งนี้มีรายละเอียด ดังนี้

3.3.1 ความน่าเชื่อถือ (Reliability)

เนื่องจากงานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้นกระบวนการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการบันทึกพรรณนาอย่างละเอียด และนำเสนอพรรณนาให้เห็นภาพทุกแง่มุมจากการสัมภาษณ์ผู้สูงวัยต่างพื้นที่ โดยผู้วิจัยมีการจดบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษรและบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้รับข้อมูลและถ่ายทอดข้อมูลที่ต้องการครบถ้วน สามารถเป็นหลักฐานได้ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยนำมารายงาน วิเคราะห์ และสรุปผล มีความน่าเชื่อถือและสามารถตรวจสอบได้ในภายหลัง รวมถึงผู้ทำการวิจัยมีการสรุปเรื่องราวที่ได้จากการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันความถูกต้องของข้อมูลก่อนยุติการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง

3.3.2 ความถูกต้องสมเหตุสมผล (Validity)

ความถูกต้องสมเหตุสมผลของงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้อ้างอิงคำถามในการสัมภาษณ์โดยคัดแปลงจากคำถามที่มีผู้วิจัยได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 Diener

(2009) ในงานศึกษาหาค่าตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข และ Choi et al. (2007) ที่ได้ทำการศึกษาการใช้โทรศัพท์มือถือเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและคำถามดังกล่าวยังได้รับการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมจากอาจารย์ที่ปรึกษา และคณะกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ อีกทั้งบุคคลที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้สูงวัยที่มีความชำนาญและประสบการณ์ในการใช้สื่อในชีวิตประจำวัน เนื่องจากความรู้ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์จะช่วยให้งานวิจัยฉบับนี้มีความถูกต้องสมเหตุสมผลมากยิ่งขึ้น

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในการเก็บข้อมูลผู้สูงวัยทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทำกิจกรรมนอกร้าน กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มถูกทอดทิ้ง เพื่อศึกษาเนื้อหาที่ควรจะเป็นในการสร้างความสุขแก่ผู้สูงวัยผ่านสื่อมวลชน นั้นผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการทำวิจัยไว้ทั้งหมด 400 คน แต่ในการเก็บข้อมูลจากพื้นที่จริงผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเกินจำนวนที่กำหนดเพื่อป้องกันปัญหาแบบสอบถามได้คำตอบไม่สมบูรณ์ท้ายที่สุด ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับมาทั้งสิ้นจำนวน 433 ชุด โดยหลังจากนำข้อมูลมาประมวลผล จึงได้ผลจากการศึกษานำสนใจหลายประการ ซึ่งจะขอนำเสนอเป็น 4 ส่วน โดยเรียงลำดับดังนี้

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ส่วนที่ 2 ความต้องการด้านเนื้อหาจากสื่อของผู้สูงวัยยุคสังคม 4.0
- ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยยุคสังคม 4.0
- ส่วนที่ 4 ความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยยุคสังคม 4.0
- ส่วนที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน
- ส่วนที่ 6 มุมมองของผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อเพื่อผู้สูงวัยและมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัยต่อการสร้างความสุขให้ผู้สูงวัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลส่วนตัวของผู้สูงวัยที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ แหล่งที่มาของรายได้ รายได้เฉลี่ย สถานะ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน สามารถสรุปได้ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลคุณลักษณะผู้ตอบแบบสอบถาม

ลำดับ	คุณลักษณะ	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	
		คน	ร้อยละ
เพศ			
1	หญิง	322	74.36
2	ชาย	111	25.64
	รวม	433	100.00
อายุ			
1	60 - 69 ปี	191	44.11
2	70 - 79 ปี	171	39.49
3	80 ปีขึ้นไป	71	16.40
	รวม	433	100.00
ระดับการศึกษา			
1	ประถมศึกษา	128	29.56
2	ปริญญาตรี	100	23.10
3	มัธยมศึกษา	74	17.09
4	ประกาศนียบัตร/ ปวช./ ปวส.	66	15.24
5	สูงกว่าปริญญาตรี	43	9.93
6	ไม่ได้เรียน	22	5.08
	รวม	433	100.00

จากตารางที่ 4.1 มีผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 74.36) มากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 25.64) โดยทั้งเพศชายและเพศหญิงส่วนใหญ่อยู่ในช่วงผู้สูงวัยตอนต้น (60 – 69 ปี) และผู้สูงวัยตอนกลาง (70 – 79 ปี) มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 44.11. และ 39.49 ตามลำดับ ส่วนผู้สูงวัยตอนปลาย (อายุ 80 ปี ขึ้นไป) มีจำนวนน้อยที่สุด คือ ร้อยละ 16.40

ผู้ที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมดส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษา เนื่องจากหากอ้างอิงพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2464 ที่กำหนดให้เด็กที่มีอายุ 7 ปี บริบูรณ์ทุกคนต้องเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนจนอายุครบ 14 ปี บริบูรณ์ หรือเทียบเท่ากับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปัจจุบัน พบว่าผู้สูงวัยที่จบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษา คือ มัธยมศึกษา ประกาศนียบัตร ปวช. ปวส. ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวนรวมกันทั้งสิ้น 283 คน (ร้อยละ 65.36) จึงกล่าวได้ว่าผู้สูงวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาในครั้งนี้ มีการศึกษาสูงกว่าเกณฑ์ภาคบังคับ ส่วนผู้ที่จบประถมศึกษาและผู้ที่ไม่ได้เข้าเรียนหนังสือมีจำนวน 150 คน (ร้อยละ 34.64)

ตารางที่ 4.2 รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลำดับ	คุณลักษณะ	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	
		คน	ร้อยละ
รายได้			
1	มี	331	76.44
2	ไม่มี	102	23.56
	รวม	433	100.00

ตารางที่ 4.3 รายได้เฉลี่ยและแหล่งที่มา

ลำดับ	รายได้เฉลี่ย	คน	ร้อยละ	แหล่งที่มาของรายได้	ร้อยละ
1	ต่ำกว่า 5,001 บาท	104	24.02	ครอบครัว/ญาติ	26.57
2	มากกว่า 40,000 บาท	42	9.69	บำเหน็จ/บำนาญ	25.36
3	5,001 – 10,000 บาท	38	8.78	ประกอบอาชีพ	16.91
4	15,001 – 20,000 บาท	36	8.31	สวัสดิการรัฐ	15.94
5	20,001 – 25,000 บาท	29	6.70	เงินฝาก/เงินลงทุน	11.11
6	10,001 – 15,000 บาท	25	5.77	อื่นๆ	4.11
7	35,001 – 40,000 บาท	21	4.85		
8	25,001 – 30,000 บาท	18	4.16		
9	30,001 – 35,000 บาท	18	4.16		
	รวม	331	76.44		
				รวม	100.00

ผู้ตอบแบบสอบถามถึงร้อยละ 76.4 เป็นผู้ที่มีรายได้ มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่มีรายได้ โดยเฉพาะผู้สูงวัยที่ใช้ชีวิตในสถานพักฟื้นคนชราซึ่งส่วนมากไม่มีรายได้และไม่มีญาติที่นอกรวม เมื่อพิจารณาถึงในเรื่องของรายได้ ผลวิจัยพบว่ารายได้ของผู้สูงวัยมาจากหลายแหล่ง ได้แก่ ครอบครัวและญาติ บำเหน็จ/บำนาญ ประกอบอาชีพส่วนตัว สวัสดิการรัฐ เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงวัย เงินประกันสังคม เงินฝาก/เงินลงทุน และ เงินบริจาค (เรียงตามลำดับ) ซึ่งรายได้จากแหล่งต่าง ๆ นี้ ทำให้ผู้สูงวัยส่วนใหญ่มีเงินใช้จ่ายใช้สอยมากกว่า 5,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 52.42) หากใช้เส้นแบ่งความยากจนของประชากรในกรุงเทพมหานครที่ระบุไว้ว่าประชากรยากจนในกรุงเทพมหานครคือคนที่มียาได้น้อยกว่า 3,147 บาทต่อเดือน เป็นตัวกำหนด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) พบว่าผู้สูงวัยที่ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่งมีรายได้สูงกว่าเส้นความยากจน

ตารางที่ 4.4 สถานภาพและสมาชิกในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถาม

ลำดับ	คุณลักษณะ	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	
		คน	ร้อยละ
สถานะ			
1	สมรส	215	49.65
2	หม้าย/หย่าร้าง	120	27.72
3	โสด	98	22.63
	รวม	433	100.00
จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน			
1	3-5 คน	194	44.80
2	6 คน ขึ้นไป	154	35.57
3	1-2 คน	85	19.63
	รวม	433	100.00

จากตารางที่ 4.4 สถานภาพและสมาชิกในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถามครึ่งหนึ่งมีสถานะสมรส ซึ่งมากกว่าสถานะอื่น ๆ ได้แก่ หม้ายหรือหย่าร้างแล้ว และเป็นโสด เมื่อศึกษาในเรื่องจำนวนสมาชิกที่อยู่อาศัยร่วมกับผู้สูงวัยในสถานที่หรือครัวเรือนเดียวกัน พบว่าส่วนใหญ่เกือบครึ่งหนึ่งมีสมาชิกอยู่ร่วมกันประมาณ 3-5 คน (ร้อยละ 44.80) ซึ่งเป็นจำนวนที่ใกล้เคียงกับขนาดครัวเรือนส่วนบุคคลเฉลี่ยของประชากรไทยที่ 3.1 คนต่อครัวเรือน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553)

ผู้วิจัยได้ทำการแสดงผลข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามในรูปแบบแยกเป็นรายกลุ่มตามที่ได้เก็บข้อมูล ได้แก่ กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มถูกทอดทิ้ง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามแยกชายกลุ่ม

ลักษณะส่วนบุคคล	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน		กลุ่มติดบ้าน		กลุ่มถูกทอดทิ้ง		รวมทั้งสิ้น
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
เพศ							
หญิง	86	80.37	166	73.45	70	70.00	322
ชาย	21	19.63	60	26.55	30	30.00	111
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433
อายุ							
60 - 69 ปี	58	54.21	111	49.12	22	22.00	191
70 - 79 ปี	37	34.58	93	41.15	41	41.00	171
80 ปีขึ้นไป	12	11.21	22	9.73	37	37.00	71
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433
ระดับการศึกษา							
ประถมศึกษา	30	28.04	49	21.68	49	49.00	128
ปริญญาตรี	27	25.23	65	28.76	8	8.00	100
มัธยมศึกษา	16	14.95	45	19.91	13	13.00	74
ประกาศนียบัตร/ ปวช./ ปวส.	17	15.89	37	16.37	12	12.00	66
สูงกว่าปริญญาตรี	10	9.35	27	11.95	6	6.00	43
ไม่ได้เรียน	7	6.54	3	1.33	12	12.00	22
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433

เมื่อดูคุณลักษณะรายกลุ่ม พบว่ากลุ่มตัวอย่างเพศหญิงเยอะกว่าเพศชายในสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากทุกกลุ่ม ในส่วนของช่วงอายุ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านอยู่ในช่วงผู้สูงวัยตอนต้น (60 – 69 ปี) มากที่สุด รองลงมาเป็นผู้สูงวัยตอนกลาง (70 – 79 ปี) และผู้สูงวัยตอนปลาย (80 ปีขึ้นไป) ส่วนกลุ่มติดบ้านนั้นผู้สูงวัยตอนต้น (60 – 69 ปี) มีจำนวนมากที่สุดเช่นกัน แต่ผู้สูงวัยตอนกลาง (70 – 79 ปี) มีความถี่ที่เยอะขึ้น ส่วนกลุ่มถูกทอดทิ้ง ช่วงอายุของผู้สูงวัยที่มากที่สุด คือ ผู้สูงวัยตอนกลาง (70 – 79 ปี) และ ผู้สูงวัยตอนปลาย (80 ปีขึ้นไป) เรียงตามลำดับ ในขณะที่ผู้สูงวัยตอนต้น (60 – 69 ปี) มีความถี่ที่น้อยที่สุด

ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม เมื่อแยกเป็นรายกลุ่มพบว่า กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านนั้น ระดับการศึกษาที่มีความถี่มากที่สุดคือประถมศึกษาและปริญญาตรี ตามลำดับ ส่วนที่น้อยที่สุดคือไม่ได้เรียน ในขณะที่กลุ่มติดบ้านนั้น พบว่าระดับการศึกษาที่มีความถี่มากที่สุด คือ ปริญญาตรี และ ประถมศึกษา ตามลำดับ และไม่ได้เรียน นั้นมีความถี่ที่น้อยที่สุด กลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มถูกทอดทิ้ง ระดับการศึกษาที่มีความถี่สูงสุด คือ ประถมศึกษา และ ระดับการศึกษาปริญญาตรีมีความถี่ที่น้อยที่สุด

ตารางที่ 4.6 ข้อมูลรายได้ผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม

ลักษณะส่วนบุคคล	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน		กลุ่มติดบ้าน		กลุ่มถูกทอดทิ้ง		รวมทั้งสิ้น
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
รายได้							
มี	92	85.98	207	91.59	32	32.00	331
ไม่มี	15	14.02	19	8.41	68	68.00	102
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433
แหล่งที่มาของรายได้							
ครอบครัว/ญาติ	43	34.96	61	23.74	6	17.65	110
บำนาญ/บำนาญ	20	16.26	75	29.18	10	29.41	105
ประกอบอาชีพ	17	13.82	51	19.84	2	5.88	70
สวัสดิการรัฐ	32	26.02	34	13.23	0	0.00	66
เงินฝาก/เงินลงทุน	11	8.94	35	13.62	0	0.00	46
อื่นๆ	-	-	1	0.39	16	47.06	17
รวม	123	100.00	257	100.00	34	100.00	414
รายได้เฉลี่ย							
ต่ำกว่า 5,001 บาท	31	28.97	53	23.45	20	20.00	104
ไม่มีรายได้	15	14.02	19	8.41	68	68.00	102
มากกว่า 40,000 บาท	12	11.21	30	13.27	0	0.00	42
5,001 – 10,000 บาท	13	12.15	21	9.29	4	4.00	38
15,001 – 20,000 บาท	12	11.21	24	10.62	0	0.00	36
20,001 – 25,000 บาท	4	3.74	21	9.29	4	4.00	29
10,001 – 15,000 บาท	5	4.67	20	8.85	0	0.00	25
35,001 – 40,000 บาท	7	6.54	14	6.19	0	0.00	21
25,001 – 30,000 บาท	4	3.74	12	5.31	2	2.00	18
30,001 – 35,000 บาท	4	3.74	12	5.31	2	2.00	18
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433

จากตารางที่ 4.6 แสดงผลจากแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้าน ส่วนใหญ่มีรายได้ ตรงกันข้ามผู้สูงวัยในกลุ่มถูกทอดทิ้งที่ส่วนใหญ่ไม่มีรายได้

แหล่งที่มาของรายได้ของผู้สูงวัยในกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านนั้น ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวและญาติ อันดับรองลงมาคือสวัสดิการรัฐ ส่วนแหล่งที่มาของรายได้ของผู้สูงวัยในกลุ่มติดบ้าน ส่วนใหญ่มาจากบำนาญ/บำนาญ ครอบครัวและญาติ และประกอบอาชีพ กลุ่มสุดท้ายคือ

กลุ่มถูกทอดทิ้งมีแหล่งที่มาของรายได้มาจากการบริจาคมามากที่สุด เนื่องมาจากเป็นกลุ่มที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา รองลงมาคือแหล่งที่มาของรายได้มาจากบำเหน็จ/บำนาญ

ในส่วนของรายได้โดยเฉลี่ยนั้น กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้านส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 5,000 บาท ในขณะที่กลุ่มถูกทอดทิ้งส่วนใหญ่ไม่มีรายได้

จากตารางข้างล่างนี้ ได้แสดงให้เห็นสถานะของผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม พบว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้านมีสถานภาพสมรสมากกว่าครึ่ง และมีสถานภาพโสดน้อยที่สุด โดยมีจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนส่วนใหญ่ 3 – 5 คน และ 1 – 2 คน ตามลำดับ แต่กลุ่มถูกทอดทิ้งมีลักษณะที่แตกต่างออกไป โดยมีสถานภาพโสดมากที่สุด และมีจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนมากกว่า 6 คน เนื่องจากเป็นผู้สูงวัยที่อยู่ภายในสถานสงเคราะห์คนชรา

ตารางที่ 4.7 ข้อมูลสถานภาพและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนของผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม

ลักษณะส่วนบุคคล	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน		กลุ่มติดบ้าน		กลุ่มถูกทอดทิ้ง		รวมทั้งสิ้น
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
สถานภาพสมรส							
สมรส	67	62.62	126	55.75	22	22.00	215
หม้าย/หย่าร้าง	33	30.84	66	29.20	21	21.00	120
โสด	7	6.54	34	15.04	57	57.00	98
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433
จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน							
3 – 5 คน	64	59.81	130	57.52	0	0.00	194
6 คน ขึ้นไป	20	18.69	34	15.04	100	100.00	154
1 – 2 คน	23	21.50	62	27.43	0	0.00	85
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433

ผลจากแบบสอบถามเมื่อแยกเป็นรายกลุ่มทำให้พบว่าลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้านตัวเลขร้อยละมีความแตกต่างกันเล็กน้อย ในขณะที่กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้าน กับ กลุ่มถูกทอดทิ้งมีตัวเลขร้อยละของลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดมากกว่า เช่น การศึกษา รายได้ สถานภาพ และ จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน

ส่วนที่ 2 ความต้องการด้านเนื้อหาจากสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0

เนื่องจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร อินเทอร์เน็ต มีการเผยแพร่เนื้อหาที่หลากหลายประเภท แต่มีเนื้อหาประเภทไหนบ้างที่ผู้สูงวัยต้องการและทำให้ผู้สูงวัยมีความสุข ผู้วิจัยจึงเจาะประเด็นการศึกษาไปที่เนื้อหาที่เผยแพร่ผ่านสื่อทั้ง 4 ชนิด คือ โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต ที่ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มไว้แต่แรกว่าเนื้อหาแบบใดบ้างที่ผู้สูงวัยต้องการ ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มคำถามออกเป็น 2 หัวข้อ ได้แก่ หัวข้อความต้องการเนื้อหาของผู้สูงวัยทั้ง 5 ด้าน ด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญา และหัวข้อความต้องการช่องทางการสื่อสาร

จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ 2 ผู้วิจัยได้กำหนดความต้องการเนื้อหาจากสื่อ และได้สร้างเครื่องมือขึ้นมาวัดระดับความต้องการของผู้สูงวัยที่มีต่อสื่อทั้ง 5 ด้านดังกล่าว ในแต่ละคำถามใช้ตารางระดับคะแนนความคิดเห็นซึ่งค่าคะแนนในแต่ละตารางมีค่าสูงสุดที่ 5 และต่ำสุดที่ 1 คะแนน โดยการแปลความหมายค่าระดับคะแนนความคิดเห็นได้มาจากสูตรคำนวณช่วงชั้น ดังนี้

$$\frac{\text{ค่าคะแนนสูงสุด} - \text{ค่าคะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} = \text{ความกว้างของแต่ละช่วง}$$

$$\frac{5 - 1}{1} = 0.8$$

จึงได้ความหมายดังนี้

น้อย	=	1.00 – 1.80
ค่อนข้างน้อย	=	1.81 – 2.60
ปานกลาง	=	2.61 – 3.40
ค่อนข้างมาก	=	3.41 – 4.20
มาก	=	4.21 – 5.00

ผู้วิจัยเรียงผลข้อมูลที่สะท้อนเรียงตามหัวข้อในแบบสอบถาม ได้ดังนี้

ความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่า

เนื้อหาบนสื่อที่เกี่ยวข้องกับด้านคุณค่าผู้สูงวัยมีปรากฏบนสื่ออยู่หลากหลายประเภท ดังเช่น เนื้อหาความรู้ด้านทัศนคติ ศิลธรรม คุณธรรม ปัญญา หรือสอนการสร้างคุณค่าให้กับตัวเอง แต่เป็นประเด็นที่น่าศึกษาว่าเนื้อหาต่าง ๆ ที่มีนั้น ตรงกับความต้องการของผู้สูงวัยหรือไม่ ผู้วิจัยจึงได้นำเนื้อหาดังกล่าวมาตั้งคำถามเพื่อทดสอบหาระดับความคิดเห็นในเรื่องความต้องการจากสื่อของผู้สูงวัย โดยปรากฏผลได้ดังนี้

ตารางที่ 4.8 ความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่าของผู้สูงวัย

ลำดับ	ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
เนื้อหาด้านคุณค่า								
1	ต้องการให้มีเนื้อหาเสริมสร้างทัศนคติ ศิลธรรม และคุณธรรม	3 (0.7)	17 (3.9)	94 (21.7)	209 (48.3)	110 (25.4)	3.94	ค่อนข้างมาก
2	ต้องการให้มีเนื้อหาเผยแพร่ความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญาของผู้สูงวัย	5 (1.2)	14 (3.2)	113 (26.1)	217 (50.1)	84 (19.4)	3.83	ค่อนข้างมาก
3	ต้องการให้มีเนื้อหาการสร้างคุณค่าให้ตนเอง	4 (0.9)	17 (3.9)	133 (30.8)	194 (44.8)	85 (19.6)	3.78	ค่อนข้างมาก
4	ต้องการให้มีเนื้อหาสะท้อนปัญหาหรือความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวกสบายของผู้สูงวัย	6 (1.4)	28 (6.5)	122 (28.1)	203 (46.9)	74 (17.1)	3.72	ค่อนข้างมาก
5	ต้องการให้มีเนื้อหาช่องคุณค่า ศักยภาพ และความสามารถของผู้สูงวัย	4 (0.9)	17 (3.9)	147 (34.0)	197 (45.5)	68 (15.7)	3.71	ค่อนข้างมาก
	ค่าเฉลี่ยความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่า						3.80	ค่อนข้างมาก

จากผลของการตอบแบบสอบถามของผู้สูงวัยแสดงให้เห็นถึงความต้องการเนื้อหาการสร้างคุณค่าให้กับตนเองว่ามีความต้องการเนื้อหาประเภทนี้อยู่ค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ยที่ 3.80 ทั้งนี้ เนื้อหาที่ผู้สูงวัยมีความต้องการมากที่สุด คือ ด้านการเสริมสร้างทัศนคติและคุณธรรม ตามมาด้วย ด้านการเผยแพร่ความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญาผู้สูงวัย ด้านการสร้างคุณค่าให้ผู้สูงวัย ด้านการสะท้อนปัญหาการดำรงชีพ และ ด้านการยกย่องศักยภาพความสามารถของผู้สูงวัยอีกด้วย

เมื่อทำการแจกแจงค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นเป็นรายกลุ่มเทียบกับค่าเฉลี่ยรวมทุกกลุ่ม นั้นพบว่า ความต้องการเนื้อหาที่มากที่สุด 3 อันดับแรกของผู้สูงวัยทุกกลุ่มคล้ายกันคือ ต้องการให้มีเนื้อหาเสริมสร้างทัศนคติ ศิลธรรม และคุณธรรม ต้องการให้มีเนื้อหาเผยแพร่ความรู้

ความสามารถ หรือภูมิปัญญาของผู้สูงวัย และต้องการให้มีเนื้อหาการสร้างคุณค่าให้ตนเอง เรียงตามลำดับ

ในส่วนเนื้อหาด้านคุณค่าที่ผู้สูงวัยต้องการน้อยที่สุดนั้นมีแตกต่างกันระหว่างกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้าน ที่มีความต้องการให้มีเนื้อหาหยกข์ของคุณค่า ศักยภาพ และความสามารถของผู้สูงวัย กับกลุ่มถูกทอดทิ้ง

ตารางที่ 4.9 ความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่าของผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม

ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความต้องการ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
เนื้อหาด้านคุณค่า				
1 ต้องการให้มีเนื้อหาเสริมสร้างทัศนคติ ศีลธรรม และคุณธรรม	3.89	3.90	4.08	3.94
2 ต้องการให้มีเนื้อหาเผยแพร่ความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญาของผู้สูงวัย	3.81	3.81	3.92	3.83
3 ต้องการให้มีเนื้อหาการสร้างคุณค่าให้ตนเอง	3.74	3.78	3.84	3.78
4 ต้องการให้มีเนื้อหาสะท้อนปัญหาหรือความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวกสบายของผู้สูงวัย	3.78	3.78	3.52	3.72
5 ต้องการให้มีเนื้อหาหยกข์ของคุณค่า ศักยภาพ และความสามารถของผู้สูงวัย	3.62	3.68	3.88	3.71
รวม	3.77	3.79	3.85	3.80

ความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพ

เนื้อหาด้านสุขภาพประกอบไปด้วยเนื้อหาตั้งแต่การให้ความรู้ การป้องกัน การดูแล การรักษา การให้คำปรึกษา การออกกำลังกาย และ การทำให้ดูหนุ่มสาวกว่าวัย ซึ่งเนื้อหาดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามจากผู้สูงวัยถึงความต้องการที่จะรับจากสื่อมากหรือน้อยในระดับใด ซึ่งผลที่ได้รับกลับมานั้นสามารถเรียงค่าเฉลี่ยระดับความต้องการจากมากมาน้อย ดังตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพของผู้สูงวัย

ลำดับ	ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
เนื้อหาด้านสุขภาพ								
1	ต้องการให้มีเนื้อหาการป้องกันและดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงวัย	1 (0.2)	11 (2.6)	63 (14.5)	199 (46.0)	159 (36.7)	4.16	ค่อนข้างมาก
2	ต้องการให้มีเนื้อหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บและวิธีการพยาบาลสำหรับผู้สูงวัย	3 (0.7)	15 (3.5)	64 (14.8)	211 (48.7)	140 (32.3)	4.09	ค่อนข้างมาก
3	ต้องการให้มีเนื้อหาการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ	1 (0.2)	16 (3.7)	78 (18.0)	191 (44.2)	147 (33.9)	4.08	ค่อนข้างมาก
4	ต้องการให้มีเนื้อหาการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงวัย	2 (0.5)	14 (3.2)	69 (15.9)	214 (49.5)	134 (30.9)	4.07	ค่อนข้างมาก
5	ต้องการให้มีเนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัย	35 (8.1)	37 (8.6)	147 (33.9)	147 (33.9)	67 (15.5)	3.40	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพ							3.96	ค่อนข้างมาก

จากตารางชี้ให้เห็นว่าผู้สูงวัยมีความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพจากสื่อส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก ซึ่งได้แก่คำถามในประเด็น การป้องกันและดูแลสุขภาพตนเอง โรคภัยไข้เจ็บและวิธีการรักษาพยาบาล การให้คำปรึกษาจากแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ และการออกกำลังกาย อย่างไรก็ตาม เนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัยเป็นคำถามที่ผู้สูงวัยมีความต้องการน้อยที่สุดในด้านนี้และเป็นเพียงข้อเดียวที่ผู้สูงวัยมีความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง

หลังจากทำการดูผลค่าเฉลี่ยระดับความต้องการแยกเป็นรายกลุ่ม ตามตารางถัดไปพบว่าผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้งมีระดับความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพมากกว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้านในทุกคำถาม ยกเว้นข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการเนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัยซึ่งต้องการน้อยกว่ากลุ่มอื่นค่อนข้างมาก

ตารางที่ 4.11 ความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพของผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม

ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความต้องการ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
เนื้อหาด้านสุขภาพ				
1 ต้องการให้มีเนื้อหาการป้องกันและดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงวัย	4.07	4.13	4.34	4.16
2 ต้องการให้มีเนื้อหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บและวิธีการพยาบาลสำหรับผู้สูงวัย	4.01	4.07	4.20	4.09
3 ต้องการให้มีเนื้อหาการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ	3.98	4.05	4.24	4.08
4 ต้องการให้มีเนื้อหาการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงวัย	4.02	4.06	4.16	4.07
5 ต้องการให้มีเนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัย	3.71	3.62	2.58	3.40
รวม	3.96	3.99	3.90	3.96

ความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมของผู้สูงวัยเป็นอีกด้านหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจในการศึกษา โดยผู้วิจัยต้องการหาคำตอบว่าผู้สูงวัยมีความต้องการให้สื่อมีเนื้อหาที่ช่วยส่งเสริมการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยในระดับใด ซึ่งเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตที่ผู้วิจัยได้สอบถามนั้นแบ่งออกเป็น 7 ประเด็นคำถาม ได้แก่ ศาสนาและหลักคำสอน ความรักความผูกพันในครอบครัว การกินการอยู่ การท่องเที่ยวและบันเทิง การเข้าสังคม การใช้เวลาว่าง และ ตัวอย่างแง่คิดหรือประสบการณ์การใช้ชีวิตจากผู้อื่น ซึ่งปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.12 ความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัย

ลำดับ	ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
เนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต								
1	ต้องการให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา หลักคำสอน และการทำจิตใจให้สงบ สำหรับผู้สูงวัย	1 (0.2)	12 (2.8)	114 (26.3)	209 (48.3)	97 (22.4)	3.90	ค่อนข้างมาก
2	ต้องการให้มีเนื้อหาสร้างความรักความผูกพันระหว่างผู้สูงวัยกับครอบครัว	11 (2.5)	15 (3.5)	103 (23.8)	187 (43.2)	117 (27.0)	3.89	ค่อนข้างมาก
3	ต้องการให้มีเนื้อหาการกินและการอยู่ สำหรับผู้สูงวัย	3 (0.7)	15 (3.5)	122 (28.2)	201 (46.4)	92 (21.2)	3.84	ค่อนข้างมาก
4	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านการท่องเที่ยว ความบันเทิง และเพลง	9 (2.1)	17 (3.9)	134 (30.9)	184 (42.5)	89 (20.6)	3.76	ค่อนข้างมาก
5	ต้องการให้มีเนื้อหาบอกเล่าแง่คิดหรือประสบการณ์ชีวิตผู้ที่ประสบความสำเร็จ	7 (1.6)	15 (3.5)	153 (35.3)	185 (42.7)	73 (16.9)	3.70	ค่อนข้างมาก
6	ต้องการให้มีเนื้อหาเพื่อนำวิธีการเข้าสังคม	8 (1.8)	28 (6.5)	159 (36.8)	153 (35.3)	85 (19.6)	3.64	ค่อนข้างมาก
7	ต้องการให้มีเนื้อหากิจกรรมพิเศษยามว่าง เช่น งานประดิษฐ์ เย็บปักถักร้อย ปอกผลไม้ เลี้ยงสัตว์	14 (3.2)	26 (6.0)	171 (39.6)	153 (35.3)	69 (15.9)	3.55	ค่อนข้างมาก
	ค่าเฉลี่ยความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต						3.75	ค่อนข้างมาก

ผลจากตารางความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัย พบว่าผู้สูงวัยมีความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตทุกข้อในระดับค่อนข้างมาก โดยเนื้อหาที่ผู้สูงวัยมีค่าเฉลี่ยระดับความต้องการสูงสุด คือ เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา หลักคำสอน และ การทำจิตใจให้สงบ โดยมีค่าเฉลี่ยที่เกือบเท่ากับความต้องการเนื้อหาการสร้างความรักความผูกพันระหว่างผู้สูงวัยกับครอบครัว ส่วนเนื้อหาอื่น ๆ ในอันดับรองลงมา คือ การกินและการอยู่สำหรับผู้สูงวัย การท่องเที่ยว บันเทิง และเพลง การบอกเล่าแง่คิดหรือประสบการณ์ชีวิตผู้ที่ประสบความสำเร็จ การแนะนำวิธีการเข้าสังคม และ การแนะนำกิจกรรมพิเศษยามว่าง

ตารางที่ 4.13 ความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม

ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความต้องการ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรม นอกร้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
เนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต				
1 ต้องการให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา หลักคำสอน และการทำจิตใจให้สงบ สำหรับผู้สูงวัย	3.74	3.93	4.00	3.90
2 ต้องการให้มีเนื้อหาสร้างความรักความผูกพันระหว่างผู้สูงวัยกับครอบครัว	3.91	3.90	3.84	3.89
3 ต้องการให้มีเนื้อหาการกินและการอยู่สำหรับผู้สูงวัย	3.80	3.94	3.66	3.84
4 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านการท่องเที่ยว ความบันเทิง และเพลง	3.82	3.78	3.62	3.76
5 ต้องการให้มีเนื้อหาบอกเล่าแง่คิดหรือประสบการณ์ชีวิตที่ประสบความสำเร็จ	3.62	3.75	3.66	3.70
6 ต้องการให้มีเนื้อหาเพื่อนแนะนำวิธีการเข้าสังคม	3.67	3.61	3.70	3.64
7 ต้องการให้มีเนื้อหากิจกรรมพิเศษทำยามว่าง เช่น งานประดิษฐ์ เย็บปักถักร้อย ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์	3.57	3.71	3.16	3.55
รวม	3.73	3.80	3.66	3.75

ผู้สูงวัยในแต่ละกลุ่มมีความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ได้แก่ กลุ่มทำกิจกรรมนอกร้านมีความต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา หลักคำสอน และการทำจิตใจให้สงบ สำหรับผู้สูงวัยน้อยกว่ากลุ่มติดบ้าน และ กลุ่มถูกทอดทิ้ง กลุ่มถูกทอดทิ้งมีความต้องการให้มีเนื้อหาการกินและการอยู่สำหรับผู้สูงวัย เนื้อหาด้านการท่องเที่ยว ความบันเทิง และเพลง และเนื้อหากิจกรรมพิเศษทำยามว่าง น้อยกว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกร้านและกลุ่มติดบ้าน กลุ่มติดบ้านมีความต้องการให้มีเนื้อหาการกินและการอยู่ และเนื้อหาบอกเล่าแง่คิดหรือประสบการณ์ชีวิตผู้ที่ประสบความสำเร็จ และเนื้อหากิจกรรมพิเศษทำยามว่างมากกว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกร้านและกลุ่มถูกทอดทิ้ง

ความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบผู้สูงวัยถึงความต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างรายได้ การลงทุน การประกอบอาชีพในวัยสูงอายุ และการเก็บออม โดยคำถามถูกแยกออกเป็น 4 ข้อ ซึ่งผลปรากฏดังตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 ความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจของผู้สูงวัย

ลำดับ	ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
เนื้อหาด้านเศรษฐกิจ								
1	ต้องการให้มีเนื้อหาให้ความรู้ในการออมเงินสำหรับผู้สูงวัย	21 (4.8)	61 (14.1)	155 (35.8)	138 (31.9)	58 (13.4)	3.35	ปานกลาง
2	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ	23 (5.3)	55 (12.7)	189 (43.7)	123 (28.4)	43 (9.9)	3.32	ปานกลาง
3	ต้องการให้มีเนื้อหาสอนการประกอบอาชีพให้ผู้สูงวัย	28 (6.5)	67 (15.5)	159 (36.7)	129 (29.8)	50 (11.5)	3.24	ปานกลาง
4	ต้องการให้มีเนื้อหาชี้ช่องทางลงทุนหรือสร้างรายได้สำหรับผู้สูงวัย	25 (5.8)	72 (16.6)	177 (40.9)	107 (24.7)	52 (12.0)	3.21	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ							3.28	ปานกลาง

ผลจากตารางความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจของผู้สูงวัยบอกได้ว่า เนื้อหาจากสื่อในด้านเศรษฐกิจไม่ได้เป็นสิ่งที่ผู้สูงวัยต้องการมาก เนื่องจากทุกข้อคำถามที่ได้ถามผู้สูงวัยได้รับผลตอบกลับถึงความต้องการในระดับปานกลางเท่านั้น ทั้งความต้องการเนื้อหาการออมเงิน เนื้อหาเศรษฐกิจ เนื้อหาสอนการประกอบอาชีพ หรือ เนื้อหาช่องทางการลงทุนและสร้างรายได้

กลุ่มถูกทอดทิ้งเป็นกลุ่มที่มีระดับความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจที่น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในทุกข้อคำถามด้านเศรษฐกิจ แต่พบว่าเนื้อหาด้านเศรษฐกิจที่กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านต้องการมากที่สุด เป็นเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ และกลุ่มติดบ้านต้องการเนื้อหาให้ความรู้ในการออมเงินสำหรับผู้สูงวัยมากที่สุด ดังรายละเอียด ตารางที่ 4.15

ตารางที่ 4.15 ความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจของผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม

ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความต้องการ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
เนื้อหาด้านเศรษฐกิจ				
1 ต้องการให้มีเนื้อหาให้ความรู้ในการออมเงินสำหรับผู้สูงวัย	3.39	3.52	2.92	3.35
2 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ	3.62	3.42	2.78	3.32
3 ต้องการให้มีเนื้อหาสอนการประกอบอาชีพให้ผู้สูงวัย	3.33	3.37	2.88	3.24
4 ต้องการให้มีเนื้อหาชี้ช่องทางลงทุนหรือสร้างรายได้สำหรับผู้สูงวัย	3.21	3.30	2.98	3.21
รวม	3.39	3.40	2.89	3.28

ความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญา

เนื้อหาด้านสติปัญญาเป็นเนื้อหาในด้านสุดท้ายที่ผู้วิจัยได้ทำการสอบถาม โดยเนื้อหา
ด้านสติปัญญานี้หมายถึงเนื้อหาที่ช่วยเสริมสร้างความรู้ทั้งความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ความรู้
ด้านสังคมและสิ่งรอบตัว และ ความรู้ด้านวิชาการ โดยในการศึกษานี้จึงดูถึงความต้องการของ
ผู้สูงวัยต่อเนื้อหาด้านสติปัญญาว่ามีความต้องการอยู่ในระดับใด โดยผลจากการศึกษาปรากฏ
ดังตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 ความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญาของผู้สูงวัย

ลำดับ	ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
เนื้อหาด้านสติปัญญา								
1	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านสิทธิของผู้สูงวัย	5 (1.2)	22 (5.1)	101 (23.3)	195 (45.0)	110 (25.4)	3.88	ค่อนข้างมาก
2	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านสังคม ชุมชน โลก และสิ่งแวดล้อม	5 (1.2)	23 (5.3)	168 (38.8)	177 (40.8)	60 (13.9)	3.61	ค่อนข้างมาก
3	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่	13 (3.0)	45 (10.4)	181 (41.8)	139 (32.1)	55 (12.7)	3.41	ค่อนข้างมาก
4	ต้องการให้มีเนื้อหาสอนวิชาต่าง ๆ ให้ผู้สูงวัย เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ กฎหมาย ฯลฯ	27 (6.2)	69 (16.0)	172 (39.7)	110 (25.4)	55 (12.7)	3.22	ปานกลาง
5	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านการเมือง	23 (5.3)	74 (17.1)	191 (44.1)	112 (25.9)	33 (7.6)	3.13	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญา							3.45	ค่อนข้างมาก

เนื้อหาด้านสติปัญญาที่ผู้สูงวัยต้องการค่อนข้างมากส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาที่เป็นการเพิ่ม
ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบันได้แก่ 1) เนื้อหาด้านสิทธิของผู้สูงวัย เช่น สิทธิการ
รักษาพยาบาล สวัสดิการรัฐ หรือการคุ้มครอง เป็นต้น 2) เนื้อหาสังคม ชุมชน หรือสิ่งแวดล้อม
และ 3) เนื้อหาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ แต่ในเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้พื้นฐานต่าง ๆ
เช่น ภาษา กฎหมาย คณิตศาสตร์ และ การเมือง ผู้สูงวัยมีความต้องการเนื้อหาประเภทนี้อยู่ใน
ระดับปานกลาง

ตารางที่ 4.17 ความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญาของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม

ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความต้องการ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรม นอกบ้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
เนื้อหาด้านสติปัญญา				
1 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านสิทธิของผู้สูงวัย	3.79	3.96	3.82	3.88
2 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านสังคม ชุมชน โลก และสิ่งแวดล้อม	3.50	3.64	3.66	3.61
3 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่	3.36	3.56	3.12	3.41
4 ต้องการให้มีเนื้อหาสอนวิชาต่างๆ ให้ผู้สูงวัย เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ กฎหมาย ฯลฯ	3.18	3.26	3.20	3.22
5 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านการเมือง	3.02	3.18	3.16	3.13
รวม	3.37	3.52	3.39	3.45

ความต้องการด้านช่องทางการสื่อสาร

นอกจากการศึกษาความต้องการในเนื้อหาของผู้สูงวัยแล้ว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงช่องทางในการสื่อสารกับผู้สูงวัยว่ามีความต้องการให้รูปแบบหรือลักษณะในการสื่อสารเป็นอย่างไร เพื่อให้การสื่อสารนั้นตรงกับความต้องการของผู้สูงวัยทั้งในส่วนของเนื้อหาและรูปแบบของการสื่อสาร โดยผลจากการสอบถามปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.18 ความต้องการช่องทางการสื่อสารของผู้สูงวัย

ลำดับ	ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
ด้านช่องทางการสื่อสาร								
1	ต้องการให้มีช่องรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ	16 (3.7)	46 (10.6)	147 (33.9)	135 (31.2)	89 (20.6)	3.54	ค่อนข้างมาก
2	ต้องการให้มีสิ่งพิมพ์ที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ	12 (2.8)	47 (10.8)	149 (34.4)	148 (34.2)	77 (17.8)	3.53	ค่อนข้างมาก
3	ต้องการให้มีประเภทรายการวิทยุสำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ	22 (5.1)	61 (14.1)	137 (31.6)	131 (30.3)	82 (18.9)	3.44	ค่อนข้างมาก
4	ต้องการมีช่องทางที่สามารถโต้ตอบ สนทนา หรือสอบถามได้	31 (7.2)	58 (13.4)	153 (35.3)	130 (30.0)	61 (14.1)	3.30	ปานกลาง
5	ต้องการมีช่องทางที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้	44 (10.2)	52 (12.0)	152 (35.1)	134 (30.9)	51 (11.8)	3.22	ปานกลาง
6	ต้องการให้มีสื่อสังคมออนไลน์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ	48 (11.1)	55 (12.7)	148 (34.2)	132 (30.5)	50 (11.5)	3.19	ปานกลาง
7	ต้องการให้มีเว็บไซต์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ	49 (11.3)	49 (11.3)	169 (39.0)	109 (25.2)	57 (13.2)	3.18	ปานกลาง
8	ต้องการมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหา	51 (11.8)	74 (17.1)	152 (35.1)	114 (26.3)	42 (9.7)	3.05	ปานกลาง
9	ต้องการมีส่วนร่วมช่วยคิดและช่วยวางแผนในการสร้างสรรค์ผลิตรายการ	52 (12.0)	80 (18.5)	152 (35.1)	107 (24.7)	42 (9.7)	3.02	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยความต้องการเนื้อหาด้านช่องทางการสื่อสาร							3.27	ปานกลาง

ช่องทางการรับสื่อที่ผู้สูงวัยมีความต้องการค่อนข้างมาก คือ การให้มีช่องรายการโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ และรายการวิทยุ สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นสื่อดั้งเดิมที่ผู้สูงวัยคุ้นเคย อย่างไรก็ตาม ช่องทางการรับสื่อผ่านเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์สำหรับผู้สูงวัยที่จัดว่าเป็นสื่อสมัยใหม่ ผู้สูงวัยมีความต้องการในระดับปานกลางเท่านั้น นอกจากนี้ ข้อคำถามที่ผู้สูงวัยมีความต้องการในระดับปานกลาง คือ ช่องทางที่สามารถได้ตอบ สนทนา สอบถาม หรือ แสดงความคิดเห็นได้ และการมีส่วนร่วม ช่วยคิด และ วางแผนในการผลิตเนื้อหารายการ

ตารางที่ 4.19 ความต้องการช่องทางการสื่อสารของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม

ความต้องการของผู้สูงวัย	ระดับความต้องการ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรม นอกร้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
ด้านช่องทางการสื่อสาร				
1 ต้องการให้มีช่องรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ	3.58	3.50	3.60	3.54
2 ต้องการให้มีสิ่งพิมพ์ที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ	3.52	3.50	3.62	3.53
3 ต้องการให้มีประเภทรายการวิทยุสำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ	3.48	3.40	3.48	3.44
4 ต้องการมีช่องทางที่สามารถได้ตอบ สนทนา หรือสอบถามได้	3.40	3.30	3.22	3.30
5 ต้องการมีช่องทางที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้	3.36	3.24	3.04	3.22
6 ต้องการให้มีสื่อสังคมออนไลน์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ	3.42	3.32	2.64	3.13
7 ต้องการให้มีเว็บไซต์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ	3.40	3.31	2.64	3.12
8 ต้องการมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหา	3.21	2.98	3.04	3.08
9 ต้องการมีส่วนร่วมช่วยคิดและช่วยวางแผนในการสร้างสรรค์และผลิตรายการ	3.23	2.97	2.88	3.03
รวม	3.40	3.28	3.13	3.27

จากตารางที่ 4.19 เห็นได้ว่าผู้สูงวัยทุกกลุ่มมีความต้องการให้มีช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ และวิทยุ เพื่อผู้สูงวัยโดยเฉพาะ ในระดับค่อนข้างมากเหมือนกันทุกกลุ่ม แต่เมื่อเป็นคำถามเกี่ยวกับช่องทางการศึกษาอื่นผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกร้าน กลุ่มติดบ้าน กลุ่มถูกทอดทิ้ง จะมีความต้องการลดลงตามลำดับ โดยเฉพาะในข้อคำถามถึงความต้องการมีสื่อสังคมออนไลน์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ และมีเว็บไซต์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ ผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้งมีความต้องการน้อยกว่ากลุ่มอื่นค่อนข้างมาก

ความต้องการเนื้อหาจากสื่อในภาพรวม

เมื่อผู้วิจัยนำผลของการตอบแบบสอบถามในส่วนความต้องการเนื้อหาทุกข้อมาจัดอันดับเรียงตามระดับความคิดเห็นเฉลี่ยจากค่ามากที่สุดมาค่าน้อยที่สุด ปรากฏดังตารางที่ 4.20

ตารางที่ 4.20 ความต้องการเนื้อหาในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงวัย

ลำดับ	ข้อความความต้องการของผู้สูงวัย	ประเด็น	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
			น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1	ต้องการให้มีเนื้อหาการป้องกันและดูแลรักษาสุขภาพสำหรับผู้สูงวัย	ด้านสุขภาพ	0.2	2.6	14.5	46.0	36.7	4.16	ค่อนข้างมาก
2	ต้องการให้มีเนื้อหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บและวิธีการพยาบาลสำหรับผู้สูงวัย	ด้านสุขภาพ	0.7	3.5	14.8	48.7	32.3	4.09	
3	ต้องการให้มีเนื้อหาการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ	ด้านสุขภาพ	0.2	3.7	18.0	44.2	33.9	4.08	
4	ต้องการให้มีเนื้อหาการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงวัย	ด้านสุขภาพ	0.5	3.2	15.9	49.5	30.9	4.07	
5	ต้องการให้มีเนื้อหาเสริมสร้างทัศนคติ คติธรรม และคุณธรรม	ด้านคุณค่า	0.7	3.9	21.7	48.3	25.4	3.94	
6	ต้องการให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา หลักคำสอน และการทำจิตใจให้สงบสำหรับผู้สูงวัย	ด้านการดำเนินชีวิต	0.2	2.8	26.3	48.3	22.4	3.90	
7	ต้องการให้มีเนื้อหาสร้างความรักความผูกพันระหว่างผู้สูงวัยกับครอบครัว	ด้านการดำเนินชีวิต	2.5	3.5	23.8	43.2	27.0	3.89	
8	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านสิทธิของผู้สูงวัย	ด้านสติปัญญา	1.2	5.1	23.3	45.0	25.4	3.88	
9	ต้องการให้มีเนื้อหาการกินและการอยู่สำหรับผู้สูงวัย	ด้านการดำเนินชีวิต	0.7	3.5	28.2	46.4	21.2	3.84	
10	ต้องการให้มีเนื้อหาเผยแพร่ความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญาของผู้สูงวัย	ด้านคุณค่า	1.2	3.2	26.1	50.1	19.4	3.83	
11	ต้องการให้มีเนื้อหาการสร้างคุณค่าให้ตนเอง	ด้านคุณค่า	0.9	3.9	30.8	44.8	19.6	3.78	
12	ต้องการให้มีเนื้อหาการท่องเที่ยว ความบันเทิง และเพลง	ด้านการดำเนินชีวิต	2.1	3.9	30.9	42.5	20.6	3.76	
13	ต้องการให้มีเนื้อหาสะท้อนปัญหาหรือความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวกสบายของผู้สูงวัย	ด้านคุณค่า	1.4	6.5	28.1	46.9	17.1	3.72	
14	ต้องการให้มีเนื้อหาของคุณค่า ศักยภาพ และความสามารถของผู้สูงวัย	ด้านคุณค่า	0.9	3.9	34.0	45.5	15.7	3.71	
15	ต้องการให้มีเนื้อหาออกแบบผลิตภัณฑ์หรือประสบการณ์ชีวิตที่ประสบความสำเร็จ	ด้านการดำเนินชีวิต	1.6	3.5	35.3	42.7	16.9	3.70	
16	ต้องการให้มีเนื้อหาเพื่อแนะนำวิธีการเข้าสังคม	ด้านการดำเนินชีวิต	1.8	6.5	36.8	35.3	19.6	3.64	
17	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านสังคม ชุมชน โลก และสิ่งแวดล้อม	ด้านสติปัญญา	1.2	5.3	38.8	40.8	13.9	3.61	
18	ต้องการให้มีเนื้อหากิจกรรมพิเศษที่ข้ามวัย เช่น งานประดิษฐ์ เย็บปักถักร้อย ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์	ด้านการดำเนินชีวิต	3.2	6.0	39.6	35.3	15.9	3.55	
19	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่	ด้านสติปัญญา	3.0	10.4	41.8	32.1	12.7	3.41	
20	ต้องการให้มีเนื้อหาการทำให้คุณหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัย	ด้านสุขภาพ	8.1	8.6	33.9	33.9	15.5	3.40	
21	ต้องการให้มีเนื้อหาให้ความรู้ในการออมเงินสำหรับผู้สูงวัย	ด้านเศรษฐกิจ	4.8	14.1	35.8	31.9	13.4	3.35	ปานกลาง
22	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ	ด้านเศรษฐกิจ	5.3	12.7	43.7	28.4	9.9	3.32	
23	ต้องการให้มีเนื้อหาสอนการประกอบอาชีพให้ผู้สูงวัย	ด้านเศรษฐกิจ	6.5	15.5	36.7	29.8	11.5	3.24	
24	ต้องการให้มีเนื้อหาสอนวิชาต่าง ๆ ให้ผู้สูงวัย เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ กฎหมาย ฯลฯ	ด้านสติปัญญา	6.2	16.0	39.7	25.4	12.7	3.22	
25	ต้องการให้มีเนื้อหาชี้ช่องทางลงทุนหรือสร้างรายได้สำหรับผู้สูงวัย	ด้านเศรษฐกิจ	5.8	16.6	40.9	24.7	12.0	3.21	
26	ต้องการให้มีเนื้อหาด้านการเมือง	ด้านสติปัญญา	5.3	17.1	44.1	25.9	7.6	3.13	

ตารางข้างต้นแสดงความต้องการเนื้อหาในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงวัย โดยพบว่าผู้สูงวัยมีความต้องการเนื้อหาจากสื่อสูงที่สุดล้วนอยู่ในกลุ่มเนื้อหาด้านสุขภาพ ได้แก่ 1) การป้องกันและดูแลรักษาสุขภาพ 2) โรคภัยไข้เจ็บและวิธีการพยาบาล 3) การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ และ 4) การออกกำลังกาย ส่วนเนื้อหาที่ผู้สูงวัยมีความต้องการน้อยที่สุดจากทั้งหมด พบว่าเป็นเนื้อหาด้านสติปัญญาและเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ 1) เรื่องการเมือง 2) การชี้ช่องทางลงทุนหรือสร้างรายได้ 3) การสอนวิชาต่าง ๆ สำหรับผู้สูงวัย เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ กฎหมาย เป็นต้น และ 4) การสอนการประกอบอาชีพ

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากลุ่มตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้สูงอายุ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การมีรายได้ สถานะ และจำนวนสมาชิกภายในบ้าน กับตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ความต้องการเนื้อหาหนังสือของผู้สูงอายุ 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญา เพื่อดูข้อมูลส่วนบุคคลแบบใดมีความต้องการเนื้อหาแต่ละด้านมากน้อยเพียงใด ผลปรากฏดังนี้

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยความต้องการเนื้อหาหนังสือของผู้สูงวัย รายด้าน เมื่อจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ เพศ อายุ ระดับการศึกษา การมีรายได้ สถานะ และจำนวนสมาชิกภายในบ้าน ได้ผลดังนี้

แบ่งตามกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่าเนื้อหาด้านคุณค่า กลุ่มถูกทอดทิ้งต้องการมากที่สุด เนื้อหาด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญา กลุ่มติดบ้านมีความต้องการมากกว่ากลุ่มอื่น กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านมีความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพ และ ด้านเศรษฐกิจ ใกล้เคียงกับกลุ่มติดบ้าน

แบ่งตามเพศของผู้สูงอายุ ผลปรากฏว่าเพศชายมีความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญา มากกว่าเพศหญิงเพียงแต่ด้านเดียว ส่วนเพศหญิงมีความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต และด้านเศรษฐกิจ มากกว่าเพศชาย โดยด้านสติปัญญา มีระดับความต้องการน้อยกว่าเพศชายเล็กน้อย

แบ่งตามอายุของผู้สูงอายุ ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงวัยที่มีอายุมากกว่า 80 ปี ขึ้นไป มีความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่ามากที่สุด ด้านสุขภาพ ผู้สูงวัยที่มีอายุมากกว่า 80 ปี มีความต้องการมากที่สุดใกล้เคียงกับผู้สูงวัยอายุ 60 – 69 ปี ซึ่งผู้สูงวัยอายุ 60 – 69 ปี มีความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญามากที่สุด

แบ่งตามระดับการศึกษา พบว่าเนื้อหาด้านคุณค่า แม้ระดับการศึกษาแตกต่างกัน แต่ความต้องการไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับเนื้อหาด้านสุขภาพและเนื้อหาการดำเนินชีวิต ส่วนเนื้อหาด้านเศรษฐกิจผู้สูงวัยที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา มีความต้องการเนื้อหา ด้านนี้สูงสุด ผู้สูงวัยที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีมีความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญา มากที่สุด

แบ่งตามรายได้ เนื้อหาด้านคุณค่าเป็นเนื้อหาที่ผู้สูงวัยไม่มีรายได้ต้องการมากที่สุด แต่เนื้อหาอื่น ๆ ผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงวัยที่มีรายได้มีความต้องการมากกว่าผู้สูงวัยที่ไม่มีรายได้ ได้แก่ เนื้อหาด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญา

ตารางที่ 4.21 ข้อมูลส่วนบุคคลกับความต้อการในเนื้อหาแต่ละด้าน

	จำนวน	ความต้องการเนื้อหา				
		ด้านคุณค่า	ด้านสุขภาพ	ด้านการดำเนินชีวิต	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสติปัญญา
กลุ่มผู้สูงวัย						
กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน	107	3.77	3.96	3.73	3.39	3.37
กลุ่มติดบ้าน	226	3.79	3.99	3.80	3.40	3.52
กลุ่มถูกทอดทิ้ง	100	3.85	3.90	3.66	2.89	3.39
เพศ						
ชาย	111	3.70	3.88	3.63	3.22	3.47
หญิง	322	3.91	4.05	3.87	3.33	3.44
อายุ						
60 - 69 ปี	191	3.81	4.02	3.79	3.49	3.51
70 - 79 ปี	171	3.74	3.88	3.73	3.23	3.47
80 ปี ขึ้นไป	71	3.91	4.00	3.68	2.87	3.24
ระดับการศึกษา						
ไม่ได้เรียน	22	3.78	4.02	3.74	3.03	3.22
ประถมศึกษา	128	3.78	3.93	3.76	3.34	3.43
มัธยมศึกษา	74	3.80	3.98	3.76	3.38	3.45
ประกาศนียบัตร/ ปวช./ ปวส.	66	3.79	3.89	3.72	3.22	3.51
ปริญญาตรี	100	3.81	4.00	3.74	3.24	3.40
สูงกว่าปริญญาตรี	43	3.83	4.01	3.79	3.24	3.68
สถานภาพสมรส						
ไม่มีรายได้	102	3.84	3.88	3.68	3.05	3.37
มีรายได้	331	3.78	3.99	3.77	3.35	3.45
สถานภาพสมรส						
โสด	98	3.67	3.85	3.59	3.06	3.40
สมรส	215	3.87	4.04	3.82	3.40	3.50
หม้าย/หย่าร้าง	120	3.77	3.91	3.77	3.26	3.42
จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน						
1 - 2 คน	85	3.66	3.81	3.59	3.21	3.35
3 - 5 คน	196	3.85	4.06	3.86	3.44	3.52
6 คน ขึ้นไป	152	3.80	3.92	3.71	3.11	3.43

แบ่งตามสถานภาพสมรส ปรากฏให้เห็นว่าผู้สูงวัยที่สมรสมีความต้องการเนื้อหาในทุกด้านสูงกว่าสถานภาพอื่น ได้แก่ เนื้อหาด้านคุณค่า เนื้อหาด้านสุขภาพ เนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต เนื้อหาด้านเศรษฐกิจ และเนื้อหาด้านสติปัญญา

แบ่งตามจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน พบว่าผู้สูงวัยที่มีจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน 3 – 5 คน มีความต้องการเนื้อหาในทุกด้านมากที่สุด ได้แก่ เนื้อหาด้านคุณค่า เนื้อหา ด้านสุขภาพ เนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต เนื้อหาด้านเศรษฐกิจ และเนื้อหาด้านสติปัญญา

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0

ผู้วิจัยได้มีการสำรวจการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ และ อินเทอร์เน็ต โดยมีข้อคำถามในแต่ละสื่อว่ามีการเปิดรับสื่อนั้นหรือไม่ แล้วนำจำนวนคนที่เปิดรับในแต่ละสื่อมาจัดกลุ่ม แง่ นับ ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.22 ความถี่ของผู้เปิดรับสื่อแต่ละประเภท

อันดับ	สื่อ	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	
		ความถี่	ร้อยละ
1	สื่อโทรทัศน์	407	94.00
2	สื่อสิ่งพิมพ์	287	66.28
3	สื่อวิทยุ	257	59.35
4	สื่ออินเทอร์เน็ต	243	56.12

จากตารางพบว่า ผู้สูงวัยเปิดรับสื่อในบางประเภท แต่เมื่อวิเคราะห์จากข้อค้นพบแล้วพบว่า สื่อที่มีการเปิดรับมากที่สุด ได้แก่ 1) โทรทัศน์ 2) สิ่งพิมพ์ 3) วิทยุ และ 4) อินเทอร์เน็ต ตามลำดับ เมื่อนำความถี่ของผู้ตอบแบบสอบถามแยกตามกลุ่มของผู้สูงวัยนั้น ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 4.23 ตารางการเปิดรับสื่อแยกประเภทและรายกลุ่ม

ประเภทสื่อ	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน (จำนวน 107 คน)		กลุ่มติดบ้าน (จำนวน 226 คน)		กลุ่มถูกทอดทิ้ง (จำนวน 100 คน)		รวมทั้งสิ้น
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
สื่อโทรทัศน์	104	97.20	219	96.90	84	84.00	407
สื่อสิ่งพิมพ์	66	61.68	155	68.58	66	66.00	287
สื่อวิทยุ	66	61.68	137	60.62	54	54.00	257
สื่ออินเทอร์เน็ต	71	66.36	160	70.80	12	12.00	243

กลุ่มของผู้สูงอายุ ซึ่งได้แก่ กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มถูกทอดทิ้ง มีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์มากที่สุด โดยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้านมีการเปิดรับเกือบทั้งหมด แต่กลุ่มถูกทอดทิ้งมีการเปิดรับร้อยละ 84 สื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อที่ในภาพรวมมีการเปิดรับน้อยที่สุด (จำนวนความถี่ 243) แต่เมื่อแยกเป็นรายกลุ่ม พบว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน และกลุ่มติดบ้านมีการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตสูงเป็นอันดับ 2 รองจากสื่อโทรทัศน์ แต่การเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตของกลุ่มถูกทอดทิ้งที่มีความถี่น้อยที่สุดจึงทำให้โดยภาพรวมการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตมีการเปิดรับน้อยที่สุด ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอแนะนำข้อค้นพบการเปิดรับสื่อตามรายละเอียดจำแนกตามสื่อแต่ละประเภท ดังนี้

สื่อโทรทัศน์

โทรทัศน์เป็นสื่อที่ผู้สูงอายุให้การเปิดรับมากที่สุดใน 4 สื่อที่ทำการศึกษา โดยมีผู้สูงอายุเปิดรับถึงร้อยละ 96 ทั้งนี้พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์จากข้อมูลในตารางที่ 4.13 พบว่าผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านเนื้อหาของรายการโทรทัศน์มากที่สุด (ร้อยละ 74.70) มีผู้สูงอายุเพียงส่วนน้อยที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านนักแสดง/พิธีกร วิธีการนำเสนอรายการภาพ และเทคนิคพิเศษของรายการ

ตารางที่ 4.24 พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่อโทรทัศน์

พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่อโทรทัศน์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)						
ลำดับ	องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญมากที่สุดในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์	ร้อยละ	ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์	ร้อยละ	เหตุผลในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์	ร้อยละ
1	เนื้อหาของรายการ	74.70	ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	29.21	ติดตามข้อมูลข่าวสาร	30.39
2	นักแสดง/พิธีกร	10.56	เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	18.26	ความบันเทิง	21.37
3	วิธีการนำเสนอรายการ	9.09	เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)	16.73	ศึกษาหาความรู้	14.72
4	ภาพ	2.95	บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	11.66	แก้เหงา	9.21
5	เทคนิคพิเศษของรายการ	2.70	กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)	11.42	นำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน	8.45
6		รวม 100.00	สาย (09.01 น. – 12.00 น.)	9.07	เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	5.79
7			เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)	3.30	ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	5.22
8			ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	0.35	ฆ่าเวลา	2.47
9				รวม 100.00	ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ	2.38
					รวม	100.00

คนในสังคมส่วนใหญ่มักคิดว่าผู้สูงวัยตื่นนอนแต่เช้าตรู่และเปิดรับสื่อโทรทัศน์ในช่วงเวลาเช้ามืด แต่ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้พบว่า ช่วงเวลาที่ผู้สูงวัยเปิดรับสื่อโทรทัศน์มากที่สุดเป็นเวลาช่วง Prime time เช่นเดียวกับกลุ่มคนในวัยอื่น ๆ ได้แก่ ช่วงค่ำ (18:01 – 21:00 น.) ช่วงเช้า (06.01 – 09:00 น.) และ ช่วงเย็น (15:01 – 18:00 น.) ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการเปิดรับสื่อเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสาร เพื่อความบันเทิง และ เพื่อศึกษาหาความรู้

จากตารางที่ 4.25 เมื่อศึกษาคุณลักษณะของสื่อโทรทัศน์กับผู้สูงวัยทั้ง 3 กลุ่ม พบว่าผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้านมีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์เกือบทั้งหมด และมีการเปิดรับสูงกว่ากลุ่มถูกทอดทิ้ง องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ผู้สูงวัยทุกกลุ่มให้ความสำคัญกับเนื้อหาของรายการสำคัญที่สุด ช่วงเวลาของการเปิดรับ กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน กลุ่มติดบ้าน และ กลุ่มถูกทอดทิ้งมีการเรียงลำดับช่วงเวลาการเปิดรับที่ใกล้เคียงกัน ยกเว้นกลุ่มถูกทอดทิ้งที่มีข้อจำกัดเวลาในการเข้าอนจึงทำให้ไม่มีการเปิดรับหลังช่วงเวลา 21.01 น. ในขณะที่ผู้สูงวัยในกลุ่มอื่นเปิดรับสื่อโทรทัศน์ในอัตราประมาณร้อยละ 13 โดยเหตุผลของผู้สูงวัยทุกกลุ่มในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์คือ ติดตามข้อมูลข่าวสาร และ ความบันเทิง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.25 การเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของผู้ตอบแบบสอบถามแยกชายกลุ่ม

คุณลักษณะ	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน (จำนวน 107 คน)		กลุ่มติดบ้าน (จำนวน 226 คน)		กลุ่มถูกทอดทิ้ง (จำนวน 100 คน)		รวมทั้งสิ้น
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
สื่อโทรทัศน์							
เปิดรับ	104	97.20	219	96.90	84	84.00	407
ไม่เปิดรับ	3	2.80	7	3.10	16	16.00	26
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433
องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญมากที่สุดในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์							
เนื้อหาของรายการ	73	70.19	170	77.63	61	72.62	304
นักแสดง/พิธีกร	15	14.42	20	9.13	8	9.52	43
วิธีการนำเสนอรายการ	8	7.69	23	10.50	6	7.14	37
ภาพ	3	2.88	4	1.83	5	5.95	12
เทคนิคพิเศษของรายการ	5	4.81	2	0.91	4	4.76	11
รวม	104	100.00	219	100.00	84	100.00	407
ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์							
ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	60	28.57	150	29.94	38	27.54	248
เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	40	19.05	89	17.76	26	18.84	155
เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)	36	17.14	74	14.77	32	23.19	142
บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	19	9.05	60	11.98	20	14.49	99
กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)	28	13.33	69	13.77	0	0.00	97
สาย (09.01 น. – 12.00 น.)	16	7.62	41	8.18	20	14.49	77
เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)	10	4.76	16	3.19	2	1.45	28
ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	1	0.48	2	0.40	0	0.00	3
รวม	210	100.00	501	100.00	138	100.00	849
เหตุผลในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์							
ติดตามข้อมูลข่าวสาร	67	25.67	183	30.70	70	35.71	320
ความบันเทิง	56	21.46	121	20.30	48	24.49	225
ศึกษาหาความรู้	44	16.86	87	14.60	24	12.24	155
แก้เหงา	31	11.88	42	7.05	24	12.24	97
นำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน	17	6.51	66	11.07	6	3.06	89
เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	17	6.51	38	6.38	6	3.06	61
ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	14	5.36	33	5.54	8	4.08	55
ฆ่าเวลา	9	3.45	9	1.51	8	4.08	26
ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า	6	2.30	17	2.85	2	1.02	25
รวม	261	100.00	596	100.00	196	100.00	1053

ประเภทรายการโทรทัศน์ที่รับชม พบว่า กลุ่มติดบ้านจะรับชมรายการข่าว, ละคร, กีฬา, สารคดี, บันเทิง, ภาพยนต์, และเกมโชว์มากกว่ากลุ่มอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 86.30, 31.51, 16.44, 21.92, 15.07, 10.96 และ 7.53 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านจะรับชมรายการเพลงมากกว่ากลุ่มอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 9.38

ตารางที่ 4.26 ร้อยละของประเภทรายการโทรทัศน์ที่รับชมกับกลุ่มผู้สูงอายุ

การเปิดรับสื่อ	กลุ่มผู้สูงอายุ (ร้อยละ)		
	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน	กลุ่มติดบ้าน	กลุ่มถูกทอดทิ้ง
ประเภทรายการโทรทัศน์ที่รับชม			
ข่าว	79.69	86.30	79.45
ละคร	31.25	31.51	23.29
สารคดี	20.31	21.92	10.96
บันเทิง	10.94	15.07	6.85
เพลง	9.38	8.90	0.00
ภาพยนตร์	7.81	10.96	8.22
กีฬา	4.69	16.44	2.74
เกมโชว์	4.69	7.53	5.48

สื่อสิ่งพิมพ์

จากผลการศึกษาพบว่าสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร หรือ หนังสือ มีผู้สูงอายุจำนวนมากที่เปิดรับเป็นอันดับรองลงมาจากสื่อโทรทัศน์ องค์ประกอบหลักของสื่อสิ่งพิมพ์ที่ผู้สูงอายุให้ความสำคัญมากที่สุด คือ เนื้อหาสาระภายในสื่อ มีผู้สูงอายุจำนวนน้อยที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น หน้าปก นักเขียน/คอลัมนิสต์ ภาพประกอบ ลีลาการเขียน และขนาดตัวอักษรและการจัดวาง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.27 พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์

พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)						
ลำดับ	องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญมากที่สุดในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์	ร้อยละ	ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์	ร้อยละ	เหตุผลในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระภายใน	70.04	เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	26.25	ติดตามข้อมูลข่าวสาร	32.73
2	หน้าปก	11.50	สาย (09.01 น. – 12.00 น.)	23.64	ศึกษาหาความรู้	21.72
3	นักเขียน/คอลัมนิสต์	9.06	บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	20.61	ความบันเทิง	11.46
4	ภาพประกอบ	6.27	เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)	10.20	นำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน	10.71
5	ลีลาการเขียน	1.74	ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	9.98	เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	6.64
6	ขนาดตัวอักษรและการจัดวาง	1.39	กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)	5.64	ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	5.43
7		รวม 100.00	เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)	3.25	ฆ่าเวลา	4.68
8			ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	0.43	แก้เหงา	4.37
9				รวม 100.00	ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ	2.26
						รวม 100.00

ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ของผู้สูงวัย พบว่ามีการเปิดรับเฉลี่ยกันไปโดยเริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาเช้า 06.01 – 09.00 น ช่วงเวลาสาย 09.01 – 12.00 น จนถึงช่วงเวลาที่บ่าย 12.01 – 15.00 น. เป็นหลัก ช่วงเวลาที่ผู้สูงวัยเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นช่วงเวลาที่มิแสง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าแสงอาจเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ ผู้สูงวัยเกินครึ่งหนึ่งให้เหตุผลของการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อติดตามข่าวสาร และ เพื่อศึกษาหาความรู้

ผู้วิจัยได้แจกแจงความถี่แยกตามกลุ่มผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่าผู้สูงวัยในแต่ละกลุ่มมีการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์นับเป็นจำนวนร้อยละที่ใกล้เคียงกัน โดยมีกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์น้อยที่สุด องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้สูงวัยทุกกลุ่มเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์คือเนื้อหาสาระภายใน องค์ประกอบอื่น ๆ มีจำนวนร้อยละของการถูกเลือกเพียงเล็กน้อย ยกเว้นผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้งที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหน้าปกเป็นปัจจัยรองลงมาจากเนื้อหาสาระภายใน

ในส่วนช่วงเวลาของการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ พบว่าผู้สูงวัยในทุกกลุ่มมีการเปิดรับช่วงเวลา 06.01 – 15.00 น. มากที่สุด รองลงมาเป็นช่วงเวลา 15.01 – 21.00 น. ผู้สูงวัยทุกกลุ่มให้เหตุผลในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์เหมือนกัน เรียงลำดับจากมากที่สุดว่าเนื่องมาจากต้องการติดตามข่าวสาร และ ศึกษาหาความรู้ ตามลำดับ

ตารางที่ 4.28 การเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ของผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม

คุณลักษณะ	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน (จำนวน 107 คน)		กลุ่มติดบ้าน (จำนวน 226 คน)		กลุ่มถูกทอดทิ้ง (จำนวน 100 คน)		รวมทั้งสิ้น
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
สื่อสิ่งพิมพ์							
เปิดรับ	66	61.68	155	68.58	66	66.00	287
ไม่เปิดรับ	41	38.32	71	31.42	34	34.00	146
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433
องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญมากที่สุดในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์							
เนื้อหาสาระภายใน	44	66.67	115	74.19	42	63.64	201
หน้าปก	8	12.12	11	7.10	14	21.21	33
นักเขียน/คอลัมนิสต์	7	10.61	13	8.39	6	9.09	26
ภาพประกอบ	5	7.58	11	7.10	2	3.03	18
ลีลาการเขียน	1	1.52	4	2.58	0	0.00	5
ขนาดตัวอักษรและการจัดวาง	1	1.52	1	0.65	2	3.03	4
รวม	66	100.00	155	100.00	66	100.00	287
ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์							
เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	22	20.75	63	25.93	36	32.14	121
สาย (09.01 น. – 12.00 น.)	25	23.58	62	25.51	22	19.64	109
บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	24	22.64	47	19.34	24	21.43	95
เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)	10	9.43	25	10.29	12	10.71	47
ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	12	11.32	24	9.88	10	8.93	46
กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)	8	7.55	16	6.58	2	1.79	26
เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)	4	3.77	5	2.06	6	5.36	15
ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	1	0.94	1	0.41	0	0.00	2
รวม	106	100.00	243	100.00	112	100.00	461
เหตุผลในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์							
ติดตามข้อมูลข่าวสาร	45	31.03	121	32.35	51	35.42	217
ศึกษาหาความรู้	32	22.07	75	20.05	37	25.69	144
ความบันเทิง	18	12.41	46	12.30	12	8.33	76
นำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน	14	9.66	45	12.03	12	8.33	71
เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	10	6.90	28	7.49	6	4.17	44
ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	6	4.14	24	6.42	6	4.17	36
ฆ่าเวลา	6	4.14	15	4.01	10	6.94	31
แก้เหงา	9	6.21	12	3.21	8	5.56	29
ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า	5	3.45	8	2.14	2	1.39	15
รวม	145	100.00	374	100.00	144	100.00	663

ผลจากการศึกษาประเภทหนังสือหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่กลุ่มผู้สูงวัยแต่ละกลุ่มเปิดรับ
ปรากฏผลดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.29 ร้อยละประเภทหนังสือหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่อ่านกับกลุ่มผู้สูงวัย

การเปิดรับสื่อ	กลุ่มผู้สูงวัย (ร้อยละ)		
	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน	กลุ่มติดบ้าน	กลุ่มถูกทอดทิ้ง
ประเภทหนังสือหรือสื่อสิ่งพิมพ์ที่อ่าน			
หนังสือพิมพ์รายวัน	60.00	68.37	47.27
ข่าว	26.67	13.27	41.82
วารสาร/นิตยสาร	16.67	24.49	0.00
ธรรมะ	10.00	8.16	10.91

จากตาราง พบว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มถูกทอดทิ้งมีการเปิดรับหนังสือพิมพ์รายวันมากที่สุดเหมือนกัน โดยกลุ่มถูกทอดทิ้งมีการเปิดรับข่าวใกล้เคียงกับหนังสือพิมพ์รายวัน กลุ่มติดบ้านอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือพิมพ์รายวันและวารสารหรือนิตยสารมากกว่ากลุ่มอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 68.37 และ 24.49 ตามลำดับ และกลุ่มถูกทอดทิ้งอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทข่าวและธรรมะมากกว่ากลุ่มอื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 41.82 และ 10.91 ตามลำดับ

สื่อวิทยุ

สื่อวิทยุยังเป็นสื่อที่มีผู้สูงวัยจำนวนมากเปิดรับอยู่ จากข้อค้นพบมีมากถึงร้อยละ 59.35 โดยองค์ประกอบด้านเนื้อหาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเปิดรับเช่นเดียวกับสื่อประเภทอื่น รองลงมาเป็นองค์ประกอบของเพลง/ดนตรี/เสียงประกอบ ผู้ดำเนินรายการ/DJ/นักพากย์ และวิธีการนำเสนอรายการ ตามลำดับ

ตารางที่ 4.30 พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่อวิทยุ

พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่อวิทยุ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)						
ลำดับ	องค์ประกอบที่สำคัญมากที่สุดในการเปิดรับสื่อวิทยุ	ร้อยละ	ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อวิทยุ	ร้อยละ	เหตุผลในการเปิดรับสื่อวิทยุ	ร้อยละ
1	เนื้อหาของรายการ	59.92	เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	20.93	ติดตามข้อมูลข่าวสาร	27.32
2	เพลง/ดนตรี/เสียงประกอบ	30.74	บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	17.62	ความบันเทิง	19.70
3	ผู้ดำเนินรายการ/DJ/นักพากย์	5.45	สาย (09.01 น. – 12.00 น.)	14.54	ศึกษาหาความรู้	15.07
4	วิธีการนำเสนอรายการ	3.89	ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	14.54	แก้เหงา	12.75
5	รวม	100.00	เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)	12.33	นำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน	9.11
6			กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)	9.47	ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	5.46
7			เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)	8.15	เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	5.46
8			ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	2.42	ฆ่าเวลา	3.81
9			รวม	100.00	รวม	100.00
					รวม	100.00

ช่วงเวลาการเปิดรับสื่อวิทยุของผู้สูงวัย จากตารางข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่ามีการเปิดรับเกือบตลอดทั้งวัน โดยผู้สูงวัยฟังวิทยุตั้งแต่ช่วงเช้า (06.01 – 09.00 น.) จนถึงช่วงเวลาค่ำ (18.01 – 21.00 น.) และเริ่มน้อยลงตั้งแต่ช่วงเวลากลางคืน (หลัง 21.01 เป็นต้นไป) โดยผู้สูงวัยส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการเปิดรับสื่อวิทยุว่าเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสาร เพื่อความบันเทิง เพื่อศึกษาหาความรู้ และ เพื่อแก้เหงา

เมื่อศึกษาถึงการเปิดรับในแต่ละกลุ่ม พบว่าจำนวนร้อยละของผู้ที่เปิดรับสื่อวิทยุไม่แตกต่างกันมากจากแต่ละกลุ่ม เนื้อหาของรายการ และ เพลง/ดนตรี/เสียงประกอบ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้สูงวัยในการเปิดรับ ตามลำดับ ในส่วนของช่วงเวลาในการเปิดรับมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้าน กับ กลุ่มถูกทอดทิ้ง โดยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้านมีการเปิดรับสื่อวิทยุมากในช่วงเช้า (06.01 – 09.00 น.) และช่วงบ่าย (12.01 – 15.00 น.) ตามลำดับ แต่กลุ่มถูกทอดทิ้งมีการเปิดรับสื่อวิทยุมากในช่วงค่ำ (18.01 – 21.00 น.) และ ในช่วงเช้า (06.01 – 09.00 น.) ตามลำดับ โดยกลุ่มถูกทอดทิ้งและกลุ่มติดบ้านให้เหตุผลในการเปิดรับเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารมากที่สุด ต่างจากกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านที่ให้เหตุผลว่าเพื่อความบันเทิงมากที่สุด

ตารางที่ 4.31 การเปิดรับสื่อวิทยุของผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม

คุณลักษณะ	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน (จำนวน 107 คน)		กลุ่มติดบ้าน (จำนวน 226 คน)		กลุ่มถูกทอดทิ้ง (จำนวน 100 คน)		รวมทั้งสิ้น
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
สื่อวิทยุ							
เปิดรับ	66	61.68	137	60.62	54	54.00	257
ไม่เปิดรับ	41	38.32	89	39.38	46	46.00	176
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433
องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญมากที่สุดในการเปิดรับสื่อวิทยุ							
เนื้อหาของรายการ	35	53.03	85	62.04	34	62.96	154
เพลง/ดนตรี/เสียงประกอบ	26	39.39	35	25.55	18	33.33	79
ผู้ดำเนินรายการ/DJ/นักพากย์	2	3.03	10	7.30	2	3.70	14
วิธีการนำเสนอรายการ	3	4.55	7	5.11	0	0.00	10
รวม	66	100.00	137	100.00	54	100.00	257
ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อวิทยุ							
เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	25	23.15	48	20.17	22	20.37	95
บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	22	20.37	40	16.81	18	16.67	80
สาย (09.01 น. – 12.00 น.)	16	14.81	38	15.97	12	11.11	66
ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	9	8.33	29	12.18	28	25.93	66
เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)	16	14.81	30	12.61	10	9.26	56
กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)	10	9.26	23	9.66	10	9.26	43
เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)	8	7.41	23	9.66	6	5.56	37
ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	2	1.85	7	2.94	2	1.85	11
รวม	108	100.00	238	100.00	108	100.00	454
เหตุผลในการเปิดรับสื่อวิทยุ							
ติดตามข้อมูลข่าวสาร	28	19.72	95	29.14	42	30.88	165
ความบันเทิง	35	24.65	62	19.02	22	16.18	119
ศึกษาหาความรู้	19	13.38	54	16.56	18	13.24	91
แก้เหงา	23	16.20	28	8.59	26	19.12	77
นำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน	14	9.86	31	9.51	10	7.35	55
ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	7	4.93	22	6.75	4	2.94	33
เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	8	5.63	21	6.44	4	2.94	33
ฆ่าเวลา	5	3.52	10	3.07	8	5.88	23
ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า	3	2.11	3	0.92	2	1.47	8
รวม	142	100.00	326	100.00	136	100.00	604

จากตารางที่ 4.32 พบว่าประเภทรายการวิทยุที่ผู้สูงวัยรับฟังนั้น กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านรับฟังประเภทเพลงมากที่สุด ถัดไปเป็นข่าว ส่วนกลุ่มติดบ้านและกลุ่มถูกทอดทิ้งรับฟังข่าวมากที่สุด ถัดไปเป็นเพลงเหมือนกัน

ตารางที่ 4.32 จำนวนร้อยละของประเภทรายการวิทยุที่รับฟัง กับกลุ่มผู้สูงวัย

การเปิดรับสื่อ	กลุ่มผู้สูงวัย (ร้อยละ)		
	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน	กลุ่มติดบ้าน	กลุ่มถูกทอดทิ้ง
ประเภทรายการวิทยุที่รับฟัง			
เพลง	65.00	58.02	51.06
ข่าว	55.00	65.43	70.21
ธรรมะ	12.50	12.35	12.77

สื่ออินเทอร์เน็ต

สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่เปิดรับน้อยที่สุดในบรรดาสื่อทั้ง 4 ประเภท แต่เมื่อดูจำนวนร้อยละของผู้ที่เปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต พบว่ามีผู้สูงวัยสูงถึงร้อยละ 56.12 ซึ่งเป็นจำนวนที่เกินครึ่งของผู้ที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยองค์ประกอบด้านเนื้อหายังเป็นองค์ประกอบหลักที่ผู้สูงวัยให้ความสำคัญ มีเพียงบางส่วนที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านภาพเคลื่อนไหว ขนาดตัวอักษรและการจัดวาง ภาพนิ่ง เสียง และ ข้อความเชื่อมโยง (Hypertext)

ตารางที่ 4.33 พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต

พฤติกรรมของผู้สูงวัยที่เปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)								
ลำดับ	องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญมากที่สุดใน การเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต	ร้อยละ	ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต	ร้อยละ	เหตุผลในการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต	ร้อยละ	พฤติกรรมการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต	ร้อยละ
1	เนื้อหาสาระ	67.49	ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	20.30	ติดตามข้อมูลข่าวสาร	16.35	อ่าน/ฟัง/ดูเนื้อหา	79.01
2	ภาพเคลื่อนไหว	15.23	บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	18.62	ความบันเทิง	14.22	แชร์เนื้อหา	13.99
3	ขนาดตัวอักษรและการจัดวาง	7.82	เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)	17.69	ค้นหาข้อมูล	14.10	เขียน/โพสต์	7.00
4	ภาพนิ่ง	4.11	สาย (09.01 น. – 12.00 น.)	16.39	สื่อสารกับคนรู้จัก	13.86		
5	เสียง	2.88	เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	13.41	ศึกษาหาความรู้	12.56		
6	ข้อความเชื่อมโยง (Hypertext)	2.47	กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)	10.05	แก้เหงา	6.40		
7		รวม 100.00	เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)	2.61	เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	4.98		
8			ตี (00.01 น. – 03.00 น.)	0.93	ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	4.86		
9				รวม 100.00	ทำให้เป็นคนทันสมัย	3.79		
10					ใช้เลือกซื้อสินค้าและบริการ	2.84		
11					ฆ่าเวลา	2.37		
12					หาเพื่อนใหม่	2.01		
13					ใช้ตามกระแสสังคม	1.66		
						รวม 100.00		

เวลาในการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตของผู้สูงวัยไม่มีเวลาที่แน่นอน เนื่องจากตารางที่ 4.21 ปรากฏผลว่าการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตมีการกระจายทั้งวัน เริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาเช้า (06.01 – 09.00 น.) จนกระทั่งช่วงเวลากลางคืน (21.01 – 24.00 น.) โดยผู้สูงวัยส่วนใหญ่ให้เหตุผลในการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง ค้นหาข้อมูล สื่อสารกับคนรู้จัก และ ศึกษาหาความรู้ และเมื่อศึกษาเจาะจงไปถึงพฤติกรรมการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของผู้สูงวัย พบว่าเกือบทั้งหมดมีการใช้ในลักษณะอ่าน ฟัง และดูเนื้อหา มีผู้สูงวัยจำนวนน้อยมาก (ร้อยละ 7) ที่เขียนข้อความบนอินเทอร์เน็ต

เมื่อศึกษาการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นรายกลุ่ม พบว่าผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน และกลุ่มติดบ้านมีการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตสูงมากเป็นอันดับ 2 รองจากสื่อโทรทัศน์ แต่กลุ่มถูกทอดทิ้งมีความถี่ในการเปิดรับจำนวนน้อยมากจึงเป็นต้นเหตุให้ภาพโดยรวมผู้สูงวัยมีการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตน้อยที่สุด

ในการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ผู้สูงวัยเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต คือ เนื้อหาสาระ โดยแต่ละกลุ่มให้ความเห็นเหมือนกัน ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต ผู้สูงวัยเลือกเปิดรับในช่วงเวลาสายจนถึงค่ำ (09.01 – 21.00) ในความถี่ที่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.34 การเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตของผู้ตอบแบบสอบถามแยกรายกลุ่ม

คุณลักษณะ	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน (จำนวน 107 คน)		กลุ่มติดบ้าน (จำนวน 226 คน)		กลุ่มถูกทอดทิ้ง (จำนวน 100 คน)		รวมทั้งสิ้น
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
สื่ออินเทอร์เน็ต							
เปิดรับ	71	66.36	160	70.80	12	12.00	243
ไม่เปิดรับ	36	33.64	66	29.20	88	88.00	190
รวม	107	100.00	226	100.00	100	100.00	433
องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญมากที่สุดในการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต							
เนื้อหาสาระ	46	64.79	110	68.75	8	66.67	164
ภาพเคลื่อนไหว	10	14.08	25	15.63	2	16.67	37
ขนาดตัวอักษรและการจัดวาง	5	7.04	12	7.50	2	16.67	19
ภาพนิ่ง	7	9.86	3	1.88	0	0.00	10
เสียง	1	1.41	6	3.75	0	0.00	7
ข้อความเชื่อมโยง (Hypertext)	2	2.82	4	2.50	0	0.00	6
รวม	71	100.00	160	100.00	12	100.00	243
ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อวิทยุ							
ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	35	22.88	70	19.55	4	15.38	109
บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	30	19.61	66	18.44	4	15.38	100
เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)	23	15.03	66	18.44	6	23.08	95
สาย (09.01 น. – 12.00 น.)	24	15.69	58	16.20	6	23.08	88
เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	20	13.07	50	13.97	2	7.69	72
กลางวัน (21.01 น. – 24.00 น.)	16	10.46	36	10.06	2	7.69	54
เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)	5	3.27	9	2.51	0	0.00	14
ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	0	0.00	3	0.84	2	7.69	5
รวม	153	100.00	358	100.00	26	100.00	537
เหตุผลในการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต							
ติดตามข้อมูลข่าวสาร	34	16.11	96	16.52	8	15.38	138
ความบันเทิง	34	16.11	78	13.43	8	15.38	120
ค้นหาข้อมูล	30	14.22	79	13.60	10	19.23	119
สื่อสารกับคนรู้จัก	32	15.17	79	13.60	6	11.54	117
ศึกษาหาความรู้	25	11.85	79	13.60	2	3.85	106
แก้เหงา	15	7.11	35	6.02	4	7.69	54
เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	7	3.32	33	5.68	2	3.85	42
ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	6	2.84	33	5.68	2	3.85	41
ทำให้เป็นคนทันสมัย	9	4.27	21	3.61	2	3.85	32
ใช้เลือกซื้อสินค้าและบริการ	5	2.37	19	3.27	0	0.00	24
ฆ่าเวลา	7	3.32	11	1.89	2	3.85	20
หาเพื่อนใหม่	5	2.37	10	1.72	2	3.85	17
ใช้ตามกระแสสังคม	2	0.95	8	1.38	4	7.69	14
รวม	211	100.00	581	100.00	52	100.00	844
พฤติกรรมการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต							
อ่าน/ฟัง/ดูเนื้อหา	55	77.46	125	78.13	12	100.00	192
แชร์เนื้อหา	9	12.68	25	15.63	0	0.00	34
เขียน/โพสต์	7	9.86	10	6.25	0	0.00	17
รวม	71	100.00	160	100.00	12	100.00	243

ผู้สูงวัยทุกกลุ่มให้เหตุผลในการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตในแนวทางเดียวกันคือ ติดตามข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง ค้นหาข้อมูล และ สื่อสารกับคนรู้จัก เมื่อถามผู้สูงวัยว่ามีพฤติกรรมการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นอย่างไร ทุกกลุ่มให้คำตอบเหมือนกันคือ อ่าน/ฟัง/ดู เนื้อหาในสื่ออินเทอร์เน็ต มากกว่า แชร์/เขียน/โพสต์ เนื้อหา

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงวัยด้านกลุ่มผู้สูงวัยกับการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตของผู้สูงวัย ปรากฏผลดังตารางที่ 4.35

ตารางที่ 4.35 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้สูงวัยและประเภทสื่ออินเทอร์เน็ตที่ใช้

การเปิดรับสื่อ	กลุ่มผู้สูงวัย (ร้อยละ)		
	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน	กลุ่มติดบ้าน	กลุ่มถูกทอดทิ้ง
ประเภทสื่ออินเทอร์เน็ตที่ใช้			
Line	90.00	93.22	66.67
Facebook	20.00	40.68	100.00
Youtube	20.00	23.73	33.33

จากตารางพบว่ากลุ่มติดบ้านใช้สื่ออินเทอร์เน็ตประเภท Line มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 93.22 เช่นเดียวกับกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตประเภท Line สูงกว่าประเภทอื่นที่ร้อยละ 90.00 แต่เป็นร้อยละที่สูงไม่เท่ากับ กลุ่มติดบ้าน และกลุ่มถูกทอดทิ้งใช้สื่ออินเทอร์เน็ตประเภท Facebook และ Youtube มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และ 33.33 ตามลำดับ

การเปิดรับสื่อของผู้สูงวัย

เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาจากการเปิดรับสื่อทั้ง 4 ประเภท ทำให้ค้นพบว่าการเปิดรับสื่อโดยรวมของผู้สูงวัยนั้น สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ผู้สูงวัยเปิดรับมากที่สุด โดยผู้สูงวัยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านเนื้อหาเป็นอันดับแรก เช่นเดียวกับสื่อวิทยุและสิ่งพิมพ์ที่ข่าวสารเป็นเนื้อหาที่ผู้สูงวัยเปิดรับมากที่สุด นอกจากนี้ ผู้สูงวัยใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อรับชมละคร ใช้วิทยุรับฟังเพลง และใช้สื่อสิ่งพิมพ์เพื่ออ่านเฉพาะเรื่องที่ตนเองสนใจ เช่น ศาสนา สารความรู้ และบันเทิง ดังรายละเอียดตามตารางที่ 4.36 นี้

ตารางที่ 4.36 องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดและประเภทเนื้อหาในแต่ละสื่อ

สื่อ	องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญมากที่สุด	ประเภทเนื้อหา													
		ข่าว	ละคร	สารคดี	กีฬา	บันเทิง/เกมโชว์/วาไรตี้	เพลง	ภาพยนตร์	ทำอาหาร	ท่องเที่ยว	การเมือง	สาระความรู้	สุขภาพ	เศรษฐกิจ	ศาสนา
โทรทัศน์	เนื้อหา	252	89	57	38	71	20	26	9	4	4	3	2	2	1
วิทยุ	เนื้อหา	117	1	6	2	4	93	-	-	-	2	7	7	6	21
สังคม	เนื้อหา	159	4	7	1	14	-	-	2	2	6	16	4	4	22

สื่ออินเทอร์เน็ตมีลักษณะต่างจาก 3 สื่อข้างต้น เนื่องจากเป็นสื่อในรูปแบบ Two-way Communication ผู้สื่งวิจัยนิยมใช้เป็นสื่อในการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากที่สุด โดยใช้แอปพลิเคชัน Line และ Facebook ต่างกับสื่อประเภทอื่นที่ผู้สื่งวิจัยใช้ในการติดตามข่าวสาร อย่างไรก็ตาม ผู้สื่งวิจัยยังใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเพื่อเลือกค้นหาเนื้อหาที่ตนเองชอบผ่านเว็บไซต์ที่ใช้ค้นหาข้อมูล เช่น Google หรือ ผ่านเว็บไซต์เนื้อหาออนไลน์ เช่น Youtube และ TV ออนไลน์ ช่องต่าง ๆ

ตารางที่ 4.37 องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดและประเภทเนื้อหาในสื่ออินเทอร์เน็ต

สื่อ	องค์ประกอบที่ให้ความสำคัญมากที่สุด	ประเภทเนื้อหา										
		สื่อสังคม	ค้นหาข้อมูล	Youtube	TV Online	ภาพยนตร์	สื่อสาร	เกม	เพลง	ทำอาหาร	สาระความรู้	
อินเทอร์เน็ต	เนื้อหา	110	19	18	9	3	2	2	2	1	1	

จากข้อค้นพบประเด็นช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปก่อนหน้านี้แล้วนั้น เมื่อนำช่วงเวลาการเปิดรับมาเปรียบเทียบกับสื่อแต่ละประเภทโดยจัดอันดับสื่อที่กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับมากที่สุดไปถึงน้อยที่สุดในแต่ละช่วงเวลา ปรากฏผลได้ดังตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.38 เปรียบเทียบสื่อที่เปิดรับกับช่วงเวลา

เวลา	การเรียงลำดับคนที่เปิดรับแต่ละสื่อ			
	อันดับ 1	อันดับ 2	อันดับ 3	อันดับ 4
00.01 น. – 03.00 น.	วิทยุ	อินเทอร์เน็ต	โทรทัศน์	สิ่งพิมพ์
03.01 น. – 06.00 น.	วิทยุ	โทรทัศน์	สิ่งพิมพ์	อินเทอร์เน็ต
06.01 น. – 09.00 น.	โทรทัศน์	สิ่งพิมพ์	วิทยุ	อินเทอร์เน็ต
09.01 น. – 12.00 น.	สิ่งพิมพ์	อินเทอร์เน็ต	โทรทัศน์	วิทยุ
12.01 น. – 15.00 น.	อินเทอร์เน็ต	โทรทัศน์	สิ่งพิมพ์	วิทยุ
15.01 น. – 18.00 น.	โทรทัศน์	อินเทอร์เน็ต	วิทยุ	สิ่งพิมพ์
18.01 น. – 21.00 น.	โทรทัศน์	อินเทอร์เน็ต	วิทยุ	สิ่งพิมพ์
21.01 น. – 24.00 น.	โทรทัศน์	อินเทอร์เน็ต	วิทยุ	สิ่งพิมพ์

จากตารางข้างต้น ในช่วงเวลา 00.01 – 06.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลานอนของคนส่วนใหญ่ ผู้สูงวัยให้การเปิดรับสื่อวิทยุเป็นจำนวนมากที่สุด โดยสื่อวิทยุเป็นสื่อเดียวใน 4 สื่อที่ไม่จำเป็นต้องใช้สายตาหรือแสงช่วยในการเปิดรับเนื้อหา หลังจากนั้น ในช่วงเช้าซึ่งพระอาทิตย์ขึ้นแล้ว สื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์มีการเปิดรับมากกว่าสื่อวิทยุ โดยมีสื่อโทรทัศน์เป็นอันดับที่ 1 ระยะเวลา 09.01 – 12.00 น. สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่ผู้สูงวัยเปิดรับมากที่สุดและลดลงโดยมีสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่ผู้สูงวัยเปิดรับมากที่สุดในช่วงเวลา 12.01 – 15.00 น. หลังจาก 15.01 จนถึงเวลา 24.00 น. อันดับการเปิดรับสื่อไม่มีการเปลี่ยนแปลงโดยสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ผู้สูงวัยเปิดรับมากที่สุด และสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่ผู้สูงวัยเปิดรับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 4 ความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามเพื่อสอบถามระดับความพึงพอใจที่ผู้สูงวัยได้รับจากสื่อในแต่ละด้าน โดยการประเมินความสุขที่ได้รับเป็นตัวบ่งบอกว่าผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในความสุขที่ได้รับจากสื่อที่มีการเผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร อินเทอร์เน็ต และมีเนื้อหาประเภทไหนบ้างที่ผู้สูงวัยเกิดความสุขหรือความพึงพอใจที่สื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงวัย

ผู้วิจัยได้สอบถามความสุขของผู้สูงวัยโดยได้ข้อมูลที่สะท้อนผลเป็น 5 ด้าน และความสุขโดยรวมที่ได้รับจากสื่อ ซึ่งในแต่ละคำถามใช้ตารางระดับคะแนนความคิดเห็นซึ่งค่าคะแนนในแต่ละตารางมีค่าสูงสุดที่ 5 และต่ำสุดที่ 1 คะแนน โดยการแปลความหมายค่าระดับ

คะแนนความคิดเห็นในวิธีเดียวกับข้อค้นพบส่วนที่ 2 โดยนำผลสะท้อนของการวิจัยสรุปเรียงตามหัวข้อในแบบสอบถามได้ดังนี้

ความสุขด้านคุณค่า

ความสุขที่มีต่อสื่อในด้านคุณค่าของผู้สูงวัย มาจากการเก็บข้อมูลโดยใช้คำถามเพื่อสอบถามทัศนคติของผู้สูงวัย จำนวน 4 ข้อ โดยผู้วิจัยนำข้อค้นพบที่ได้รับมาจัดเรียงลำดับใหม่ตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ซึ่งได้ผลดังตารางที่ 4.39

ตารางที่ 4.39 ความสุขด้านคุณค่าของผู้สูงวัย

ลำดับ	ข้อคำถามความสุขของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
ความสุขด้านคุณค่า								
1	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีความพอใจที่ได้มีอายุยืนยาว	16 (3.7)	36 (8.3)	161 (37.2)	168 (38.8)	52 (12.0)	3.47	ค่อนข้างมาก
2	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านรู้สึกมีความภาคภูมิใจในตัวเอง	22 (5.1)	41 (9.5)	191 (44.1)	131 (30.3)	48 (11.1)	3.33	ปานกลาง
3	ท่านมีความสุขที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ของตัวท่านไปยังบุคคลอื่นผ่านสื่อต่าง ๆ	36 (8.3)	54 (12.5)	140 (32.3)	157 (36.3)	46 (10.6)	3.28	ปานกลาง
4	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีคุณค่าและประโยชน์ต่อคนในครอบครัวและคนรอบข้าง เช่น การเขียนหนังสือถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ การพูดคุยให้คำปรึกษาผ่านทางโปรแกรมไลน์ หรือการได้รับการยกย่องผ่านเฟสบุ๊คหรือสื่ออื่น ๆ เป็นต้น	33 (7.6)	50 (11.5)	165 (38.1)	150 (34.6)	35 (8.1)	3.24	ปานกลาง
	ค่าเฉลี่ยความสุขด้านคุณค่า						3.33	ปานกลาง

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้สูงวัยมีความสุขค่อนข้างมากเพียงหนึ่งข้อ คือ “สื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงวัยมีความพอใจที่ได้มีอายุยืนยาว” ในข้อที่เหลือ ผู้สูงวัยให้ความคิดเห็นในระดับปานกลาง ได้แก่ “สื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงวัยมีความภาคภูมิใจในตนเอง” “ผู้สูงวัยมีความสุขที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ของตนไปยังบุคคลอื่นผ่านสื่อต่าง ๆ” และ “สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีคุณค่าและประโยชน์ต่อคนในครอบครัวและคนรอบข้าง” เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของทุกข้อคำถามสรุปได้ว่า ความสุขที่มีต่อสื่อของผู้สูงวัยในด้านคุณค่าอยู่ในระดับปานกลาง

ผู้วิจัยได้ทำการแยกค่าเฉลี่ยความสุขด้านคุณค่าของผู้สูงวัยออกเป็น 3 กลุ่มตามที่ได้แจกแบบสอบถามไว้ พบว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกร้านมีความสุขที่สื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงวัยมีความภาคภูมิใจในตนเองน้อยกว่ากลุ่มผู้สูงวัยกลุ่มอื่น ในขณะที่กลุ่มถูกทอดทิ้งมีความสุขกับสื่อที่ว่าผู้สูงวัยกลุ่มอื่นค่อนข้างมาก โดยเฉพาะความสุขที่สื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงวัยมีความพอใจที่ได้มีอายุยืนยาว และ สื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงวัยรู้สึกมีความภาคภูมิใจในตัวเอง ดังตารางที่ 4.40

ตารางที่ 4.40 ความสุขด้านคุณค่าของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม

ความพึงพอใจของผู้สูงวัย	ระดับความพึงพอใจ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรม นอกบ้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
ด้านคุณค่า				
1 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีความพอใจที่ได้มีอายุยืนยาว	3.29	3.43	3.76	3.47
2 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านรู้สึกมีความภาคภูมิใจในตัวเอง	2.92	3.31	3.80	3.33
3 ท่านมีความสุขที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ของตัวท่านไปยังบุคคลอื่นผ่านสื่อต่าง ๆ	3.22	3.29	3.34	3.28
4 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีคุณค่าและประโยชน์ต่อคนในครอบครัวและคนรอบข้าง เช่น การเขียนหนังสือถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ การพูดคุยให้คำปรึกษาผ่านทางโปรแกรมไลน์ หรือการได้รับการยกย่องผ่านเฟสบุ๊คหรือสื่ออื่น ๆ เป็นต้น	3.32	3.29	3.04	3.24
รวม	3.19	3.33	3.49	3.33

ความสุขด้านสุขภาพ

ข้อคำถามด้านความสุขที่มีต่อสื่อในด้านสุขภาพ ออกแบบมาเพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้สูงวัยในประเด็นการมีความรู้ ความเข้าใจ ยอมรับในสุขภาพของตน และมีการปฏิบัติตัวให้มีสุขภาพที่แข็งแรง โดยแบ่งคำถามเป็น 5 ข้อ และเรียงผลคำตอบที่ได้มาจากมากไปหาน้อย ดังนี้

ตารางที่ 4.41 ความสุขด้านสุขภาพของผู้สูงวัย

ลำดับ	ข้อคำถามความสุขของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
ความสุขด้านสุขภาพ								
1	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น	16 (3.7)	27 (6.2)	99 (22.9)	195 (45.0)	96 (22.2)	3.76	ค่อนข้างมาก
2	ท่านสามารถหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเจ็บป่วย การป้องกัน การรักษา และสวัสดิการการรักษาได้จากสื่อต่าง ๆ	19 (4.4)	35 (8.1)	118 (27.3)	216 (49.9)	45 (10.4)	3.54	ค่อนข้างมาก
3	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามอายุได้	8 (1.8)	28 (6.5)	162 (37.4)	192 (44.3)	43 (9.9)	3.54	ค่อนข้างมาก
4	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านสามารถจัดการเวลาในการออกกำลังกายและดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียง	16 (3.7)	46 (10.6)	149 (34.4)	171 (39.5)	51 (11.8)	3.45	ค่อนข้างมาก
5	สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านลดความกังวลหรือทุกข์ทรมานเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของท่าน	22 (5.1)	57 (13.2)	151 (34.9)	149 (34.4)	54 (12.5)	3.36	ปานกลาง
	ค่าเฉลี่ยความสุขด้านสุขภาพ						3.53	ค่อนข้างมาก

ข้อค้นพบของความสุขจากสื่อในด้านสุขภาพนี้ ในหลายข้อคำถามผู้สูงวัยมีความสุขในระดับค่อนข้างมาก ซึ่งได้แก่ สื่อช่วยทำให้ผู้สูงวัยมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น สื่อมีข้อมูลเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ การรักษาและป้องกัน รวมถึงสวัสดิการการรักษา สื่อช่วยทำให้ผู้สูงวัย

ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายตามสภาพอายุ และช่วยในการจัดการเวลาออกกำลังกายและดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียง ซึ่งเนื้อหาในสื่อเหล่านี้มีเพียงพอที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขก่อนมากได้ แต่ในทางตรงกันข้าม สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขจากการลดความกังวลใจหรือทุกข์ทรมานเกี่ยวกับการเจ็บป่วยได้แค่ปานกลาง อย่างไรก็ตามเมื่อเฉลี่ยความคิดเห็นทุกข้อคำถามด้านสุขภาพแล้วพบว่าความสุขที่มีต่อสื่อในด้านสุขภาพนั้นผู้สูงวัยมีความสุขโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก

ความสุขด้านสุขภาพของผู้สูงวัยในแต่ละกลุ่มดังตารางที่ 4.42 แสดงให้เห็นกลุ่มถูกทอดทิ้งมีความสุขที่สื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้สูงวัยยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามอายุได้ นอกจากนี้กลุ่มถูกทอดทิ้งยังมีความสุขกับทุกข้อคำถามด้านสุขภาพมากกว่าผู้สูงวัยในกลุ่มอื่น ๆ ยกเว้นความสุขที่ผู้สูงวัยสามารถหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเจ็บป่วย การป้องกัน การรักษา และ สวัสดิการ การรักษาได้จากสื่อต่าง ๆ ที่มีระดับความสุขที่น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ตารางที่ 4.42 ความสุขด้านสุขภาพของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม

ความพึงพอใจของผู้สูงวัย	ระดับความพึงพอใจ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
ด้านสุขภาพ				
1 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น	3.51	3.64	4.28	3.76
2 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามอายุได้	3.43	3.50	3.74	3.54
3 ท่านสามารถหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเจ็บป่วย การป้องกัน การรักษา และสวัสดิการการรักษาได้จากสื่อต่าง ๆ	3.56	3.61	3.36	3.54
4 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านสามารถจัดการเวลาในการออกกำลังกายและดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียง	3.44	3.36	3.66	3.45
5 สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านลดความกังวลใจหรือทุกข์ทรมานเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของท่าน	3.21	3.27	3.74	3.36
รวม	3.43	3.48	3.76	3.53

ความสุขด้านการดำเนินชีวิต

ความสุขด้านการดำเนินชีวิตเป็นด้านที่ 3 ที่ผู้วิจัยทำการสำรวจ ผู้วิจัยได้สร้างคำถามที่เกี่ยวข้องกับความสุขในการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยจำนวน 6 ข้อ ซึ่งได้ผลสะท้อนความสุขของผู้สูงวัยและแปลผลได้ดังตารางที่ 4.43

ตารางที่ 4.43 ความสุขด้านการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัย

ลำดับ	ข้อความความสุขของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
ความสุขด้านการดำเนินชีวิต								
1	เนื้อหาจากสื่อต่าง ๆ มีส่วนทำให้ท่านมีจิตใจที่สงบ มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตที่ดี และชอบช่วยเหลือผู้อื่น	13 (3.0)	26 (6.0)	129 (29.8)	186 (43.0)	79 (18.2)	3.67	ค่อนข้างมาก
2	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นและมั่นใจ	20 (4.6)	35 (8.1)	146 (33.7)	162 (37.4)	70 (16.2)	3.52	ค่อนข้างมาก
3	ท่านรู้สึกสนุกเมื่ออยู่กับคนอื่นมากกว่านั่งดูโทรทัศน์หรือดูสื่อต่าง ๆ	16 (3.7)	43 (9.9)	165 (38.1)	144 (33.3)	65 (15)	3.46	ค่อนข้างมาก
4	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้ท่านได้ใกล้ชิดหรือเข้าสังคมกับเพื่อนฝูงได้ดี	22 (5.1)	25 (5.8)	161 (37.2)	180 (41.6)	45 (10.4)	3.46	ค่อนข้างมาก
5	สื่อต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมให้ท่านได้ใกล้ชิดหรือได้ทำกิจกรรมกับคนในครอบครัวหรือคนที่ท่านรักอยู่เป็นประจำ ตัวอย่าง เช่น ไปพักผ่อน ทำบุญ ซื้ของ กินข้าว	20 (4.6)	41 (9.5)	167 (38.6)	161 (37.2)	44 (10.2)	3.39	ปานกลาง
6	ท่านคิดว่าสื่ออย่าง โทรทัศน์วิทยุ หนังสือ อินเทอร์เน็ต หรืออื่น ๆ ช่วยให้ครอบครัวท่านมีความสุขได้	25 (5.8)	43 (9.9)	158 (36.5)	163 (37.6)	44 (10.2)	3.36	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยความสุขด้านการดำเนินชีวิต							3.48	ค่อนข้างมาก

ข้อค้นพบความสุขที่ผู้สูงวัยได้รับจากสื่อในการดำเนินชีวิตนั้น ผู้วิจัยนำผลจากตารางสรุปตามระดับความคิดเห็นโดยแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มข้อความที่ผู้สูงวัยมีระดับความคิดเห็นในเรื่องความสุขที่ได้รับจากสื่อค่อนข้างมาก โดยผู้สูงวัยมีความสุขกับการที่สื่อมีส่วนทำให้ผู้สูงวัยมีจิตใจที่สงบ มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตที่ดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นและมั่นใจ และช่วยให้ได้ใกล้ชิดหรือเข้าสังคมกับเพื่อนฝูงได้ดี รวมไปถึงการที่สื่อยังมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงวัยรู้สึกสนุกเมื่ออยู่กับคนอื่น 2) กลุ่มข้อความที่ผู้สูงวัยมีระดับความคิดเห็นในเรื่องความสุขที่ได้รับจากสื่อปานกลาง ได้แก่ สื่อมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงวัยได้ใกล้ชิดหรือได้ทำกิจกรรมกับคนในครอบครัวหรือคนที่รัก และช่วยให้ครอบครัวมีความสุข

จากการค้นหาความสุขของผู้สูงวัยในแต่ละกลุ่ม พบว่าผู้สูงวัยคนเดียวมีความสุขที่เนื้อหาจากสื่อต่าง ๆ มีส่วนทำให้ผู้สูงวัยมีจิตใจที่สงบ มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตที่ดี และชอบช่วยเหลือผู้อื่น และสื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ผู้สูงวัยดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นและมั่นใจมากกว่าผู้สูงวัยกลุ่มมาก ในทางตรงกันข้าม กลุ่มถูกทอดทิ้งมีความที่สื่อต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมให้ท่านได้ใกล้ชิด หรือได้ทำกิจกรรมกับคนในครอบครัวหรือคนที่ท่านรักอยู่เป็นประจำน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ นอกจากนั้น กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านรู้สึกสนุกเมื่ออยู่กับคนอื่นมากกว่านั่งดูโทรทัศน์หรือดูสื่อต่าง ๆ มากกว่าผู้สูงวัยในกลุ่มติดบ้าน และ กลุ่มถูกทอดทิ้ง

ตารางที่ 4.44 ความสุขด้านการดำเนินชีวิตของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม

ความพึงพอใจของผู้สูงวัย	ระดับความพึงพอใจ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรม นอกบ้าน (107)	กลุ่มคิดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
ด้านการดำเนินชีวิต				
1 เนื้อหาจากสื่อต่าง ๆ มีส่วนทำให้ท่านมีจิตใจที่สงบ มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตที่ดี และชอบช่วยเหลือผู้อื่น	3.52	3.56	4.09	3.67
2 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นและมั่นใจ	3.44	3.38	3.94	3.52
3 ท่านรู้สึกสนุกเมื่อยู่กับคนอื่นมากกว่านั่งดูโทรทัศน์หรือดูสื่อต่าง ๆ	3.68	3.43	3.28	3.46
4 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้ท่านได้ใกล้ชิดหรือเข้าสังคมกับเพื่อนฝูงได้ดี	3.46	3.48	3.44	3.46
5 สื่อต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมให้ท่านได้ใกล้ชิด หรือได้ทำกิจกรรมกับคนในครอบครัวหรือคนที่ท่านรักอยู่เป็นประจำ ตัวอย่าง เช่น ไปพักผ่อน ทำบุญ ชื่อของ กินข้าว	3.36	3.48	3.22	3.39
6 ท่านคิดว่าสื่ออย่าง โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือ อินเทอร์เน็ต หรืออื่น ๆ ช่วยให้ครอบครัวท่านมีความสุขได้	3.35	3.42	3.26	3.36
รวม	3.47	3.46	3.54	3.48

ความสุขด้านเศรษฐกิจ

ความสุขของผู้สูงวัยในด้านเศรษฐกิจนั้น เป็นการสอบถามผู้สูงวัยเกี่ยวกับความคิดเห็นที่สื่อช่วยให้ความรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักในการหารายได้ ใช้เงิน และการออมเงินจำนวน 5 ข้อ โดยผลที่ได้รับมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.45 ความสุขด้านเศรษฐกิจของผู้สูงวัย

ลำดับ	ข้อความถามความสุขของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
ความสุขด้านเศรษฐกิจ								
1	สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและมีความสุขบนความพอเพียงของตนเอง สามารถดำรงชีวิตได้ถึงแม้มีเงินมากหรือน้อย	22 (5.1)	51 (11.8)	196 (45.3)	131 (30.3)	33 (7.6)	3.24	ปานกลาง
2	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยส่งเสริมให้ท่านบริหารจัดการเงิน ทำบุญ หรือทำงาน ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส	18 (4.2)	62 (14.3)	203 (46.9)	116 (26.8)	34 (7.9)	3.20	ปานกลาง
3	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้ท่านสามารถบริหารจัดการเรื่องการเงินของตัวเองและคนในครอบครัวได้ดี	31 (7.2)	87 (20.1)	187 (43.2)	109 (25.2)	19 (4.4)	3.00	ปานกลาง
4	สื่อต่าง ๆ ช่วยชี้ช่องทางทำมาหากินให้ท่าน	69 (15.9)	137 (31.6)	142 (32.8)	75 (17.3)	10 (2.3)	2.58	ค่อนข้างน้อย
5	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านมีเงิน มีทอง หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี	72 (16.6)	152 (35.1)	149 (34.4)	46 (10.6)	14 (3.2)	2.49	ค่อนข้างน้อย
ค่าเฉลี่ยความสุขด้านเศรษฐกิจ						2.90	ปานกลาง	

จากตารางแสดงให้เห็นว่าผู้สูงวัยมีความสุขจากสื่อในประเด็นด้านเศรษฐกิจน้อยกว่าด้านอื่น ๆ โดยมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ระดับปานกลาง (2.90) และเกี่ยวข้องกับบทบาทของสื่อในการช่วยให้ผู้สูงวัยมีความสุขบนความพอเพียง การทำบุญ ทำทาน และการบริหารจัดการเรื่องการเงินทั้งของตนเองและครอบครัว ทั้งนี้ ในเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อในเรื่องการช่วยชี้ช่องทางทำกิน และการช่วยให้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นนั้น ผลวิจัยพบว่าค่าความคิดเห็นของผู้สูงวัยค่อนข้างน้อย

เมื่อระดับความสุขของผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม กลุ่มติดบ้านมีความสุขที่สื่อต่าง ๆ ช่วยชี้ช่องทางทำมาหากินให้ผู้สูงวัย และ มีส่วนช่วยให้ผู้สูงวัยมีเงิน มีทอง หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงวัยในกลุ่มอื่น โดยกลุ่มถูกทอดทิ้งมีความสุขใน 2 ข้อนี้น้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนข้ออื่น ๆ มีค่าที่ใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 4.46 ความสุขด้านเศรษฐกิจของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม

ความพึงพอใจของผู้สูงวัย	ระดับความพึงพอใจ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรม นอกบ้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
ด้านเศรษฐกิจ				
1 สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและมีความสุขบนความพอเพียงของตนเอง สามารถดำรงชีวิตได้ถึงแม้มีเงินมากหรือน้อย	3.16	3.31	3.16	3.24
2 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยส่งเสริมให้ท่านบริจาคเงิน ทำบุญ หรือทำทาน ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส	3.17	3.22	3.18	3.20
3 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้ท่านสามารถบริหารจัดการเรื่องการเงินของตัวเองและคนในครอบครัวได้ดี	2.98	3.01	2.98	3.00
4 สื่อต่าง ๆ ช่วยชี้ช่องทางทำมาหากินให้ท่าน	2.51	2.73	2.34	2.58
5 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้ท่านมีเงิน มีทอง หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี	2.40	2.62	2.28	2.49
รวม	2.84	2.98	2.79	2.90

ความสุขด้านสติปัญญา

ความสุขอีกด้านหนึ่งที่ผู้สูงวัยต้องการมาจากการที่สื่อสามารถให้ข้อมูลและความรู้ที่เป็นประโยชน์กับผู้สูงวัย ผู้วิจัยได้ทำการสอบถามระดับความสุขจากการที่ผู้สูงวัยได้รับข้อมูลและความรู้จากสื่อต่าง ๆ ผลสะท้อนที่ได้รับจากแบบสอบถามสามารถเรียงจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

ตารางที่ 4.47 ความสุขด้านสติปัญญาของผู้สูงวัย

ลำดับ	ข้อความความสุขของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
ความสุขด้านสติปัญญา								
1	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านทันสมัย ไม่ถูกโกง หรือโดนหลอก	9 (2.1)	21 (4.8)	116 (26.8)	202 (46.7)	85 (19.6)	3.77	ค่อนข้างมาก
2	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีความรู้และสติปัญญา	3 (0.7)	23 (5.3)	133 (30.7)	190 (43.9)	84 (19.4)	3.76	ค่อนข้างมาก
3	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีเรื่องคุยกับคนอื่นได้มากขึ้น	7 (1.6)	32 (7.4)	128 (29.6)	192 (44.3)	74 (17.1)	3.68	ค่อนข้างมาก
4	สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านได้รับประสบการณ์ใหม่	10 (2.3)	27 (6.2)	127 (29.3)	209 (48.3)	60 (13.9)	3.65	ค่อนข้างมาก
5	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีประสิทธิภาพและความสามารถ	10 (2.3)	36 (8.3)	185 (42.7)	135 (31.2)	67 (15.5)	3.49	ค่อนข้างมาก
6	ท่านรู้สึกพอใจในการพัฒนาตนเองโดยใช้สื่อต่าง ๆ	10 (2.3)	35 (8.1)	182 (42)	158 (36.5)	48 (11.1)	3.46	ค่อนข้างมาก
ค่าเฉลี่ยความสุขด้านสติปัญญา						3.64	ค่อนข้างมาก	

จากระดับความคิดเห็นที่ปรากฏในตารางนั้น ทำให้ทราบว่าในทุกข้อความด้านสติปัญญา ผู้สูงวัยมีความสุขกับสิ่งต่าง ๆ ที่สื่อมีให้ค่อนข้างมาก ทั้งในเรื่อง การรู้เท่าทันคน ไม่ถูกโกงหรือโดนหลอก การมีเรื่องคุยกับคนอื่น การได้รับประสบการณ์ใหม่ การมีประสิทธิภาพและความสามารถมากขึ้นจากข้อมูลข่าวสารในสื่อ จนเกิดความพึงพอใจในการพัฒนาตนเอง

ตารางที่ 4.48 อธิบายความสุขของผู้สูงวัยได้ว่า ผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้งมีความสุขกับสื่อในด้านสติปัญญามากกว่ากลุ่มติดบ้าน และกลุ่มติดเตียงโดยมีระดับความสุขสูงกว่าทั้ง 2 กลุ่ม

ตารางที่ 4.48 ความสุขด้านสติปัญญาของผู้สูงวัยแยกชายกลุ่ม

ความพึงพอใจของผู้สูงวัย	ระดับความพึงพอใจ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรม นอกบ้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
ด้านสติปัญญา				
1 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีความรู้และสติปัญญา	3.53	3.65	4.26	3.77
2 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านทันสมัย ไม่ถูกโกง หรือโดนหลอก	3.61	3.70	4.10	3.76
3 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีเรื่องคุยกับคนอื่นได้มากขึ้น	3.53	3.64	3.94	3.68
4 สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านได้รับประสบการณ์ใหม่	3.50	3.59	3.94	3.65
5 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีประสิทธิภาพและความสามารถ	3.35	3.35	3.98	3.49
6 ท่านรู้สึกพอใจในการพัฒนาตนเองโดยใช้สื่อต่าง ๆ	3.33	3.37	3.80	3.46
รวม	3.48	3.55	4.00	3.64

ความสุขโดยภาพรวม

ส่วนสุดท้ายของการประเมินความสุขที่ได้รับจากสื่อของผู้สูงวัยนั้น ผู้วิจัยได้สอบถามความสุขที่นอกเหนือจากความสุขใน 5 ด้านดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามเพื่อหาระดับความคิดเห็นในเรื่องความสุขโดยทั่วไปที่มีต่อสื่อต่าง ๆ นั้น โดยเรียงผลสะท้อนความคิดเห็นที่ได้รับจำนวน 4 ข้อจากมากไปหาน้อย ดังตาราง

ตารางที่ 4.49 ความสุขโดยภาพรวมของผู้สูงวัย

ลำดับ	ข้อความคำถามความสุขของผู้สูงวัย	ระดับความคิดเห็น					ความคิดเห็นเฉลี่ย	
		น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
ความสุขโดยภาพรวม								
1	ท่านหัวเราะเยาะขึ้นจากการรับสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ	12 (2.8)	29 (6.7)	138 (31.9)	179 (41.3)	75 (17.3)	3.64	ค่อนข้างมาก
2	ท่านรู้สึกพอใจกับสื่อที่มีอยู่ในปัจจุบัน	7 (1.6)	27 (6.2)	165 (38.1)	202 (46.7)	32 (7.4)	3.52	ค่อนข้างมาก
3	ท่านพอใจกับภาพของท่านหรือผู้สูงวัยที่สะท้อนผ่านสื่อแค่ไหน	6 (1.4)	50 (11.5)	201 (46.4)	157 (36.3)	19 (4.4)	3.31	ปานกลาง
4	ท่านมีความสุขที่ได้บอกเล่าเรื่องราว ประสบการณ์ หรือระบายความรู้สึกผ่านสื่อต่าง ๆ	22 (5.1)	62 (14.3)	168 (38.8)	140 (32.3)	41 (9.5)	3.27	ปานกลาง
	ค่าเฉลี่ยความสุขโดยภาพรวม						3.44	ค่อนข้างมาก

จากตารางข้างต้น ความสุขที่ได้รับจากสื่อโดยภาพรวมนั้นผู้สูงวัยมีความสุขอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมาก (3.44) ที่เป็นเช่นนี้เพราะการเปิดรับสื่อทำให้ผู้สูงวัยหัวเราะได้มากขึ้นและรู้สึกพอใจกับสื่อที่มีอยู่ในปัจจุบัน กระนั้นผลวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นมีค่าปานกลางเมื่อผู้สูงวัยถูกถามถึงในเรื่องภาพสะท้อนของตนเองที่มีผ่านสื่อ และการได้บอกเล่าเรื่องราว ประสบการณ์ หรือความรู้สึกผ่านสื่อ

ตารางที่ 4.50 ความสุขโดยภาพรวมของผู้สูงวัยแยกรายกลุ่ม

ข้อความพึงพอใจของผู้สูงวัย	ระดับความพึงพอใจ (ค่าเฉลี่ย)			ค่าเฉลี่ย (รวมทุกกลุ่ม)
	กลุ่มทำกิจกรรม นอกบ้าน (107)	กลุ่มติดบ้าน (226)	กลุ่มถูกทอดทิ้ง (100)	
ความสุขโดยภาพรวม				
1 ท่านหัวเราะเยาะขึ้นจากการรับสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ	3.48	3.57	3.96	3.64
2 ท่านรู้สึกพอใจกับสื่อที่มีอยู่ในปัจจุบัน	3.35	3.53	3.68	3.52
3 ท่านมีความสุขที่ได้บอกเล่าเรื่องราว ประสบการณ์ หรือระบายความรู้สึกผ่านสื่อต่าง ๆ	3.12	3.25	3.46	3.31
4 ท่านพอใจกับภาพของท่านหรือผู้สูงวัยที่สะท้อนผ่านสื่อแค่ไหน	3.22	3.39	3.20	3.27
รวม	3.29	3.44	3.58	3.44

ความสุขในภาพรวม ผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้งยังเป็นกลุ่มที่มีความสุขโดยส่วนใหญ่ที่มากกว่ากลุ่มอื่น ยกเว้นความสุขที่ผู้สูงวัยพอใจกับภาพของท่านหรือผู้สูงวัยที่สะท้อนผ่านสื่อแคปชั่น

สุดท้าย ผู้วิจัยนำผลการตอบแบบสอบถามในส่วนที่ 4 การประเมินความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อของผู้สูงวัย ทั้งหมด 5 ด้าน มาจัดอันดับเรียงตามค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นในเรื่องความสุขที่ได้รับจากสื่อ ปราบกฐังตารางที่ 4.51

ตารางที่ 4.51 การประเมินความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อของผู้สูงวัย

ลำดับ	ข้อความถามความสุขของผู้สูงวัย	ประเด็น	ระดับความคิดเห็น				ความคิดเห็นเฉลี่ย		
			น้อยที่สุด	น้อย	เฉย ๆ	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ความหมาย
1	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านทนคน ไม่ถูกโกง หรือโดนหลอก	ด้านสติปัญญา	2.1	4.8	26.8	46.7	19.6	3.77	ค่อนข้างมาก
2	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น	ด้านสุขภาพ	3.7	6.2	22.9	45.0	22.2	3.76	
3	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีความรู้และสติปัญญา	ด้านสติปัญญา	0.7	5.3	30.7	43.9	19.4	3.76	
4	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีเรื่องคุยกับคนอื่น ได้มากขึ้น	ด้านสติปัญญา	1.6	7.4	29.6	44.3	17.1	3.68	
5	เนื้อหาของสื่อต่าง ๆ มีส่วนทำให้ท่านมีจิตใจที่สงบ มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตที่ดี และชอบช่วยเหลือผู้อื่น	ด้านการดำเนินชีวิต	3.0	6.0	29.8	43.0	18.2	3.67	
6	สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านได้รับประสบการณ์ใหม่	ด้านสติปัญญา	2.3	6.2	29.3	48.3	13.9	3.65	
7	ท่านสามารถหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเจ็บป่วย การป้องกัน การรักษา และสวัสดิการการรักษาได้จากสื่อต่าง ๆ	ด้านสุขภาพ	4.4	8.1	27.3	49.9	10.4	3.54	
8	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามอายุได้	ด้านสุขภาพ	1.8	6.5	37.4	44.3	9.9	3.54	
9	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นและมั่นใจ	ด้านการดำเนินชีวิต	4.6	8.1	33.7	37.4	16.2	3.52	
10	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีประสิทธิภาพและความสามารถ	ด้านสติปัญญา	2.3	8.3	42.7	31.2	15.5	3.49	
11	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีความพอใจที่มีอายุยืนยาว	ด้านคุณค่า	3.7	8.3	37.2	38.8	12.0	3.47	
12	ท่านรู้สึกสนุกเมื่ออยู่กับคนอื่นมากกว่านั่งดูโทรทัศน์หรือดูสื่อต่าง ๆ	ด้านการดำเนินชีวิต	3.7	9.9	38.1	33.3	15.0	3.46	
13	ท่านรู้สึกพอใจในการพัฒนาตนเองโดยใช้สื่อต่าง ๆ	ด้านสติปัญญา	2.3	8.1	42.0	36.5	11.1	3.46	
14	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านได้ใกล้ชิดหรือเข้าสังคมกับเพื่อนฝูงได้ดี	ด้านการดำเนินชีวิต	5.1	5.8	37.2	41.6	10.4	3.46	
15	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านสามารถจัดการเวลาในการออกกำลังกายและดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียง	ด้านสุขภาพ	3.7	10.6	34.4	39.5	11.8	3.45	
16	สื่อต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมให้ท่านได้ใกล้ชิด หรือได้ทำกิจกรรมกับคนในครอบครัวหรือคนที่ท่านรักอยู่เป็นประจำ ตัวอย่าง เช่น ไปพักผ่อน ทำบุญ ชื่อของ กินข้าว	ด้านการดำเนินชีวิต	4.6	9.5	38.6	37.2	10.2	3.39	ปานกลาง
17	สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านลดความกังวลใจหรือทุกข์ทรมานเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของท่าน	ด้านสุขภาพ	5.1	13.2	34.9	34.4	12.5	3.36	
18	ท่านคิดว่าสื่ออย่าง โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือ อินเทอร์เน็ต หรืออื่น ๆ ช่วยให้การครอบครัวท่านมีความสุขได้	ด้านการดำเนินชีวิต	5.8	9.9	36.5	37.6	10.2	3.36	
19	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านรู้สึกมีความภาคภูมิใจในตัวเอง	ด้านคุณค่า	5.1	9.5	44.1	30.3	11.1	3.33	
20	ท่านมีความสุขที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ของตัวท่านไปยังบุคคลอื่นผ่านสื่อต่าง ๆ	ด้านคุณค่า	8.3	12.5	32.3	36.3	10.6	3.28	
21	สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีคุณค่าและประโยชน์ต่อคนในครอบครัวและครอบครัวข้าง เช่น การเขียนหนังสือถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ การพูดคุยให้คำปรึกษาผ่านทางโปรแกรมไลน์ หรือการได้รับการยกย่องผ่านเฟสบุ๊คหรือสื่ออื่น ๆ เป็นต้น	ด้านคุณค่า	7.6	11.5	38.1	34.6	8.1	3.24	
22	สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและความสุขบนความพอเพียงของตนเอง สามารถดำรงชีวิตได้ถึงแม้มีเงินมากหรือน้อย	ด้านเศรษฐกิจ	5.1	11.8	45.3	30.3	7.6	3.24	
23	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยส่งเสริมให้ท่านบริจาคเงิน ทำบุญ หรือทำทาน ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส	ด้านเศรษฐกิจ	4.2	14.3	46.9	26.8	7.9	3.20	
24	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านสามารถบริหารจัดการเรื่องการเงินของตัวท่านและคนในครอบครัวได้ดี	ด้านเศรษฐกิจ	7.2	20.1	43.2	25.2	4.4	3.00	
25	สื่อต่าง ๆ ช่วยชี้ช่องทางทำมาหากินให้ท่าน	ด้านเศรษฐกิจ	15.9	31.6	32.8	17.3	2.3	2.58	
26	สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านมีเงิน มีทอง หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี	ด้านเศรษฐกิจ	16.6	35.1	34.4	10.6	3.2	2.49	

จากผลค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นในตารางบอกได้ว่า ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจที่ได้รับความสุขจากสื่อมากที่สุด คือ การที่ทำให้ผู้สูงวัยทนคนไม่โดนหลอก การที่ทำให้ผู้สูงวัยมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น และ การที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความรู้และสติปัญญาดีขึ้น ส่วนข้อที่ผู้สูงวัยมี

ความซึ้งน้อยที่สุดเป็นประเด็นเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ คือ การชี้ช่องทางทำมาหากิน และการช่วยทำให้มีเงิน มีทอง และมีฐานะที่ดีขึ้น

ผู้วิจัยได้นำระดับความพึงพอใจของผู้สูงวัยในเนื้อหาทั้ง 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย ด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญา แจกแจงตามข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้สูงวัย เพศ อายุ ระดับการศึกษา การมีรายได้ สถานะ และจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน อธิบายตามตารางที่ -4.52 ได้ดังนี้

แบ่งตามกลุ่มผู้สูงวัย ความพึงพอใจเนื้อหาด้านคุณค่าของผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้งมีสูงกว่ากลุ่มอื่น เช่นเดียวกับความพึงพอใจในเนื้อหาด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต และด้านสติปัญญาที่ผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้งมีสูงกว่าทุกกลุ่ม มีเพียงเนื้อหาด้านเศรษฐกิจด้านเดียวที่กลุ่มถูกทอดทิ้งมีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอื่น โดยกลุ่มติดบ้านมีความพึงพอใจในเนื้อหาด้านเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มอื่น

แบ่งตามเพศของผู้สูงวัย พบว่าเพศชายมีความพึงพอใจในเนื้อหาด้านคุณค่า และด้านเศรษฐกิจมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงมีความพึงพอใจในเนื้อหาด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต และด้านสติปัญญามากกว่าเพศชาย

แบ่งตามอายุของผู้สูงวัย ผลจากการศึกษาปรากฏว่าผู้สูงวัยที่มีอายุระหว่าง 60 – 69 ปี มีความพึงพอใจในเนื้อหาด้านเศรษฐกิจมากกว่ากลุ่มอื่น ช่วงอายุ 80 ปีขึ้นไป มีความพึงพอใจมากกว่ากลุ่มอื่น ในเนื้อหาเกือบทุกด้าน ได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต และด้านสติปัญญา

แบ่งตามระดับการศึกษา ค้นพบว่าเนื้อหาด้านคุณค่า ผู้สูงวัยที่ไม่ได้เรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด เช่นเดียวกับเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตและด้านสติปัญญา ในส่วนเนื้อหาด้านสุขภาพ และด้านสติปัญญา ผู้สูงวัยที่ศึกษาจบสูงกว่าปริญญาตรีพึงพอใจมากที่สุด เนื้อหาด้านเศรษฐกิจผู้สูงวัยที่จบมัธยมศึกษามีความพึงพอใจมากกว่าระดับการศึกษาอื่น

แบ่งตามรายได้ ผู้สูงวัยที่ไม่มีรายได้มีความพึงพอใจในเนื้อหาด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต และด้านสติปัญญา ในส่วนของผู้สูงวัยที่มีรายได้ มีความพึงพอใจในเนื้อหาด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวที่มากกว่าผู้สูงวัยที่ไม่มีรายได้

แบ่งตามสถานภาพสมรส ผู้สูงวัยที่สมรสแล้วมีความพึงพอใจในเนื้อหาทุกด้านมากกว่าผู้สูงวัยในสถานภาพอื่น

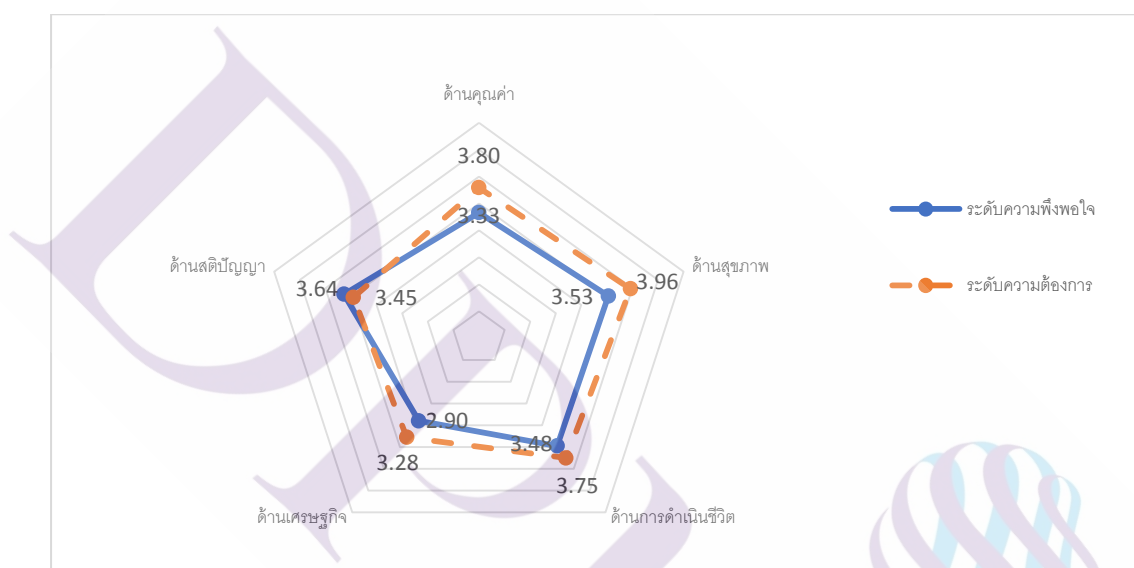
แบ่งตามจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน พบว่าผู้สูงวัยที่มีสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 3 – 5 คน มีความพึงพอใจในเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต และ ด้านเศรษฐกิจ มากกว่ากลุ่มอื่น

ผู้สูงวัยที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากกว่า 6 คน มีความพึงพอใจในเนื้อหาด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ และด้านสติปัญญามากกว่ากลุ่มอื่น

ตารางที่ 4.52 ข้อมูลส่วนบุคคลกับระดับความพึงพอใจในเนื้อหาแต่ละด้านของผู้สูงวัย

	จำนวน	ความพึงพอใจในเนื้อหา				
		ด้านคุณค่า	ด้านสุขภาพ	ด้านการดำเนินชีวิต	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสติปัญญา
กลุ่มผู้สูงวัย						
กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน	107	3.19	3.43	3.47	2.84	3.48
กลุ่มติดบ้าน	226	3.33	3.48	3.46	2.98	3.55
กลุ่มถูกทอดทิ้ง	100	3.49	3.76	3.54	2.79	4.00
เพศ						
ชาย	111	3.39	3.42	3.39	2.93	3.60
หญิง	322	3.28	3.64	3.56	2.86	3.67
อายุ						
60 - 69 ปี	191	3.29	3.53	3.51	2.95	3.63
70 - 79 ปี	171	3.30	3.48	3.37	2.92	3.54
80 ปี ขึ้นไป	71	3.51	3.63	3.67	2.70	3.89
ระดับการศึกษา						
ไม่ได้เรียน	22	3.46	3.40	3.58	2.62	3.73
ประถมศึกษา	128	3.36	3.59	3.49	2.92	3.66
มัธยมศึกษา	74	3.32	3.51	3.49	2.98	3.61
ประกาศนียบัตร/ ปวช./ ปวส.	66	3.23	3.43	3.37	2.89	3.57
ปริญญาตรี	100	3.31	3.50	3.46	2.86	3.60
สูงกว่าปริญญาตรี	43	3.42	3.67	3.52	2.96	3.73
รายได้						
ไม่มีรายได้	102	3.61	3.75	3.54	2.84	3.84
มีรายได้	331	3.25	3.46	3.46	2.92	3.57
สถานภาพสมรส						
โสด	98	3.01	3.44	3.28	2.67	3.64
สมรส	215	3.44	3.58	3.60	3.04	3.70
หม้าย/หย่าร้าง	120	3.29	3.52	3.43	2.84	3.52
จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน						
1 - 2 คน	85	3.19	3.41	3.35	2.82	3.43
3 - 5 คน	196	3.31	3.49	3.52	2.97	3.60
6 คน ขึ้นไป	152	3.44	3.65	3.51	2.85	3.80

ท้ายที่สุด เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาใดที่ผู้สูงวัยมีความต้องการและในปัจจุบันเนื้อหานั้นมีเพียงพอที่จะทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจได้หรือไม่นั้น รวมถึงเปรียบเทียบระหว่างความต้องการและความพึงพอใจที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขจากเนื้อหาในแต่ละด้าน ผู้วิจัยจึงนำค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของคำถามทั้ง 5 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญา มาทำการเปรียบเทียบกันระหว่างเรื่องความพึงพอใจจากเนื้อหาในข้อค้นพบส่วนที่ 4 (เส้นทึบ) และเรื่องความต้องการด้านเนื้อหาในข้อค้นพบส่วนที่ 2 (เส้นประ) ปรากฏผลดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.1 ความต้องการและความพึงพอใจของผู้สูงวัยในแต่ละด้าน

ข้อมูลจากแผนภูมิข้างต้นสามารถบอกผลของการศึกษาได้ว่าผู้สูงวัยมีความต้องการเนื้อหาจากสื่อส่วนใหญ่ในระดับที่มากกว่าความพึงพอใจที่ผู้สูงวัยมีต่อเนื้อหาที่ปรากฏในสื่อ ซึ่งได้แก่ เนื้อหาในด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต และด้านเศรษฐกิจ ผลจากการศึกษาพบว่าระดับความคิดเห็นในเรื่องของความต้องการและความพึงพอใจทำให้เกิดความสุขมีความแตกต่างกันไม่มากนัก (0.27 – 0.47) มีด้านสติปัญญาเพียงด้านเดียวที่สื่อสามารถทำให้ผู้สูงวัยมีระดับความพึงพอใจสูงกว่าระดับความต้องการเนื้อหา

ตารางข้างล่างนี้ผู้วิจัยได้นำผลระดับความคิดเห็นในเรื่องของความพึงพอใจต่อสื่อ และระดับความคิดเห็นในเรื่องความต้องการเนื้อหาจากสื่อของแต่ละด้าน นำมาเรียงจากระดับค่าเฉลี่ยที่มากที่สุดมาน้อยสุดแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ปรากฏผลตามตารางที่ 4.56

ตารางที่ 4.53 ตารางเปรียบเทียบความต้องการเนื้อหาและความพึงพอใจต่อสื่อ

ลำดับ	การเปิดรับ	ความต้องการเนื้อหา	ความพึงพอใจต่อสื่อ
1	โทรทัศน์ (ร้อยละ 94)	ด้านสุขภาพ (3.96)	ด้านสติปัญญา (3.64)
2	สื่อสิ่งพิมพ์ (ร้อยละ 66.28)	ด้านคุณค่า (3.80)	ด้านสุขภาพ (3.53)
3	สื่อวิทยุ (ร้อยละ 59.35)	ด้านการดำเนินชีวิต (3.75)	ด้านการดำเนินชีวิต (3.48)
4	สื่ออินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 56.12)	ด้านสติปัญญา (3.45)	ด้านคุณค่า (3.33)
5		ด้านเศรษฐกิจ (3.28)	ด้านเศรษฐกิจ (2.90)

ผลจากตารางชี้ให้เห็นว่า ถึงแม้เนื้อหาด้านสติปัญญาจะทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจสูงเป็นอันดับแรก แต่เป็นเนื้อหาที่ผู้สูงวัยต้องการในอันดับรองสุดท้าย ในขณะที่เนื้อหาด้านสุขภาพที่ผู้สูงวัยมีความต้องการเป็นอันดับแรก แต่มีความพึงพอใจในเนื้อหาที่ได้รับจากสื่อเป็นอันดับที่ 2 รองจากด้านสติปัญญา โดยเนื้อหาที่ผู้สูงวัยมีความต้องการน้อยที่สุดและมีความพึงพอใจต่อสื่อ น้อยที่สุดคือเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ

ส่วนที่ 5 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานวิจัย “ความต้องการเนื้อหาจากสื่อด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับ ความพึงพอใจด้านต่าง ๆ จากการใช้สื่อ” ผู้วิจัยได้ทดสอบหาค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ของความ ต้องการและความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงวัยทั้ง 3 กลุ่ม เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ความต้องการเนื้อหาและความพึงพอใจในเนื้อหาที่เกิดขึ้น

สมมติฐาน 1.1 “ความต้องการของกลุ่มผู้สูงวัยโดยรวมทุกกลุ่ม มีความสัมพันธ์กับ ความพึงพอใจด้านต่าง ๆ” ผลการทดสอบปรากฏ ดังนี้

เมื่อทดสอบนำค่าตัวแปรความต้องการและความพึงพอใจในเนื้อหาให้กับกลุ่มผู้สูงวัย ทั้งหมด ผลปรากฏว่าทุกค่ามีความสัมพันธ์ในเชิงบวกที่ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หมายความว่า เมื่อมีความต้องการเนื้อหาในแต่ละด้านเพิ่มขึ้น ความสุขในแต่ละด้านก็จะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

ตารางที่ 4.54 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรความต้องการเนื้อหาบนสื่อและความพึงพอใจที่ได้รับจากการรับสื่อ โดยรวมของผู้สูงวัย

	ความพึงพอใจ ด้านคุณค่า	ความพึงพอใจ ด้านสุขภาพ	ความพึงพอใจ ด้านการดำเนินชีวิต	ความพึงพอใจ ด้านเศรษฐกิจ	ความพึงพอใจ ด้านสติปัญญา
ความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่า	0.468**	0.524**	0.560**	0.362**	0.596**
ความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพ	0.359**	0.429**	0.478**	0.298**	0.525**
ความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต	0.452**	0.473**	0.511**	0.354**	0.539**
ความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ	0.285**	0.246**	0.254**	0.428**	0.312**
ความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญา	0.359**	0.360**	0.355**	0.377**	0.450**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐาน 1.2 “ความต้องการของผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกร้าน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านต่าง ๆ” ผลการทดสอบปรากฏ ดังนี้

ผู้วิจัยได้ทำการเลือกผลความต้องการเนื้อหาและความพึงพอใจในเนื้อหาเฉพาะผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกร้านดังตารางที่ 4.55 พบว่ามีค่าความสัมพันธ์ที่แตกต่างจากผู้สูงวัยทั้งหมดที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกที่ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยความสุขด้านเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่า และ ด้านการดำเนินชีวิต ความสุขด้านสุขภาพและความต้องการด้านเศรษฐกิจ ความสุขด้านเศรษฐกิจกับความต้องการด้านสุขภาพและด้านสติปัญญาที่มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4.55 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรความต้องการเนื้อหาบนสื่อและความพึงพอใจที่ได้รับจากการรับสื่อ โดยรวมของผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน

	ความพึงพอใจ ด้านคุณค่า	ความพึงพอใจ ด้านสุขภาพ	ความพึงพอใจ ด้านการดำเนินชีวิต	ความพึงพอใจ ด้านเศรษฐกิจ	ความพึงพอใจ ด้านสติปัญญา
ความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่า	0.381**	0.410**	0.419**	0.129	0.481**
ความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพ	0.302**	0.391**	0.456**	0.199*	0.510**
ความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต	0.364**	0.364**	0.510**	0.166	0.551**
ความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ	0.297**	0.206*	0.259**	0.379**	0.367**
ความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญา	0.382**	0.278**	0.427**	0.229*	0.550**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐาน 1.3 “ความต้องการของผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้าน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านต่าง ๆ” ผลการทดสอบปรากฏ ดังนี้

ผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้านมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรความพึงพอใจกับความต้องการด้านต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ในเชิงบวกกัน โดยเมื่อระดับความต้องการสูงขึ้น ระดับความพึงพอใจสูงขึ้นตามที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามตารางที่ 4.56

ตารางที่ 4.56 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรความต้องการเนื้อหาบนสื่อและความพึงพอใจที่ได้รับจากการรับสื่อ โดยรวมของผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้าน

	ความพึงพอใจ ด้านคุณค่า	ความพึงพอใจ ด้านสุขภาพ	ความพึงพอใจ ด้านการดำเนินชีวิต	ความพึงพอใจ ด้านเศรษฐกิจ	ความพึงพอใจ ด้านสติปัญญา
ความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่า	0.490**	0.545**	0.539**	0.409**	0.593**
ความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพ	0.410**	0.455**	0.452**	0.313**	0.504**
ความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต	0.478**	0.534**	0.497**	0.321**	0.537**
ความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ	0.354**	0.405**	0.356**	0.417**	0.479**
ความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญา	0.431**	0.442**	0.425**	0.383**	0.458**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐาน 1.4 “ความต้องการของผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้ง มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านต่าง ๆ” ผลการทดสอบปรากฏ ดังนี้

จากตารางที่ 4.57 ค่าตัวแปรความต้องการกับความพึงพอใจด้านต่าง ๆ มีความสัมพันธ์เชิงบวกที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ยกเว้นตัวแปรความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญากับความพึงพอใจด้านคุณค่าและด้านการดำเนินชีวิตที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านสุขภาพและความพึงพอใจด้านการดำเนินชีวิต

ตารางที่ 4.57 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรความต้องการเนื้อหาบนสื่อและความพึงพอใจจากการรับสื่อของผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้ง

	ความพึงพอใจ ด้านคุณค่า	ความพึงพอใจ ด้านสุขภาพ	ความพึงพอใจ ด้านการดำเนินชีวิต	ความพึงพอใจ ด้านเศรษฐกิจ	ความพึงพอใจ ด้านสติปัญญา
ความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่า	0.501**	0.609**	0.701**	0.492**	0.744**
ความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพ	0.358**	0.488**	0.563**	0.362**	0.716**
ความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต	0.503**	0.542**	0.555**	0.549**	0.690**
ความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ	0.302**	0.152	0.144	0.507**	0.287**
ความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญา	0.248*	0.322**	0.204*	0.480**	0.469**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนที่ 6 ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีต่อการสร้างสรรค์เนื้อหาสำหรับผู้สูงวัย

6.1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อสำหรับผู้สูงวัย

การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อสำหรับผู้สูงวัย ซึ่งได้แก่สื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่ออินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ คุณวิไลพร นาควิจิตร สถานีโทรทัศน์ช่อง TNN2 คุณอลงกรณ์ จุฬารัตน์ และ คุณสุพิน ชนวัฒน์เสรี ผลจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยเขียนพรรณนาความเรียงตามคำถามที่ได้ใช้ในการสัมภาษณ์ ดังนี้

6.1.1 ประสบการณ์ผู้เชี่ยวชาญในการผลิตสื่อให้กับผู้สูงวัย

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อสำหรับผู้สูงวัยทั้ง 3 ท่าน มีประสบการณ์และหน้าที่ในการทำงานแตกต่างกัน แต่ครอบคลุมสื่อทั้ง 4 ประเภทที่ทำการศึกษาครั้งนี้

คุณวิไลพร นาควิจิตร ตำแหน่ง Channel Operation Manager and Media Planner สถานีโทรทัศน์ TNN2 มีประสบการณ์ทำงานกับสื่อโทรทัศน์ตั้งแต่ บริษัท ยูไนเต็ด บรอดคาสติง คอร์ปอเรชัน จำกัด (ยูบีซี) จนกระทั่งเปลี่ยนชื่อบริษัทเป็นบริษัท ทูวิชั่นส์ จำกัด (มหาชน) รวมเป็นระยะมากกว่า 15 ปี ในปัจจุบันมีหน้าที่ในการวางแผนการผลิตรายการเพื่อเผยแพร่ภายในช่อง TNN 2 และ รับจ้างผลิตรายการหรือสารคดีให้ตามความต้องการของลูกค้า

คุณอลงกรณ์ จุฬารัตน์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการฝ่ายผลิต บริษัท ทริลเลียน แอนด์ ทรี ไลอ้อนส์ จำกัด มีความใกล้ชิดกับวงการสื่อมาตั้งแต่สมัยเด็กโดยมีคุณสุชาณี มณีวงศ์ ซึ่งเป็นมารดาและเป็นเจ้าของบริษัท ทริลเลียนส์ แอนด์ ทรี ไลอ้อนส์ จำกัด หลังจบปริญญาตรีได้เข้ามาทำงานกับบริษัท ทริลเลียนส์ฯ จนถึงปัจจุบันคุณอลงกรณ์ ผ่านประสบการณ์ผลิตรายการผ่านสื่อต่าง ๆ มากมาย เช่น โทรทัศน์ วิทยุ Youtube Channel และ เว็บไซต์ โดยมีรายการที่เป็นที่รู้จัก เช่น รายการกระจกหกด้าน ร้อยเรื่องเมืองไทย ไซโยโอป่า และเว็บไซต์ mirror6

คุณสุพิน ชนวัฒน์เสรี ตำแหน่ง บรรณาธิการและเจ้าของนิตยสารไอ้ล้นลา อยู่ในวงการสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่า 20 ปี เริ่มต้นจากเป็นนักข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน แล้วย้ายมาทำสื่อบริการธุรกิจ จนกระทั่งปี 2558 ได้ทำนิตยสารไอ้ล้นลา Facebook และ Line ของไอ้ล้นลา ธุรกิจรับอบรม สัมมนา และท่องเที่ยว โดยเน้นผู้สูงวัยและครอบครัว

6.1.2 ภาพรวมสื่อกับผู้สูงวัยในปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญการผลิตสื่อ ทำให้ทราบข้อเท็จจริงสื่อกับผู้สูงวัยในปัจจุบันว่า ผู้ผลิตให้ความสำคัญกับการผลิตเนื้อหาให้กลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานมากกว่ากลุ่มผู้สูงวัย ถึงแม้จะเป็นการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัย แต่ก็เป็นการผลิตเนื้อหาในรูปแบบของตลาดมวลชน (Mass Market) ที่ทุกกลุ่มก็สามารถดูได้ เนื่องจากในการวางแผนผลิตรายการหนึ่ง ผู้ผลิตต้องวางเป้าหมายผลิตให้มีคนเปิดรับมากที่สุด จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องวางกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง

กับผู้รับสารโดยทั่วไป หรือ ตลาดมวลชน การผลิตรายการเพื่อสนองตอบเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) ไม่มีใครสามารถรับประกันได้ว่าจะมีผู้รับสารมากพอหรือไม่ ถึงแม้ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย แต่จำนวนผู้สูงวัยในปัจจุบันมีเพียงไม่ถึงร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ จำนวนกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้ไม่เพียงพอต่อการผลิตรายการให้ได้กำไร ผู้ผลิตรายการทุกคนหวังที่จะผลิตให้มีคนดูเยอะ เรตติ้งดี ซึ่งเมื่อรายการมีสิ่งเหล่านี้แล้วเป็นเครื่องการันตีได้ว่า จะมีผู้สนับสนุนรายการเข้ามา

“ผมมองว่าเพราะว่าเม็ดเงินที่ใช้ในโฆษณาที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ที่เซิร์ฟกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานมันค่อนข้างจะกว้าง มันมีเม็ดเงินมหาศาลนะ”

(อลงกรณ์ จุฬารัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 27 ธันวาคม 2561)

การผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัยในปัจจุบัน ผู้ผลิตเนื้อหายอมรับว่ายังมีน้อย ผู้ประกอบการหลายรายได้เคยทดลองทำเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ แต่ผลตอบรับออกมาไม่ดี หากผู้สนับสนุนรายการได้ค่อนข้างยาก จึงทำให้ไม่คุ้มค่าต่อการผลิต เมื่อเกิดปัญหาไม่มีผู้สนับสนุนการผลิต ส่วนใหญ่ผู้ผลิตเนื้อหาทางเลือก 2 แบบ คือ ปรับเปลี่ยนรูปแบบเนื้อหาให้กลุ่มเป้าหมายกว้างขึ้น และ ล้มเลิกรายการ ซึ่งเห็นได้ว่าในสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออินเทอร์เน็ตมีการปรับกลุ่มเป้าหมายให้กว้างขึ้นและยังสามารถดำเนินการอยู่ได้ ผู้ผลิตเนื้อหาบนสื่อมองว่าด้วยลักษณะทางพฤติกรรมของผู้สูงวัยในการชมรายการไม่มีการกด Like และ กด Share เมื่อทำเนื้อหาให้ผู้สูงวัย โอกาสที่จะดังมีมากไม่เท่ากับกลุ่มวัยรุ่นที่เมื่อชอบแล้วมีการกด Like และ กด Share ซึ่งเป็นเหมือนการประชาสัมพันธ์เนื้อหาให้ผู้ผลิต การทำรายการให้กับวัยรุ่นจึงมีโอกาสที่จะดังได้ง่ายกว่าการอาศัยกลุ่มผู้ชมที่เป็นผู้สูงวัย

ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อทุกท่านมีความคิดเห็นคล้ายกันว่าการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัย ถ้าผู้สูงวัยตั้งใจมีโอกาสที่จะเกิดได้ นิตยสารไอ้ล้นลา ซึ่งมีกลุ่มเป้าหมายในการผลิตอยู่ที่บุคคล 2 ช่วงอายุ คือ กลุ่มอายุ 40 – 60 ปี ซึ่งกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่เตรียมตัวก้าวเข้าสู่ผู้สูงวัย และกลุ่ม 60 ปีขึ้นไป ซึ่งกลุ่มนี้คือเป็นผู้สูงวัยเรียบร้อยแล้ว จากการทำงานที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า นิตยสารไอ้ล้นลา ถึงแม้มีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มเฉพาะ แต่มีผู้สนับสนุนเข้ามาโดยตลอด คุณสุพินได้กล่าวถึงแม้ช่วงหลังจะลดน้อยลงตามเศรษฐกิจ แต่ก็ยังสามารถประทับประคองให้ธุรกิจอยู่รอดได้ คุณวิไลพรผู้บริหารช่อง TNN2 ได้เล่าให้ฟังถึงข้อดีของการผลิตรายการให้กับกลุ่มเฉพาะว่า เมื่อมีการเปิดรับในกลุ่มเฉพาะแล้วโอกาสที่จะทำให้ตั้งใจและคอยติดตามชมมีสูง ยกตัวอย่างเช่น เมื่อสมัยก่อนช่อง UBC เคยนำซีรีส์ละครจากต่างประเทศเข้ามาฉายในประเทศไทย กลุ่มคนดู

คือ เด็กไทยที่เคยอยู่ต่างประเทศ เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เล็กมาก เเรตติงก็น้อยมาก แต่กลับกลายเป็นว่ากลุ่มนี้เหนียวแน่นมีความจงรักภักดีต่อ UBC มาโดยตลอด

“คนไทยก็เบื่อผมว่าบางทีเขาอาจจะไม่ได้ต้องการช่องสำหรับผู้สูงวัยจริง เขา Just แค่อยากให้มันมีเพื่อที่เขาจะไปหาข้อมูลได้นะครับ เว้นแต่ว่ามันจะมีสักช่องหนึ่ง หรือใครสักคนหนึ่งที่มาทำอย่างนี้แล้วเข้าใจความต้องการเขา นะครับ”

(อลงกรณ์ จุฬารัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 27 ธันวาคม 2561)

ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตรายการผู้สูงวัยให้ความเห็นว่า การคาดเดาความต้องการของผู้สูงวัยนั้นอาจยาก ผู้สูงวัยมีการเปิดรับสื่อแต่ละประเภทโดยมีวัตถุประสงค์ของตัวเอง การหาสิ่งที่ผู้สูงวัยต้องการของผู้บริหารสื่อมีความแตกต่างกัน ยกตัวอย่างช่อง TNN2 ผู้สูงวัยเป็นกลุ่มที่ชอบเล่นกีฬา จึงพยายามหาเนื้อหาที่เป็นกอล์ฟ มวย เทนนิส ผลัดเปลี่ยนเข้ามานำเสนอ นิตยสารไอ้ดุ้นลา ก็เช่นกัน มีการสลับสับเปลี่ยนเนื้อหาอยู่เรื่อย ๆ เพื่อไม่ให้หน้าเบื่อ เช่น วาไรตี้ สุขภาพ ท่องเที่ยว กิจกรรมยามว่าง เสริมสร้างความรู้ คุณอลงกรณ์ เสนอแนะว่าการนำเสนอควรเป็นมุมมองที่แตกต่างจากที่คนอื่นเคยทำ นำเสนอให้น่าสนใจ ซึ่งรายการกระจก 6 ด้าน ได้ผลิตมา มากกว่า 1,000 ตอน ไม่เคยมีการผลิตซ้ำเลย เพราะมีการเพิ่มและปรับมุมมองของเนื้อหาอยู่เสมอ แต่ทั้งนี้ มุมมองในการผลิตก็มาจากกลุ่มคนวัยรุ่นวัยทำงาน ซึ่งไม่เข้าใจถึงปัญหานั้นเท่าผู้สูงวัย

ปัจจุบัน ปัญหาที่น่าเป็นห่วงคือการมีข่าวปลอมเกิดขึ้นเยอะ กลุ่มคนที่ตกเป็นเหยื่อมากที่สุดก็คือผู้สูงวัยซึ่งมีเวลาว่างเยอะ สามารถเปิดรับสื่อได้ตลอดทั้งวัน มีโอกาสหลงเชื่อง่าย ข่าวสารมีการปลอมอยู่เป็นจำนวนมาก รวมถึงการหลอกลวงผู้สูงวัยโดยใช้สื่อต่าง ๆ เป็นสื่อกลาง เช่น หลอกให้โอนเงินซื้อสินค้าแต่ก็ไม่ได้รับของ หลอกให้โอนเงิน หรือหลอกให้บอกข้อมูลส่วนตัว เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน เลขบัตรเครดิต Username และ Password บัญชีในอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ผู้สูงวัยตกเป็นเหยื่อได้ง่ายจากการไม่รู้เท่าทันสื่อ

6.1.3 ปัจจัยในการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัย

ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อเพื่อผู้สูงวัยให้ความเห็นว่า มีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อหลายประการ เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย ปัจจัยเกี่ยวกับผู้ผลิตรายการ ปัจจัยด้านการเงิน ฯลฯ ซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นที่สำคัญ ได้ดังนี้

1) การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ในการวางแผนผลิตรายการต้องมีเป้าหมายชัดเจน ในการผลิตเนื้อหาเสนอให้ผู้สูงวัย ต้องมองให้ออกว่ากลุ่มผู้สูงวัย เป็นกลุ่มลูกค้าแบบไหน จะ

นำเสนอรายการสำหรับกลุ่มผู้สูงวัยอย่างไร เนื่องจากผู้สูงวัยต่างเพศ ต่างการศึกษา ต่างรายได้ มีความต้องการเนื้อหาแตกต่างกัน

2) พื้นฐานการศึกษาของกลุ่มผู้ที่จะชมรายการ ถ้าทำเสนอให้ลูกค้าที่มีรายได้ดี มีการศึกษาแบบชั้นสูง ก็ทำรายการแบบเชิงวิเคราะห์ ทางการตลาด การเงิน สุขภาพ ให้เลือกประเภทรายการให้ตรงและนำเสนอแบบชัดเจนไปเลย

3) รายได้ของผู้ชม ถ้าเป็นสื่อโทรทัศน์ Pay TV อาทิ True Visions ผู้สูงวัยต้องมีรายได้เพียงพอ มาซื้อความสุข ความสนุก และความบันเทิง มาดูรายการแบบบอกรับสมาชิก ที่มีรายการจากต่างประเทศ ในรูปแบบต่างๆ แต่ถ้า เป็นสื่อโทรทัศน์ แบบ Digital TV ที่ผู้สูงวัยไม่จำเป็นต้องมีรายได้มากนัก เพราะเป็นแบบไม่ต้องเสียค่าสมาชิกรายเดือน รูปแบบการรับชม ก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง ในเมื่อเป็นรายการฟรีก็ต้องมีโฆษณาเข้ามา การผลิตก็ต้องขายโฆษณาไปในตัวด้วย

4) ด้านภาพลักษณ์ของรายการ ในการผลิต ถ้ากลุ่มเป้าหมายของเราเป็นกลุ่ม A ภาพลักษณ์ของรายการ วิธีการ แนวคิด มันก็ต้องทำเพื่อคนกลุ่ม A เนื่องจากถ้าเนื้อหาต้องการทำให้กลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง แต่ภาพลักษณ์ไม่ตรงกับคนกลุ่มนั้น ไปตรงกับคนกลุ่มอื่น ผู้รับเนื้อหาจะรู้สึกว่าจะไม่ใช่รูปแบบที่เค้าต้องการ เค้าก็ไม่ดูอีก เช่น ช่อง Rama Channel ของโรงพยาบาลรามารักษาดี แรกๆผมว่าดูดีออกแต่พอถึงเวลาแรกๆก็เชิญคนโน้นคนนี่เข้ามา ซึ่งผมก็ว่ามันดูดี มันดูน่าสนใจมันน่าจะเป็นช่องที่คนน่าสนใจ แต่มันไม่บูม ถึงเวลาช่วงหนึ่งก็กลายเป็นแบบมีไอ้เนี่ยพวกอะไรที่โฆษณาในกระแสหลักไม่ได้มาอยู่ในพวกนี้หมดเลย ทั้งบางอย่างก็ถูกต้องบางอย่างก็ไม่ถูกต้อง พอมันเปลี่ยนมาอยู่ใน Positioning แบบนั้น คนกลุ่มเดิมก็ไม่ดูละ

5) มุมมองในการนำเสนอ คุณอลงกรณ์ ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับมุมมองการนำเสนอว่า ถ้าทางบริษัททำรายการระจกหกด้านตอนที่เกี่ยวกับผู้สูงวัย ทีมงานจะหาประเด็นที่ผู้คนกำลังสนใจอยู่ในขณะนั้น ไม่ได้เฉพาะผู้สูงวัยอย่างเดียว แต่เป็นผู้ดูแล ลูก หลาน ด้วย และการนำเสนอต้องไม่ซ้ำกับรายการอื่น ถ้าหัวข้อคล้ายกับรายการอื่นก็จะใช้วิธีการนำเสนอที่ไม่เหมือนกัน อย่างเช่น เรื่องโรค Alzheimer (อัลไซเมอร์) ในผู้สูงวัย เราจะไม่บอกว่าอัลไซเมอร์คืออะไร มีลักษณะอย่างไร แต่เราจะใช้วิธีการนำเสนอที่มาจากมุมมองของบุคคลต่าง ๆ กับโรคนี้ ทั้งผู้สูงวัย แพทย์ ผู้ดูแลผู้สูงวัย ครอบครัว เป็นต้น

6) ช่องทางการเผยแพร่ ในการออกอากาศ หรือ นำเสนอผ่านสื่อต่าง ๆ ต้องมีความชัดเจนว่าจะนำเสนอทางไหน ในลักษณะอย่างไร ให้ตรงกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยดูจากพฤติกรรมพื้นฐานตามกลุ่มอายุ ความถนัด และพื้นฐานสุขภาพ ร่างกาย อาทิ นำเสนอรายการ

ผู้สูงวัย ภาพ Infographic ต้องสีโทนสบายตา ตัวหนังสือต้องชัดเจน เข้าใจง่าย Computer Graphic (CG) ที่ขึ้นมาจอตองนานเพื่อให้ผู้สูงวัยซึ่งมีสายตาไม่ 100% อ่านได้อย่างชัดเจน

7) การตอบโจทย์ของผู้สนับสนุนการผลิต การผลิตรายการต่าง ๆ ต้องมีผู้สนับสนุนเงินทุนหลัก ต้องดูว่าผู้สนับสนุนเป็นใคร เพราะต้องยอมรับการผลิตรายการมีค่าใช้จ่ายในการถ่ายทำ การตัดต่อ งานหลังบ้านมากมาย ที่ต้องใช้เงิน ในการผลิตการจะกลั่นกรองออกมาเป็นรายการแต่ละตอนให้ได้ชมกัน ทวีที่ผ่านมามาตลอดคือช่องเป็นคนที่จัดสรรเวลา เราเป็นผู้ไปซื้อเวลาพอเราไปซื้อเวลาพอเราไปเสียเวลาเสร็จเราจ่ายเงินค่าเวลาเราต้องหาสปอนเซอร์เราต้องจ่ายค่าผลิตฉะนั้นทุกอย่างแบกภาระของผู้ผลิต

6.1.4 นโยบายของรัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมการผลิตสื่อสำหรับผู้สูงวัย

นอกจากปัจจัยที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ นโยบายของรัฐ และ เอกชน เป็นปัจจัยสำคัญที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการผลิตเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัย ปัจจุบันรัฐบาลได้ส่งเสริมสิทธิในการเข้าถึงสื่อในหลายรูปแบบ 1) พระราชบัญญัติผู้สูงวัย พ.ศ. 2546 ซึ่งให้ความคุ้มครองและหลักประกันด้านสิทธิแก่ผู้สูงวัย ทั้งทางด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ ตลอดจน สิทธิประโยชน์ด้านต่าง ๆ ในการเข้าถึงและการได้รับบริการสาธารณะซึ่งสื่อเป็นบริการสาธารณะชนิดหนึ่ง โดยพระราชบัญญัติผู้สูงวัย พ.ศ. 2546 ฉบับนี้ได้กำหนดให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้สูงวัยแห่งชาติ ขึ้นเป็นกลไกระดับชาติดำเนินนโยบายผู้สูงวัยเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต มีการมีงานหรือกิจกรรมที่เหมาะสม และไม่ก่อภาระต่อสังคม 2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงวัย ว่าด้วยมาตรการส่งเสริมสนับสนุนสื่อทุกประเภทให้มีรายการเพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงวัยได้รับความรู้ และความสามารถเข้าถึงข่าวสาร และสื่อได้ นโยบายรัฐที่มีอยู่นั้น ยังไม่ได้เจาะจงไปที่ผู้สูงวัยโดยตรง แต่เป็นการให้ความช่วยเหลือรวม ๆ ไปที่กลุ่มคนที่ด้อยความสามารถ หรือกลุ่มชายขอบมากกว่า เมื่อศึกษาพบว่าการผลิตสื่อสำหรับผู้สูงวัยยังไม่ได้ถูกจำกัดตาม กสทช. เหมือนที่มีกำหนดรายการสำหรับเยาวชน และรายการสำหรับคนพิการ เอกชนจึงยังไม่โดนบังคับที่จะต้องมีการรายการสำหรับคนกลุ่มนี้

“ต้องยอมรับอย่างหนึ่ง ความจริงประเทศไทยเป็นธุรกิจ การจะทำรายการให้ตลาดผู้สูงวัยที่ไม่มีรายได้ ไม่มีเม็ดเงินนะ ไม่มีผู้สนับสนุน มันไม่ได้ เพราะทุกอย่างมันมีค่าใช้จ่ายหมด กล้อง ค่าคน ค่าเดินทางอะไร ฟังถึงจะบอกว่า Budget คือปัจจัยหลัก”

(คุณวิไลพร นาควิจิตร, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 กรกฎาคม 2562)

ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อต้องการให้บททวนบทบาทของรัฐซึ่งไม่ควรจะเป็นผู้ ออก กฎ หรือ นโยบายในการบังคับให้เอกชน หรือผู้ดำเนินธุรกิจทำตามเพราะในหลายครั้งที่ สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยให้ธุรกิจทำตาม ถ้ารัฐทบทวนบทบาทใหม่ ทำหน้าที่เป็นตัวที่คอย สนับสนุนให้ผู้ผลิตสื่อสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาให้ผู้สูงวัยได้ น่าจะทำให้มีผู้ผลิตสื่อสำหรับผู้สูง วัยจำนวนเยอะขึ้นกว่าการไปกำหนดกฎเกณฑ์ การสนับสนุนจากภาครัฐสามารถมาได้ทั้งใน รูปแบบการสร้างรายได้ให้ผู้ผลิต สนับสนุนเงิน สนับสนุนเวลาออกอากาศ สนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์

“การทำรายการทีวีไม่ยากครับที่จะสร้างรายการทีวี 1 รายการเพื่อ Served เฉพาะ กลุ่มผู้สูงวัย ที่ผมว่าเนี่ยในกรณีถ้ารัฐบาลหรือเอกชนไม่สนับสนุนนะ แต่ถ้ามีการ Donation หรือ รัฐบาล กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงาน สสส. สนับสนุน คน คนไม่ดูไม่เป็นไร Sponsor มีหรือไม่ก็ไม่เป็นไร ผู้ผลิตมีเงินผลิตแล้ว”

(อลงกรณ์ จุฬารัตน์ สัมภาษณ์ 27 ธันวาคม 2561)

นอกเหนือจากรัฐแล้ว เอกชนสามารถที่จะช่วยเหลือในการผลิตเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัย ได้ เนื้อหาด้านสุขภาพเป็นเนื้อหาหนึ่งของผู้สูงวัยมีความต้องการ โรงพยาบาลมีเนื้อหา บุคลากร และ ชื่อเสียง เป็นสิ่งที่สามารถช่วยในการผลิตรายการเพื่อสุขภาพได้ มีหลายโรงพยาบาลได้ทำรายการ หรือ ช่องทีวีของตัวเอง ซึ่งการทำแบบนี้ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อมีความเห็นว่าได้ประโยชน์กัน ทุกฝ่าย 1) โรงพยาบาลได้โปรโมตอุปกรณ์ เครื่องมือ ความเชี่ยวชาญของโรงพยาบาลได้ 2) ลูกค้า สามารถเข้ามาดูเนื้อหาด้านสุขภาพของโรงพยาบาลเมื่อไหร่ก็ได้ 3) คนที่ป่วยไข้และที่เป็นลูกค้าอยู่ โรงพยาบาลจะมีความจงรักภักดีต่อโรงพยาบาล เพราะไว้วางใจและเชื่อในชื่อเสียงของโรงพยาบาล ถ้าเป็นเนื้อหาเรื่องอาหารก็จะเป็นอีกแบบนึง อาจมีเจ้าของร้านอาหารทำอาหารให้กิน อาหารแนว สุขภาพก็ได้ หรือเป็นการพาไปชิมอาหาร แต่ไม่ควรจะเป็นชื่อรายการอาหารสำหรับผู้สูงวัย เพราะการทำร้านอาหารสำหรับผู้สูงวัยแค่ได้ยื่นก็น่าเบื่อแล้ว ต้องมีแต่อาหารนิ่ม ๆ คนหนุ่มสาวคง ไม่กินกัน อาจมีคนดูบ้างที่เป็นคนดูแลผู้สูงวัยดูแลผู้ป่วย

6.1.5 อุปสรรคและข้อจำกัดของการผลิตเนื้อหาในสื่อสำหรับผู้สูงวัย

ในการดำเนินการผลิตสื่อให้กับผู้สูงวัยนั้น ผู้ผลิตมักพบกับอุปสรรคในการผลิตที่ สำคัญได้แก่

1) รายได้จากการผลิต รายได้เป็นทั้งปัจจัยที่สำคัญในการผลิตและเป็นอุปสรรค ในการผลิตด้วย การผลิตรายการและการหาเนื้อหาที่น่าสนใจเป็นเรื่องที่ง่าย แต่ผลิตรายการ

อย่างไรแล้วมีรายได้เข้ามาเป็นสิ่งที่ยากกว่า หาแหล่งเงินทุนไม่ได้ ก็ไม่สามารถผลิตรายการออกมาได้ ผู้ผลิตสื่อบางแห่งมีเงินทุนที่จำกัด เมื่อผลิต

“เราไม่ได้เน้นเรื่องของการค้ามาเป็นหลัก แต่การค้าขายนั้นหมายถึงการโฆษณาจะเป็นสิ่งที่เราสามารถจะทำรายการอย่างที่เรต้องการได้”

(อลงกรณ์ จุฬารัตน์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 27 ธันวาคม 2561)

2) รูปแบบการสื่อสาร ข้อจำกัดหลักคือ การสื่อสารให้เนื้อหา ตัว Computer Graphic, Infographic ต่าง ๆ ต้องเข้าใจง่าย สีสรรค์ ตัวหนังสือสามารถอ่านได้ง่าย เพราะผู้สูงวัยก็มีข้อจำกัดด้านสุขภาพ ทางสายตา ทางการได้ยิน การรับฟัง รูปแบบการนำเสนอต้องไม่สมัยใหม่มากเท่า Gen Y ที่อยู่ยุค Digital เราต้องทำทั้งเนื้อหา รูปแบบการนำเสนอ วิธีเล่าเรื่องให้ถูกใจตามกลุ่มเป้าหมาย ทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงหมด หมายความว่าเด็กมหาวิทยาลัยก็สามารถดูได้ ก็เข้าใจ กลุ่มผู้ใหญ่ สูงอายุได้

3) การจดจำ การผลิตคอนเทนต์ที่ดี ที่ถูกจริตของคนกลุ่มนั้น มันก็หมายถึงการสร้างแบรนด์ให้คนจำได้ ทุกอย่างมันมาหมด แต่คอนเทนต์มันต้องดีใจ คอนเทนต์มันต้องใช่ ตรงกับกลุ่มที่เราอยากจะทำ แต่มันยากเพราะว่า มันต้องดูด้วยว่าสปอนเซอร์เขาอมจะจ่ายมั้ย เขาจ่ายแล้วมันจะคุ้มกลับไปมั้ยกับที่เขาลงทุน ใช่มั้ย เขาไปลงทุนกับเด็กวัยรุ่น รายการเพลง รายการอะไรอย่างเนี่ยเขาได้แน่ ๆ และได้เร็วด้วย กับผู้สูงวัยใช้เวลา ต้องมีกำลังเงินที่สามารถนิ่ง ๆ แล้วทิ้งได้จริง ๆ

6.1.6 อนาคตของสื่อสำหรับผู้สูงวัย

ในอนาคต ประเทศไทยก็จะเป็นยุคที่มีผู้สูงวัยจำนวนมาก ผู้ผลิตสื่อจำเป็นต้องปรับไม่ว่าการผลิตสื่อ ผลิตสินค้า และบริการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองผู้สูงวัยให้มากขึ้น เพราะผู้สูงวัยจะเพิ่มจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี กำลังซื้อที่มีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นและมั่นคง การผลิตรายการ หรือผลิตสื่อ ๆ ในทุก ๆ รูปแบบ ตอบสนองความพึงพอใจ แล้วเราจะได้ลูกค้ากลุ่มนี้อย่างมั่นคง และถาวรมากในการรับชม

“พีคิดว่าในอนาคตผู้ผลิตรายการเพื่อผู้สูงวัยต้องมีเยอะขึ้นแน่ พีสังเกตจากตัวพีเองทำปีแรก มีอยู่แค่สองถึงสามราย แต่ว่าตอนนี้พีเริ่มเห็นรายอื่นที่เขาทำสูงวัย หรือสนใจ ที่จะทำเยอะขึ้น เพียงแต่ว่าบางแบรนด์ยังไม่กล้าประกาศว่าเป็นสื่อสำหรับ

ผู้สูงวัย เพราะกลัวว่าจะเสีย Position ของตัวสินค้าและผู้สนับสนุนก็จะหายไป จึงเป็นในรูปกึ่ง ๆ คือทั้งครอบครัว”

(สุพิน ธนวัฒน์เสรี, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 กรกฎาคม 2562)

อย่างไรก็ตามกลุ่มผู้สูงวัย เป็นพวกผ่านประสบการณ์ชีวิตมายาวนาน มีความมั่นใจในสิ่งที่ตัวเองเชื่อว่าถูกต้องถูกใจในมุมมองตัวเองสูงมาก ยากต่อการปรับตัว เปลี่ยนแปลง คิดที่ติดพฤติกรรมแบบเดิม เพราะมองว่าปลอดภัย ทำให้ถึงแม้ในอนาคตเทคโนโลยีจะล้ำสมัยแค่ไหน คนสูงวัยก็จะใช้แต่เทคโนโลยีเดิม ๆ ที่คุ้นเคย นั่นเป็นสิ่งที่ยากที่จะทำการเสนอเนื้อหาอะไรที่ไกลตัวเขา จับต้องไม่ได้ ใช้เทคโนโลยีมาก ๆ ก็ตามไม่ทัน ต้องปรับ Mindset ใหม่

ในส่วนอนาคตของตัวเอง มีการเปลี่ยนแปลงมากมาย เนื่องจากกิจด้านสื่อโทรทัศน์ได้ล้มหายตายจาก ปิดจอหรือที่เรียกว่าจอดำ ตาม ๆ กันไปหลายช่อง บ้างคืนช่องให้แก่กสทช. บางช่องขาดทุนอย่างหนักเลิกกิจการไป ตามที่เป็นข่าวเพื่อให้ธุรกิจการทำช่องสื่อโทรทัศน์ยังทำธุรกิจต่อไปได้ จึงมีการเปลี่ยนหรือเพิ่ม Platform การออกอากาศจาก Broadcast มาเป็น Online บ้าง หรือ ไปโทรทัศน์ดาวเทียมบ้าง หรือบางรายเลิกกิจการไปเลย พุดถึงการทำช่องโทรทัศน์ยิ่ง 5 G มา รูปแบบการนำเสนอสื่อและ Platform จะเปลี่ยนไปอีก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเร็วมาก จนไม่แน่ใจว่าผู้สูงวัย จะปรับตัวได้ทันหรือไม่

สื่อกระแสรองจะมีบทบาทมากขึ้น สื่อกระแสหลักถ้าทราบใดที่ธุรกิจที่วิดิทัศน์เป็นแบบนี้ ยังต้องคืนหนี้ตายกัน เนื้อหาที่มีบนสื่อกระแสหลักยังไม่ตอบโจทย์ผู้สูงวัย สื่อกระแสหลักคงไปต่อลำบาก คือถ้ารัฐบาลไม่ลงมาดูแลเรื่องตรงนี้ ไม่เห็นสิ่งสำคัญต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่สนับสนุนมันคงยากที่จะมีรายการต่าง ๆ เหล่านี้เกิดขึ้นมา มีทางเดียวคือต้องมองตลาดต่างประเทศและนำเนื้อหาที่มีไปขายยังต่างประเทศด้วยเพื่อให้ได้เงินมากขึ้น

6.2 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัย

6.2.1 ประสบการณ์ในการผลิตสื่อให้กับผู้สูงวัย

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัย จำนวน 3 ท่าน ซึ่งมีประสบการณ์ในสาขาวิชาชีพแตกต่างกัน โดยสรุปได้ดังนี้

รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตร์ระรุจิ ตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มีประสบการณ์ด้านนิเทศศาสตร์มากกว่า 30 ปี และมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษาพฤติกรรมสื่อสารกับการส่งต่อข้อมูลผ่านแอปพลิเคชันไลน์ของผู้สูงวัย (2559) การศึกษาการรู้ดิจิทัลของผู้สูงวัยเพื่อเตรียมความพร้อมผู้

ประเทศไทย 4.0 (2561) การใช้สื่อสังคมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวในสถานะความเปราะบางของครอบครัวไทยยุคดิจิทัล (2561)

ศ.ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ ตำแหน่ง คณบดี วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการผู้สูงวัยแห่งชาติ (พ.ศ. 2558 - ปัจจุบัน) มีประสบการณ์ด้านประชากรศาสตร์ มากกว่า 30 ปี และมีผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เช่น รายงานการวิจัยเรื่องแผนกลยุทธ์ด้านการทำงานของผู้สูงวัย ระยะที่ 1 (พ.ศ.2559 - 2563) แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงวัยกรุงเทพมหานคร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2557 - 2560) รายงานวิจัยเรื่อง “คุณค่าผู้สูงวัย” ภายใต้โครงการสำรวจและศึกษาใฝ่ระวังและเตือนภัยทางสังคม ไตรมาสที่ 4 (มีนาคม - พฤษภาคม 2557)

พลตรีผู้ช่วยศาสตราจารย์นายแพทย์คุณิต จันทยานนท์ ตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญประจำแผนกเวชศาสตร์ครอบครัว และแพทย์อายุรกรรม ประจำโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า มีประสบการณ์ทางด้านแพทยศาสตร์มากกว่า 30 ปี มีผลงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวทางปฏิบัติอิงหลักฐาน เรื่องการสร้างเสริมสุขภาพในผู้สูงวัย (2554) ภาวะพึ่งพิงกับพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองตามเกณฑ์เมืองไทยแข็งแรงของผู้สูงวัยในเขตเทศบาลตำบลไผ่ลิง อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2554)

6.2.2 ภาพรวมสื่อกับผู้สูงวัยในปัจจุบัน

ในมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าปัจจุบันสื่อดั้งเดิมกำลังอยู่ในช่วงถดถอย ช่องโทรทัศน์ดิจิทัลที่เคยคิดว่าจะเกิดขึ้นมากมายเป็นทางเลือกให้กับประชาชนในการรับชม ได้มีการคืนใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ภาคพื้นดิน ในส่วนช่องโทรทัศน์ที่ยังดำเนินการอยู่ ส่วนใหญ่มีผลประกอบการขาดทุน สื่อสิ่งพิมพ์เช่นกันที่ปิดกิจการไปหลายราย ดังนั้น สื่อที่เหลืออยู่ต้องผลิตเนื้อหาเพื่อลูกค้ากลุ่มใหญ่ สื่อสำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะน่าจะยังไม่เกิดขึ้นในเร็ววันนี้ ไม่น่าจะมีสื่ออะไรที่มาตลาดเฉพาะกลุ่มอย่างผู้สูงวัย เนื่องจากโอกาสขาดทุนมีสูง การจับตลาดคนทำงาน และ ตลาดวัยรุ่น หรือตลาดที่ไม่เฉพาะเจาะจงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีโอกาสที่จะสร้างกำไรได้สูงกว่าสำหรับผู้ผลิตสื่อในปัจจุบัน

“สื่อไม่ว่าสื่อเพื่อเด็ก เพื่อผู้สูงวัย เพื่อผู้พิการ เป็นสื่อที่ ตอนแรกคนคิดว่าเป็นคนจำนวนน้อยเพราะฉะนั้นแล้วก็ไม่มีการจับจ้องเพราะฉะนั้นก็ไม่มีใครทำทำน้อยมาก พอทำน้อยมากผู้สูงวัยก็ต้องไปพึ่งสื่อหลักละคงละครบตืออะไรอย่างนี้ ซึ่งมันไม่ Productive กับชีวิต”

(พล.ต. ผศ.นพ.คุณิต จันทยานนท์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 กรกฎาคม 2562)

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเหมือนกันว่าสื่อในปัจจุบันยังมองไปที่วัยรุ่นวัยและวัยทำงานเป็นหลัก เนื้อหาบนสื่อจึงเป็นแนวรุ่นใหม่ ถ้ามีการใส่เนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงวัยก็เป็นในมุมมองของคนวัยอื่นเนื่องจากผู้สูงวัยไม่ได้เป็นคนผลิตเอง ในมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงวัยไม่ค่อยมีการถูกพูดถึง ที่สำคัญคือเนื้อหาในการเตรียมตัวเข้าสู่ภาวะสูงวัยที่คนทุกวัยควรมีการเตรียมพร้อมไม่มีการถูกพูดถึงเช่นกัน สื่อก็ไม่ได้สร้างความตระหนักให้กับคนรุ่นใหม่ให้เตรียมตัวเองเป็นผู้สูงวัยด้วย สื่อไม่ได้มองเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อคนภาพรวม เนื้อหาที่ปรากฏบนสื่อเป็นเนื้อหาที่เน้นคนในแต่ละวัย เช่น วัยทำงานก็เน้นเนื้อหาของคนทำงาน วัยเด็กก็เน้นเนื้อหาที่เด็กชอบ วัยสูงอายุก็เน้นเนื้อหาผู้สูงอายุ กลายเป็นมีเนื้อหาแยกกัน ไม่ได้เป็นเนื้อหาที่เด็กดูแล้วจะทำให้เข้าใจผู้ใหญ่หรือเตรียมพร้อมที่จะทำงาน หรือคนทำงานเข้าใจในความเป็นคนสูงวัย เตรียมออมเงินสำหรับเวลาที่เกษียณจากการทำงานแล้ว และที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเนื้อหาที่สำคัญที่สุดคือการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัยของคนในครอบครัวออกมาก็ขาดหายไปจากสื่อด้วยเช่นกัน เช่น เรื่องของการท่องเที่ยวผ่านสื่อเนี่ยมันน่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่คำนึงถึงคนทุกวัย เป็นแบบเงินรถเงินไปด้วยกันได้ทั้งครอบครัว ด้วยการที่สถานีโทรทัศน์มีการคืนใบอนุญาตส่วนใหญ่ที่คืนเป็นช่องที่มุ่งเน้นเนื้อหาครอบครัวด้วย ทำให้เนื้อหาที่สานสัมพันธ์ในครอบครัวขาดหายไปจากสื่อมากขึ้น

“การสื่อสารในปัจจุบัน ครุคิดว่าเนื้อหามันไม่เป็นเฉพาะกลุ่ม คือสมมุติว่ารายการสุขภาพอย่างนี้ มันก็เป็นสุขภาพทั่วไป มันไม่ได้เฉพาะผู้สูงวัย มันกว้างมาก เพราะว่าคนที่ผลิตเนื้อหาเป็นคนอย่างเรา ผู้สูงวัยไม่ได้เป็นคนผลิตเนื้อหาแต่ถามว่ามีเนื้อหาที่ผู้สูงวัยสนใจไหม เช่น มวย พระเครื่อง ดันไม้ คือไม่ยากให้มองเฉพาะว่า Content แบบไหนสำหรับผู้สูงวัย”

(รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตราวุฒิจิ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

“สื่อไม่ว่าสื่อเพื่อเด็ก เพื่อผู้สูงวัย เพื่อผู้พิการ เป็นสื่อที่ ตอนแรกคนคิดว่าเป็นคนจำนวนน้อยเพราะฉะนั้นแล้วก็ไม่มีอำนาจบริโภคเพราะฉะนั้นก็ไม่มีใครทำทำน้อยมาก พอทำน้อยมากผู้สูงวัยก็ต้องไปฟังสื่อหลักละคงละครบตืออะไรอย่างนี้

(พล.ต. ผศ.นพ.คฤดี จันทยานนท์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 กรกฎาคม 2562)

สื่อในปัจจุบันได้พยายามสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นการสร้างความตระหนักและส่งเสริมคุณค่าผู้สูงวัย แต่เป็นการส่งเสริมคุณค่าหรือสร้างความตระหนักเพียงตามเทศกาลเท่านั้น

เช่น กราบไหว้ผู้สูงวัยจะเกิดขึ้นบนสื่อเฉพาะช่วงสงกรานต์เท่านั้น ในขณะที่ทั้งปีไม่เคยพูดถึง สิ่งที่ต้องทำคือช่วงเทศกาลอะไรก็เน้นแต่ช่วงนั้น พอเป็นวันแม่ก็จะไปเน้นเรื่องของการกราบไหว้แม่ พอวันพ่อก็เปลี่ยนไปเน้นเรื่องพ่อ การทำเนื้อหาที่สร้างความตระหนักจึงไม่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ บางสถานีโทรทัศน์ได้มีการกำหนดให้มีการผลิตรายการที่ยกย่องผู้สูงวัย แต่รายการที่ยกย่องหรือส่งเสริมคุณค่าผู้สูงวัยจะเป็นช่องที่คนไม่ดู หรือว่าตอนนี้ก็เริ่มมีบางช่องที่คนดูเยอะ ยกตัวอย่างรายการที่พยายามเอาผู้สูงวัยมาเล่นเกมมาโชว์ได้ ซึ่งหากนับว่าเป็นรายการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงวัยซึ่งก็ถูกต้อง แต่เป็นการแสดงออกที่ไม่ค่อยเน้นในเรื่องของการถ่ายทอด ภูมิความรู้ ประสบการณ์ของผู้สูงวัยสู่คนอื่น ซึ่งน่าจะเป็นการส่งเสริมคุณค่าของผู้สูงวัยที่ดีกว่า และรายการพวกนี้ไม่ปรากฏบนสื่อ เลยยิ่งทำให้คุณค่าผู้สูงวัยยิ่งลดน้อยลงไปจากสื่อเรื่อย ๆ

ภาพรวมการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยทั้งเนื้อหาและช่วงเวลาไม่ได้มีความแตกต่างจากกลุ่มคนวัยอื่นอย่างชัดเจน ดูโทรทัศน์ส่วนใหญ่ตอนเย็น ดูละคร ฟังเพลงจากวิทยุ ส่งไลน์หาลูกหลาน การเปิดรับของผู้สูงวัยจะเป็นแบบตามสะดวก เปิดรับเมื่อมีเวลาว่าง ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า ไม่ได้กำหนดไว้ว่าตื่นมาต้องเปิดทีวีดูข่าว พอจบรายการไปอาบน้ำ เสร็จแล้วกลับมาดูรายการต่อมา แล้วค่อยไปอ่านหนังสือ ซึ่งการวางแผนแบบนี้ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวว่ามีจะเกิดกับคนวัยทำงานตอนปลาย ที่จะมีการวางแผนกิจกรรมประจำวันไว้คร่าว ๆ

“ชีวิตประจำวันของผู้สูงวัยผูกพันกับสามสี่ที่ บ้าน โรงพยาบาล แบนค์ และวัด แต่ส่วนใหญ่คือโรงพยาบาล และ บ้าน ... ลูกหลานส่วนใหญ่ ก็ทำงานในเมือง ทำงานต่างจังหวัด ผู้สูงวัยจำเป็นต้องพึ่งตัวเอง ต้องใช้สื่อต่าง ๆ เป็น โทรหา ลูกหลานได้ โทรหาหมอ โทรหาเพื่อนได้ การใช้สื่อเป็นทำให้ไม่ Out Date และ ยังเป็นการเปิดโลกกว้างให้ผู้สูงวัยด้วย”

(รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตราวุฒิจ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นห่วงการเปิดรับสื่อสำหรับผู้สูงวัยว่าอาจถูกหลอกลวงได้ง่ายด้วยสื่อ เพราะผู้สูงวัยใช้เวลาในการเปิดรับสื่อค่อนข้างสูง นอกจากนั้นสังคมมีความเป็นบริโภคนิยม มีการซื้อขายของผ่านสื่อทุกประเภท แล้วผู้สูงวัยจะมีข้อมูลจำกัด การรับฟังจากเนื้อหาทางด้านเดียวจึงทำให้อาจไม่รู้เท่าทันสื่อ ผู้สูงวัยก็จะเชื่อสื่อ สื่อบอกอะไรก็จะเชื่อ เพราะฉะนั้นตัวหนึ่งที่น่าจะต้องมีบทบาทมากขึ้นคือเรื่องของการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงวัยในฐานะผู้บริโภค จะทำอย่างไรให้ผู้สูงวัยฉลาดและรู้เท่าทันสื่อ เพราะว่าผู้สูงวัยมีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลที่น้อยกว่าวัยอื่น

ตัวอย่าง บางสินค้าคู่ดี คู่สะดวก คู่สบาย พอของเอามาใช้จริงมันก็ใช้ไม่ดี หรือมันมีเอฟเฟกตาตามที่เคยมีอยู่ช่วงหนึ่งที่มีขายหอดดา แล้วทุกคนก็หยุดจนตาบอดเลย นั้นเป็นสาเหตุมาจากการได้รับข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน ไม่ได้รับข้อมูลอีกด้านว่าต้องการระวัง แล้วก็ไม่มีใครที่ออกมาคุ้มครองคนที่โดนหลอกเยอะที่สุดแล้วได้รับอันตรายจากยาหอดดาเยอะสุดคือผู้สูงวัย

6.2.3 ปัจจัยในการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัย

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ระบุถึงปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัย มีหลายประการที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปได้ดังนี้

ความเข้าใจของผู้ผลิตต่อผู้สูงวัย ต้องคำนึงถึงว่ากลุ่มผู้สูงวัยสนใจรายการแบบไหน ช่องไหน ประเภทไหน ซึ่งส่วนใหญ่ผู้สูงวัยเปิดรับสื่อโดยได้รับอิทธิพลมาจากลูก หลาน หรือเพื่อน ซึ่งเมื่อคนใกล้ตัวผู้สูงวัยเปิดรับสื่ออะไร ผู้สูงวัยก็ต้องการที่จะรู้ตาม ซึ่งเมื่อเนื้อหาตรงกับความต้องการของผู้สูงวัยหรือรู้สึกพอใจกับเนื้อหา ก็จะเกิดการเปิดรับตาม

“ความคิดของคนสำคัญ ก็คือความคิดและความต้องการของเขา อย่าไปใส่ให้เขาอย่างเดียว แล้วอะไรจะตอบโจทย์ที่เขาต้องการ ตัวความคิดจะไปสร้างปัญญาให้เค้า พลังความคิดตรงนี้นั้นไม่ใช่ผู้ผลิตฝั่งเดียวมันต้องฟังทั้ง 2 ฝั่ง ให้มันเข้าใจเข้าถึง”

(ศ.ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

บริบทของผู้สูงวัย ในแต่ละพื้นที่ผู้สูงวัยมีพฤติกรรมและความชอบไม่เหมือนกัน ผู้สูงวัยในแต่ละภาค เช่น อีสาน เหนือ กลาง ใต้ มักมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันโดยภาษาและภูมิภานาอยู่แล้ว วิถีคิด และ ความเข้าใจ ของคนในเมืองกับชนบทก็ไม่เหมือนกัน คนเมืองหลวงกับคนต่างจังหวัดก็ไม่เหมือนกัน ผู้สูงวัยกับลูกหลานก็มีวิถีคิดแตกต่างกัน

“ถ้าเกิดว่าเป็นผู้สูงวัยที่มีการศึกษาก็สนใจข่าวสารบ้านเมือง แล้วก็ห่วงเป็นใยบ้านเมือง แต่ผู้สูงวัยที่ค่อนข้างที่จะอยู่ต่างจังหวัดก็จะชอบบันเทิง ชอบละครน้ำเน่า ตรงกันข้ามเรื่องการเมืองอาจเป็นเรื่องที่น่าเบื่อและห่างไกลจากชาวบ้าน

(รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระรุจิ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

สุขภาพของผู้สูงวัย ถ้าร่างกายไม่แข็งแรงไม่สะดวกใสมันก็ออกไปไหนไม่ได้ ถึงมีเงินก็ออกไปไม่ได้ มันก็ไม่มีความสุข เพราะฉะนั้นปัจจัยสุขภาพ มันเกี่ยวกับการใช้สื่อของผู้สูงวัย อยู่บ้านเขาวางก็ Search เขาก็มองดู TV Direct ซื่อของ แต่ถ้าแข็งแรงออกไปเที่ยวนอกบ้าน ผู้สูงวัยก็จะไปใช้สื่อที่บ้าน หรือคู่มือเพื่อหาที่ออกไปพักผ่อน

“การทำเนื้อหาให้ความรู้ด้านสุขภาพ ถ้านำเสนอไปที่อ้อ ๆ มันจะดูเศร้า เพราะความรู้ที่เกี่ยวกับผู้สูงวัยมันหลีกเลี่ยงไม่ได้มันเป็นเรื่อง เกิด แก่ เจ็บ ตาย พอเจ็บแล้วมันต้องตาย เจ็บแล้วมันต้องพิการ ฟังดูเลหดหู่ ถ้านำเสนอในมุมเจ็บแล้วมันหายเนี่ยก็ไม่ใช่กับทุกคน แต่ก็ต้องนำเสนอเพราะเป็นการให้ความหวัง เช่น คนเป็นโรคไตมีความสุขเดินทางไปเที่ยวไหนก็ได้ เขายังมีถุงล้างไตอยู่แต่เขายังป็นเขาอยู่ แต่ถ้านำเสนอออกมาว่ากำลังฟอกเลือดอยู่แล้วสบายดี ตัวไม่ซีด อย่างนี้ก็ยังไม่ใช่ละ”
(พล.ต. ผศ.นพ.ดุสิต จันทยานนท์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 กรกฎาคม 2562)

6.2.4 นโยบายของรัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมการผลิตสื่อสำหรับผู้สูงวัย

สิ่งที่สำคัญที่สุดคือบทบาทของรัฐ รัฐมีการใช้เครื่องมือที่อยู่ภายใต้กฎหมายคอยกำกับ ดูแลการทำงานของสื่อ กรมประชาสัมพันธ์ กสทช. แต่การกำกับดูแลมากเกินไปจนบางทำให้เกิดบรรยากาศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการสร้างสรรค์เนื้อหาให้กับทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ในบางกรณีรัฐไม่ควรทำเป็นแบบหน้าที่เป็นผู้สั่งการ Regulator โดยเฉพาะช่วงที่เศรษฐกิจไม่ดี จะเห็นได้จากเหตุการณ์คลื่นใบบประกอบการกิจการสถานีโทรทัศน์ภาคพื้นดิน สถานีที่ผลิตเนื้อหาเกี่ยวกับเด็ก เยาวชน และครอบครัว มีการคลื่นใบบอนุญาตทั้งหมด ส่วนสถานีผลิตเนื้อหาข่าวสารและสาระ มีการคลื่นใบบอนุญาตไปครั้งหนึ่ง แต่สถานีที่ผลิตเนื้อหาทั่วไปสามารถผลิตเนื้อหารายการแบบยืดหยุ่นได้โดยไม่โดนบังคับยังสามารถประกอบการได้ ทำให้รัฐต้องปรับบทบาทเป็น Facilitator เป็นผู้ส่งเสริมและอำนวยความสะดวก เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดภาคเอกชนเข้ามาร่วม เพราะถ้าสภาพเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวย รัฐไม่ได้มีการผ่อนปรนหรือส่งเสริมหรืออำนวยความสะดวกเพื่อสร้างเนื้อหาให้กับกลุ่มเด็ก เยาวชน และครอบครัว สถานีที่ผลิตรายการประเภทนี้ก็ล้มหายตายจากไปหมดอย่างที่เห็นอยู่

“ในบทบาทของการส่งเสริมและอำนวยความสะดวก คือ สื่อที่ดีต้องส่งเสริมในขณะเดียวกันก็ต้องกำกับ ถ้าทำผิดมีการลงโทษ แต่ไม่ใช่เป็นในรูปแบบออกเป็น

กฎหมายห้ามทำ รัฐต้องทำหน้าที่ผู้คอยคุมเกมแต่ไม่ใช่ว่าออกกฎหมายไปบีบจนทำอะไรไม่ได้ แต่ว่าพอเห็นช่องทางอะไรที่ไม่ดีก็ต้องเตือนอย่างจริงจัง”

(ศ.ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

การจัดทำยุทธศาสตร์ชาติควรเปลี่ยนจากการเน้นเรื่องของสังคมสูงวัยเป็นการรองรับตัวผู้สูงวัยหรือรองรับการจะเข้าสู่ภาวะผู้สูงวัยโดยตรงน่าจะเป็นการสื่อสารที่ตรงประเด็นกว่า คือ ทุกภาคส่วน ทั้งรัฐ เอกชน หรือสังคมเองควรกระตุ้นให้ทุกคนตระหนักในการเตรียมพร้อมเมื่อเข้าสู่ภาวะสูงวัย โดยต้องเน้นให้เด็กรู้ว่าเมื่ออยู่ในภาวะสูงวัยเป็นอย่างไร ทั้งสภาพร่างกาย สภาพการเงิน การใช้ชีวิต ดังนั้นการเตรียมตัวต้องทำอะไร ออมเงินเท่าไรถึงจะพอใช้จ่าย ต้องรักษาสุขภาพอย่างไรให้เมื่อแก่ชราแล้วไม่เป็นภาระกับผู้อื่น การสื่อสารให้ทุกคนคนรู้จักการเตรียมพร้อมถ้าเริ่มกับคนวัยใกล้เกษียณอาจเก็บเงินไม่ทัน หรือไม่สุขภาพก็ทรุดโทรมไปเรียบร้อยแล้ว ในการทำเนื้อหา ผู้ที่รู้และมีประสบการณ์ดีก็คือผู้สูงวัยเอง ผู้ผลิตสื่ออาจจำเป็นต้องจ้างผู้สูงวัย เช่น ผู้สูงวัยที่เป็นคารา ผู้สูงวัยที่เป็นนักวิชาการ ผู้สูงวัยที่เป็นชาวบ้าน ประชาชนชาวบ้าน มาเป็นที่ปรึกษา ออกโอเคียวว่าจะทำรายการอะไร หรือ อาจเป็นผู้ผลิตเนื้อหาเพื่อให้มีมุมมองของผู้ที่กำลังประสบปัญหาอยู่

“รัฐต้องเอาพลังของกลุ่มผู้สูงวัย หรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย เช่น ชมรมผู้สูงวัยต่าง ๆ ซึ่งผู้สูงวัยกลุ่มนี้ก็ค่อนข้างเข้มแข็ง มาเป็นพลังในการดูด้วยว่าในการสกรีนสื่อ ซึ่งเป็นการคุ้มครองกลุ่มของเขาเองด้วย บางครั้งเราอาจจะต้องฟังเสียงของคนจริง ๆ ว่า มันใช่ตรงความต้องการไหม มันละเมียดอะไรมากน้อยแค่ไหน”

(ศ.ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

สื่อชุมชนเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่รัฐไม่ควรมองข้าม การพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้ทำสื่อเป็นจะเป็นการช่วยสนองตอบความต้องการของเฉพาะถิ่นหรือท้องถิ่นได้ การผลิตและเผยแพร่เนื้อหาที่เป็นแบบสื่อมวลชนภาพใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงบริบทชุมชนทุกถิ่นได้ แต่ละพื้นที่ผู้สูงวัยในภาษาถิ่น มีช่องทางการสื่อสารจำเพาะของแต่ละที่ สื่อชุมชนจึงสามารถเข้าใจบริบทของชุมชนได้มากกว่า สื่อท้องถิ่นเลยจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในการเข้าใจบริบทชุมชน แต่ปัจจุบันสื่อชุมชนถูกควบคุมโดยรัฐ เนื่องจากสื่อชุมชนถูกนำเข้ามาเกี่ยวข้องกับการหาเสียง กับเรื่องการเมือง รัฐจึงเป็นคนกำกับให้สื่อมันอยู่ในกรอบ กฎ กติกา ในขณะที่เดียวกันก็ต้องส่งเสริมและเสริมสร้างศักยภาพให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนโดยไม่ใช่เป็นเครื่องมือของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

เอกชนเป็นอีกภาคส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการผลิตเนื้อหาให้กับผู้สูงวัยได้ ในปัจจุบันมีเอกชนหลายรายได้เข้ามาสนับสนุนรายการในลักษณะของการดำเนินงานเพื่อสังคม (CSR) เช่น ปตท. และการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ซึ่งการสนับสนุนส่วนใหญ่ให้กับรายการถ่ายทอดวิถีชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน วิชาหกิจเพื่อสังคม หรือส่งเสริมสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นรายการที่ให้ความรู้ เป็นคุณประโยชน์กับคนทั่วไป แต่เป็นรายการที่หาผู้สนับสนุนยากเพราะไม่ใช่เนื้อหาที่คนโดยทั่วไปชอบ ดังนั้นจึงจำเป็นผลักดันหรือสนับสนุนให้เอกชนนอกจากทำกิจกรรม CSR อาจใช้วิธีการสนับสนุนผลิตเนื้อหาสำหรับคนที่ด้อยโอกาสทางสังคมให้มีเนื้อหาสำหรับกลุ่มนี้ได้

6.2.5 อุปสรรคและข้อจำกัดของการผลิตเนื้อหาในสื่อสำหรับผู้สูงวัย

อุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการการผลิตเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยคือผู้ผลิตเนื้อหาไม่ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้สูงวัยเท่าที่ควร ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นว่าผู้สูงวัยไม่ได้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการผลิตเนื้อหาให้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าถึงมีเนื้อหาดีแค่ไหนก็อาจไม่มีผู้สนับสนุนรายการให้งบประมาณในการผลิตเนื้อหาให้กับผู้สูงวัย สาเหตุมาจากที่ได้กล่าวในตอนต้นว่าผู้สนับสนุนรายการให้ความสำคัญกลุ่มเป้าหมายของสินค้าตนเองซึ่งส่วนใหญ่คือกลุ่มวัยรุ่นจนถึงวัยทำงาน อีกประการคือผู้สนับสนุนลดงบประมาณโฆษณาในสื่อดั้งเดิมไปลงกับสื่อใหม่บนอินเทอร์เน็ต ดังนั้นเมื่อผลิตเนื้อหาไปแล้วไม่มีผู้สนับสนุนถึงแม้จะมีคนดู ผู้ผลิตซึ่งต้องการรายได้ก็ทนผลิตได้ไม่นาน

“เคยมีผู้เขียนบทละครเรื่องตะเกียงแก้วอยากทำละครมากเลย เคยได้ทำรอบหนึ่งแล้วอยากทำอีกก็ไม่มีผู้จัดคนไหนเอา ก็เรื่องของสปอนเซอร์หนึ่งของรายการ สองก็คือเขาก็บอกว่าตอนนี้เป็นยุคของรีโมทที่มันเปลี่ยนช่องได้ง่าย ไม่ดูอะไรที่จำเจ”

(ศ.ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

สมรรถภาพของผู้สูงวัยเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการทำสื่อให้กับผู้สูงวัย เนื่องจากผู้สูงวัยมีสุขภาพที่สมบูรณ์แตกต่างกัน คือผู้สูงวัยบางคนมีสายตาที่ไม่ดี การอ่านช้าลง ดังนั้นสื่อไม่ควรทำเนื้อหาให้ต้องอ่านเยอะ การทำตัวอักษรวิ่งก็ไม่ควรให้เร็วมากเพราะคนสูงวัยมีการอ่านที่ช้าเป็นปกติจึงอาจอ่านไม่ทัน อินโฟกราฟิกที่เป็นภาพการ์ตูน บางครั้งอาจใช้กับผู้สูงวัยไม่ได้ เนื่องจากการตีความหมายของคนแต่ละรุ่นแต่ละการศึกษาไม่เหมือนกัน ยกตัวอย่างเช่น การสื่อสารสอนวิธีกินยาโดยวาดรูปช้อนให้เห็น ผู้สูงวัยอาจคิดว่าช้อนที่ควรใช้มีขนาดตามรูปภาพควรทำให้เห็นถึงขนาดของจริงว่าเท่าไรเพื่อเป็นการสื่อสารที่ตีความไม่ผิดพลาด แก้วน้ำก็เช่นกัน

บอกกินน้ำ 8 แก้ว แก้วแบบใด เพราะบางคนก็กินเป็นขัน บางคนกินเป็นน้ำขวด การสื่อสารจึงต้อง
 ดูว่าผู้สูงวัยจะตีความหมายเป็นอย่างอื่นหรือไม่

ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีใหม่เข้ามา ความสามารถในการเรียนรู้เทคโนโลยีก็เป็น
 อุปสรรคสำคัญ ไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงวัย ต้องมีการเรียนรู้เทคโนโลยี ขึ้นอยู่กับว่าใครจะ
 สามารถเรียนรู้ได้เร็วและง่ายกว่ากัน การจะเหมารวมว่าผู้สูงวัยไม่ชอบเทคโนโลยีก็ไม่ถูกต้อง
 เพราะผู้สูงวัยมีการเล่นไลน์ เฟสบุค หรือ ยูทูบ ได้ แต่ก็ไม่ใช่ว่าทุกคน เช่นเดียวกับคนวัยอื่น
 ก็ใช่ว่ามีความรู้ทันสื่อดิจิทัล ขึ้นอยู่กับลักษณะนิสัยของผู้สูงวัยด้วย รวมถึงประสิทธิภาพในการ
 เรียนรู้ สิ่งที่สำคัญคือการทำให้ทุกคนรวมถึงผู้สูงวัยสามารถเรียนรู้การใช้งานเทคโนโลยีใหม่
 ไปได้พร้อม ๆ กัน ไม่มีใครถูกทิ้งจนไม่สามารถใช้อินเทอร์เน็ตได้

“ผู้สูงวัยต้องการเป็นคนทันสมัย เขาไม่ต้องการถูกคนว่าล้าสมัยหรือโบราณ
 ก็เลยพยายามจะหัดเล่น LINE เล่น Facebook แต่พอเล่นอะไรแล้วก็ถูก
 หลอก คือทุกอย่างมีบวกก็มีลบ บวกก็คือเขาก็ได้โชวันในสังคมได้ทักไปเข้า
 มาสวัสดีวันจันทร์ วันนี่วันพระ Happy Birthday อันนี้ที่เราทำกันมีความสุข
 นะ แต่เดี๋ยวก็มาแล้วโฆษณาหลอกหลวง เดี่ยวก็มาแล้วอย่างกินหลินจือ ถึงเข้า
 ครีมนู่นครีมนี้ แม่ผมขอผมทุกวันอยากให้ซื้อโน้นซื้อนี้ให้ พอเราอธิบายว่า
 มันไม่จริง เขาก็รู้สึกทำไมซื้อให้ คนมีชื่อเสียงมาเป็นพรีเซนเตอร์ก็ต้อง
 ดีจริงสิ บางทีผู้สูงวัยก็จะไม่เข้าใจซะไหมครับ”

(พล.ต. ผศ.นพ.คุณิต จันทยานนท์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 กรกฎาคม 2562)

“ผู้สูงวัยจะเป็นคนที่เป็น Minority ของเทคโนโลยี จะถูก Left Out ตอนนี
 สมมุติว่า ครูฟัง Podcast ผู้สูงวัยก็ฟังไม่เป็น คนละโลกเลย ฟังแต่วิทยุ แต่ฟัง
 Podcast ไม่เป็นนี่ไงคือ Digital Gap ผู้สูงวัยมีความ Left Out ตรงนี้ไปเร็ว
 มากไปแล้วถูกทิ้งไว้ข้างหลัง”

(รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระรุจิ สัมภาษณ์เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2562)

6.2.6 อนาคตของสื่อสำหรับผู้สูงวัย

ปัจจุบันเทคโนโลยีก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ก้าวหน้าจนกระทั่งมีสิ่งให้ต้องเรียนรู้ได้
 เกือบทุกวัน แต่ปัญหาคือถ้าผู้สูงวัยเรียนรู้ไม่ทัน ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ แล้วก็ไม่สามารถ
 เข้าใจด้านดิจิทัลได้ หลักสูตรการเรียนรู้ยุคใหม่ก็จะผ่านทางช่องทางอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนใหญ่

ส่วนสื่อมวลชนมีการเผยแพร่เนื้อหาบนอินเทอร์เน็ตมากขึ้น ผลลัพธ์คือโทรทัศน์ก็ค่อย ๆ หายไปที่ละช่อง ร้านหนังสือก็ค่อย ๆ หายไป อย่างไรก็ตามสื่อที่หายไปไม่ใช่สูญหายไป แต่เป็นการไปปรากฏบนอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ Social Media จะเป็นที่นิยมเพราะช่วยเติมเต็มให้กับความต้องการของผู้สูงวัยให้ไม่เหงาได้ แต่อย่างไรก็ตาม เนื้อหาใน Social Media ก็ยังคงเป็นที่ถกเถียงกันต่อไปถึงข้อมูลที่ไม่เป็นจริง เนื่องจากผู้ผลิตเนื้อหาบนอินเทอร์เน็ตเป็นใครก็ได้ ไม่มีการควบคุมการผลิตสื่อ หรือไม่มีหน่วยงานไหนรับผิดชอบในการควบคุมคุณภาพ ถ้ามีหน่วยงานที่คอยควบคุมคุณภาพการผลิตแต่ไม่ใช่ควบคุมเนื้อหาจะทำให้สื่อในอนาคตน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น เมื่อสื่อที่เป็นดิจิทัลมีการพัฒนาเกิดขึ้นหลากหลายรูปแบบ การนำเสนอเนื้อหาให้เลือกบนหลากหลาย Platform การปรับเปลี่ยน Platform ในการนำเสนอของสื่อต่าง ๆ ก็จะเกิดขึ้นในอนาคต คุณสามารถดูรายการทีวี รายการมวย หรือรายการเพลงได้ทั้งทางโทรทัศน์ปกติ และบนอินเทอร์เน็ต บางคนเปิดดูโทรทัศน์ ค้นหาข้อมูลพระเอกละคร แซดกับเพื่อนเรื่องละคร ทำทุกอย่างในเวลาเดียวกัน เป็นการใช้สื่อแบบ Multi Platform ต่อไปอาจเป็นเรื่องปกติสำหรับผู้สูงวัยในรุ่นถัดไปถ้ามีการให้ความรู้ให้ผู้สูงวัยสามารถใช้งานได้

“ผู้สูงวัยก็ต้องปรับตัวด้วย คุมมองอย่างนี้นะ ให้เข้าใจโลกตามความเป็นจริง ไม่ใช่ให้ผู้ผลิตต้องคอยตามทำสื่อให้กลุ่มโน้นกลุ่มนี้ กลุ่มผู้สูงวัย กลุ่มคนทำงาน กลุ่มผู้หญิง กลุ่มผู้ชายอะไรอย่างนี้”

(รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระรุจิ, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 13 กุมภาพันธ์ 2562)

สื่อในอนาคตต้องกระจายไปทั้งบนสื่อแบบเดิมและสื่ออินเทอร์เน็ต เพราะประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำสูง ประชาชนยังมีจำนวนมากที่ยากจนหรือมีรายได้น้อย ทำให้การเข้าถึงสมาร์ตโฟนหรืออินเทอร์เน็ตยังเข้าถึงไม่ได้ทั้งหมด โดยเฉพาะในชนบทก็ยังคงไม่ถึงยาก เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย อินเทอร์เน็ตและสมาร์ตโฟนยังเป็นสินค้าที่มีราคาสูง สื่อดั้งเดิม เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หรือสิ่งพิมพ์ ก็ยังเป็นช่องทางที่ผู้สูงวัยจะเข้าถึงได้ง่าย เพราะฉะนั้นถึงแม้การใช้อินเทอร์เน็ตจะเติบโตขึ้น แต่ก็ไม่ควรทิ้งสื่อดั้งเดิม ควรต้องมีการนำเสนอหลากหลายช่องทาง โดยเฉพาะช่วงเปลี่ยนผ่านเทคโนโลยี โทรทัศน์เป็นช่องทางที่ผู้สูงวัยโปรดอยู่แล้ว หรือวิทยุก็ตาม ถ้าผู้ผลิตสื่อผลิตแต่บนสื่อใหม่อย่างเดียวจะทำให้ผู้สูงวัยไม่มีสื่อให้เลือกเปิดรับได้

“ถ้าในอนาคตโครงสร้างทางประชากรเปลี่ยน ผู้ผลิตเนื้อหาควรจะรักษาสมดุล เนื้อหาบนสื่อตามโครงสร้างประชากรด้วย เช่น มีผู้สูงวัย 15 ล้านคน เด็ก 10 ล้าน

วัยรุ่น 10 ล้านคน คนวัยทำงาน 20 ล้านคน ผู้ผลิตสื่อก็ต้องผลิตตามสัดส่วนคนที่มีอยู่ในสังคม บางส่วนที่ผลิตแล้วไม่ได้ทำอะไรก็ใช้เงินจากส่วนที่ได้กำไรไปจนเจอทำรายการเป็นเพื่อสังคม”

(พล.ต. ผศ.นพ.ดุสิต จันทยานนท์, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 23 กรกฎาคม 2562)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผู้ทรงคุณวุฒิจะคิดว่ารายการสำหรับผู้สูงวัยใจเกิดยากในอนาคตก็น่าสนใจ แต่การพยายามสร้างสมดุลของรายการตามโครงสร้างประชากรเป็นสิ่งสำคัญต้องลดความเหลื่อมล้ำทั้งทางด้านการเงินและโอกาสในการเข้าถึงเนื้อหาบนสื่อด้วย ในอนาคตสังคมของผู้สูงวัย คือทุกคนต้องเข้าใจซึ่งกันและกันแล้วก็เข้าใจข้อจำกัด ความกตัญญูของคนรุ่นใหม่ยังสามารถผูกโยงกับความเชื่อมโยงกับการที่จะการดูแลครอบครัวก็จะเป็นจุดหลักในการที่จะเชื่อมร้อยกัน ผู้ผลิตสื่อก็ไม่คนที่ไม่มีพ่อหรือแม่ ในอนาคตก็เป็นผู้สูงวัยในรุ่นถัดไป การทำสื่อให้ผู้สูงวัยจึงเป็นเหมือนการทำให้คนรุ่นพ่อแม่มีความสุขและเป็นการวางรากฐานให้กับตัวเองในอนาคตได้

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

ในบทนี้ ผู้วิจัยแบ่งโครงสร้างการนำเสนอเนื้อหาเป็น 4 ส่วน ดังต่อไปนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.3 ข้อเสนอแนะ
- 5.4 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สรุปผลการวิจัยจากการเก็บข้อมูลด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ

ตอนที่ 1 ลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยนี้พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ทั้งนี้ ช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูล พบว่ามีทั้ง ผู้สูงวัยตอนต้น (อายุ 60 – 69 ปี) ผู้สูงวัยตอนกลาง (อายุ 70 – 79 ปี) และผู้สูงวัยตอนปลาย (อายุ 80 ปี ขึ้นไป) เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ซึ่งครอบคลุมผู้สูงวัยในทุกช่วงอายุ และการศึกษาของผู้สูงวัยทั้งหมดที่ได้ทำการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงกว่าเกณฑ์ภาพบังคับ คือ สำเร็จการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษา 3 ขึ้นไป โดยจำนวนผู้ที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาหรือน้อยกว่ามีจำนวนใกล้เคียงกับจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

ฐานะทางการเงินของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้สูงวัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ ซึ่งรายได้ที่มีนั้นมาจากหลายแหล่ง เช่น ครอบครัว/ญาติ บำเหน็จ/บำนาญ ประกอบอาชีพส่วนตัว/ราชการ รัฐ เงินฝาก/เงินลงทุน เงินรับบริจาค (ผู้สูงวัยในสถานสงเคราะห์คนชรา) หรือจากแหล่งอื่น ๆ โดยครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างผู้สูงวัยมีรายได้ที่มากกว่า 5,000 บาท และอีกครึ่งหนึ่งมีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท รวมถึงไม่มีรายได้ด้วย

สถานภาพของผู้สูงวัยที่ตอบแบบสอบถาม มี 3 สถานะ ด้วยกัน คือ สมรส หม้าย/หย่าร้าง และ โสด เรียงตามลำดับร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจากมากไปน้อย ผู้สูงวัยทั้ง 3 สถานะ อยู่อาศัยในรูปแบบครอบครัวขนาดเล็ก (1 – 2 คน/ครัวเรือน) ครอบครัวขนาดกลาง

(3 – 5 คน/ครัวเรือน) และครอบครัวขนาดใหญ่ (6 คนขึ้นไป/ครัวเรือน) ซึ่งส่วนใหญ่ที่กลุ่มตัวอย่างมีขนาดของครัวเรือนเป็นขนาดกลาง ไม่ได้ใช้ชีวิตอยู่ลำพัง

เมื่อดูตัวเลขจำนวนผู้สูงวัยแยกเป็นรายกลุ่ม 3 กลุ่ม ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น ลักษณะส่วนบุคคลของผู้สูงวัยในแต่ละกลุ่มเป็น ดังนี้

1) กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน

ผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน เป็นผู้สูงวัยที่ยังสามารถทำกิจกรรมได้เป็นปกติ และใช้เวลาส่วนใหญ่เข้าสังคมหรือทำกิจกรรมอยู่นอกบ้าน เมื่อดูผลจากแบบสอบถามพบว่าผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย เป็นผู้สูงวัยตอนต้นมากที่สุด รองลงมาเป็นผู้สูงวัยตอนกลาง และ ผู้สูงวัยตอนปลาย เรียงตามลำดับ มีระดับการศึกษาเหมือนค่าเฉลี่ยของผู้สูงวัยรวมทุกกลุ่ม คือ ประถมศึกษา ปริญญาตรี มัธยมศึกษา ประกาศนียบัตร/ปวช./ปวส. สูงกว่าปริญญาตรี และไม่ได้เรียน เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย

ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดมีรายได้ โดยรายได้้นั้นมาจากครอบครัว/ญาติ สวัสดิการรัฐบาลบำนาญ/บำนาญ ประกอบอาชีพ และ เงินฝาก/เงินลงทุน เรียงตามลำดับ ส่วนใหญ่เกินครึ่งเป็นผู้มีรายได้เกิน 5,000 บาทต่อเดือน และผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส หม้าย/หย่าร้าง และ โสด ตามลำดับ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่ผู้สูงวัยกลุ่มนี้อยู่มีขนาด 3 – 5 คน รองลงมาคือ 1 – 2 คน และ 6 คนขึ้นไป ตามลำดับ

2) กลุ่มติดบ้าน

ผู้สูงวัยในกลุ่มนี้มีพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตใช้เวลาอยู่บ้านพักอาศัยมากกว่าออกไปทำกิจกรรมนอกบ้าน ในการเก็บข้อมูลกับผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้านจึงใช้วิธีลงในพื้นที่ที่ได้ถูกเลือกไว้ในวิธีดำเนินการวิจัย แล้วจึงขอเข้าไปแจกแบบสอบถามตามบ้านที่พบว่ามีผู้สูงอายุอยู่ จากผลที่ได้รวบรวมปรากฏว่าผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้านมีจำนวนร้อยละของเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุตอนต้น (60 – 69 ปี) และ ผู้สูงอายุตอนกลาง (70 – 79 ปี) มีเพียงส่วนน้อยที่เป็นผู้สูงอายุตอนปลาย การศึกษาส่วนใหญ่จบปริญญาตรี มีจำนวนเพียงเล็กน้อยที่ไม่ได้เรียนหนังสือ หากเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น กลุ่มติดบ้านมีร้อยละของผู้ไม่ได้เรียนหนังสือน้อยที่สุด

ผู้สูงวัยกลุ่มติดบ้านเกือบทั้งหมดมีรายได้ รายได้นั้นมาจากบำนาญ/บำนาญ ครอบครั/ญาติ ประกอบอาชีพ เงินฝาก/เงินลงทุน สวัสดิการรัฐ เรียงตามลำดับ เฉลี่ยต่อเดือนผู้สูงวัยในกลุ่มติดบ้านมีรายได้เฉลี่ยที่สูงกว่ากลุ่มอื่น โดยส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 5,001 บาทต่อเดือน มากกว่า 40,000 บาทต่อเดือน และ 15,001 – 20,000 บาทต่อเดือน เรียงตามลำดับ ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส หม้าย/หย่าร้าง และ โสด ตามลำดับ ซึ่งผู้มีสถานะโสดในกลุ่มนี้มีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน และเกินครึ่งมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนประมาณ 3 - 5 คน

3) กลุ่มถูกทอดทิ้ง

กลุ่มถูกทอดทิ้งเป็นผู้สูงอายุที่อาจมีครอบครัวหรือไม่มีครอบครัวก็ได้ แต่ไม่มีคนคอยดูแลจึงต้องอยู่ลำพังหรืออยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสำรวจ พบผู้สูงอายุกลุ่มถูกทอดทิ้งเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุเฉลี่ยส่วนใหญ่ 70 – 79 ปี และ 80 ปี ขึ้นไป ซึ่งมีอายุเฉลี่ยสูงกว่าทุกกลุ่มที่ส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ยที่ 60 – 69 ปี

ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุในกลุ่มถูกทอดทิ้งครึ่งหนึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสัดส่วนที่มากกว่ากลุ่มที่เหลือ เช่นเดียวกับร้อยละของผู้ที่ไม่ได้เรียนสูงกว่ากลุ่มอื่นเช่นกัน ผู้ที่จบการศึกษาในระดับอื่น ๆ จึงน้อยกว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกร้านและกลุ่มติดบ้านทั้งหมด

รายได้ของผู้สูงอายุกลุ่มถูกทอดทิ้งส่วนใหญ่ไม่มีรายได้ กลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้นั้นครึ่งหนึ่งมาจากเงินที่ผู้เข้าเยี่ยมสถานพักฟื้นคนชราบริจาค จึงทำให้กลุ่มถูกทอดทิ้งนั้นไม่มีรายได้ต่ำกว่า 5,001 บาท หรือไม่มีรายได้เป็นจำนวนมาก ในส่วนที่มีรายได้ตั้งแต่ 5,001 บาท ขึ้นไปนั้นเนื่องจากมีรายได้จากบำนาญ/บำนาญ หรือ ครอบครัว/ญาติ อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลสถานภาพสมรสของผู้สูงอายุในกลุ่มถูกทอดทิ้ง พบว่ามากกว่าครึ่งมีสถานภาพโสด ที่เหลือมีสถานภาพหม้าย/หย่าร้าง และ สมรส จึงทำให้ผู้สูงอายุในกลุ่มนี้ไม่มีลูกดูแล ส่วนจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนทุกคนมีสมาชิก 6 คนขึ้นไปด้วยเหตุผลที่ว่าในสถานพักฟื้นคนชราผู้สูงอายุอยู่รวมกันภายในสถานที่จำนวนมาก มีเพื่อนคุยหรือทำกิจกรรมร่วมกัน

ตอนที่ 2 ความต้องการด้านเนื้อหาจากสื่อของผู้สูงอายุในสังคม 4.0

การศึกษาเนื้อหาที่ผู้สูงอายุมีความต้องการ ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาที่ผู้สูงอายุต้องการออกเป็น 5 ด้าน และทำการสอบถามตัวผู้สูงอายุนำมาสู่ข้อค้นพบระดับความต้องการเนื้อหาในแต่ละด้านของผู้สูงอายุที่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจและความสุขจากเนื้อหา ผู้วิจัยสรุปผลเรียกตามเนื้อหาแต่ละด้าน ดังนี้

1) ด้านคุณค่า ผู้สูงอายุมีความต้องการเนื้อหาในด้านนี้เฉลี่ยในระดับค่อนข้างมากทั้งหมด 5 ข้อที่ได้ถาม โดยเฉพาะเนื้อหาเสริมสร้างทัศนคติ ศีลธรรม และคุณธรรม และเนื้อหาเผยแพร่ความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญาของผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุในภาพรวมมีความต้องการมากที่สุดในด้านคุณค่า แต่เมื่อสรุปความต้องการของแต่ละกลุ่มของผู้สูงอายุ ปรากฏผลดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกร้าน เนื้อหาที่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้ต้องการมากที่สุด คือ เนื้อหาเสริมสร้างทัศนคติ ศีลธรรม และคุณธรรม และ เนื้อหาเผยแพร่ความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ แต่เนื้อหาในการยกย่องคุณค่าและความสามารถของผู้สูงอายุนั้นเป็นเนื้อหาที่มีความต้องการให้มัน้อยที่สุดสำหรับกลุ่มนี้

กลุ่มติดบ้าน มีความต้องการที่ไม่แตกต่างกับกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน คือ ต้องการเนื้อหาเสริมสร้างทัศนคติ ศีลธรรม และคุณธรรม และ เนื้อหาเผยแพร่ความรู้ ความสามารถ หรือ ภูมิปัญญาของผู้สูงวัย แต่มีความต้องการน้อยที่สุดคือเนื้อหาในการยกย่องคุณค่าและความสามารถของผู้สูงวัย

กลุ่มถูกทอดทิ้ง เป็นกลุ่มที่มีความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่ามากที่สุดในผู้สูงอายุในทั้งหมด 3 กลุ่ม คือ ต้องการให้มีเนื้อหาเสริมสร้างทัศนคติ ศีลธรรม และคุณธรรม เนื้อหาเผยแพร่ความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญา เนื้อหายกย่องคุณค่า ศักยภาพ และความสามารถ และเนื้อหาการสร้างคุณค่าให้ตนเอง ผู้สูงวัยกลุ่มนี้มีความต้องการที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นตรงที่เนื้อหาที่ต้องการน้อยที่สุดไม่ใช่เนื้อหายกย่องคุณค่าผู้สูงวัย แต่เป็นเนื้อหาสะท้อนปัญหาหรือความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวกสบายของผู้สูงวัย ทั้งนี้กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ถูกทอดทิ้งและต้องอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชรา

2) ด้านสุขภาพ จากจำนวนคำถามในแบบสอบถามด้านนี้ 5 ข้อ มีจำนวน 4 ข้อที่ผู้สูงวัยมีความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพค่อนข้างมาก โดยมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นที่สูงกว่าทุกด้าน เนื้อหาที่ผู้สูงวัยต้องการมากที่สุดคือการป้องกันและดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงวัย แต่เนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัย ผู้สูงวัยมีความต้องการเฉลี่ยในระดับปานกลางและต้องการน้อยที่สุดในด้านสุขภาพ เมื่อวิเคราะห์ความต้องการของผู้สูงวัยเป็นรายกลุ่ม สามารถสรุปได้ดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน มีความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพใกล้เคียงกันทุกข้อ ซึ่งข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือต้องการให้มีเนื้อหาป้องกันและดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงวัย โดยเนื้อหาที่มีความต้องการน้อยที่สุดคือเนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัย แต่เมื่อเปรียบเทียบกับผู้สูงวัยกลุ่มอื่น กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านมีความต้องการเนื้อหาทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัยมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

กลุ่มติดบ้าน มีระดับความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพใกล้เคียงกับกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน โดยต้องการให้มีเนื้อหาการป้องกันและดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงวัยมากที่สุด และมีความต้องการเนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัยน้อยที่สุด

กลุ่มถูกทอดทิ้ง เป็นกลุ่มที่มีความต้องการเนื้อหาด้านนี้มากกว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านและกลุ่มติดบ้านเกือบทุกข้อคำถาม โดยเนื้อหาที่ต้องการมาก ได้แก่ เนื้อหาการป้องกันและดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงวัยและเนื้อหาการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต จากแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ในการป้องกัน ดูแล และรักษาด้วยตนเองและจากผู้เชี่ยวชาญ ในขณะที่เนื้อหาที่ต้องการน้อยที่สุดของกลุ่มถูกทอดทิ้ง คือ เนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัย ซึ่งผู้สูงวัยกลุ่มนี้ต้องการในระดับน้อย ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทุกกลุ่มรวมกันที่ระดับปานกลาง

3) ด้านการดำเนินชีวิต ด้วยคำถามทั้งหมด 6 ข้อ ผู้สูงวัยมีความต้องการเนื้อหาด้านนี้ทั้งหมดค่อนข้างมาก โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา หลักคำสอน และการทำจิตใจให้สงบเป็นเนื้อหาที่ต้องการมากที่สุด ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับด้านคุณค่าที่ต้องการเนื้อหาเสริมสร้างทัศนคติ ศีลธรรม และคุณธรรม และต้องการเนื้อหาสร้างความรักความผูกพันระหว่างผู้สูงวัยกับครอบครัว แต่เนื้อหากิจกรรมพิเศษทำยามว่าง เป็นเนื้อหาที่ผู้สูงวัยต้องการน้อยที่สุดในด้านนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสรุปผลความต้องการแยกเป็นรายกลุ่มเพื่อดูความเหมือนและความแตกต่างของความต้องการได้ผลดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน ผู้สูงวัยในกลุ่มนี้มีความต้องการเนื้อหาที่แตกต่างกับค่าเฉลี่ยของผู้สูงวัยทั้งหมด โดยเนื้อหาที่ต้องการมากที่สุด คือ การสร้างความผูกพันระหว่างผู้สูงวัยกับครอบครัว ในขณะที่ผู้สูงวัยโดยส่วนใหญ่ต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา หลักคำสอน และการทำจิตใจให้สงบ ส่วนเนื้อหาที่ผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านต้องการน้อยที่สุด คือ เนื้อหากิจกรรมพิเศษทำยามว่าง เช่น งานประดิษฐ์ เย็บปักถักร้อย ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์

กลุ่มติดบ้าน มีความต้องการเนื้อหาทั้งหมดอยู่ในค่าเฉลี่ยที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดยค่าเฉลี่ยความต้องการที่สูงที่สุด คือ เนื้อหาการกินและการอยู่ และ เนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา หลักคำสอน และการทำจิตใจให้สงบ สำหรับผู้สูงวัย ซึ่งทั้ง 2 เนื้อหานี้สามารถปฏิบัติเองที่บ้านได้ ส่วนเนื้อหาที่ต้องการน้อยที่สุดเป็นเนื้อหาเพื่อแนะนำวิธีการเข้าสังคมซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอื่นที่ต้องการเนื้อหากิจกรรมพิเศษทำยามว่างน้อยที่สุด

กลุ่มถูกทอดทิ้ง มีความต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา หลักคำสอน และการทำจิตใจให้สงบมากที่สุด และ ต้องการเนื้อหากิจกรรมพิเศษทำยามว่างน้อยที่สุดเช่นเดียวกับกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน แต่มีข้อแตกต่างตรงที่ค่าเฉลี่ยความต้องการเนื้อหากิจกรรมพิเศษทำยามว่างของกลุ่มถูกทอดทิ้งนั้นน้อยกว่ากลุ่มอื่นมาก

4) ด้านเศรษฐกิจ เนื้อหาด้านนี้เป็นด้านที่ผู้สูงวัยมีความต้องการโดยรวมน้อยที่สุด เนื่องจากด้วยคำถามทั้ง 4 คำถามที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจของผู้สูงวัย เช่น ความรู้ในการออมเงิน เนื้อหาด้านเศรษฐกิจ เนื้อหาสอนการประกอบอาชีพ และ เนื้อหาชี้ช่องทางสร้างรายได้ ผู้สูงวัยต้องการเฉลี่ยในระดับปานกลาง เมื่อทำการวิเคราะห์ความต้องการเป็นรายกลุ่มของผู้สูงวัย ปรากฏผลดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน เป็นกลุ่มที่มีการพบปะพูดคุยกับบุคคลอื่นเป็นประจำ ผู้สูงวัยกลุ่มนี้มีความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจสูงที่สุด และมีความต้องการเนื้อหาชี้ช่องทางลงทุนหรือสร้างรายได้สำหรับผู้สูงวัยน้อยที่สุด

กลุ่มติดบ้าน มีความต้องการเนื้อหาที่แตกต่างจากทั้ง 2 กลุ่ม โดยผู้สูงวัยกลุ่มนี้มีความต้องการเนื้อหาให้ความรู้ในการออมเงินสำหรับผู้สูงวัยสูงที่สุด ในขณะที่ต้องการเนื้อหาชี้ช่องทางลงทุนหรือสร้างรายได้สำหรับผู้สูงวัยน้อยที่สุด

กลุ่มถูกทอดทิ้ง มีความแตกต่างจากกลุ่มอื่น โดยมีต้องการในทุกข้อคำถามที่น้อยกว่าและมีระดับความต้องการในแต่ละข้อที่ใกล้เคียงกัน เนื้อหาที่ต้องการมากที่สุด คือ ให้ความรู้ในการออมเงินสำหรับผู้สูงวัย และ ต้องการน้อยที่สุดคือเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ

5) ด้านสติปัญญา จากทั้งหมด 5 คำถาม เนื้อหาที่ผู้สูงวัยมีความต้องการค่อนข้างมากเป็นเนื้อหาความรู้รอบตัว เช่น ด้านสิทธิของผู้สูงวัย ด้านสังคม ชุมชน โลก และสิ่งแวดล้อม และด้านนวัตกรรม แต่เนื้อหาที่ผู้สูงวัยต้องการในระดับปานกลางคือเนื้อหาสอนวิชาต่าง ๆ และเนื้อหาด้านการเมือง เป็นเนื้อหาที่ผู้สูงวัยต้องการน้อยที่สุด และเมื่อศึกษาความต้องการของผู้สูงวัยในรายกลุ่ม พบผลที่น่าสนใจดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน ระดับความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญาของผู้สูงวัยกลุ่มนี้มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดใน 3 กลุ่ม โดยข้อคำถามที่ผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านต้องการมากที่สุด คือ เนื้อหาด้านสิทธิของผู้สูงวัย และเนื้อหาด้านการเมือง

กลุ่มติดบ้าน เป็นกลุ่มที่มีความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญามากที่สุด เนื้อหาด้านสิทธิของผู้สูงวัยเป็นเนื้อหาที่ต้องการเป็นอันดับแรก และเนื้อหาด้านการเมืองเป็นเนื้อหาที่ต้องการน้อยที่สุด

กลุ่มถูกทอดทิ้ง มีความต้องการที่แตกต่างจากกลุ่มเล็กน้อย ถึงแม้ว่าเนื้อหาที่ต้องการมากที่สุดจะเหมือนกับกลุ่มอื่น คือ เนื้อหาด้านสิทธิของผู้สูงวัย แต่เนื้อหาที่ต้องการน้อยที่สุดคือเนื้อหาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้สูงวัยไม่ค่อยถนัด

ผลจากการศึกษาดังกล่าว จึงแสดงให้เห็นถึงความต้องการเนื้อหาจากสื่อของผู้สูงวัยว่า ผู้สูงวัยส่วนใหญ่ต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพ และ เนื้อหาด้านคุณค่าค่อนข้างมาก โดยเนื้อหาทั้ง 2 ด้าน ผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้งมีระดับความต้องการมากกว่ากลุ่มที่เหลือ เนื้อหาที่ควรจะมีเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงวัยจึงควรเป็นเนื้อหาด้านสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกัน การดูแล การรักษา และการให้คำปรึกษาสุขภาพและโรคภัยไข้เจ็บให้กับผู้สูงวัย รวมถึงเนื้อหาด้านคุณค่าเกี่ยวกับการสร้างทัศนคติ ศิลธรรม และคุณธรรม และการเผยแพร่ความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญา คือ เนื้อหาที่สามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นคนที่มีความรู้คู่กับศีลธรรมคุณธรรม แต่ไม่ใช่เนื้อหาที่เป็นการบอกเล่าเรื่องความเก่งของตัวผู้สูงอายุ หรือ ปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบอยู่

เนื้อหาที่ผู้สูงวัยต้องการน้อยเป็นเนื้อหาในด้านเศรษฐกิจ และ เนื้อหาด้านสติปัญญา เนื้อหา 2 ด้าน นี้เป็นเนื้อหาที่ผู้สูงวัยมีประสบการณ์มาอย่างยาวนาน เช่น การสร้างรายได้ การ

ประกอบอาชีพ การออมเงิน ซึ่งผู้สูงวัยที่ส่วนใหญ่อยู่ในวัยเกษียณจากการทำงานแล้ว จึงไม่สนใจ รวมถึงเนื้อหาด้านสติปัญญาที่ผู้สูงวัยต้องการพักผ่อนแล้วจึงไม่สนใจ และไม่ต้องการเรียนรู้อะไรใหม่ ๆ

เนื่อหาดังกล่าวเป็นในภาพรวมของผู้สูงวัยทั้งหมดซึ่งผู้สูงวัยมีความแตกต่างกันในกลุ่มตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรม และสภาพทางสังคม ผู้วิจัยจึงศึกษาเนื้อหาที่แต่ละกลุ่มมีความต้องการ พบว่ามีเนื้อหาที่เหมือนและแตกต่างกันในหลายประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยได้ทำการแยกกลุ่มในการวิจัยออกเป็น 3 กลุ่มนั้น พบรูปแบบความต้องการเนื้อหา ดังนี้

1) กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน มีความต้องการส่วนใหญ่เป็นเนื้อหาที่มีประโยชน์ต่อการเข้าสังคม เช่น ด้านเศรษฐกิจ การสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัว การสร้างความรู้และคุณค่าให้ตัวเอง เป็นต้น แต่ไม่ชอบเนื้อหาการเมือง และศาสนา

2) กลุ่มติดบ้าน มีความต้องการเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตที่ส่วนใหญ่อยู่บ้านหรืออาจไม่สะดวกในการออกนอกบ้านจึงสนใจความเปลี่ยนแปลงภายนอก มีความต้องการเนื้อหา ด้านการดูแลสุขภาพสุขภาพ โรคภัยไข้เจ็บ ต้องการเนื้อหาการกิน การอยู่ ท่องเที่ยว และบันเทิง รวมถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ

3) กลุ่มถูกทอดทิ้ง เป็นกลุ่มที่ต้องการเนื้อหาส่วนใหญ่ด้านการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงวัยและการดูแลสุขภาพให้แข็งแรง แต่กลุ่มนี้มีเนื้อหาหลายประเภทที่ต้องการน้อย ได้แก่ การสะท้อนปัญหาของผู้สูงวัย การทำให้ตัวเองดูหนุ่มสาวอ่อนวัย กิน อยู่ ท่องเที่ยว และบันเทิง นวัตกรรมใหม่ ๆ และเรื่องเศรษฐกิจเกือบทั้งหมด

ทั้งหมดคือความต้องการของเนื้อหาที่ผู้สูงวัยมีความต้องการ อย่างไรก็ตามการที่จะส่งเนื้อหาให้ผู้สูงวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องรู้ถึงความต้องการช่องทางในการส่งเนื้อหาเหล่านี้ ผู้วิจัยได้มีการถามเกี่ยวกับความต้องการช่องทางสื่อสารของผู้สูงวัย ซึ่งผู้สูงวัยมีความต้องการสื่อเพื่อผู้สูงวัยโดยเฉพาะ เช่น รายการโทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ และ รายการวิทยุ เฉลี่ยในระดับค่อนข้างมาก เพื่อผู้สูงวัยสามารถรับเนื้อหาที่ถูกสร้างให้กับกลุ่มตัวเองโดยเฉพาะ แต่ความต้องการในการช่วยผลิตหรือมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหา ผู้สูงวัยมีความต้องการเฉลี่ยในระดับปานกลางซึ่งโดยรวมมีค่าเฉลี่ยความต้องการน้อยที่สุดเพราะต้องการเป็นผู้รับสารเพียงอย่างเดียว

ตอนที่ 3 พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0

สื่อที่มีให้เลือกเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน ทำให้ผู้สูงวัยมีโอกาสในการเลือกเปิดรับสื่อได้หลากหลายด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน ในการศึกษาการเปิดรับสื่อว่าผู้สูงวัยมีลักษณะการใช้งานอย่างไร ผู้วิจัยได้สร้างคำถามถึงสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ ที่ผู้สูงวัยใช้งาน แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ โทรทัศน์ สิ่งพิมพ์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองใน

ลักษณะอย่างไร อะไรคือองค์ประกอบสำคัญของแต่ละสื่อที่ใช้ มีการใช้ในช่วงเวลาใด ด้วยเหตุผลอะไร และเนื้อหาที่เปิดรับคืออะไร ด้วยคำถามเหล่านั้นจะถูกสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง โดยผลของการศึกษารูปเรียงตามสื่อที่ผู้สูงวัยใช้งานที่สุด ดังนี้

1) สื่อโทรทัศน์

สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีคุณสมบัติให้ผู้สูงวัยสามารถรับชมได้ทั้งภาพและเสียง ให้บรรณาธิการถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยพบว่าสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีกลุ่มตัวอย่างเปิดรับมากที่สุด คิดเป็นจำนวนร้อยละ 94 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ศึกษาค้นคว้าได้ว่าสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ผู้สูงวัยให้ความนิยมที่สุด โดยการใช้ของกลุ่มตัวอย่างนั้นให้ความสำคัญกับองค์ประกอบเนื้อหาของรายการมากที่สุด ถ้ามีเนื้อหาตรงกับความต้องการของกลุ่มตัวอย่างถึงจะมีการเปิดรับเกิดขึ้น มีกลุ่มตัวอย่างบางส่วนที่ให้ความสำคัญกับนักแสดง/พิธีกร วิธีการนำเสนอรายการ ภาพ และเทคนิคพิเศษของรายการ องค์ประกอบรายการทางสื่อโทรทัศน์ที่ผู้สูงวัยมีการเปิดรับโดยส่วนมากเป็นรายการข่าว ละคร สารคดี วาไรตี้ เกมโชว์ และรายการบันเทิง

ในการศึกษาช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ ผู้วิจัยพบว่าช่วงเวลาในการรับชมสื่อโทรทัศน์มีผลกับจำนวนความถี่ในการเปิดรับของกลุ่มตัวอย่าง ช่วงเวลาที่มีความถี่ในการเปิดรับมากที่สุด คือ ช่วงค่ำ (18.01 – 21.00 น.) ช่วงเช้า (06.01 – 09.00 น.) และ ช่วงเย็น (15.01 – 18.00 น.) เรียงตามลำดับ เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ผู้รับสารโดยทั่วไปมีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์เช่นกัน หรือเป็นช่วงที่เรียกว่าเป็นไพรม์ไทม์ของโทรทัศน์ มีผู้เปิดรับในช่วงนั้นเป็นจำนวนมาก แต่ละช่องโทรทัศน์จะนำรายการข่าวหรือรายการละครมาแข่งเพื่อให้มีผู้เปิดรับมากกว่าช่องคู่แข่ง จึงสอดคล้องกับที่ผู้สูงวัยนึกถึงเนื้อหาข่าวและละครเป็นอันดับต้นในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์

เหตุผลในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์โดยปกติมีจากหลายสาเหตุ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจเหตุผลของกลุ่มตัวอย่างพบว่าผู้สูงวัยนั้นเปิดรับสื่อโทรทัศน์ด้วยเหตุผลที่ว่าติดตามข้อมูลข่าวสารและความบันเทิง ในอันดับต้น แต่รายการผู้สูงวัยที่ปรากฏในปัจจุบันส่วนใหญ่มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การดำเนินชีวิต หรือธรรมะซึ่งไม่ใช่เหตุผลหลักในการเปิดรับของผู้สูงวัย นอกจากนั้นพบว่าเหตุผลในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์เพื่อประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการเป็นเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างเลือกน้อยที่สุด ดังนั้นหมายความว่าโฆษณาที่น่าสนใจและเป็นสินค้าที่ตรงกับใจกับผู้สูงวัยจะทำให้เกิดการเปิดรับได้ ในการศึกษาของกลุ่มย่อยของผู้สูงวัยเพื่อหาความเหมือนและแตกต่างระหว่างกลุ่มเป็นในลักษณะอย่างไรนั้น สามารถสรุปผลได้ดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน เกือบทุกคนเปิดรับสื่อโทรทัศน์ โดยให้ความสำคัญกับเนื้อหาของรายการ นักแสดง/พิธีกร และวิธีการนำเสนอรายการ เรียงตามลำดับความสำคัญ เปิดรับสื่อในช่วงเวลา ค่ำ เช้า และเย็น ตามลำดับ และมีการเปิดรับในช่วงเช้ามืดที่มากกว่ากลุ่มอื่น โดยมีเหตุผลในการเปิดรับเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง และศึกษาหาความรู้ เหมือนกับทุกกลุ่ม

กลุ่มติดบ้าน ให้ความสำคัญเห็นในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์คล้ายกับกลุ่มอื่น แต่กลุ่มติดบ้านให้ความสำคัญกับองค์ประกอบเนื้อหาของรายการมากกว่าทุกกลุ่ม และเกือบไม่สนใจเทคนิคพิเศษของรายการ ช่วงเวลาที่เปิดกลุ่มติดบ้านมีการเปิดรับมากกว่ากลุ่มอื่นคือช่วงเช้า บ่าย และค่ำ ส่วนเหตุผลในการรับชมเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารและความบันเทิง บางส่วนเปิดรับโทรทัศน์เพื่อนำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวันซึ่งเป็นจำนวนที่มากกว่ากลุ่มอื่นอย่างเห็นได้ชัด

กลุ่มถูกทอดทิ้ง เป็นกลุ่มที่มีข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่และเวลาในการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ มีผลทำให้จำนวนร้อยละของผู้เปิดรับสื่อน้อยกว่ากลุ่มอื่น รวมถึงช่วงเวลาในการเปิดรับถึงแม้จะเปิดรับมากช่วง Prime Time เหมือนกลุ่มอื่น แต่รับชมมากกว่ากลุ่มอื่นในช่วง สาย และเย็น และในช่วงกลางคืนหลัง 21.00 น. เป็นต้นไปไม่มีการเปิดรับจนเปิดรับอีกครั้งช่วงเช้ามืด การรับชมโทรทัศน์เพื่อความบันเทิงและฆ่าเวลามากกว่ากลุ่มอื่นๆ

2) สื่อสิ่งพิมพ์

สิ่งพิมพ์ หรือสื่อที่เกิดจากการพิมพ์ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร แผ่นพับ เป็นสื่อที่เก่าแก่ที่สุดสื่อหนึ่ง จากการศึกษาพบว่าสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเปิดรับสูงที่สุดรองจากสื่อโทรทัศน์ โดยเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ร้อยละ 66.28 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ถือได้ว่าความต้องการสื่อสิ่งพิมพ์ของผู้สูงวัยยังมีอยู่เมื่อเทียบกับสถานการณ์ที่สิ่งพิมพ์ยอดขายตก ผู้ผลิตสื่อทยอยเลิกกิจการ องค์ประกอบหลักที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์คือ เนื้อหาสาระภายใน มีบางส่วนให้ความสำคัญกับหน้าปกของสิ่งพิมพ์ นักเขียน/คอลัมนิสต์ และภาพประกอบ โดยสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่ดึงดูดความสนใจให้คนอ่านเปิดดูเนื้อหาข้างใน เนื้อหาที่กลุ่มตัวอย่างสนใจมากในสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ข่าว ศาสนา สารความรู้ และบันเทิง/วาไรตี้ ซึ่งสื่อสิ่งพิมพ์เป็น 1 ใน 2 สื่อที่ผู้สูงวัยใช้ในการรับสารที่เกี่ยวกับศาสนา

ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ที่เกิดขึ้นถี่ที่สุดเกิดขึ้นในช่วงเวลา เช้า สาย และบ่าย (09.01 – 15.00 น.) แล้วการเปิดรับลดลงในช่วงเย็นและค่ำ (15.01 – 21.00 น.) หรือหากกล่าวได้ว่าการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ของกลุ่มตัวอย่างเกิดขึ้นในช่วงที่พระอาทิตย์เริ่มขึ้นและลดลงในช่วงที่พระอาทิตย์เริ่มตก ซึ่งแสงแดดทำให้สะดวกต่อการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สามารถนำไปอ่านที่ไหนก็ได้

แต่เมื่อพระอาทิตย์ตก การมองเห็นลำปากและอ่านหรือดูสิ่งพิมพ์ได้เฉพาะพื้นที่ที่สว่างเพียงพอ จึงอาจทำให้มีผลต่อการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์

เหตุผลหลักในการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ด้วยเหตุผลเดียวกับสื่ออื่น คือ ติดตามข้อมูลข่าวสาร แต่ด้วยเอกสาร ตำรา และความรู้ ต่างถูกตีพิมพ์ไว้ในรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ เมื่อผู้สูงอายุต้องการทราบหรือหาข้อมูลในเรื่องใดๆ จึงใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในการหาความรู้ และทำให้เหตุผลในการเปิดรับสื่อเพื่อศึกษาหาความรู้มีค่าร้อยละสูงเป็นอันดับ 2 รองจากติดตามข้อมูลข่าวสาร ในขณะที่เทียบกับสื่อชนิดอื่น เหตุผลการเปิดรับเพื่อความบันเทิงมักเป็นอันดับที่ 2 อย่างไรก็ตาม เมื่อจำแนกตามกลุ่มของผู้สูงอายุพบว่าความนิยมสื่อสิ่งพิมพ์มีลักษณะที่แตกต่างกันตามพฤติกรรมเฉพาะของแต่ละกลุ่ม กล่าวได้ดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน ส่วนใหญ่เปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ โดยให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระภายใน การเปิดรับอยู่ในช่วง เช้า สาย บ่าย เย็น และค่ำ โดยช่วงค่ำจะมีความถี่ที่สูงกว่ากลุ่มที่เหลือ ส่วนเหตุผลในการเปิดรับเพื่อติดตามข้อมูลข่าวสาร ศึกษาหาความรู้ และบันเทิง

กลุ่มติดบ้าน ส่วนใหญ่เปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ในความถี่ที่ใกล้เคียงกลุ่มอื่น โดยให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระภายในมาก การเปิดรับเป็นช่วงเวลาเดียวกับกลุ่มอื่น และเหตุผลในการเปิดรับ คือ เพื่อติดตามข้อมูลข่าวสาร ศึกษาหาความรู้ และความบันเทิง

กลุ่มถูกทอดทิ้ง ส่วนใหญ่เปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ โดยองค์ประกอบที่สำคัญคือเนื้อหาสาระภายใน และกลุ่มนี้สนใจหน้าปกมากกว่ากลุ่มอื่น แต่ไม่มีใครสนใจลีลาการเขียน ซึ่งอาจมีสาเหตุจากผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งในกลุ่มนี้ที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ส่วนใหญ่เปิดรับในตอนเช้ามามากกว่ากลุ่มอื่น เหตุผลในการเปิดรับ คือ ติดตามข้อมูลข่าวสาร และ ศึกษาหาความรู้ แต่ไม่เน้นเพื่อความบันเทิงเท่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน และ กลุ่มติดบ้าน

3) สื่อวิทยุ

วิทยุเป็นอีกสื่อที่มีความผูกพันกับผู้สูงอายุ เป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้เงินลงทุนที่ไม่แพง ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามมีการเปิดรับสื่อนี้สูงเป็นอันดับ 3 โดยองค์ประกอบหลักที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างเปิดรับสื่อวิทยุ คือ เนื้อหาของรายการ และ เพลง/ดนตรี/เสียงประกอบ เนื่องจากสื่อวิทยุเป็นสื่อที่ถ่ายทอดเสียงเป็นหลัก กลุ่มตัวอย่างจึงเลือกองค์ประกอบด้านเสียงเป็นจำนวนร้อยละที่สูงกว่าสื่ออื่น มากกว่านั้นกลุ่มตัวอย่างได้ระบุถึงประเภทเนื้อหาที่เปิดรับในสื่อวิทยุ คือ ข่าว เพลง และ ศาสนา เรียงตามลำดับความถี่ เนื้อหาเพลงนั้นกลุ่มตัวอย่างได้มีการเปิดรับบน 3 สื่อเท่านั้นคือ วิทยุ โทรทัศน์ และมีเล็กน้อยจากอินเทอร์เน็ต

ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อวิทยุสำหรับกลุ่มตัวอย่าง มีการเปิดรับตลอดทั้งวันและคืน ในความถี่ที่ใกล้เคียงกัน เริ่มจากช่วงเช้าเป็นช่วงที่กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับสื่อวิทยุมากที่สุด

แล้วลดลงในช่วงสาย ต่อจากนั้นกลุ่มตัวอย่างกลับมาเปิดรับมากขึ้นในช่วงบ่าย และลดลงอย่างต่อเนื่องจากช่วงเย็น จนถึงดึกซึ่งเป็นเวลาเข้านอน จากนั้นจึงมาเริ่มเปิดรับอีกครั้งในช่วงเช้ามืดอีกครั้ง

การเปิดรับสื่อวิทยุของผู้สูงวัยมีเหตุผลมาจากต้องการติดตามข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง ศึกษาหาความรู้ และแก้เหงา ซึ่งเหตุผลเหล่านี้จึงทำให้ช่วงเวลาในการเปิดรับของผู้สูงวัยเป็นไปในลักษณะเปิดฟังเพลงหรือข่าวไปเรื่อย ๆ เพื่อความรู้ ความบันเทิง และแก้เหงา แต่จากข้อมูลในบทที่ 4 ระบุว่าผู้สูงวัยมีลักษณะการเปิดรับที่แตกต่างกัน โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน มีการเปิดรับสื่อวิทยุมากที่สุดในทั้ง 3 กลุ่ม โดยมีองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญ คือ เนื้อหาของรายการ และ เพลง/ดนตรี/เสียงประกอบ ช่วงเวลาที่เปิดรับมากเป็นช่วง เช้า (06.01 – 09.00 น.) และช่วงบ่าย (12.01 – 15.00 น.) เพื่อความบันเทิง ติดตามข้อมูลข่าวสาร และแก้เหงา ตามลำดับ

กลุ่มติดบ้าน มีการเปิดรับเกินกว่าครึ่ง โดยผู้สูงวัยในกลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับเนื้อหาของรายการกับเพลง/ดนตรี/เสียงประกอบ ช่วงเวลาที่เปิดรับมากเป็นช่วง เช้า ช่วงสาย และช่วงบ่าย (06.01 – 15.00 น.) เพื่อ ติดตามข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง และศึกษาหาความรู้

กลุ่มถูกทอดทิ้ง มีการเปิดรับสื่อวิทยุน้อยที่สุดใน 3 กลุ่ม โดยมีจำนวนเกินครึ่งมานิดหน่อยที่เปิดรับสื่อวิทยุ โดยให้ความสำคัญกับองค์ประกอบเนื้อหาของรายการ และ เพลง/ดนตรี/เสียงประกอบ ซึ่งเหมือนกับทั้ง 2 กลุ่มดังกล่าว ซึ่งกลุ่มนี้มีช่วงเวลาในการเปิดรับช่วงค่ำ (18.01 – 21.00 น.) มากที่สุด ซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนเข้านอนของผู้สูงวัยในกลุ่มนี้ รองลงมาเป็นช่วงเช้าและบ่าย เหมือนกลุ่มอื่น

4) สื่ออินเทอร์เน็ต

ด้วยการที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเชื่อมต่อคอมพิวเตอร์เข้าด้วยกันเป็นเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้ทุกคนสามารถเข้าถึงผู้คนและข้อมูลที่อยู่บนระบบอินเทอร์เน็ตได้ ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างโดยรวมมีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตน้อยที่สุดในทั้งหมด 4 สื่อ กลุ่มตัวอย่างที่เปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตเนื่องมาจากให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านเนื้อหาสาระ กับ ภาพเคลื่อนไหวที่มีอยู่บนสื่อมากที่สุด เมื่อศึกษาถึงเนื้อหาบนสื่ออินเทอร์เน็ตที่กลุ่มตัวอย่างสนใจ พบว่ากลุ่มตัวอย่างสนใจใช้สื่อสังคมมากที่สุด ยกตัวอย่าง เช่น Line และ Facebook ทำให้ผู้สูงวัยสามารถพบเจอพูดคุยกับคนในครอบครัว ญาติ เพื่อนเก่าและเพื่อนใหม่ และคนที่รู้จักได้

การเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตของกลุ่มตัวอย่างเกิดขึ้นเกือบตลอดทั้งวัน โดยมีคนใช้สื่ออินเทอร์เน็ตน้อยสุดช่วงหลังเที่ยงคืน มีคนใช้เยอะขึ้นช่วงเช้ามืด และเพิ่มมากขึ้นจนมีการเปิดรับ

เยอะที่สุดเกิดขึ้นในช่วงเวลาค่ำ (18.01 – 21.00 น.) พฤติกรรมการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตจะคล้ายกับการใช้สื่อโทรทัศน์ที่มีความถี่ของการเปิดรับสูงสุดช่วงค่ำ แต่แตกต่างกับสื่อสิ่งพิมพ์ที่ต้องใช้การอ่านเหมือนกับสื่ออินเทอร์เน็ต โดยสื่อสิ่งพิมพ์กลุ่มตัวอย่างเปิดรับถี่มากที่สุดในช่วงเช้าถึงบ่ายหรือช่วงที่มีแสง

กลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลในการเปิดรับด้วยเหตุผลว่าใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการติดตามข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง ค้นหาข้อมูล สื่อสารกับคนรู้จัก ศึกษาหาความรู้ เมื่อคุยกับประเภทเนื้อหาที่กลุ่มตัวอย่างใช้สื่อสังคมมากที่สุด ทำให้ทราบได้ว่าผู้สูงวัยใช้สื่ออินเทอร์เน็ตในการติดตามข่าวสารคนรู้จักผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Line และ Facebook เห็นได้ว่าผู้สูงวัยมีการส่งรูปภาพสวัสดิ์ หรือมีการแชร์ข่าวสารต่าง ๆ เพื่อเป็นการติดตามข่าวสารและสื่อสารกับคนรู้จักคนในครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมผู้สูงอายุบนสื่ออินเทอร์เน็ตมักเป็นการรับสารมากกว่าที่จะสร้างสาร โดยผลจากแบบสอบถามระบุว่าเกือบร้อยละ 80 มีการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่ออ่าน/ฟัง/ดู เนื้อหา มีเพียงบางส่วนที่แชร์เนื้อหา และ เขียน/โพสต์ ผลจากแบบสอบถามมีข้อนำสังเกตในหลายประการ โดยเฉพาะความแตกต่างลักษณะของการเปิดรับสื่อในผู้สูงวัย โดยผู้วิจัยได้อธิบายลักษณะการใช้งานสื่ออินเทอร์เน็ตในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน เมื่อแยกดูผลเฉพาะแต่ละกลุ่ม พบว่ากลุ่มนี้มีการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตที่มากกว่าการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเปิดรับสื่อนี้เนื่องจากให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระและภาพเคลื่อนไหว โดยส่วนใหญ่ใช้ในเวลาค่ำและบ่าย เพื่อติดตามข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง ค้นหาข้อมูล สื่อสารกับคนรู้จัก เหมือนกับกลุ่มตัวอย่างโดยทั่วไป

กลุ่มติดบ้าน เป็นกลุ่มที่เปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุดใน 3 กลุ่ม โดยให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ และ ภาพเคลื่อนไหวเหมือนกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน ช่วงเวลาการเปิดรับเป็นช่วงค่ำ บ่าย และเย็น ด้วยความถี่ที่ใกล้เคียงกัน และมีเหตุผลการเปิดรับคล้ายกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน

กลุ่มถูกทอดทิ้ง เป็นกลุ่มที่เปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตน้อยที่สุด มีเพียงไม่กี่คนที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ต โดยให้ความสำคัญคล้ายกลุ่มอื่น นอกจากนั้นยังให้ความสำคัญกับขนาดตัวอักษรเนื่องจากกลุ่มนี้มีค่าเฉลี่ยอายุที่มากกว่ากลุ่มอื่น จึงอาจมีปัญหาเรื่องสายตา ช่วงเวลาการเปิดรับเป็นช่วงสาย (09.01 – 12.00 น.) และ ช่วงเย็น (15.01 – 18.00 น.) เหตุผลในการเปิดรับมีที่แตกต่างจากกลุ่มอื่นตรงที่มีบางส่วนใช้งานด้วยเหตุผลคือแก้เหงา

สรุปลักษณะการใช้งานสื่อของผู้สูงอายุจะพบว่าผู้สูงวัยมีการใช้สื่อทั้ง 4 ประเภท โดยองค์ประกอบที่สำคัญในการเลือกสื่อมาจากเนื้อหาข้างในเป็นหลัก แต่ละสื่อจะเลือกดูเนื้อหาต่างประเภท เช่น สื่อโทรทัศน์ ผู้สูงวัยใช้ดูข่าว ละคร สารคดี บันเทิง วาไรตี สื่อวิทยุ ผู้สูงวัยใช้

ฟังข่าว เพลง ศาสนา สื่อสิ่งพิมพ์ ผู้สูงวัยใช้อ่านข่าว ศาสนา และความรู้ต่าง ๆ สื่ออินเทอร์เน็ต ใช้สื่อสังคม เป็นสำคัญ

ช่วงเวลาในการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยพบว่าแต่ละช่วงเวลามีความถี่ของการเปิดรับต่างกัน สื่อที่เปิดรับถี่ที่สุดในแต่ละช่วงเวลาเป็นดังนี้ ในช่วงเวลา 00.01 – 06.00 น. ผู้สูงวัยเปิดรับวิทยุมากที่สุด เป็นการเปิดเป็นเพื่อนแก้เหงา เนื่องจากเป็นสื่อที่ไม่จำเป็นต้องตั้งใจเปิดรับหรือใช้สายตาในการอ่านหรือดู ในช่วงเวลา 06.01 – 09.00 น. ผู้สูงวัยเปิดรับโทรทัศน์มากที่สุด ในการดูข่าวและละครตอนเช้า และเริ่มมีการเปิดรับสื่อหนังสือเพิ่มมากขึ้น ช่วงเวลา 09.01 – 12.00 น. มีการเปิดรับสื่อสิ่งพิมพ์มากที่สุด ในช่วงเวลา 12.01 – 15.00 น. เป็นช่วงที่มีการเปิดรับอินเทอร์เน็ตมากที่สุด 15.01 – 24.00 น. มีการเปิดรับสื่อโทรทัศน์มากที่สุด

ผู้วิจัยพบว่า ผลจากแบบสอบถามชี้ให้เห็นว่าผู้สูงวัยมีความต้องการให้มีช่องรายการโทรทัศน์ ประเภทรายการวิทยุ และสิ่งตีพิมพ์ที่เป็นประโยชน์เพื่อผู้สูงวัยโดยเฉพาะค่อนข้างมาก

ตอนที่ 4 ความพึงพอใจจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0

ผู้วิจัยทำการสรุปผลความพึงพอใจในเนื้อหาด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญาของผู้สูงวัย ซึ่งในการวิจัยได้ทำการวัดผลสะท้อนที่ออกมาในรูปแบบความสุขจากการเปิดรับเนื้อหาผ่านสื่อต่าง ๆ ซึ่งแบ่งเป็น สื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่ออินเทอร์เน็ต ผู้วิจัยนำระดับผลความพึงพอใจที่ผู้สูงวัยมีต่อเนื้อหาทั้ง 5 ด้านดังกล่าว สรุปตามเรียงลำดับตามหัวข้อ พบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1) ด้านคุณค่า ผลจากแบบสอบถามระบุว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจกับเนื้อหาด้านคุณค่าในระดับค่อนข้างมาก 1 ข้อ เท่านั้นในเรื่อง สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีความพอใจที่ได้มีอายุยืนยาว ส่วนในข้ออื่น ๆ ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ได้แก่ สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีความภาคภูมิใจในตัวเอง ผู้สูงวัยมีความสุขที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ไปยังบุคคลอื่น และสื่อทำให้ผู้สูงวัยมีคุณค่าและประโยชน์ต่อคนในครอบครัวและคนรอบข้าง คำถามดังกล่าวเป็นการสะท้อนว่าสื่อยังไม่สามารถทำให้ผู้สูงวัยเห็นภาพของการมีคุณค่าและประโยชน์ต่อผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดคุณค่าหรือประโยชน์ของตนเองต่อผู้อื่นหรือจากผู้อื่นสู่ตนเอง เมื่อนำผลวิเคราะห์แยกตามกลุ่มผู้สูงวัย ปรากฏผลดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน เป็นกลุ่มที่มีระดับความพึงพอใจในเนื้อหาด้านคุณค่า น้อยที่สุดใน 3 กลุ่ม โดยเฉพาะเรื่องสื่อทำให้ผู้สูงวัยมีความภาคภูมิใจในตนเองที่มีระดับความพึงพอใจเฉลี่ยน้อยที่สุด แต่สำหรับเรื่องสื่อทำให้ผู้สูงวัยมีคุณค่าและประโยชน์ต่อคนในครอบครัวและคนรอบข้าง กลุ่มตัวอย่างกลุ่มนี้มีระดับความพึงพอใจสูงกว่าทุกข้อและทุกกลุ่ม

กลุ่มติดบ้าน มีความพึงพอใจเนื้อหาด้านคุณค่าไม่แตกต่างจากค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีความพึงพอใจสูงสุด คือ สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจที่ได้มีอายุยืนยาว

กลุ่มถูกทอดทิ้ง กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกลุ่มนี้พึงพอใจกับเนื้อหาด้านคุณค่ามากกว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มอื่นเกือบทุกข้อ เช่น สื่อทำให้ผู้สูงวัยรู้สึกมีความภาคภูมิใจในตนเอง สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีความพอใจที่ได้มีอายุยืนยาว และ ผู้สูงวัยมีความสุขที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ของตนไปยังบุคคลอื่น แต่มี 1 ข้อที่กลุ่มถูกทอดทิ้งมีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอื่น คือ สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีคุณค่าและประโยชน์ต่อคนในครอบครัวและคนรอบข้าง ซึ่งอาจเป็นเพราะว่ากลุ่มนี้ถูกทอดทิ้งจากครอบครัวและไม่มีคนรอบข้าง

2) ด้านสุขภาพ สื่อสามารถทำให้กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจได้ค่อนข้างมาก มีเพียงคำถามที่ว่า สื่อช่วยทำให้ผู้สูงวัยลดความกังวลใจหรือทุกข์ทรมานเกี่ยวกับการเจ็บป่วย หมายความว่า สื่อไม่สามารถทำความเข้าใจหรือปลดอบให้ผู้สูงวัยยอมรับกับความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ แต่ในการให้ความรู้ ให้แนวปฏิบัติในการป้องกัน ดูแล และรักษาสุขภาพนั้น ผู้สูงวัยให้ความสำคัญเห็นว่าสื่อทำให้พึงพอใจค่อนข้างมาก โดยสิ่งที่กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจมากที่สุด คือ สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ผู้สูงวัยมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น เมื่อวิเคราะห์ความต้องการเป็นรายกลุ่มได้ผล ดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน เป็นกลุ่มที่มีความพึงพอใจกับเนื้อหาด้านสุขภาพ ใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด แต่เรื่องที่พึงพอใจมากที่สุดของผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน คือ การสามารถหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเจ็บป่วย การป้องกัน การรักษา และสวัสดิการการรักษาได้จากสื่อต่าง ๆ

กลุ่มติดบ้าน มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจใกล้เคียงกับกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านเกือบทุกข้อ โดยหัวข้อที่พึงพอใจมากที่สุด คือ สื่อมีส่วนช่วยทำให้ผู้สูงวัยมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น

กลุ่มถูกทอดทิ้ง รู้สึกพึงพอใจมากกว่าทั้ง 2 กลุ่ม เกือบทุกหัวข้อ โดยหัวข้อที่พึงพอใจมากที่สุด คือ สื่อมีส่วนช่วยทำให้ผู้สูงวัยมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น ส่วนหัวข้อที่พึงพอใจน้อยที่สุด คือ การสามารถหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเจ็บป่วย การป้องกัน การรักษา และสวัสดิการการรักษาได้จากสื่อต่าง อันเป็นหัวข้อที่กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านพึงพอใจมากที่สุด

3) ด้านการดำเนินชีวิต ผลจากแบบสอบถามระบุว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจเนื้อหาในด้านการดำเนินชีวิตที่ระดับค่อนข้างมาก 3 จาก 6 ข้อ โดยผู้สูงวัยมีความพึงพอใจค่อนข้างมากในข้อคำถามที่เกี่ยวกับ สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีจิตใจที่สงบ มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตที่ดี และชอบช่วยเหลือผู้อื่น สื่อมีส่วนทำให้ผู้สูงวัยดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นและมั่นใจ สื่อทำให้ผู้สูงวัยได้ใกล้ชิดหรือเข้าสังคมกับเพื่อนฝูงได้ดี แต่สื่อยังทำให้ผู้สูงวัยได้ใกล้ชิดกับครอบครัวหรือ

ทำให้ครอบครัวผู้สูงวัยมีความสุขได้ไม่ตีมาก ผู้สูงวัยจึงมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง จึงสรุปได้ว่าสื่อยังไม่สามารถทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจมากในการช่วยสานสัมพันธ์กับครอบครัวได้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์แยกเป็นรายกลุ่ม มีข้อที่น่าสังเกตดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน มีความพึงพอใจกับหัวข้อว่า ท่านรู้สึกสนุกเมื่ออยู่กับคนอื่นมากกว่านั่งดูโทรทัศน์หรือดูสื่อต่าง ๆ เนื่องจากกลุ่มนี้มีพฤติกรรมชอบมีกิจกรรม ชอบพบปะเพื่อนแบบตัวต่อตัว ดังนั้นจึงไม่อยู่นิ่งและนั่งเปิดรับสื่ออยู่เฉย ๆ

กลุ่มติดบ้าน มีความพึงพอใจในหัวข้อที่แตกต่างจากกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน โดยหัวข้อที่กลุ่มติดบ้านพึงพอใจมากที่สุด คือ สื่อมีส่วนทำให้ผู้สูงวัยมีจิตใจที่สงบ มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตที่ดี และชอบช่วยเหลือผู้อื่น

กลุ่มถูกทอดทิ้ง มีหลายหัวข้อที่กลุ่มถูกทอดทิ้งมีความพึงพอใจในระดับที่สูงกว่า 2 กลุ่มก่อนหน้านี้ค่อนข้างมาก ได้แก่ สื่อมีส่วนทำให้ผู้สูงวัยมีจิตใจที่สงบ มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตที่ดี และชอบช่วยเหลือผู้อื่น และ สื่อมีส่วนช่วยทำให้ผู้สูงวัยดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นและมั่นใจ เท่ากับว่าสื่อมีอิทธิพลต่อจิตใจของกลุ่มถูกทอดทิ้ง โดยปรับทัศนคติและความเชื่อมั่นมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

4) ด้านเศรษฐกิจ ด้านเศรษฐกิจเป็นด้านที่ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจน้อยที่สุด โดย 3 จาก 5 ด้านผู้สูงวัยมีความสุขปานกลาง ได้แก่ สื่อทำให้ผู้สูงวัยเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียงและมีความสุขบนความพอเพียงของตนเอง สามารถดำรงชีวิตได้ถึงแม้มีเงินมากหรือน้อย สื่อมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ท่านบริจาคเงินหรือทำทานทุกครั้งเมื่อมีโอกาส และ สื่อช่วยให้ผู้สูงวัยสามารถบริหารจัดการเรื่องการเงินของตนเองและครอบครัวได้ โดยทั้งหมดเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการ และการเผื่อแผ่ แต่เรื่องการทำให้ผู้สูงวัยหาเงินได้ สื่อยังทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย โดยผู้สูงวัยให้ระดับความคิดที่น้อยที่สุดในเรื่องสื่อช่วยชี้ช่องทางทำมาหากินให้ และ สื่อมีส่วนช่วยให้ผู้สูงวัยมีเงิน มีทอง หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี เมื่อคุณผลความพึงพอใจในแต่ละกลุ่มปรากฏผลดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน มีระดับความพึงพอใจใกล้เคียงกับค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของผู้สูงวัยทั้งหมด โดยหัวข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ สื่อช่วยทำให้ท่านเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความสุขบนความพอเพียงของตนเอง สามารถดำรงชีวิตได้ถึงแม้มีเงินมากหรือน้อย และ สื่อมีส่วนส่งเสริมให้ท่านบริจาคเงินทำบุญ หรือ ทำทาน ทุกครั้งที่มีโอกาส

กลุ่มติดบ้าน เป็นกลุ่มที่มีระดับความพึงพอใจด้านเศรษฐกิจที่มากกว่าทั้ง 2 กลุ่ม โดยหัวข้อที่พึงพอใจมากที่สุดเป็นหัวข้อเดียวกันกับกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน

กลุ่มถูกทอดทิ้ง มีระดับความพึงพอใจเป็นในแนวทางเดียวกันและหัวข้อที่พึงพอใจมากที่สุดเหมือนกับกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน

5) ด้านสติปัญญา เป็นด้านที่กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจมากที่สุดใน 5 ด้าน โดยผู้สูงวัยพอใจค่อนข้างมากในทุกข้อคำถาม ได้แก่ สื่อทำให้ผู้สูงวัยทันคน ไม่ถูกโกง หรือโดนหลอก สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีความรู้ และสติปัญญา สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีเรื่องคุยกับคนอื่นได้มากขึ้น สื่อทำให้ผู้สูงวัยได้รับประสบการณ์ใหม่ สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีประสิทธิภาพและความสามารถ และผู้สูงวัยรู้สึกพอใจในการพัฒนาตนเองโดยใช้สื่อต่าง ๆ ดังนั้น ผู้สูงวัยจึงพอใจที่สื่อช่วยในการให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ และผู้สูงวัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ค่อนข้างมาก ผู้วิจัยได้ทำการสรุปความพึงพอใจแยกแต่ละกลุ่ม ผลปรากฏดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจกับเนื้อหาด้านสติปัญญาในระดับค่อนข้างมาก โดยหัวข้อที่พึงพอใจมากที่สุดคือสื่อทำให้ผู้สูงวัยทันคน ไม่ถูกโกง หรือโดนหลอก

กลุ่มติดบ้าน มีระดับความพึงพอใจที่ใกล้เคียงกับกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน รวมถึงหัวข้อที่ผู้สูงวัยพึงพอใจเป็นหัวข้อเดียวกัน

กลุ่มถูกทอดทิ้ง เป็นกลุ่มที่ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ โดยหัวข้อที่กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจมากที่สุด คือ สื่อทำให้ผู้สูงวัยมีความรู้และสติปัญญา แตกต่างจากกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน และ กลุ่มติดบ้าน

จากความพึงพอใจต่อความสุขที่เกิดจากเนื้อหาในสื่อทั้ง 5 ด้าน พบว่าเนื้อหาด้านสติปัญญาเป็นส่วนที่ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น ดังที่เห็นได้ว่าสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ หรือแม้กระทั่งวิทยุ มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ให้ผู้สูงวัยในด้านต่าง ๆ สิ่งใดที่ผู้สูงวัยจำเป็นต้องรู้ รัฐมีการเผยแพร่ให้เป็นที่รับรู้พร้อมเปรียบเทียบช่องทาง เช่น เรื่องการโกงในรูปแบบต่าง ๆ การรู้เท่าทันข่าวลวง ในส่วนของด้านเศรษฐกิจนั้นเป็นเนื้อหาที่ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจน้อยที่สุดเนื่องจากผู้สูงวัยเหนื่อยกับการหาเงินมาทั้งชีวิต แต่สื่อไม่สามารถช่วยให้ผู้สูงวัยมีรายได้เยอะขึ้น ไม่มีเนื้อหาหรือรายการการใดที่ช่วยให้ผู้สูงวัยมีสถานะทางการเงินที่ดีขึ้นได้ ผู้สูงวัยจึงมีความพึงพอใจกับเนื้อหาเรื่องนี้ในระดับปานกลาง

เมื่อดูความพึงพอใจโดยรวมของผู้สูงวัยที่มีต่อสื่อ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจค่อนข้างมากใน 2 ประเด็น ได้แก่ สื่อทำให้ผู้สูงวัยหัวเราะเยาะขึ้น และ ผู้สูงวัยพอใจกับสื่อที่มีอยู่ในปัจจุบัน การที่ทำให้ผู้สูงวัยหัวเราะเยาะขึ้นเป็นผลมาจากโทรทัศน์มีรายการบันเทิงให้ผู้สูงวัยมีความสุข แต่ความสุขจากการหัวเราะส่วนหนึ่งเป็นความสุขชนิดระยะสั้น ไม่ได้เป็นความสุขที่ยั่งยืนหรือความสุขที่เกิดจากการสนองความต้องการเนื้อหาของผู้สูงวัยทั้ง 5 ด้าน ได้ นอกจากนั้นผู้สูงวัยยังมีความรู้สึกสนุกเมื่ออยู่กับคนอื่นมากกว่านั่งดูโทรทัศน์หรือสื่ออื่น แสดงให้เห็นว่าสื่อยัง

ไม่สามารถทำให้ผู้สูงวัยคิดได้มากเท่ากับการพบปะผู้คน แต่สิ่งที่กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจในระดับปานกลาง คือ ภาพของผู้สูงวัยที่สะท้อนผ่านสื่อ และการได้บอกเล่าเรื่องราว ประสบการณ์ หรือระบายความรู้สึกผ่านสื่อ

จึงสรุปได้ว่า กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านมีความพึงพอใจกับเนื้อหาบนสื่อมากในด้านการดำเนินชีวิตและด้านสติปัญญา กลุ่มคิดบ้านส่วนใหญ่มีความพึงพอใจกับเนื้อหาด้านสุขภาพและด้านสติปัญญา และกลุ่มถูกทอดทิ้งมีความพึงพอใจกับเนื้อหาด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต และด้านสติปัญญา ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจให้มิให้กับสื่อสูงกว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน และกลุ่มคิดบ้าน

ตอนที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการเนื้อหากับความพึงพอใจในเนื้อหาจากการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัยในสังคม 4.0

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหาที่ผู้สูงวัยต้องการซึ่งสรุปไว้ในตอนที่ 2 กับความพึงพอใจต่อความสุขของผู้สูงวัยบนเนื้อหาต่าง ๆ ที่สรุปไว้ในตอนที่ 4 ผลออกมาว่าความพึงพอใจในเนื้อหาบนสื่อของผู้สูงวัยส่วนใหญ่อยู่ในระดับที่ต่ำกว่าความต้องการของผู้สูงวัย ได้แก่ ความพึงพอใจด้านคุณค่าที่ระดับ 3.33 ในขณะที่ความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่าอยู่ที่ระดับ 3.80 ทำให้ความพึงพอใจต่ำกว่าความต้องการ 0.47 ความพึงพอใจด้านสุขภาพที่ระดับ 3.53 ในขณะที่ความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพอยู่ที่ระดับ 3.96 ทำให้ความพึงพอใจต่ำกว่าความต้องการ 0.43 ความพึงพอใจด้านเศรษฐกิจที่ระดับ 2.90 ในขณะที่ความต้องการเนื้อหาด้านเศรษฐกิจอยู่ที่ระดับ 3.28 ทำให้ความพึงพอใจต่ำกว่าความต้องการ 0.38 ความพึงพอใจด้านการดำเนินชีวิตที่ระดับ 3.48 ในขณะที่ความต้องการเนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตอยู่ที่ระดับ 3.75 ทำให้ความพึงพอใจต่ำกว่าความต้องการ 0.27 สามารถสรุปได้ว่า เนื้อหาด้านคุณค่าเป็นด้านที่ผู้สูงวัยมีความพอใจต่ำกว่าสิ่งที่คาดหวังมากที่สุด

ในขณะที่เนื้อหาด้านสติปัญญาเป็นด้านเดียวที่มีระดับความพึงพอใจที่สูงกว่าความต้องการ หมายความว่าผู้สูงวัยได้รับเนื้อหาด้านสติปัญญาจากสื่อสูงกว่าสิ่งที่คาดหวัง โดยผู้สูงวัยมีความพึงพอใจด้านสติปัญญาที่ระดับ 3.45 ในขณะที่ความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญาอยู่ที่ระดับ 3.64 ทำให้ความพึงพอใจสูงกว่าความต้องการ 0.19

เมื่อศึกษาถึงความแตกต่างระหว่างความพึงพอใจกับความต้องการของผู้สูงวัยในแต่ละกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน กลุ่มคิดบ้าน และ กลุ่มถูกทอดทิ้ง ทำให้พบข้อมูลที่น่าสนใจว่า

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน มีความแตกต่างระหว่างความพึงพอใจกับความต้องการสูงกว่าค่าเฉลี่ยผู้สูงวัยทั้งหมด โดยเนื้อหาด้านคุณค่ามีความพึงพอใจที่ระดับ 3.19 น้อยกว่าระดับความ

ต้องการ 0.58 เนื้อหาด้านเศรษฐกิจมีความพึงพอใจที่ระดับ 2.84 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.55 เนื้อหาด้านสุขภาพมีความพึงพอใจที่ระดับ 3.43 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.53 เนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตมีความพึงพอใจที่ระดับ 3.47 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.26 ในส่วนเนื้อหาด้านสติปัญญาเป็นด้านเดียวที่มีความพึงพอใจสูงกว่าความต้องการ โดยมีระดับความพึงพอใจที่ 3.48 มากกว่าระดับความต้องการ 0.11

กลุ่มติดบ้าน มีระดับความพึงพอใจเนื้อหาด้านสติปัญญา 3.55 ใกล้เคียงกับระดับความต้องการที่ 3.52 แตกต่างจากกลุ่มอื่นที่มีระดับความพึงพอใจที่สูงกว่าค่อนข้างชัดเจน ในส่วนเนื้อหาอื่น ระดับความพึงพอใจต่ำกว่าความต้องการเหมือนเช่นในภาพรวมของผู้สูงวัย ได้แก่ เนื้อหา ด้านสุขภาพมีความพึงพอใจที่ระดับ 3.48 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.51 เนื้อหาด้านคุณค่ามีความพึงพอใจที่ระดับ 3.33 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.46 เนื้อหาด้านเศรษฐกิจมีความพึงพอใจที่ระดับ 2.98 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.42 เนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตมีความพึงพอใจที่ระดับ 3.46 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.34

กลุ่มถูกทอดทิ้ง เป็นกลุ่มที่มีความพึงพอใจในเนื้อหาเกือบทุกด้านสูงกว่ากลุ่มอื่น แต่ความต้องการในเนื้อหาใกล้เคียงกัน โดยมีรายละเอียด ดังนี้ เนื้อหาด้านคุณค่ามีความพึงพอใจที่ระดับ 3.49 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.36 เนื้อหาด้านสุขภาพมีความพึงพอใจที่ระดับ 3.76 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.14 เนื้อหาด้านการดำเนินชีวิตมีความพึงพอใจที่ระดับ 3.54 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.12 เนื้อหาด้านเศรษฐกิจมีความพึงพอใจที่ระดับ 2.79 น้อยกว่าระดับความต้องการ 0.10 และในส่วนของเนื้อหาด้านสติปัญญา กลุ่มผู้ถูกทอดทิ้งมีความพึงพอใจที่สูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างเด่นชัด คือ ที่ระดับ 4.00 สูงกว่าความต้องการเนื้อหาด้านสติปัญญา 0.61

การเปรียบเทียบระดับความพึงพอใจและระดับความต้องการจึงสามารถสรุปได้ว่า เนื้อหา ด้านสุขภาพเป็นเนื้อหาที่ผู้สูงวัยมีต้องการหรืออาจเรียกได้ว่ามีความคาดหวังที่จะได้รับจากสื่อมากที่สุด แต่เนื้อหาด้านนี้ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันจึงยังทำให้เกิดความพึงพอใจน้อยกว่าระดับที่คาดหวัง ในขณะที่เนื้อหาด้านสติปัญญาผู้สูงวัยมีความคาดหวังที่จะมีเนื้อหาด้านนี้น้อยกว่าด้านอื่น แต่สิ่งที่ปรากฏบนสื่อเกี่ยวกับเนื้อหาด้านสติปัญญาทำให้ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจมากกว่าเนื้อหาในทุกด้าน และเป็นเนื้อหาด้านเดียวที่ผู้สูงวัยมีความพึงพอใจที่สูงกว่าความต้องการ

ในขณะที่กลุ่มถูกทอดทิ้งมีความต้องการที่ใกล้เคียงกับกลุ่มอื่น แต่เป็นกลุ่มที่มีความพึงพอใจที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น คือ มีความพึงพอใจที่สูงกว่าผู้สูงวัยในกลุ่มอื่นอย่างเด่นชัด แต่กลุ่ม ทำกิจกรรมนอกบ้านมีความพึงพอใจในเนื้อหาเฉลี่ยแล้วต่ำกว่ากลุ่มอื่น

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรความต้องการเนื้อหาบนสื่อ ทั้ง 5 ด้าน กับความพึงพอใจที่ได้รับจากสื่อทั้ง 5 ด้าน ว่ามีความสัมพันธ์หรือไม่ และเป็นไปใน

แนวทางใด ผลปรากฏว่าความพึงพอใจทุกด้านมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความต้องการในทุกด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความพึงพอใจด้านสติปัญญา มีความกับความต้องการเนื้อหา ด้านคุณค่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด (0.596) นอกจากนี้ ความพึงพอใจด้านสติปัญญากับความต้องการในเกือบทุกด้านมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงกว่าความพึงพอใจด้านอื่น ยกเว้นความต้องการเนื้อหา ด้านเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านเศรษฐกิจมากที่สุด ในขณะที่ความต้องการเนื้อหา ด้านคุณค่าของผู้สูงวัยกับความพึงพอใจเกือบทุกด้านมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด ยกเว้นความพึงพอใจด้านเศรษฐกิจเช่นกัน

ผู้วิจัยได้คัดเลือกความคิดเห็นของผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกร้านเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ผลปรากฏว่าความพึงพอใจเกือบทุกด้านมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความต้องการเกือบทุกด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ยกเว้นความพึงพอใจด้านเศรษฐกิจกับความต้องการเนื้อหา ด้านคุณค่า และ ความต้องการเนื้อหา ด้านการดำเนินชีวิตที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน ในขณะที่ความพึงพอใจด้านเศรษฐกิจกับความต้องการเนื้อหา ด้านสุขภาพ และ ความต้องการเนื้อหา ด้านสติปัญญา มีความสัมพันธ์เชิงบวก แต่ที่ระดับ 0.05

กลุ่มติดบ้านมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไปในแนวทางเดียวกับผู้สูงวัยทั้งหมด โดยความพึงพอใจทุกด้านมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความต้องการในทุกด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความพึงพอใจด้านสติปัญญา มีความกับความต้องการเนื้อหา ด้านคุณค่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด (0.593) ความพึงพอใจด้านสติปัญญากับความต้องการในเกือบทุกด้านมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงกว่าความพึงพอใจด้านอื่น ยกเว้นความต้องการเนื้อหา ด้านเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจด้านเศรษฐกิจมากที่สุด ในขณะที่ความต้องการเนื้อหา ด้านคุณค่าของผู้สูงวัยกับความพึงพอใจเกือบทุกด้านมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด

กลุ่มถูกทอดทิ้ง เป็นกลุ่มที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจทั้ง 5 ด้านกับความต้องการเนื้อหา ทั้ง 5 ด้าน สูงที่สุดใน 3 กลุ่ม หมายความว่า ถ้าความต้องการสูง ความพึงพอใจก็สูงตามไปด้วย โดยความพึงพอใจด้านสติปัญญากับความต้องการเนื้อหา ด้านคุณค่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด คือ 0.744 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ค่าความพึงพอใจด้านสถิติจะมีความสัมพันธ์กับความต้องการด้านต่าง ๆ สูงกว่าความพึงพอใจด้านอื่น โดยมีบางตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ความพึงพอใจด้านคุณค่ากับความต้องการเนื้อหา ด้านสติปัญญา และความพึงพอใจด้าน การดำเนินชีวิตกับความต้องการเนื้อหา ด้านสติปัญญา แต่ ความพึงพอใจด้านสุขภาพกับความต้องการเนื้อหา ด้านเศรษฐกิจ และ ความพึงพอใจด้าน การดำเนินชีวิตกับความต้องการเนื้อหา ด้านเศรษฐกิจไม่มีความสัมพันธ์กัน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ผู้สูงวัยที่มีความต้องการสูงในเนื้อหาด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ หรือด้านสติปัญญา จะมีความพึงพอใจในเนื้อหาด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ หรือด้านสติปัญญา ในระดับที่สูงตามความต้องการ ยกเว้นบางด้านที่ไม่มีความสัมพันธ์กัน

5.1.2 สรุปผลการวิจัยจากการเก็บข้อมูลด้วยระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ

ตอนที่ 1 มุมมองของผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อเพื่อผู้สูงวัย

ในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่อเพื่อผู้สูงวัย จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ คุณวิไลพร นาควิจิตร คุณอลงกรณ์ จุฬารัตน์ และ คุณสุพิน ธนวัฒน์เสรี ได้มีข้อคิดเห็นเป็นประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ บทบาทของผู้สนับสนุนรายการ (Sponsor) การมีส่วนร่วมจากรัฐและเอกชนต่อการผลิตรายการเพื่อผู้สูงวัย และ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร และอนาคตสื่อสำหรับผู้สูงวัย โดยผู้วิจัยนำสู่การสรุปได้ดังนี้

สื่อมวลชนในปัจจุบันเน้นการดำเนินงานแบบธุรกิจ ที่มุ่งเน้นในเรื่องการสร้างผลกำไร ถึงแม้ไม่ใช่การสร้างกำไรให้มากที่สุด แต่เป็นการสร้างผลตอบแทนที่เหมาะสมกับเจ้าของธุรกิจ การผลิตรายการจึงให้ความสำคัญกับกลุ่มคนที่ผู้สนับสนุนรายการ (Sponsor) และ กลุ่มผู้ชมรายการ กลุ่มผู้สนับสนุนรายการที่มีความสำคัญต่อการผลิตรายการเนื่องจากเป็นรายได้หลักของผู้ผลิตรายการเพื่อนำมาจ่ายค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการผลิต และในปัจจุบันต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นซึ่งมาจาก ค่าแรง ค่าอุปกรณ์เครื่องมือ ค่าสถานที่ และค่าเช่าเวลา โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ซึ่งหลายช่องประมูลใบอนุญาตได้มาด้วยราคาที่สูง การมีผู้สนับสนุนรายการ ยังมีจำนวนเยอะยังเป็นการช่วยแบกเบาะภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินธุรกิจของผู้ผลิตรายการรวมถึงเป็นการสร้างกำไรให้กับธุรกิจด้วย ผู้เชี่ยวชาญการผลิตสื่อเพื่อผู้สูงวัยให้ความเห็นว่าถ้าผลิตแล้วไม่คุ้มค่าต่อการผลิต ไม่มีใครมาสนับสนุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ก็คงไม่มีใครทำธุรกิจนั้น อย่างไรก็ตามการสนับสนุนการผลิตของผู้สนับสนุนรายการจำเป็นต้องดูหลายปัจจัยประกอบการสนับสนุน เช่น รายการที่ผลิตเน้นกลุ่มเป้าหมายลักษณะเป็นอย่างไร ช่องทางเผยแพร่ใด ภาพลักษณ์และชื่อเสียงของผู้ผลิต และรูปแบบรายการ ตรงกับความต้องการของผู้สนับสนุนรายการหรือไม่

ในประเด็นกลุ่มผู้ชมรายการนั้น ผู้ผลิตรายการจะเน้นผลิตรายการให้กลุ่มคนที่มีกำลังซื้อซึ่งส่วนใหญ่คือ กลุ่มวัยรุ่น และ กลุ่มวัยทำงาน ที่มีรายได้และมีความสามารถในการจับจ่ายซื้อของตัวเอง กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่หาผู้สนับสนุนรายการได้ง่าย ถึงแม้บางรายการเป็นรายการสำหรับเด็กหรือผู้สูงวัย แต่การโฆษณาเป็นการสร้างความต้องการให้กับกลุ่มเด็กและผู้ใหญ่เพื่อให้เด็กและผู้ใหญ่บอกให้ลูกหลานซึ่งเป็นวัยรุ่นหรือวัยทำงานซื้อให้ แต่ถ้าผลิตรายการให้กับกลุ่มผู้ชมที่กำลังซื้อต่ำ ผู้สนับสนุนรายการจะไม่ค่อยมีมาลงเนื่องจากมีค่าตอบแทนจากโฆษณาต่ำ และ

ไม่คุ้มค่า การผลิตรายการให้กับกลุ่มที่มีกำลังซื้อจึงเป็นเหมือนการการันตีว่าน่าจะคุ้มค่ากับการผลิต นอกจากนั้น พฤติกรรมของกลุ่มคนวัยรุ่นและวัยทำงานเมื่อชอบรายการหรือเนื้อหาอะไร มักจะมีการแชร์หรือบอกต่อให้คนอื่นได้รู้ จึงเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์รายการให้คนหมู่มากทราบ โดยที่เจ้าของรายการไม่ต้องเสียเงิน ไปในตัว ถ้าหากรายการมีการพูดถึงกันเยอะ คนผลิตก็จะมีชื่อเสียงมีผู้ชม ผู้ผลิตจำเป็นต้องผลิตรายการที่มี Rating ที่ดี มีคนดูที่มากพอ เพราะการวัดความสำเร็จของรายการคือ Rating View Like ไม่ใช่ตัวเลขกำไรจากการขายโฆษณาหรือผู้สนับสนุน ถ้ารายการได้ยอด Rating View Like ที่สูงแสดงว่ามีคนดูเยอะ เนื้อหาประสบความสำเร็จ ผู้สนับสนุนก็จะเข้ามาเองซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ยากหากผลิตเนื้อหาให้กับเฉพาะกลุ่ม

จากตัวอย่างที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตรายการได้ให้ ปรากฏว่ารายการที่กลุ่มผู้สูงวัยนิยมรับชมไม่ใช่รายการที่ผลิตเพื่อกลุ่มผู้สูงวัยโดยเฉพาะ ผู้สูงวัยนิยมรับชมรายการที่คนทั่วไปให้ความสนใจ คือ ดูได้ทุกเพศทุกวัย เช่น ละคร ไม้คันทองคำ ขาว เป็นต้น ซึ่งรายการเหล่านี้เป็นรายการที่จะจาะกลุ่ม Mass ส่วนรายการที่เป็นเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัย เช่น เกษียณสโมสร สูงวัย Society หรือ คนสู้โรค บางทีดูแล้วหืดหู้ คุบ่อย ๆ อาจเบื่อ ถึงแม้ว่าผลจากการวิจัยจะบอกว่าผู้สูงวัยอยากให้มีช่องรายการหรือสื่อสำหรับพวกเขาเอง ผู้สูงวัยจะดูจริงหรือ เมื่อก่อนบริษัท RS เปิดช่องโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัยก็ต้องปิดช่องไปแล้วจากการที่ผู้สูงวัยไม่ได้เปิดรับเป็นจำนวนมาก ผู้สนับสนุนมีจำนวนน้อย

ในการผลิตรายการที่ไม่ต้องพึ่งผู้สนับสนุนมาก รัฐต้องเข้ามามีบทบาทกับการผลิตสื่อสำหรับผู้สูงวัย ซึ่งปัจจุบันรัฐได้มีการดำเนินการส่งเสริมให้ผู้สูงวัยสามารถเข้าถึงสื่อ และ ได้รับข้อมูลที่จำเป็นตามพระราชบัญญัติผู้สูงวัย พ.ศ. 2546 และ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงวัย รวมถึงกำหนดให้แต่ละช่องมีรายการสำหรับครอบครัว สำหรับเด็กและผู้สูงวัย แต่ปัญหาในปัจจุบันคือรัฐมีแต่การกำหนด ออกกฎ แต่ขาดการควบคุมดูแลจากรัฐ ทำให้การผลิตรายการเป็นในรูปแบบเพื่อให้ผ่านตามที่รัฐกำหนด รายการสำหรับเด็กที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นรายการการ์ตูน รายการเด็กแข่งขันร้องเพลง รายการสำหรับผู้สูงวัยเป็นรายการสุขภาพ ขยายสมุนไพร ซึ่งเป็นรายการที่ไม่ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรัฐที่ได้กำหนดไว้

นอกจากนี้รัฐต้องควบคุมดูแลผู้ผลิตรายการให้ดำเนินการตามกฎหมายที่วางไว้แล้ว รัฐจำเป็นต้องสนับสนุนให้ธุรกิจผลิตรายการเพื่อผู้สูงวัยด้วย ปกติการทำธุรกิจผลิตรายการนั้นมีแรงจูงใจอยู่ 2 ประการ คือ ชื่อเสียง กับ เงิน ดังนั้นการสนับสนุนของรัฐจึงควรให้ในรูปแบบของ 1) เงิน หรือ 2) ชื่อเสียง เป็นการตอบแทนการผลิต การให้เงินในที่นี้คือการตั้งกองทุนที่ได้เงินมาจากรัฐและเอกชนที่ช่วยบริจาคเงินในการผลิตรายการสำหรับผู้สูงวัย รูปแบบคล้ายกับ PBS

ต่างประเทศ ซึ่งใครจะผลิตรายการอะไรเพื่อสาธารณะ ก็มาขอเงินสนับสนุนจากกองทุนไปทำ ถ้ารัฐให้กล่อง หรือรางวัล ใครทำรายการให้กับกลุ่มผู้สูงวัยหรือกลุ่มอื่น ๆ เพื่อสาธารณะประโยชน์ มีรางวัลให้ค่า เป็นการประกาศให้สังคมรู้ว่าผลิตนี้ห่วงใยสังคม บริษัทไหนที่มีเงินพอแล้วค่าก็จะอยากได้ชื่อเสียง

ไม่ใช่เฉพาะรัฐอย่างเดียว เอกชนก็อาจมีนโยบายสนับสนุนรายการสำหรับผู้สูงวัยได้ เช่น โรงพยาบาล ทำช่องหรือรายการเกี่ยวกับสุขภาพและการดำเนินชีวิตให้ผู้สูงวัย ซึ่งโรงพยาบาลจะได้ประโยชน์เป็นการประชาสัมพันธ์ สร้างชื่อเสียงให้กับโรงพยาบาลเอง และผู้สูงวัยก็จะจำติดชื่อโรงพยาบาลดังกล่าว นอกจากนี้ ธุรกิจที่ทำกิจกรรมเพื่อสังคม หรือ CSR ก็อาจเปลี่ยนรูปแบบเป็นทำรายการเพื่อสังคม เพื่อผู้สูงอายุ สร้างเนื้อหาในด้านต่าง ๆ เพื่อแสดงความห่วงใยกับกลุ่มผู้สูงวัย

ในอนาคตข้างหน้า เทคโนโลยีด้านสื่อมีความก้าวหน้า ช่องทาง และ รูปแบบในการนำเสนอเนื้อหาสู่ผู้บริโภคมีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ผู้ที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีการวางแผนพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง ผู้ผลิตสื่อต้องปรับตัวตามเพื่อนำเสนอเนื้อหาให้ตรงกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด ผู้สูงวัยต้องปรับ Mindset ที่มีต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ เนื่องจากเมื่อสื่อมีการปรับรูปแบบการนำเสนอ เช่น Line Facebook Podcast แต่ผู้สูงวัยยังใช้ไม่เป็น เหมือนกับการที่ผู้สูงวัยไว้ข้างหลัง แล้วจับแต่ตลาดกลุ่มคนที่สามารถตามเทคโนโลยีได้ทันเท่านั้น ในอนาคตสื่อกระแสรองจะมีบทบาทกับผู้สูงวัยมากขึ้น ผู้สูงวัยจึงต้องทันต่อเทคโนโลยีในปัจจุบันและในอนาคต ต้องไม่ให้ผู้สูงวัยกลัวที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ

นอกจากนั้น ในอนาคตประเทศต่าง ๆ ในอาเซียน อาจรวมถึงทั่วโลกจะมีผู้สูงวัยเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมาก ทางรอดของผู้ผลิตรายการสำหรับผู้สูงวัยคือไม่มุ่งเน้นคนดูแก่กลุ่มเป้าหมายในประเทศไทยเท่านั้น แต่จะต้องทำเนื้อหาให้เป็น International และทำการเผยแพร่หรือขายเนื้อหารายการให้กับต่างประเทศ เพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นและคุ้มต่อการผลิต

ตอนที่ 2 มุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัย

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัยที่ได้สัมภาษณ์ ได้แก่ รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระรุจิ ศ.ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ และ พล.ต.ผศ. นพ.คุณิต จันทยานนท์ โดยครอบคลุมมุมมองความรู้ในด้านนิเทศศาสตร์ ประชากรศาสตร์ และแพทยศาสตร์ โดยสามารถสรุปประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสื่อสำหรับผู้สูงวัย ได้ ดังนี้

สถานการณ์สื่อสำหรับผู้สูงวัยในปัจจุบัน ผู้ทรงคุณวุฒิชี้ให้เห็นว่า บนสื่อต่าง ๆ จะพบว่ามีรายการเฉพาะกลุ่มผู้สูงวัยน้อยมาก จากความรู้สึกของผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัยมีความคิดเห็นตรงกันว่ารายการที่ทำให้เฉพาะผู้สูงวัยในปัจจุบันนั้นมีไม่เพียงพอ บางช่องมีเพียง 1-2 รายการต่อ

อาทิตย์ และในหลาย ๆ ช่องไม่พบว่ามีรายการสำหรับผู้สูงวัยเลย แต่ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่า ถ้าเป็นรายการที่ผู้สูงวัยชอบนั้นมีความเห็นว่ามันน่าจะมีเพียงพอ ดังนั้นจึงอยู่ที่การมองว่าสื่อหรือเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยควรมีอะไรบ้าง

รายการที่สร้างความสุขให้กับผู้สูงวัยด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ และด้านสติปัญญา เป็นสิ่งที่ดีและจำเป็นต่อผู้สูงวัย เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สูงวัยมีความสุข ในบั้นปลายชีวิต เป็นเหมือนการให้ความรู้ให้ผู้สูงวัยได้อยู่อย่างมีความสุข แต่สิ่งที่ดี สิ่งที่เป็นคนอาจไม่ได้ชอบเสมอไป รายการที่สอนให้ความรู้ ดูไปฟังไปอาจเกิดความน่าเบื่อไม่สนใจ ก็ไม่มีคนติดตาม รายการให้ความรู้ด้านสุขภาพให้เห็นถึงภัยอันตรายของโรคร้ายไข้เจ็บ บางครั้งก็เป็นเรื่องหดหู่นะ ถึงจะสร้างความสุขโดยการให้ผู้สูงวัยป้องกันโรคร้ายต่าง ๆ การดูรายการตลก ละครครามา จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจกว่า และเป็นรายการที่ผู้สูงวัยสามารถเอาเรื่องไปคุยกับคนอื่นต่อได้ อันนี้อาจน่าสนใจกว่า

เนื้อหาที่สำคัญและคิดว่าควรจะมีคือการสอนให้ผู้สูงวัยรู้เท่าทันสื่อใหม่ ทุกวันนี้คงปฏิเสธไม่ได้ว่าเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนในชีวิตประจำวัน เช่น โทรศัพท์มือถือ นาฬิกาสุขภาพ สมาร์ททีวี แท็บเล็ต เทคโนโลยีหรืออุปกรณ์เหล่านี้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของผู้สูงวัย ซึ่งบางอย่างช่วยทำให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยดีขึ้น เช่น การคุยกับลูกหลานผ่านอุปกรณ์ต่าง ๆ ทำให้คลายคิดถึงแม่อยู่ห่างไกล หรือการดูแลสุขภาพตัวเองโดยการสวมนาฬิกาสุขภาพ เก็บบันทึกอัตราการเต้นของหัวใจ หรือแจ้งเตือนเมื่อมีอุบัติเหตุ นอกจากนี้ รัฐได้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับประชาชนมากขึ้น เช่น บัตรประชาชนแบบ Smart card บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ โครงการชิมช้อปใช้ ซึ่งสิ่งที่ได้กล่าวไปนี้ มีเทคโนโลยีที่ผู้สูงวัยไม่คุ้นเคยเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังนั้น ผู้สูงวัยจำเป็นต้องรู้วิธีใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวันมากขึ้น ครอบครัว นโยบายรัฐ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ มีส่วนช่วยเสริมให้ผู้สูงวัยสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

รัฐเป็นตัวจักรสำคัญในการทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขจากสื่อต่าง ๆ อย่างแรก ปัจจุบันรัฐทำหน้าที่เป็น Regulator คอยควบคุม กำกับ ดูแล ออกนโยบายให้สื่อทำตามกฎระเบียบ คำสั่งที่ได้มีการกำหนดไว้ ถึงแม้ว่าการดำเนินงานจะเกิดอุปสรรคอย่างไร ผู้ประกอบการสื่อจำเป็นต้องดำเนินการตามที่รัฐได้กำหนดไว้ ซึ่งที่ผ่านมาผู้ประกอบการสื่อได้ประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายจากการที่รัฐได้กำหนด แต่ไม่ได้ดูถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบหรือไม่ เช่น การเปิดเสรีโทรทัศน์ช่องดิจิทัลที่มีจำนวนช่องโทรทัศน์เยอะกว่าที่ตลาดต้องการ ทำให้ผู้ผลิตรายการต้องประสบภาวะขาดทุน ปิดช่องโทรทัศน์ และคนตกงานเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ การออกกฎให้ผู้ประกอบการต้องมีการใช้ล่ามภาษามือ แต่ในทางปฏิบัตินั้น ล่ามภาษามือมีจำนวน

ไม่เพียงพอดต่อช่องโทรทัศน์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน และ การสอนในโรงเรียนสอนภาษามือแต่ละโรงเรียนมีมาตรฐานไม่เหมือนกัน ผู้ประกอบการจึงประสบในทางปฏิบัติ ดังนั้น รัฐจึงควรเข้ามาช่วยดูแล สนับสนุน หรือเอื้ออำนวย (Facilitator) ให้ผู้ประกอบการสื่อที่สามารถที่จะดำเนินงานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ลดปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานต่าง ๆ ส่วนหน้าที่ในการควบคุมและดูแล ควรจะเป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการสื่อที่ควรดูแลตนเอง มีการตั้งสมาคม หรือองค์การมาตรฐาน เพื่อกำหนดนโยบาย ดูแล และดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ควรจะเป็น

นอกจากนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัยมีความคิดเห็นว่า การมีสถานีโทรทัศน์สาธารณะของรัฐยังไม่พอ เพราะตัวรายการต้องจัดทำให้กับทุกกลุ่มคนในสังคม ในการจัดทำรายการสำหรับผู้สูงวัย เด็ก หรือผู้ด้อยโอกาส รัฐต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เกิดรายการแบบนี้บนสื่อหรือช่องอื่น ๆ ด้วย เช่น 1) ตั้งกองทุนเข้ามาช่วยเหลือให้เงินทุนแบบให้เปล่า หรือให้บางส่วนในการผลิตรายการให้กับคนกลุ่มนี้ 2) เพิ่มสิทธิพิเศษทางภาษีให้กับเอกชนที่มีการผลิตสื่อสำหรับผู้สูงวัย เด็ก หรือผู้ด้อยโอกาส เพื่อจูงใจให้บริษัทต่าง ๆ ผลิตรายการให้กลุ่มเหล่านี้ 3) มีการมอบโล่หรือรางวัลกับผู้ประกอบการสื่อที่ห่วงใย ใส่ใจ ผลิตรายการสื่อให้ผู้สูงวัย หรือกลุ่มคนต่าง ๆ ซึ่งมาตรการทั้งหมดจะช่วยให้สื่อต่าง ๆ มีการผลิตเนื้อหาเพิ่มให้กับกลุ่มคนที่ผู้สนับสนุนรายการไม่สนใจให้เงินสนับสนุนในการผลิต

การร่วมมือระหว่างรัฐกับเอกชนในรูปแบบประชารัฐน่าจะนำมาใช้กับการพัฒนาเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยได้ การทำประโยชน์ให้สังคมไม่ใช่แค่การไปบริจาคสิ่งของ อาหารกลางวัน เสื้อผ้า หรือเครื่องนุ่งห่มให้กับผู้สูงวัยเท่านั้น การผลิตเนื้อหาที่จะเป็นประโยชน์ให้กับผู้สูงวัยก็ควรเป็นหนึ่งในโครงการประชารัฐหรือโครงการเพื่อสังคมได้ เช่น เนื้อหาการเตรียมตัวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย การรู้เท่าทันสื่อหรือข่าวหลอกลวง การเรียนรู้สื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น ซึ่งการให้ความรู้จะเป็นการทำประโยชน์ให้กับสังคมที่ยั่งยืนมากกว่าการไปบริจาคสิ่งของ

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ชี้ให้เห็นถึงความไม่เข้าใจของผู้ผลิตสื่อในตัวผู้สูงวัยหลายประการ เช่น

- 1) การนำเสนอคุณค่าผู้สูงวัยทางสื่อส่วนใหญ่เป็นในรูปแบบตามเทศกาลวันผู้สูงอายุ หรือช่วงประเด็นทางสังคม แต่ผู้สูงวัยไม่ได้ต้องการเห็นแค่เป็นกลุ่มคนพิเศษหรือเป็นปัญหาที่สังคมต้องแยกเพื่อมาดูแลเป็นพิเศษ
- 2) ผู้สูงวัยต้องการเนื้อหาที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้พ่อแม่ได้นั่งคุยกับลูกหลาน มีส่วนร่วม มีกิจกรรมร่วมกัน หรือ เป็นรายการเกมโชว์ที่ผู้คนในครอบครัวไปร่วมสนุกด้วยกัน การทำรายการที่เฉพาะสำหรับผู้สูงวัยก็ดี แต่ไม่ใช่เป็นในรูปแบบแบ่งแยกเข้าไปเป็นคนอีกกลุ่มหนึ่ง
- 3) รูปแบบในการนำเสนอที่ผู้สูงวัยไม่ได้สนใจแค่เรื่องศาสนากับสุขภาพ ผู้สูงวัยก็สนใจรายการเป็นที่นิยมในสังคมเหมือนกัน รายการเพื่อผู้สูงวัยจึงไม่ใช่รายการสุขภาพหรือธรรมะ แต่ควรเป็นรายการที่คนส่วนใหญ่ดู เพียงแต่ทำให้ผู้สูงวัยที่มีข้อจำกัดเรื่องสมรรถภาพ

ทางร่างกายสามารถเข้าถึงได้ง่าย ถ้าสื่อมวลชนเข้าใจในตัวผู้สูงวัย ก็จะสามารถผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัยมีความสุขได้จริง

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การที่ประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคม 4.0 ที่สื่อมีการเปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการสื่อสารและสร้างเนื้อหา ผู้สูงวัยซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นและเป็นกลุ่มที่มีความต้องการเนื้อหาจากสื่อเพื่อสร้างความสุขให้กับตนเอง แต่จากการศึกษาพบว่าผู้ผลิตสื่อในฐานะผู้ให้ข้อมูล ข่าวสาร และความบันเทิงยังไม่สามารถสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อตอบสนองความต้องการให้ผู้สูงวัยได้อย่างเพียงพอ ทั้งนี้ จากที่ผู้วิจัยได้อธิบายไว้แล้วในบทที่ 1 ถึงเรื่องเนื้อหาบนสื่อโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลมีรายการที่เกี่ยวกับผู้สูงวัย 7 รายการ คิดเป็นจำนวน 7 ชั่วโมงครึ่งต่อสัปดาห์ โดยทั้งหมดมีเนื้อหาที่เป็นปกิณกะ (วาไรตี้) และเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพผู้สูงวัย จากการศึกษาพบว่าผู้สูงวัยมีความพึงพอใจเนื้อหาด้านสุขภาพเพียงร้อยละ 3.53 น้อยกว่าค่าร้อยละของความถี่ความต้องการเนื้อหาในด้านนี้ 0.43 แสดงให้เห็นว่าผู้สูงวัยยังต้องการรายการด้านสุขภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รติมา สรจิตร์ (2558) และ ศิริสุชนา ทะเสนีย์ (2561) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการเนื้อหารายการโทรทัศน์ ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้สูงวัยมีความต้องการเนื้อหาด้านสุขภาพมากที่สุด

ผู้สูงวัยยังต้องการเนื้อหาในด้านอื่นด้วย โดยกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการเนื้อหาในด้านคุณค่าด้านการดำเนินชีวิต และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดในปัจจุบันผู้สูงวัยมีความพึงพอใจที่ต่ำ แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาในสื่อที่มีอยู่ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงวัยได้ งานวิจัยการพัฒนารายการโทรทัศน์เพื่อผู้สูงอายุของ จารุวรรณ นิธิไพบูรณ์ และคณะ (2559) ระบุว่าผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ต้องเข้าใจจิตใจของผู้สูงวัยเพื่อให้สามารถผลิตรายการได้ตรงกับความต้องการ ทำให้ผู้สูงวัยเกิดความพึงพอใจ และเกิดความสุขได้

ผู้สูงวัยแต่ละคนมีความต้องการเนื้อหาที่แตกต่างกัน Katz, Gurevitch, and Haas (1973) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับสื่อและความต้องการ ระบุว่าความต้องการสื่อของแต่ละปัจเจกบุคคลนั้น มีเหตุสืบเนื่องมาจากเหตุผลทางจิตใจและความต้องการทางสังคมของผู้นั้น ปัจเจกบุคคลที่มีลักษณะทางสังคมคล้ายกัน เช่น เพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส และการพักอาศัย จะแสดงแบบแผนพฤติกรรมกรรมการสื่อสารที่คล้ายกัน (Defleur, 1989) ในการวิจัยนี้ได้ผลลัพธ์ว่า เพศ อายุ รายได้ สถานภาพสมรส และจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนมีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการสื่อของผู้สูงวัย ยกเว้นระดับการศึกษาไม่ความสัมพันธ์กับความต้งการซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยข้างต้น แต่ได้ผลตรงกับงานวิจัยของ ชุติมา สิ้นชัยนิชกุล (2559) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์

ต่อการสูงวัยอย่างมีสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเขตกรุงเทพมหานคร ที่พบว่าระดับการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับการสูงวัยอย่างมีสุขภาพ ไม่ว่าผู้สูงวัยจบการศึกษาระดับชั้นใด หรือไม่ได้เข้ารับการศึกษา ก็มีความต้องการเนื้อหาต่าง ๆ ใกล้เคียงกัน

นอกจากนี้ หากมองเนื้อหาเฉพาะสื่อโทรทัศน์ที่ได้รับอนุญาตประกอบกิจการ โทรทัศน์ สำหรับการให้บริการในระบบดิจิทัลทั้งหมด 19 สถานี (สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2562) สัดส่วนรายการสำหรับผู้สูงวัยในปัจจุบันจึงมีไม่ถึงร้อยละ 0.3 ของรายการทั้งหมด (คำนวณจากผลข้างต้นที่รายการสำหรับผู้สูงวัยมี 7 ชั่วโมงครึ่งต่อสัปดาห์ และแต่ละสถานีเปิดรายการ 19 ชั่วโมงต่อวัน) จึงทำให้สื่อโทรทัศน์ซึ่งเป็นประเภทของสื่อที่ผู้สูงวัยเปิดรับมากที่สุดกลับมีเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยน้อยมาก สื่อรองอย่างเช่นหนังสือพิมพ์ วิทยุ และ อินเทอร์เน็ต ก็ไม่ค่อยมีเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยเช่นกัน ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรต้องเพิ่มเนื้อหาบนสื่อสำหรับผู้สูงวัยให้มากขึ้น เพื่อเพิ่มทางเลือกในการเปิดรับเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัย สอดคล้องกับข้อเสนอแนะในงานวิจัยของ วรนารถ ดวงอุดม (2555) และรัตนานรจิตร์ (2558) ที่พบว่าเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยมีน้อยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรที่หาทางเพิ่มจำนวนเนื้อหาตามความต้องการของผู้สูงวัย

นอกจากพบว่ารายการสำหรับผู้สูงวัยมีน้อย จากการที่ผู้วิจัยสำรวจเบื้องต้นถึงรายการสำหรับผู้สูงวัยบนสื่อโทรทัศน์และกล่าวถึงไว้ในบทที่ 1 นั้น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงเวลาที่ผู้สูงวัยไม่ได้เปิดรับ ได้แก่ช่วงเวลา ก่อน 06.00 น. และ หลัง 21.01 น. แต่จากข้อค้นพบในการวิจัยนี้ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ของผู้สูงวัยอยู่ในช่วงระหว่างวัน ตั้งแต่ 06.01 - 21.00 น. ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้สูงวัยส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นกลุ่มที่ตื่นเข้ามาเปิดรับสื่อ หรือเปิดรับสื่อจนถึงดึก ผู้สูงวัยมีพฤติกรรมการเปิดรับสื่อใกล้เคียงกันกับประชากรในวัยอื่นโดยทั่วไปที่กล่าวไว้ในข้อค้นพบของเหมือนตะวัน สุทธิวิวัฒน์ (2559) จึงทำให้รายการสำหรับผู้สูงวัยที่มีอยู่น้อยแล้วนั้น มิไม่ตรงกับช่วงเวลาที่ผู้สูงวัยเปิดรับสื่อ

ในการเพิ่มเนื้อหาให้ผู้สูงวัยเพื่อให้เกิดความสุขความพึงพอใจนั้น จำเป็นต้องศึกษาถึงพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้สูงวัย เนื่องจากพบว่าผู้สูงวัยมีการเปิดรับสื่อแต่ละประเภทเพื่อใช้ดูเนื้อหาต่างชนิดกันตามความคุ้นเคย และความสะดวกในการเปิดรับมากที่สุด อ้างอิงตามแนวคิดของ Schamm and Atkin อ้างถึง วิลลาธน์ย์ เรื่องปฏิภาณ, 2546) ทำให้แม้เนื้อหาข่าวจะมีอยู่บนทุกสื่อ แต่สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่ผู้สูงวัยมีความคุ้นชินและเป็นสื่อที่ครบรส มีทั้งภาพและเสียง ทำให้ผู้สูงวัยมีความถนัดในการดูข่าวจากโทรทัศน์สูงที่สุด การฟังเพลงก็ชินกับการเปิดจากวิทยุ การหาสาระความรู้และธรรมะก็ใช้วิธีเปิดหนังสืออ่าน ซึ่งทำให้การเปิดรับสื่อถึงแม้จะมีเนื้อหาทดแทนได้ แต่ผู้สูงวัยมีแนวโน้มในการใช้สื่อที่คุ้นเคยมากกว่า

สื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นสื่อใหม่ที่มีจำนวนผู้ใช้งานที่เป็นผู้สูงวัยเพิ่มมากขึ้น แต่จากการวิจัยพบว่ามีเพียงผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน และ กลุ่มติดบ้าน มีการเปิดรับมาก และเปิดรับมากกว่าสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อวิทยุ แต่ในทางตรงกันข้ามผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้งกลับมีการเปิดรับน้อยมาก เป็นเพราะว่าผู้สูงวัยกลุ่มนี้ไม่มีอุปกรณ์ในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต ผู้สูงวัยกลุ่มถูกทอดทิ้งเกินครึ่งไม่มีรายได้ และอีกส่วนหนึ่งมีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือน จึงทำให้ไม่สามารถซื้ออุปกรณ์และบริการอินเทอร์เน็ตได้ สอดคล้องงานวิจัยของ กฤติกาพร มลาสาณฑ์ (2547) และ ปณิชา นิติพรมงคล (2554) ที่พบว่าพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมมีความสัมพันธ์กับรายได้ และงานวิจัยของ ศิริพร ศรีเชลียง (2550, หน้า 57-61) ที่กล่าวว่ารายได้ (Income) เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในการเข้าถึงสารสนเทศผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศประเภทต่าง ๆ และในอนาคตที่กำลังเข้าสู่สังคม 4.0 เนื้อหาจากสื่อดั้งเดิมมีการทำให้สามารถเข้าถึงบนสื่ออินเทอร์เน็ตได้ ผู้ผลิตบางส่วนมีการเลิกผลิตบนสื่อดั้งเดิมและย้ายไปอยู่บนสื่ออินเทอร์เน็ต ยิ่งเป็นการตอกย้ำถึงความไม่เสมอภาค ลดทอนโอกาสในการเข้าถึงเนื้อหาเพื่อให้เกิดความสุขของกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย

จากการที่ขาดแคลนเนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยบนสื่อสำหรับคนทั่วไป ผู้สูงวัยจึงมีความต้องการเปิดรับบนสื่อสำหรับตัวผู้สูงวัย โดยเฉพาะเพื่อที่จะได้มีทางเลือกในการรับเนื้อหาที่ตนเองต้องการ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจสื่อสำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ พบว่าในตลาดเคยมีสื่อที่เจาะตลาดผู้สูงวัยโดยเฉพาะอยู่แล้ว เช่น 1) สถานีโทรทัศน์เพลินทีวี บริหารงานโดยบริษัท อาร์เอส จำกัด (มหาชน) นำเสนอเนื้อหาข่าวสาร ศาสนา ปกิณกะ และ ดนตรี 2) คลื่นวิทยุ AM 1494 บริหารงานโดย บริษัท อสมท. จำกัด (มหาชน) โดยมี 3 ศิลปินแห่งชาติ ได้แก่ สุเทพ วงศ์กำแหง ชินกร ไกรลาส และธีรภาพ โลหิตกุล และศิลปินอาวุโสท่านอื่น ๆ เป็นผู้ดำเนินรายการ 3) นิตยสารไอ้ล้นลา บริหารงานโดย บริษัท เปเปอร์คอร์ส จำกัด เน้นเนื้อหาปกิณกะไลฟ์สไตล์ที่ร่วมกันอ่านได้ทั้งครอบครัวตั้งแต่อายุ 40 ปีขึ้นไปจนถึงผู้สูงวัย เพลินทีวีได้ยุติการออกอากาศในเดือนธันวาคม 2558 หลังจากเปิดให้บริการได้ 6 เดือน มีเพียงคลื่นวิทยุ AM 1494 และ นิตยสารไอ้ล้นลา เท่านั้นที่ยังดำเนินงานอยู่ ซึ่งมีความข้อนแย้งที่ว่าผู้สูงวัยมีความต้องการสื่อโทรทัศน์เพื่อผู้สูงวัยโดยเฉพาะมากเป็นอันดับ 1 แต่สถานีโทรทัศน์เพลินทีวีกลับปิดตัวอย่างรวดเร็วในขณะที่สื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุที่ผู้สูงวัยมีการเปิดรับน้อยกว่าสื่อโทรทัศน์ยังสามารถดำเนินธุรกิจได้ สุมณมาศ คำทอง (2560) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่รอดและศักยภาพในการแข่งขันและทำกำไรในอุตสาหกรรมทีวีดิจิทัลมีอยู่ 4 ปัจจัยด้วยกัน ได้แก่ จำนวนผู้ชมรายการโทรทัศน์ มูลค่าการโฆษณาในกิจการโทรทัศน์ ความนิยมในการรับชมโทรทัศน์ และ มาตรการช่วยเหลือการประกอบกิจการทีวีดิจิทัลของภาครัฐ ซึ่งในช่วงนั้นความนิยมในการรับชมไม่ดีขึ้น รวมถึงการใช้ชื่อว่าช่อง

สำหรับผู้สูงอายุเป็นคำที่ให้ความหมายในเชิงลบ กล่าวไว้ในแนวคิดเกี่ยวกับ วายาคติ หรืออคติแห่งวัย (Ageism) ของ ปราโมทย์ ปราสาทกุล (2555) ผู้สูงวัยบางกลุ่มไม่ยอมรับว่าตนเองแก่หรือเป็นผู้สูงวัย จึงทำให้หลีกเลี่ยงที่จะเปิดรับ สถานีโทรทัศน์เพลินทีวีจึงเลิกดำเนินการไป

ปัญหาเนื้อหาที่ไม่ตรงกับความต้องการ และช่องทางการสื่อสารที่มีน้อยที่ได้กล่าวมา จึงเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจที่มีต่อเนื้อหาของผู้สูงวัย การจะทำให้ผู้สูงวัยเกิดความสุขในบั้นปลายชีวิตจึงต้องทำให้ผู้สูงวัยเกิดความพึงพอใจในเนื้อหาบนสื่อ ถึงแม้ผลจากการศึกษาในบทที่ 4 พบว่าผู้สูงวัยมีความพึงพอใจในเนื้อหาสูงกว่าความต้องการที่มีในเนื้อหาเพียงแค่ด้านสติปัญญาด้านเดียว เนื้อหาด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต และด้านเศรษฐกิจยังมีความพึงพอใจที่ต่ำกว่าความต้องการอยู่ แต่ในงานวิจัยค้นพบข้อมูลที่น่าสนใจว่าหากเนื้อหาใดมีความต้องการที่สูงขึ้น ความพึงพอใจก็จะสูง นอกจากนั้น ถึงแม้สื่อจะไม่สามารถทำให้ผู้สูงวัยมีระดับความพึงพอใจกับสื่อที่มีอยู่ได้มาก แต่สื่อกลับทำให้ผู้สูงวัยหัวเราะได้มากขึ้น หมายความว่าสื่อสามารถทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขชั่วคราวจากการหัวเราะได้ดีกว่าการมีความสุขที่ยั่งยืน สอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory) ของ Maslow (1970) ที่ได้กล่าวถึงความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์ว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความต้องการอยู่เสมอ และเป็นการยากมากที่มนุษย์จะมีความพึงพอใจสูงสุด ยกเว้นการเกิดความพึงพอใจในช่วงเวลาสั้น ๆ เพราะธรรมชาติของมนุษย์เมื่อความต้องการอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองจนเป็นที่พึงพอใจแล้วก็จะมีความต้องการอย่างอื่นเข้ามาแทนที่

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้กล่าวถึงการมีความสุขหรือมีสุขภาพที่ดี ต้องมีทั้ง 4 ส่วนประกอบกัน คือ ทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา แต่ที่ปรากฏพบว่าสื่อทำได้ดีในเรื่องของปัญญาทางจิตที่ทำให้ผู้สูงวัยเกิดความบันเทิง ซึ่งรายการที่ให้ความสุขทางปัญญาและทางจิตนั้นไม่ได้มาจากรายการสำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อคิดเห็นว่าเมื่อสื่อสำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะไม่มี ผู้สูงวัยจึงเปิดรับสื่อสำหรับคนทั่วไปซึ่งมีรายการที่หลากหลาย มีทั้งรายการเกมโชว์ แข่งร้องเพลง ท่องเที่ยว ละคร สารคดีให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ซึ่งดูแล้วน่าสนใจมากกว่ารายการสำหรับผู้สูงวัยที่มีแต่เรื่องสุขภาพ ศาสนา การสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงวัย หรือการใช้ชีวิตแบบผู้สูงวัย แต่ในทางกลับกันถ้าสื่อไม่เสนอเนื้อหาคุณค่าด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ หรือด้านสติปัญญา ผู้สูงวัยก็ไม่สามารถนำความรู้และเรื่องราวต่าง ๆ มาช่วยแก้ไขปัญหากับตัวเองที่อาจเกิดในปัจจุบันหรือในอนาคตที่เป็นยุคสังคม 4.0 ได้

จารุวรรณ นิธิไพบูรณ์ และคณะ (2559) ได้กล่าวไว้ถึงปัจจัยในการทำรายการสำหรับผู้สูงวัยว่าต้องรู้จิตวิทยาผู้สูงวัย เนื่องจากการนำเสนอเนื้อหารายการแบบตรง ๆ ไม่มีการปรุงแต่งให้

เนื้อหาที่น่าสนใจ ไม่ว่าจะผู้สูงวัยหรือคนวัยอื่นก็ไม่สนใจติดตาม การเข้าใจในความต้องการของผู้สูงอายุและมีจิตวิทยาในการนำเสนอให้เนื้อหาที่ตระรวมดาเกิดความน่าสนใจ น่าติดตาม น่าจดจำ จึงเป็นสิ่งที่ผู้ผลิตรายการควรเน้นย้ำและให้ความสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ชี้ให้เห็นว่าผู้สูงวัยชอบเรื่องราวชีวิต มีสุข มีเศร้า หรือเรื่องบันเทิงคลายเครียด รายการเพลงที่ผู้สูงวัยชอบดูไม่ได้มีการนำเสนอแค่เพลงอย่างเดียว แต่ผู้ผลิตได้นำเอาเรื่องราวชีวิตของผู้เข้าแข่งขันมาเล่าเพื่อให้เกิดความน่าสนใจแล้วค่อยร้อยเพลงให้เกิดความบันเทิง ผู้สูงวัยจึงเกิดอารมณ์ในการรับชมรับฟัง ถ้ามีการใช้วิธีอย่างนี้กับเนื้อหาที่น่าสนใจอย่างเช่นเรื่องเล่าคุณค่าของผู้สูงวัย เรื่องการดูแลสุขภาพที่ดี การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ก็อาจทำให้เป็นเนื้อหาที่น่าสนใจสำหรับผู้สูงวัยได้

ข้อสังเกตประการหนึ่งที่ผู้ผลิตสื่อและผู้ทรงคุณวุฒิให้ไว้ถึงเหตุผลที่ทำให้เนื้อหาสำหรับผู้สูงวัยมีไม่เพียงพอที่มาจากที่ไม่มีผู้สนับสนุนการผลิต ดังที่ได้เห็นกับสถานีโทรทัศน์เพลินทีวี เมื่อไม่มีผู้สนับสนุนการผลิต เจ้าของสถานีหรือผู้ผลิตรายการก็ไม่สามารถหาเงินมาผลิตเนื้อหาให้กับผู้ชมรายการได้ ปัญหาดังกล่าวก็เกิดขึ้นกับสื่อวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออินเทอร์เน็ตเช่นกัน ถึงแม้รัฐสนับสนุน สร้างแรงกระตุ้น รวมถึงขอความร่วมมือให้ผู้ผลิตสื่อทำการผลิตเนื้อหาให้กับผู้สูงวัย เด็ก เยาวชน หรือคนกลุ่มต่าง ๆ ด้วยวิธีการให้เงิน ให้รางวัล ลดภาษี ใช้กฎหมายบังคับ แต่จำนวนเนื้อหาที่มีให้กลุ่มผู้สูงวัยก็ยังมีไม่พอ ความเห็นนี้สอดคล้องกับรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการประเมินคุณภาพเนื้อหารายการในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (2557). ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าการที่สถานีโทรทัศน์จะผลิตรายการให้กับผู้ด้อยโอกาสได้นั้น ต้องอาศัยปัจจัยในการผลิตที่มากกว่านี้ เช่น วัสดุทัศน์ของผู้ประกอบการ ความรู้และภูมิปัญญาในการผลิต นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ ทรัพยากรต่าง ๆ ความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย และการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างจริงจัง

จากที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผู้สูงวัยซึ่งมีความแตกต่างกันภายในกลุ่ม จึงได้กำหนดศึกษาผู้สูงวัยใน 3 กลุ่มด้วยกัน โดยแต่ละกลุ่มมีความต้องการ การเปิดรับ และความพึงพอใจในเนื้อหา ดังนี้

กลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน มีความต้องการเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นประโยชน์ต่อการเข้าสังคมได้ เช่น นำไปเป็นหัวข้อในการสนทนา สร้างความรู้ให้กับตนเองไม่ให้ตกยุค หรือทำให้ตนเองมีตัวตนอยู่ในสังคมได้ ดังจะเห็นได้ว่าความต้องการในเนื้อหาเช่น เนื้อหาทางเศรษฐกิจ เนื้อหาด้านการท่องเที่ยว ความบันเทิง และเพลง และเนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาว ของกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านสูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างเด่นชัด สอดคล้องกับงานวิจัยสังคมผู้สูงอายุ: ปัจจัยการติดตามที่เปลี่ยนไปของ วุฒรากรณ์ ชิวโสภิญฐ (2562) ที่กล่าวว่า Active Senior จะมีพฤติกรรมที่ยังใช้ชีวิต

เหมือนเดิมหลังจากเกษียณอายุงาน ชอบที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ชอบการลงทุน และหากิจกรรมทำให้ตนเองสนุกสนาน เป็นต้น

การเปิดรับผ่านทางสื่อโทรทัศน์กับสื่ออินเทอร์เน็ตเป็นส่วนใหญ่ เพื่อติดตามข่าวสารและศึกษาหาความรู้ มีคุณละครผ่านทางสื่อโทรทัศน์ จึงให้ความสำคัญกับเนื้อหาและนักแสดงหรือพิธีกร ถ้าถูกใจจึงมีการติดตามชม ผู้สูงวัยกลุ่มนี้จะมีความถนัดในการเปิดสื่อโทรทัศน์น้อยในช่วงสายกับบ่ายแต่การเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตจะเยอะขึ้นแทน โดยส่วนใหญ่เป็นการใช้แอปพลิเคชัน Line แต่เป็นความถนัดที่น้อยกว่ากลุ่มติดบ้าน แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนี้ถึงแม้ว่าจะชอบเข้าสังคมแต่ก็เป็นความต้องการที่จะพบเจอปฏิสัมพันธ์กันมากกว่าการพูดคุยผ่านอินเทอร์เน็ต

ความพึงพอใจจากการเปิดรับนั้นของผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านนั้นไม่มีเนื้อหาด้านไหนที่มีความพึงพอใจมากเป็นพิเศษ แต่เนื้อหาที่มีความพึงพอใจน้อยกว่ากลุ่มอื่นเป็นพิเศษคือเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาด้านคุณค่าที่ทำให้รู้สึกภาคภูมิใจในตนเองและมีอายุยืน กลุ่มนี้มีความรู้สึกว่าจะอยู่กับคนอื่นแล้วมีความสุขมากกว่าการรับเนื้อหาจากสื่อจึงทำให้ไม่ได้มีความสุขกับสื่อมากนัก นอกจากนี้ จากการหาความสัมพันธ์ในบทที่ 4 พบว่าผู้สูงวัยที่มีความพึงพอใจกับสื่อน้อยมักจะเกิดกับผู้สูงวัยช่วงต้นซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงวัยกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน

กลุ่มติดบ้าน ซึ่งไม่ค่อยได้ออกไปพบเจอบุคคลอื่นมากเท่าไร ดังนั้นสังคมส่วนใหญ่จึงอยู่กับครอบครัวและบ้าน เนื้อหาที่ผู้สูงวัยในกลุ่มนี้สนใจจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความผูกพันของคนในบ้าน การหากิจกรรมทำในบ้าน และการรู้เรื่องราวแปลกใหม่นอกบ้าน ซึ่งจากผลการศึกษาในบทที่ 4 แสดงให้เห็นว่ากลุ่มนี้มีความต้องการเนื้อหาเกี่ยวกับการมีสุขภาพที่ดี การดำเนินชีวิตสำหรับผู้สูงวัย การหากิจกรรมทำยามว่าง เนื้อหาการกิน การอยู่ การท่องเที่ยว บันเทิง และเพลง รวมถึงเนื้อหานวัตกรรม เทคโนโลยีสมัยใหม่สูงกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับผู้สูงวัยกลุ่ม Fragile Seniors ที่หันมาให้ความสำคัญและให้เวลากับครอบครัวและคนรักมากขึ้น ชอบทำกิจกรรมยามว่างอยู่กับบ้าน เช่น การตกแต่งสวน ตกแต่งบ้าน หรือเรียกว่า “Smart homebird” (วัชรกรณชีวะโสภณ, 2562)

การเปิดรับสื่อโทรทัศน์กับสื่ออินเทอร์เน็ตจะสูงเหมือนกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน แต่เป็นการเปิดรับเพราะเนื้อหาที่รูปแบบการนำเสนอมากกว่าพิธีกรหรือนักแสดง ช่วงเวลาที่เปิดรับสื่อโทรทัศน์จะทั้งวัน เพราะใช้เวลาอยู่กับบ้านจึงเปิดรับสื่อได้ตลอดทั้งวัน เช่นเดียวกับการเปิดรับอินเทอร์เน็ตที่ผู้สูงวัยกลุ่มนี้เปิดรับสูงที่สุด โดยมีความถนัดในการใช้ทั้งวัน แต่เยอะในช่วงคำพร้อม ๆ กับการเปิดรับสื่อโทรทัศน์ โดยใช้ทั้งแอปพลิเคชัน Line และ Facebook ในความถนัดที่สูงกว่ากลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้าน

ความพึงพอใจในสื่อของกลุ่มติดบ้านจะเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ การเงิน การทำบุญทำทานมากกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากกลุ่มนี้มีอายุเฉลี่ยที่ไม่ต่างจากกลุ่มทำกิจกรรมนอกบ้านมากนัก แต่กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความต้องการเนื้อหาในสื่อที่มากกว่ากลุ่มอื่น โดยเฉพาะเนื้อหาด้านเศรษฐกิจกับด้านสติปัญญา

กลุ่มถูกทอดทิ้ง ที่อยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราส่วนใหญ่เป็นคนที่ห่างจากครอบครัวและไม่มีรายได้ มีความต้องการเนื้อหาในด้านต่าง ๆ มากกว่ากลุ่มอื่นเกือบทั้งหมด แต่มีบางเนื้อหาที่ผู้สูงวัยกลุ่มนี้ต้องการน้อยกว่ากลุ่มอื่น เช่น เนื้อหาสะท้อนปัญหาหรือความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวกสบายของผู้สูงวัย เนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัย เนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจ วิจัยการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ กรณีศึกษามูลนิธิสงเคราะห์คนชราอนาถาแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลาของ มาธูรี อุไรรัตน์ และมาลี สบายยิ่ง (2560) ใ้ข้อธิบายว่าผู้สูงวัยเมื่ออายุมากขึ้น ไม่แข็งแรงและไม่สวยงามเหมือนเดิม ถูกลดบทบาทและความสำคัญลงเนื่องจากไม่มีรายได้ จึงทำให้สามารถยอมรับในสภาพร่างกายที่โรยราได้ แต่ความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่าเพื่อทดแทนคุณค่าในตัวผู้สูงวัยที่ลดลง

การเปิดรับของกลุ่มนี้เปิดรับสื่อโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์มากที่สุด แตกต่างจาก 2 กลุ่มที่แล้วตรงที่กลุ่มนี้ไม่มีรายได้ที่จะใช้บริการอินเทอร์เน็ตจึงไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ต โดยกลุ่มนี้เปิดรับสื่อโทรทัศน์เพื่อความบันเทิงและฆ่าเวลามากกว่ากลุ่มอื่นเนื่องจากมีเวลาที่เหลือเฟือ สำหรับสิ่งพิมพ์กลุ่มนี้ให้ความสำคัญกับหน้าปก เนื่องจากมีพนักงานส่วนหนึ่งที่ไม่ได้ศึกษาหรือศึกษาน้อย จึงให้ความสนใจกับหน้าปกที่สร้างแรงจูงใจให้เปิดรับ

ความพึงพอใจต่อเนื้อหาในสื่อของกลุ่มถูกทอดทิ้งสูงกว่ากลุ่มที่เหลืออีกเช่นเคย โดยบางเนื้อหาที่กลุ่มถูกทอดทิ้งมีความต้องการสูงกว่ากลุ่มอื่นอย่างมาก เช่น ฐิติภาภูมิใจในตัวเอง การมีส่วนช่วยทำให้มีสุขภาพกายและจิตดีขึ้น ดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่น มีความรู้สติปัญญาไม่ทำให้ถูกคนอื่นโกง เป็นต้น

5.3 ข้อจำกัดการวิจัย

(ก) งานวิจัยนี้ เก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้สูงวัยโดยพยายามให้ครอบคลุมลักษณะทางประชากรทั้งหมดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม ผู้สูงวัยเป็นกลุ่มประชากรอีกกลุ่มหนึ่งของประเทศที่มีจำนวนมาก มีความหลากหลาย และมีความซับซ้อนทางด้านกายภาพ ดังนั้น การเก็บข้อมูลกับผู้สูงวัยที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครเพียงอย่างเดียว จึงไม่อาจสะท้อนภาพความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับผู้สูงวัยจากภูมิภาคอื่นของประเทศได้

(ข) ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยอาศัยการให้ผู้สูงวัยกรอกแบบสอบถาม ถึงแม้ว่า ในขณะที่ลงพื้นที่สำรวจจะมีทีมงานทั้งตัวผู้วิจัยเอง และผู้ช่วยวิจัยทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการอ่านเอกสารและกรอกข้อความลงในแบบสอบถามในกรณีที่ผู้สูงอายุบางคนไม่สามารถทำด้วยตนเอง อย่างเช่น กลุ่มวัยตอนปลาย และกลุ่มผู้ไม่มีการศึกษา อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า วิธีการดังกล่าว ยังคงมีข้อจำกัด ไม่ว่าจะด้วยเรื่องของเวลาที่ใช้ การตีความของผู้วิจัยในขณะที่กรอกแบบสอบถาม และทักษะการสื่อสารของผู้สูงวัยทั้งการพูด การฟัง และการสนทนาได้ตอบ ประเด็นดังกล่าวจึงเป็น ข้อจำกัดหนึ่งในงานวิจัยนี้

5.4 ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยในครั้งนี้นำไปสู่ข้อเสนอแนะใน 3 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากข้อสังเกตที่สื่อโทรทัศน์ต้องใช้ต้นทุนการผลิตสูงในการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัย ดังนั้น ภาครัฐควรเน้นการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัยบนสื่อที่ใช้ต้นทุนการผลิตต่ำ เช่น สื่อวิทยุ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออินเทอร์เน็ตที่จะมีบทบาทมากในสังคม 4.0 รวมถึงส่งเสริมให้ผู้สูงวัยหรือบุคคลทั่วไป มีความสามารถในการผลิตเนื้อหาให้กับผู้สูงวัยได้ แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ควรทิ้งในการผลิตเนื้อหาบนสื่อวิทยุกับสื่อสิ่งพิมพ์เนื่องจากผู้สูงวัยบางส่วนยังมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตได้ ภาครัฐควรขับเคลื่อนนโยบายในการส่งเสริมให้ผู้สูงวัยมีความเท่าเทียมในการเข้าถึงสื่ออินเทอร์เน็ต พร้อมกับการรู้เท่าทันสื่อเพื่อไม่ให้โดนหลอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมให้ผู้สูงวัยในกลุ่มถูกทอดทิ้งที่มีความถนัดในการเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ตน้อยกว่าผู้สูงวัยในกลุ่มอื่นมาก

2) ภาครัฐส่งเสริมและสนับสนุนสื่อชุมชนที่เป็นสื่อในท้องถิ่นและไม่หวังผลกำไรให้มีบทบาทกับการผลิตเนื้อหาให้ผู้สูงวัยมากขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องเป็นสื่อที่ไม่ตกเป็นเครื่องมือของการเมืองหรือรัฐบาล เนื่องจากข้อดีของสื่อชุมชนเป็นสื่อที่เข้าใจในบริบทท้องถิ่น เข้าใจถึงกลุ่มคนในพื้นที่เป็นอย่างดี ซึ่งสื่อชุมชนนั้นอาจเป็นได้ทั้งเสียงตามสาย วารสารแจก หรือเป็นสื่อบุคคลที่มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้กันก็เป็นได้

5.4.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงวัยต้องการเนื้อหาที่สร้างความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว และผู้สูงวัยมีความพึงพอใจกับเนื้อหาในด้านนี้แค่ในระดับปานกลาง ผู้ผลิตเนื้อหาจึงควรมีการสร้างเนื้อหาที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงวัยกับครอบครัว ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงวัยให้ข้อคิดเห็นว่าการสร้างเนื้อหาในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว ผู้สูงวัยกับลูกหลานได้ขาด

หายไปจากสื่อ การมีเนื้อหาประเภทนี้จะทำให้เกิดความผูกพันในครอบครัว และทำให้ผู้สูงวัยมีความสุข

2) ผู้สูงวัยมีความต้องการเนื้อหาด้านคุณค่า ด้านสุขภาพ ด้านการดำเนินชีวิต และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งสูงกว่าความพึงพอใจในเนื้อหาด้านดังกล่าว จึงชี้ให้เห็นว่าเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน ยังมีช่องว่างให้ผู้ผลิตสร้างเนื้อหาให้กับผู้สูงวัยได้ เพื่อเป็นการสร้างประโยชน์และความสุขให้กับผู้สูงวัย แต่การผลิตเนื้อหาในด้านดังกล่าวไม่ควรผลิตเป็นแนววิชาการ ควรใช้นวัตกรรมหรือความคิดแปลกใหม่ที่เป็นการผสมผสานเนื้อหาหลาย ๆ แบบ รวมถึงช่องทางที่ทำให้ผู้สูงวัยไม่รู้สึกรำคาญ เช่น การสร้างเนื้อหาผู้สูงวัยที่เดินไม่สะดวกแต่ท่องเที่ยวไปทั่วประเทศโดยมีหลานจูงหรือเข็นรถพาไป เพื่อให้ผู้สูงวัยเห็นว่าสุขภาพไม่ได้เป็นอุปสรรคสำคัญ เป็นการสร้างคุณค่าให้กับผู้สูงวัย และเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

5.4.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยอาศัยวิธีการเก็บข้อมูลจากการพูดคุย สอบถาม และให้ผู้สูงวัยกรอกแบบสำรวจที่ได้ออกแบบไว้ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากการเก็บข้อมูลเสร็จสิ้น กลับพบว่า ยังมีประเด็นรายละเอียดอีกหลายประการที่จำเป็นต้องซักถามในเชิงลึก รวมถึงต้องถามผู้ดูแลและลูกหลานที่ใกล้ชิด ในการนำผลเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงสำรวจ วิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). *มาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ* (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). *บทสรุปสำหรับผู้บริหาร โครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2550-2554)*. สืบค้น 18 มีนาคม 2560, จาก [http://www.dop.go.th/main/knowledge_detail.php?id=eb30a4453542ae9555196e7672_d90f12 &type=21](http://www.dop.go.th/main/knowledge_detail.php?id=eb30a4453542ae9555196e7672_d90f12&type=21).
- กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2562). *ข้อมูลสถิติจำนวนผู้สูงอายุประเทศไทย ปี 2559*. สืบค้น 20 ธันวาคม 2560, จาก http://www.dop.go.th/download/knowledge/knowledge_th_20170707092742_1.pdf.
- กรมอนามัย สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. (2553). *การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *Thailand 4.0 : มิติด้านการพัฒนาสังคม, กองยุทธศาสตร์และแผนงาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- กฤษณ์ รัชพร. (2551). *ถอดรหัสความสุข* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เอเชีย แปซิฟิก อิน โนเวชั่น เซ็นเตอร์.
- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). *พิมพ์เขียว Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน*. สืบค้น 24 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.libarts.up.ac.th/v2/img/Thailand-4.0.pdf> (24 ตุลาคม 2560).
- กังสดาล นาควิโรจน์. (2549). *การเปิดรับการจดจำและความคิดเห็นของผู้โดยสารรถไฟฟ้ามหานครที่มีต่อสื่อโฆษณาทางรถไฟฟ้ามหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). *สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กัจจกร หลุยยะพงศ์. (2553). *การสื่อสารกับวาทกรรมอัตลักษณ์ผู้สูงอายุในสังคมไทย* (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาคุยฎิบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กุศล สุนทรธาดา. (2553). คุณค่าด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุไทย ใน สุขาดา ทวีสิทธิ์ และ สวรัย บุญฆมานนท์ (บ.ก.). *ประชากรและสังคม 2553 : คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย* (น. 64 – 84). นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไชรหัท "ประเทศไทย 4.0" สร้างเศรษฐกิจใหม่ ก้าวข้ามกับดักรายได้ปานกลาง. (2559). *ไทยรัฐ*. สืบค้น 24 ตุลาคม 2560, จาก <https://www.thairath.co.th/content/613903>.
- คนไทย-สังคม 4.0. (2559). *กรุงเทพธุรกิจ*. สืบค้น 24 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/638855>.
- จันทร์จิรา ภูทองเกษ. (2537). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเครียดของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรรุวรรณ นิธิไพบูลย์, สันทัด ทองรินทร์, และวิทยาธร ท่อแก้ว. (2559). การพัฒนารายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงอายุ. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 10(2), 21-39.
- จรรุวรรณ พิมพิค้อ. (2552). *การใช้และความต้องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลนครขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จุฑารัตน์ ประเสริฐ. (2557). *พฤติกรรมการใช้แอปพลิเคชันไลน์กับการรับรู้ตนเองและการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นของผู้สูงอายุไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชญัญญา เกษะนันท์. (2556). *รูปแบบการดำเนินชีวิต การเปิดรับสื่อ และการยอมรับนวัตกรรมของผู้บริโภคสูงอายุ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยภล สุทธิโยธิน. (2550). *แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ ใน เอกสารการสอนชุดวิชา การสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ หน่วยที่ 1-5 (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์, นิคม ทาแดง, และไพบูรณ์ คะเชนทร์พรรค. (2546). *รูปแบบรายการวิทยุโทรทัศน์ ในเอกสารการสอนชุดความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิทยุโทรทัศน์ (หน่วยที่ 11)*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชินัน บุญเรืองรัตน์. (2551). *ความผาสุกทางจิตวิญญาณและความสุขของผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ชุติมา สิ้นชัยวิชกุล. (2559). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสูงวัยอย่างมีสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงพร หิรัญรัตน์. (2543). *ผลของการเปรียบเทียบเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวโรเจอร์ต่อความสุขของเด็กในสถานกำพร้า* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: บิซิเนสสตาร์แอนคี้ดี.
- ธิดา ทองวิเชียร. (2550). *ความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นภาพร อัจฉริยะกุล, และธีรารักษ์ โพธิสุวรรณ (2546) *เทคนิคการสื่อข่าวและการเขียนข่าววิทยุกระจายเสียงเบื้องต้น*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นฤฉัตร จูเปีย. (2558). *กระบวนการสร้างสรรค์ภาพถ่ายโฟโต้บู๊คเพื่อเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2542). *ผู้สูงอายุไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย.
- บริบูรณ์ พรพิบูรณ์. (2536). *โลกยามชราและการเตรียมตัวเพื่อเป็นสุข*. เชียงใหม่: พระสิงห์.
- บวร เทศารินทร์. (ม.ป.ป.). *ประเทศไทย 4.0 โมเดลเศรษฐกิจใหม่*. สืบค้น 24 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.drborworn.com/articleDetail.asp?id=16223>.
- บุญทัน พันธุ์จันทร์. (2555). *ความสุขของข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในตำรวจภูธรภาค 1* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- แบรนด์บุฟเฟ้. (2560). *Media Landscape เปลี่ยนไป! เมื่อ “สื่อดิจิทัล” มาแรง เบียดสื่อสิ่งพิมพ์ขึ้นเป็นอันดับ 2 รองทีวี*. สืบค้น 5 มกราคม 2561, จาก <https://www.brandbuffet.in.th/2017/12/media-landscape-changed-and-digital-media-fast-growing>.
- ปรมาภรณ์ เกษียรสินธุ์. (2555). *กลยุทธ์การสื่อสารในการสอนคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมระดับกลาง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประนอม โอทกานนท์, และจิราพร เกศพิชญวัฒนา (2537). *ความต้องการพยาบาลของผู้สูงอายุในชมรมและสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา อุปโยคิน, วิณา ศิริสุข, มัลลิกา มดีโก และสุรีย์ กาญจนวงศ์. (2541). *ไม้ใกล้ฝั่ง : สถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทย* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- บึงปอนด์ รักอำนวยกิจ, และพิริยะ ผลพิรุฬห์. (2550). *ความสุขกายสบายใจของคนเมือง*. นครปฐม: ประชากรและสังคม.
- พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. (2556). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พรพิสุทธิ์ ศรีธรรานนท์. (2552). *บทบาทและกระบวนการให้สถานภาพแก่บุคคลและสถาบันในรายการตลาดสดสนามเป้า* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ, ปาริชาติ พงษ์ชัยศรี, และชัชญาสุ์ ช่างเรียน. (2553). *ความสุขของคนไทยในเขตชนบท* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พุทธทาสภิกขุ. (2543). *ความสุขที่แท้*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- โพธิ์ชันนิง. (2558). *ช่องทีวีคนสูงวัย เซกเมนต์นี้ "อาร์เอส" จอง*. สืบค้น 25 มกราคม 2561, จาก <https://positioningmag.com/60832>.
- ภัสวดี นิตินทรสุนทร. (2546). *พฤติกรรมการสื่อสารองค์การ ใน เอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีและพฤติกรรมการสื่อสาร*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ภิญญาดา ชิตกุลมาศ. (2555). *การสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ที่นำเสนอกิจกรรมเชิงสุนทรีย์เพื่อส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มัลลิกา มดีโก, ปรีชา อุปโยคิน, สุรีย์ กาญจนวงศ์, และวิณา ศิริสุข. (2542). *ร่วมโพธิ์ร่มไทร: สถานภาพและบทบาทในสังคมของผู้สูงอายุ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มาตุรี อุไรรัตน์, และมาลี สบายยิ่ง. (2560). *การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษามูลนิธิสงเคราะห์คนชราอนาถา แห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา*. *วารสารรัฐสมิแล*, 38(1), 29-43.
- มารศรี นุชแสงพลี. (2532). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุ: ศึกษากรณีผู้สูงอายุในชุมชนบ่อนไก่ กรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2554). 4 มิติ ผู้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน. กรุงเทพฯ: ที่ คิว.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2558). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2557. สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ไมตรี ดิยะรัตน์. (2536). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ:

กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

รติมาศ นรจิตร์. (2558). นโยบายด้านรายการโทรทัศน์ในการขับเคลื่อนสังคมผู้สูงอายุขององค์กร สื่อโทรทัศน์และต้องการเนื้อหารายการโทรทัศน์ของผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รศรินทร์ เกรย์, ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ, และศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. (2549). ความสุขบนความ

พอเพียง: ความมั่นคงในบั้นปลายชีวิต. สืบค้น 6 ตุลาคม 2559, จาก

<http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/ConferenceII/Article/Article09.htm>.

รศรินทร์ เกรย์, วรชัย ทองไทย, และเรวดี สุวรรณนพเก้า. (2553). ความสุขเป็นสากล. กรุงเทพฯ: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.

รศรินทร์ เกรย์. (2556). มโนทัศน์ใหม่ของนิยามผู้สูงอายุ : มุมมองเชิงจิตวิทยาสังคม และสุขภาพ. นครปฐม: เดือนตุลา.

ระวี สัจจโสภณ. (2556). แนวคิดทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาภาวะพลัดพลังในผู้สูงอายุ. วารสาร เกษตรศาสตร์สาขาสังคมศาสตร์ 34, 471 – 490.

รักษพล สนิตยา, และวิราภรณ์ โพธิศิริ. (2554). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพจิตของผู้สูงอายุใน จังหวัดน่าน. ใน การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 3 (น. 55).

กรุงเทพฯ: เดือนตุลาคม.

รัตนา จักกะพาก, และระวี สัจจโสภณ (2554). สื่อเพื่อผู้สูงอายุในประเทศไทย : สภาพการณ์

ปัจจุบัน ความคาดหวัง แนวโน้มในอนาคตและการกำหนดยุทธศาสตร์เชิงรุก (รายงาน ผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). สืบค้น 30 กันยายน 2560, จาก

<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF>.

- เล็ก สมบัติ, ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, และธนิชกานต์ สักดาพร. (2554). *ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ: โยชน์กับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- วรรษัย ทองไทย. (2548). ความสุขที่วัดได้: ฐานคติใหม่ในการวัด. ใน *การประชุมวิชาการประชากรศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 19* (น. 443-463). กรุงเทพฯ: สมาคมนักประชากรไทย.
- วรรณรณ ดวงอุคม. (2555). การพัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดแพร่. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 18(34), 13-22
- วรรณวิสาข์ ไชยโย. (2555). ทรรศนะเรื่องความสุขในผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาบ้านวัยทองนิเวศน์. *วารสารมนุษยศาสตร์สาร*, 13(1), 16-30.
- วัชรานนท์ ทองเทพ. (2560). *สื่อไทยยุค 4.0 (1): สิ่งพิมพ์ยังชบเซา นักข่าวเลี้ยงตงงานเพิ่ม*. บีบีซีไทย. สืบค้น 11 พฤษภาคม 2560, จาก <http://www.bbc.com/thai/thailand-39176803>.
- วัชรกรณีย์ ชิวโสภิชญ. (2562). สังคมผู้สูงอายุ: ปัจจัยการตลาดที่เปลี่ยนไป. *วารสารมหาคูพานาคกรทรรศน์*, 6(1), 38-54.
- วิทิลักษณ์ จันทร์ชนสมบัติ. (2552). *ทัศนะต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุขของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาสาธารณสุข 40 บางแค* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิธมา ธรรมเจริญ. (2555). *อิทธิพลของปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในที่มีต่อความสุขของผู้สูงอายุ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ และคณะ. (2556). *รายงานการศึกษาโครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2550 – 2554)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิพรรณ ประจวบเหมาะ. (2553). *ภาพรวมประชากรสูงอายุในประเทศไทย*. ใน *ชีนตา วิชาวุธ (บก.), การทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2545-2550*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- วิภากร สิทธิศาสตร์ และสุชาดา สนวนุ่ม. (2550). *พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชนเขตความรับผิดชอบของ สถานีอนามัยบ้านเสาหิน ตำบลวัดพริก อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก* (รายงานผลการวิจัย). พิษณุโลก: วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี พุทธรังษิราช.
- วิลาวลัย บริรักษ์ และอรพรรณ ลอยฟู. (2555). *การใช้ชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุตำบลห้วยพระ อำเภอคอนตูม จังหวัดนครปฐม* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิณา ศิริสุข, ปรีชา อุปโยคิน, มัลลิกา มดีโก และสุรีย์ กาญจนวงศ์ (2542). *พ่อใหญ่แม่ใหญ่ :*

สถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศรีเมือง พลังฤทธิ์. (2547). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยตนเอง ครอบครัว และชุมชนจังหวัด*

พระนครศรีอยุธยา (ปริญญาณิพนธ์คุณภูิบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2538). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (พิมพ์ครั้งที่ 6).* กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศิรินนท์ กิตติสุขสถิต. (2553). *คุณภาพชีวิตและระดับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุไทย ใน สุขาตา ทวี*

สิทธิ์ สวรัย บุญขมานนท์ (บรรณาธิการ). ประชากรและสังคม 2553 : คุณค่าผู้สูงอายุใน

สายตาสังคมไทย. (147 – 165). นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล.

ศิริสุข นาคะเสนีย์. (2561). *พฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร.*

วารสารวิจัยรำไพพรรณี, 12(1), 39-48.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2557). *ประชากรสูงอายุไทย: ปัจจุบันและอนาคต.*

กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2557). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการประเมินคุณภาพเนื้อหา*

รายการในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์. ผู้แต่ง.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2556). *ภาพลักษณ์ของผู้สูงอายุไทย. สืบค้น 22 มิถุนายน 2560, จาก*

<https://www.nidapoll.nida.ac.th/index.php?op=polls-detail&id=199>.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2555). *สุขภาพคนไทย 2555: ความมั่นคงทางอาหาร เงินทองของ*

มายา ข้าวปลาสิของจริง. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2560). *ประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2560. สารประชากร*

มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้น 20 พฤศจิกายน 2560, จาก

<http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsrbeta/th/Gazette.aspx>.

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2553). *การจัดการความรู้และสังเคราะห์ แนวทางปฏิบัติของ*

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล: แนวปฏิบัติใน การบริการผู้สูงอายุ (พิมพ์ครั้งที่ 1).

นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้ง.

สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. (2548). *การดูแลรักษาโรคผู้สูงอายุแบบสหสาขาวิชา. นนทบุรี: ชุมชุม*

สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

- สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ. (2549). *โครงการวิจัยเรื่องการสำรวจและศึกษาภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ 4 ภาค ของไทย*. นนทบุรี: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สถิตพงศ์ ธนวิริยะกุล. (2556). *มโนทัศน์ใหม่ นิยามผู้สูงอายุและอายุเกษียณ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- สมเจตน์ เมฆพ่ายพ. (2552). *การผลิตรายการโทรทัศน์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์. (2544). *ความชรา ภาพร่าง และการใช้ชีวิตในเมือง ใน ปริตตา เกลิมเผ่า กอนันตกุล (บรรณาธิการ). ชีวิตชายขอบ : ตัวตนกับความหมาย : กรณีศึกษา เกย์หญิงรักหญิง คนชรา คนเก็บขยะ วัยรุ่น เด็กข้างถนน (138 – 183)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2539). *สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ: ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถณี อาชวานันทกุล. (2550). *คน(ไม่)สำคัญ*. กรุงเทพฯ: Openbook.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549.) *กรอบแนวคิดการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สามดีพรีนติ้งค์.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2554). *พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ.2494*. สืบค้น 30 กันยายน 2560, จาก http://www2.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/page/94_phrb_bamehncchbamnaay_2494_update_laasud.pdf.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2562). *กิจการโทรทัศน์ที่ใช้คลื่นความถี่: ผู้ได้รับอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์สำหรับการให้บริการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล*. สืบค้น 1 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://broadcast.nbtc.go.th/tvwave/tvdigitallic>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ความยากจนระดับประเทศและภาค: เส้นความยากจน (Poverty line) จำแนกตามภาคและเขตพื้นที่ ปี พ.ศ. 2531 - 2559 รายปี*. สืบค้น 5 กันยายน 2561, จาก http://social.nesdb.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=854&template=2R1C&yeartype=M&subcatid=59.

- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (องค์การมหาชน). (2560). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2560. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2553). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: เทพเพ็ญวานิชย์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2550). รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550. ผู้แต่ง.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2553). สัมมะโนประชากรและเคหะ. สืบค้น 14 มิถุนายน 2560, จาก <http://popcensus.nso.go.th>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). การสำรวจการใช้เวลาของประชากร พ.ศ. 2552. สืบค้น 3 กันยายน 2560, จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/useTime52FN.pdf>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). ผลการสำรวจประชากรสูงอายุ พ.ศ. 2557. สืบค้น 14 มิถุนายน 2560, จาก <http://service.nso.go.th/nso/web/survey/surpop2-1-1.html>.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). การสำรวจการใช้เวลาของประชากร พ.ศ. 2558. สืบค้น 3 กันยายน 2560, จาก <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/themes/files/useTimeReport58.pdf>.
- สำนักงานสำรวจสุขภาพประชาชนไทย. (2552). รายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 4 พ.ศ. 2551-2. กรุงเทพฯ: เดอะ กราฟิโก ซิสเต็มส์.
- สำนักพัฒนาสุขภาพจิต. (2555). คู่มือความสุข 5 มิติ สำหรับผู้สูงอายุ (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2560). สถิติ 2559 กรุงเทพฯ. สืบค้น 16 ธันวาคม 2560, จาก http://203.155.220.230/bmainfo/docs/statisticbook/stat_2559_thai.pdf.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2556). ชุดความรู้เพื่อการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สุกัญญา วชิรเพชรปราณี. (2553). บทบาทผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุขในชุมชนกิ่งเมืองจังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา, 16(1), 50-59.
- สุชาดา ทวีสิทธิ์. (2553). บทบรรณาธิการ: การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์เพื่อการวิจัยผู้สูงอายุ. ใน สุชาดา ทวีสิทธิ์ และสวรัย บุญยमानนท์ (บรรณาธิการ). ประชากรและสังคม 2553: คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย. นครปฐม: ประชากรและสังคม.

- สุธีรา บัวทอง, สุทธิพงษ์ สภาพอดด์, และศิริณา จิตต์จรัส. (2558). ผู้สูงอายุกับเหตุผลในการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ และสิ่งที่ต้องการเรียนรู้. วารสารศึกษาศาสตร์, 12(1, 2), 6-17.
- สุพัตรา ธารานุกูล. (2544). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุภาณี สุชนะนาคินทร. (2549). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสุขของประชาชน อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
- สุมนมาศ คำทอง. (2560). การวิเคราะห์ความอยู่รอดของอุตสาหกรรมที่วิดิจิทัล. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.
- สุรกุล เชนอบรม. (2541). วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย. กรุงเทพฯ. นิชนินแดนเวอร์ไทซ์กรุ๊ป.
- สุรพงษ์ โสชนะเสถียร. (2533). การสื่อสารกับสังคม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริยัณ ชูช่วย. 2545. การแสวงหาความสุขและคุณค่าของชีวิต กรณีศึกษาที่คนกลุ่มคนต่างวัยในกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุวดี เบญจวงศ์. (2541). ผู้สูงอายุ คนแก่และคนชรา: มิติทางสังคมและวัฒนธรรม. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง. (น. 54-60).
- เสาวภา พรศิริพงษ์ ชีรพงษ์ บุญรักษา, และสุภาพร ฤดีจำเริญ. (2550). ผู้สูงอายุไทย... สูงวัยอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 26(1-2), 132-143.
- เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, อรณิชา สว่างฟ้า, แคทเทอร์ริน เอ็ม พิซเซอร์, ฉัญจุติ เผ่าทวี, และกนกพร นิตยัณธิพฤกษ์. (2550). ความสุข: กระบวนทัศน์ใหม่สำหรับการพัฒนาและนโยบายสาธารณะ. บทสรุปจากการสังเคราะห์งานประชุมนานาชาติเรื่องความสุขและนโยบายสาธารณะ วันที่ 18-19 กรกฎาคม 2550 กรุงเทพฯ. สืบค้น 15 กันยายน 2560, จาก http://www.happysociety.org/uploads/HsoDownload/9/download_file.pdf.
- เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์. (2552). “การพัฒนาตัวชี้วัดเพื่อสะท้อนการพัฒนาเพื่อความสุขของสังคม”. ใน วารสารวิทยาการจัดการ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์. (2555). ก้าวอย่างใหม่ในการพัฒนา: คู่สังคมแห่งความสุข. สืบค้น 13 กันยายน 2560, จาก http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_204.pdf.

- เหมือนตะวัน สุทธิวิจิตร. (2559). *การเปิดรับ ความรู้ ทักษะและพฤติกรรมของผู้ชมรายการต่อ ดิจิทัลทีวีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิชัย มงคล, วัชณี หัตถพนม, ภัศรา เศรษฐ์โชคศักดิ์, วรรณประภา ชลอรกุล, ละเอียด ปัญโญใหญ่, และสุจิต สุวรรณชีพ. (2544). การศึกษาดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย (ระดับบุคคล). *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย 2544*, 46(3), 209-225.
- อมรา สุนทรธาดา และ สุพัตรา เลิศชัยเพชร. (2552). การลดลงของครอบครัวสามช่วงวัยใน สังคมไทย: นัยเชิงนโยบาย. ใน ชาย โพธิ์ธิดา และสุธาดา ทวีสิทธิ์ (บรรณาธิการ), *ประชากรและสังคม 2552: ครอบครัวไทยในสถานการณ์เปลี่ยนแปลงผ่านทางสังคม และ ประชากร*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัมพร เบญจพลพิทักษ์, กาญจนา วณิชรมณีย์, และพรณี ภาณุวัฒน์สุข. (2555). *คู่มือความสุข 5 มิติ สำหรับผู้สูงอายุ*. นนทบุรี: บียอนด์ พับลิชชิ่ง.
- อากาศรณ์ อำไพสัมพันธ์กุล. (2556). *สื่อสังคมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในสังคมไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อารีย์ มัยพงษ์, และเกื้อกุล ตาเย็น. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการเรียนรู้สื่อเทคโนโลยีของ ผู้สูงอายุในยุคหลอมรวมเทคโนโลยี*. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- Admission Premium สอบเข้ามหาวิทยาลัย. (2559). *ประเทศไทย 4.0 Thailand 4.0 คือ*. สืบค้น 24 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.admissionpremium.com/content/1377>.
- Oppy Club. (2550). *ตามไปดู “ผู้เฒ่าไฮเทค” ใครว่าผู้สูงอายุ... แก่เกินเรียน*. สืบค้น 13 กันยายน 2560, จาก <http://www.happyoppy.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=478802&Ntype=14>.

ภาษาต่างประเทศ

- Abbey, R., & Hude, S. (2009). No country for older people? Age and the digital divide. *Journal of Information, Communication & Ethics in Society*, 7 (4), 225-242.
- Alexandrova, A. (2005). Subjective Well-Being and Kahneman's Objective Happiness. *Journal of Happiness Studies*, 3, 301-324.

- Anthony, O.C. (2010). Managing Behavior and Emotional Issues in Older People. *The Social Science*, 5(5), 401–413.
- Antonovsky, A. (1982). *Health, stress and coping*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Argyle, M., & Martin, M. (1991). The psychological causes of happiness. In F. Strack, M. Argyle & N. Schwarz (Eds.), *Subjective Well-being an Interdisciplinary Perspective* (pp. 77-100). Oxford: Pergamon.
- Assael, H. (1998). *Consumer Behavior and Marketing Action* (6th ed.). Cincinnati, Ohio: South-Western.
- Assessing Well-Being. (2009). In E. Diener (Ed.). *Social Indicators Research (series 3a)*. Retrieved September 13, 2017, from <https://doi.org/10.1007/978-90-481>.
- Baldassare, M., Rosenfield, S., & Rook, K. (1984). The types of social relations predicting elderly well-being. *Research on Aging*, 6, 549-559.
- Bekhet, A. K., Zauszniewski, J. A., & Nakhla, W. E. (2008). Happiness: Theoretical and Empirical Considerations. *Nursing Forum*, 43, 12-23.
- Berlo, D. (1960). *The process of communication: An introduction to theory and practice*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Choi, H., Im, K.S., Lee, M., & Kim, J. (2007). Contribution to Quality of Life: A New Outcome Variable for Mobile Data Service. *Journal of the Association for Information Systems*, 8(12), 598-618.
- Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1980). Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: Happy and unhappy people. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 668-678.
- Csikszentmihalyi, M., & H. Jeremy. 2003. Happiness in everyday life: the use of experience sampling. *Journal of Happiness*, 4(2), 185-189.
- Defleur, M. (1989). *Theories of Mass Communication* (5th ed.). New York: Longman.
- Defleur, M. L., & Dennis, E. E. (2002). *Understanding Mass Communication*. (7th ed.) Boston: Houghton-Mifflin.
- Easterlin, R.A. (2006). Life cycle happiness and its sources: Intersections of psychology, economics and demography. *Journal of Economic Psychology*, 27, 463-482.

- Erikson, E.H., & Erikson, J.M. (1998). *The life cycle completed (extended version)*. New York: WW Norton.
- Gluscock A., & Feinman S. (1981). A Holocultural Analysis of Old Age. *Comparative Social Research*, 3, 311-333.
- Gray, R.S., Rukunnuaykit, P., Kittisuksathit, S., & Thongtha, V. (2008). Inner happiness among Thai elderly. *Journal of Cross Cultural Gerontology*. 23, 211-224.
- Greene, K., & Kremer, M. (2005). Predicting Exposure to and Liking of Media Violence: A Uses and Gratification Approach. *Communication Studies*, 56, 71-93.
- Haybron, D. M. (2003), What do we Want from a Theory of Happiness?. *Metaphilosophy*, 34, 305–329.
- Headey, B., & Wearing, A. (1989). Personality, life events, and subjective well-being: Toward a dynamic equilibrium model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 731-739.
- Hills, P., & Argyle, M. (2002). The Oxford Happiness Questionnaire: A compact scale for the measurement of psychological well-being. *Personality and Individual Differences*, 33, 1071-1082.
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1974). Utilization of Mass Communication by the Individual. In J. G. Blumler, & E. Katz (Eds.), *The Uses of Mass Communications: Current Perspectives on Gratifications Research* (pp. 19-31). Beverly Hills: Sage Publications.
- Katz, E., Gurevitch, M., & Haas, H. (1973). On the use of the mass media for important things. *American Sociological Review*, 38, 164-181.
- Klapper, J. T. (1960). *The Effects of Mass Communication*. Glencoe, Illinois : Free Press.
- Lasswell, H.D. (1948). The Structure and Function of Communication in Society, in Schramm, W. (Ed.). (1960). *Mass Communications* (2nd ed.). Urbana, IL: University of Illinois Press.
- Layard, R. (2007). *Happiness: Lessons from a New Science*. London: Intercontinental Literary agency.
- Mahon, N. E., & Yarcheski, A. (2002). Alternative theories of happiness in early adolescents. *Clinical Nursing Research*, 11(3), 306-323.

- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- McGregor, S. (2005), Structural adjustment programmes and human well-being, *International Journal of Consumer Studies*, 29, 3, 170-180.
- McQuail, D. (1987). *Mass Communication Theory*. London: Sage
- Merrill, J. C., & Lowenstein, R. L. (1971). *Media Message and Men*. New York: Longman.
- Merton, R. (1957). *Social Theory and Social Structure*. New York: Free Press.
- Miller, C. (1995). *Nursing Care of Older Adult Theory and Practice* (2 ed.). Philadelphia: J.B. Lippincott.
- Mujahid, G. (2006). *Population Ageing in East and South-East Asia: Current Situation and Emerging Challenges*. Bangkok: Thailand.
- Nanthamongkolchai S., Makapat K., Charupoonphol P., & Munsawaengsub C. (2007). Self-esteem of the elderly in rural area of Nakhon Sawan Province. *J Med Assoc Thai*, 90 (1), 155-59.
- Nettle, D. (2005). *Happiness: the science behind your smile*. Oxford University Press.
- Orimo, H., Ito, H., Suzuki, T., Araki, A., Hosoi, T., & Sawabe, M. (2006). Reviewing the definition of "elderly." *Geriatrics and Gerontology International*, 6(3), 149-158.
- Phillipson, C., & Barr, J. (2007) Social Theory and Social Change. In Bond, J., Peace, S., Dittmann-Kohli, F. and Westerhof, G.J. (eds.) *Aging in Society* (pp. 68 – 84). London: Sage.
- Pinquart, M., & Sorensen, S. (2000). In uences of socioeconomic status, social network, and competence on subjective well-being in later life: A meta-analysis. *Psychology and Aging*, 15, 187-224.
- Schramm, W. (1973). *Channel and Audience in Handbook of Communication*. Chicago: Renelly College.
- Shin, D.C., & Johnson, D.M. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social Indicators Research*, 5(4), 475–492.
- Triandis, H. C. (1971). *Attitude and attitude change*. New York: John Wiley & Sons.
- Uotinen, V., Rantanen, T., & Suutama, T. (2005). Perceived age as a predictor of old age mortality: A 13- year prospective study. *Age and Ageing*, 34(4), 368-372.

Van Manen, M. (1990). *Researching lived experience: Human science for an action sensitive pedagogy*. London: ON.

Wittmann, P. (2003). *A Guide to Happiness for the Third Millennium*. Chiang Mai: Sangsilp.

World Health Organization (WHO). (n.a). *Denition of an older or elderly person: Proposed Working De nition of an Older Person in Africa for the MDS Project*. Retrieved July 23, 2017, from <http://www.who.int/healthinfo/survey/ageingdefnolder/en/index.html>

Wright, C.R. (1960). Functional Analysis and Mass Communication. *Public Opinion Quarterly*, 24, 605–620.

ภาคผนวก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง ความต้องการ การเปิดรับ และความพึงพอใจ ในการใช้สื่อในยุคสังคม 4.0
ของผู้สูงวัยในเขตกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้เป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยประกอบการศึกษาระดับปริญญาตรี บัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ข้อมูลที่ได้จากท่านจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการสร้างเนื้อหาในสื่อต่าง ๆ ที่ให้ความสุขแก่ผู้สูงวัย ผู้วิจัยจะเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับตามจรรยาบรรณของนักวิจัยอย่างเคร่งครัด
2. กรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงหรือตามความคิดเห็นที่แท้จริงของท่านเพื่อความถูกต้องและสมบูรณ์ของงานวิจัย
3. การตอบแบบสอบถามนี้จะไม่ผลกระทบใด ๆ ต่อตัวท่าน ข้อมูลที่ได้จะใช้ประโยชน์เพื่อการวิจัยเท่านั้น
4. แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ
  - ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม (8 ข้อ)
  - ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อ (21 ข้อ)
  - ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับการประเมินความสุขจากการรับสื่อ (30 ข้อ)
  - ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการเนื้อหา (36 ข้อ)

ผู้ทำวิจัย

นายนวกัณฑ์ ธรรมชอบ

นักศึกษาระดับปริญญาเอก สาขาวิทยาศาสตร์

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ที่ตรงกับความเป็นจริงที่เกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

1.1) เพศ

1. ชาย

2. หญิง

1.2) อายุ

1. 60 – 69 ปี

2. 70 – 79 ปี

3. 80 ปี ขึ้นไป

1.3) ระดับการศึกษา

1. ไม่ได้เรียน

2. ประถมศึกษา

3. มัธยมศึกษา

4. ประกาศนียบัตร/ปวช./ปวส.

5. ปริญญาตรี

6. สูงกว่าปริญญาตรี

1.4) ท่านมีรายได้หรือไม่

1. มี

2. ไม่มี (ข้ามไปทำข้อ 1.7)

1.5) รายได้ของท่านมาจากแหล่งใด (ตอบได้ **มากกว่า 1 ข้อ**)

1. ประกอบอาชีพ

2. ครอบครัว/ญาติ

3.สวัสดิการรัฐ

4. เงินฝาก/เงินลงทุน

5. บำเหน็จ/บำนาญ

6. อื่น ๆ ระบุ ___

1.6) รายได้ข้างต้นของท่าน ประมาณกี่บาทต่อเดือน

1. ต่ำกว่า 5,001 บาท

2. 5,001 – 10,000 บาท

3. 10,001 – 15,000 บาท

4. 15,001 – 20,000 บาท

5. 20,001 – 25,000 บาท

6. 25,001 – 30,000 บาท

7. 30,001 – 35,000 บาท

8. 35,001 – 40,000 บาท

9. มากกว่า 40,000 บาท

1.7) สถานะ

1. โสด

2. สมรส

3. หม้าย / หย่าร้าง

1.8) จำนวนสมาชิกที่อยู่ด้วยกันภายในบ้าน รวมตัวท่านด้วย

1. 1 – 2 คน

2. 3 – 5 คน

3. 6 คน ขึ้นไป

ตอนที่ 2 การเปิดรับสื่อ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ของตัวเลือกที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด หรือกรอกข้อความที่ตรงกับตัวท่านลงในช่องว่าง

2.1) สื่อโทรทัศน์

2.1.1) ท่านรับชม “โทรทัศน์” หรือไม่ 1. ใช่ 2. ไม่ใช่ (ข้ามไปทำข้อ 2.2)

2.1.2) ท่านรับ-ชมรายการโทรทัศน์ประเภทไหน (โปรดระบุ) _____

2.1.3) ท่านให้ความสำคัญกับองค์ประกอบข้อใดมากที่สุดในการรับชมโทรทัศน์ (ตอบได้ ข้อเดียว)

☐ 1. ภาพ	☐ 2. นักแสดง/พิธีกร	☐ 3. วิธีการนำเสนอรายการ
☐ 4. เนื้อหาของรายการ	☐ 5. เทคนิคพิเศษของรายการ	

2.1.4) ท่านรับชมโทรทัศน์ช่วงเวลาใด (ตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	☐ 2. เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)
☐ 3. เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	☐ 4. สาย (09.01 น. – 12.00 น.)
☐ 5. บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	☐ 6. เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)
☐ 7. ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	☐ 8. กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)

2.1.5) เหตุผลที่ท่านรับชมโทรทัศน์เพื่ออะไร (ตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ความบันเทิง	☐ 2. แก้เหงา
☐ 3. ฆ่าเวลา	☐ 4. ติดตามข้อมูลข่าวสาร
☐ 5. ศึกษาหาความรู้	☐ 6. นำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน
☐ 7. ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	☐ 8. ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ
☐ 9. เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	☐ 10. อื่น ๆ ระบุ _____

2.2) สื่อวิทยุ

2.2.1) ท่านรับฟัง “วิทยุ” หรือไม่ 1. ใช่ 2. ไม่ใช่ (ข้ามไปทำข้อ 2.3)

2.2.2) ท่านรับฟังรายการวิทยุประเภทไหน (โปรดระบุ) _____

2.2.3) ท่านให้ความสำคัญกับองค์ประกอบข้อใดมากที่สุดในการรับฟังรายการวิทยุ (ตอบได้
ข้อเดียว)

☐ 1. ผู้ดำเนินรายการ/DJ/นักพากย์	☐ 2. เนื้อหาของรายการ
☐ 3. วิธีการนำเสนอรายการ	☐ 4. เพลง/ดนตรี/เสียงประกอบ

2.2.4) ท่านรับฟังวิทยุช่วงเวลาใด (ตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	☐ 2. เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)
☐ 3. เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	☐ 4. สาย (09.01 น. – 12.00 น.)
☐ 5. บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	☐ 6. เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)
☐ 7. ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	☐ 8. กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)

2.2.5) เหตุผลที่ท่านรับฟังรายการทางวิทยุเพื่ออะไร (ตอบได้ มากกว่า 1 ข้อ)

☐ 1. ความบันเทิง	☐ 2. แก้เหงา
☐ 3. ฆ่าเวลา	☐ 4. ติดตามข้อมูลข่าวสาร
☐ 5. ศึกษาหาความรู้	☐ 6. นำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน
☐ 7. ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	☐ 8. ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ
☐ 9. เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	☐ 10. อื่น ๆ ระบุ _____

2.3) สื่อสิ่งพิมพ์

2.3.1) ท่านอ่าน “สื่อสิ่งพิมพ์” (เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ฯลฯ) หรือไม่

☐ 1. ใช่	☐ 2. ไม่ใช่ (ข้ามไปทำข้อ 2.4)

2.3.2) ท่านอ่านหนังสือหรือสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทไหน (โปรดระบุ) _____

2.3.3) ท่านให้ความสำคัญกับองค์ประกอบใดมากที่สุดในการอ่านสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือ

หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ฯลฯ (ตอบได้ ข้อเดียว)

☐ 1. หน้าปก	☐ 2. นักเขียน / คอลัมนิสต์
☐ 3. ลีลาการเขียน	☐ 4. เนื้อหาสาระภายใน
☐ 5. ภาพประกอบ	☐ 6. ขนาดตัวอักษรและการจัดวาง

2.3.4) ท่านอ่านหนังสือหรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ช่วงเวลาใด (ตอบได้ **มากกว่า 1 ข้อ**)

☐ 1. ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	☐ 2. เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)
☐ 3. เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	☐ 4. สาย (09.01 น. – 12.00 น.)
☐ 5. บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	☐ 6. เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)
☐ 7. ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	☐ 8. กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)

2.3.5) เหตุผลที่ท่านเลือกอ่านสื่อสิ่งพิมพ์เพื่ออะไร (ตอบได้ **มากกว่า 1 ข้อ**)

☐ 1. ความบันเทิง	☐ 2. แก้เหงา
☐ 3. ฆ่าเวลา	☐ 4. ติดตามข้อมูลข่าวสาร
☐ 5. ศึกษาหาความรู้	☐ 6. นำไปปรับใช้กับชีวิตประจำวัน
☐ 7. ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	☐ 8. ประกอบการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ
☐ 9. เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น	☐ 10. อื่น ๆ ระบุ _____

2.4) สื่ออินเทอร์เน็ต

2.4.1) ท่านใช้สื่อ “อินเทอร์เน็ต” (เช่น เว็บไซต์ สื่อสังคมต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ออนไลน์ ทีวีออนไลน์ วิทยุออนไลน์ ฯลฯ) หรือไม่

☐ 1. ใช่	☐ 2. ไม่ใช่ (ข้ามไปทำข้อ 3)

2.4.2) ท่านใช้สื่ออินเทอร์เน็ตประเภทไหน (โปรดระบุ) _____

2.4.3) ท่านให้ความสำคัญกับองค์ประกอบข้อใดมากที่สุดในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต (ตอบได้ **ข้อเดียว**)

☐ 1. ขนาดตัวอักษรและการจัดวาง	☐ 2. ภาพนิ่ง
☐ 3. ภาพเคลื่อนไหว	☐ 4. เสียง
☐ 5. เนื้อหาสาระ	☐ 6. ข้อความเชื่อมโยง (Hypertext)

2.4.4) ท่านใช้สื่ออินเทอร์เน็ตช่วงเวลาใด (ตอบได้ **มากกว่า 1 ข้อ**)

☐ 1. ดึก (00.01 น. – 03.00 น.)	☐ 2. เช้ามืด (03.01 น. – 06.00 น.)
☐ 3. เช้า (06.01 น. – 09.00 น.)	☐ 4. สาย (09.01 น. – 12.00 น.)
☐ 5. บ่าย (12.01 น. – 15.00 น.)	☐ 6. เย็น (15.01 น. – 18.00 น.)
☐ 7. ค่ำ (18.01 น. – 21.00 น.)	☐ 8. กลางคืน (21.01 น. – 24.00 น.)

2.4.5) ท่านใช้อินเทอร์เน็ตด้วยเหตุผลใดบ้าง (ตอบได้ **มากกว่า 1 ข้อ**)

☐ 1. ความบันเทิง	☐ 2. แก้เหงา
☐ 3. ฆ่าเวลา	☐ 4. ติดตามข้อมูลข่าวสาร
☐ 5. ศึกษาหาความรู้	☐ 6. เป็นหัวข้อสนทนากับผู้อื่น
☐ 7. ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น	☐ 8. สื่อสารกับคนรู้จัก
☐ 9. ใช้เลือกซื้อสินค้าและบริการ	☐ 10. ค้นหาข้อมูล
☐ 11. หาเพื่อนใหม่	☐ 12. ทำให้เป็นคนทันสมัย
☐ 13. ใช้ตามกระแสสังคม	☐ 14. อื่น ๆ ระบุ _____

2.4.6) ท่านมีพฤติกรรมใดในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต **มากที่สุด** (ตอบได้ **ข้อเดียว**)

☐ 1. อ่าน/ฟัง/ดู เนื้อหา	☐ 2. เขียน/โพสต์	☐ 3. แชร์เนื้อหา

ตอนที่ 3 การประเมินความสุขจากการรับสื่อของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาคำถามและทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับความรู้สึกหรือความคิดเห็นของท่านที่มีต่อตัวท่าน

ความสุขจากการรับสื่อ หมายถึง ความสุขหรือความพึงพอใจของท่าน ที่ได้รับจากการชมโทรทัศน์ ฟังวิทยุ อ่านสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ หรือเล่นอินเทอร์เน็ตในปัจจุบัน

ความสุขต่อสื่อในปัจจุบันของท่าน	ระดับความรู้สึก / ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ความสุขด้านคุณค่า					
3.1 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านรู้สึกมีความภาคภูมิใจในตัวเอง					
3.2 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีความพอใจที่ได้มีอายุยืนยาว					
3.3 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีคุณค่าและประโยชน์ต่อคนในครอบครัวและคนรอบข้าง เช่น การเขียนหนังสือ ถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้ การพูดคุยให้คำปรึกษาผ่านทางโปรแกรมไลน์ หรือการได้รับการยกย่องผ่านเฟสบุคหรือสื่ออื่น ๆ เป็นต้น					
3.4 ท่านมีความสุขที่ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ของตัวเอง ไปยังบุคคลอื่นผ่านสื่อต่าง ๆ					
ความสุขด้านสุขภาพ					
3.5 ท่านสามารถหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเจ็บป่วย การป้องกัน การรักษา และสวัสดิการการรักษาได้จากสื่อต่าง ๆ					
3.6 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านสามารถจัดการเวลาในการออกกำลังกายและดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียง					
3.7 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดีขึ้น					
3.8 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพร่างกายที่เปลี่ยนแปลงไปตามอายุได้					
3.9 สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านลดความกังวลใจหรือทุกข์ทรมานเกี่ยวกับการเจ็บป่วยของท่าน					

ความสุขต่อสื่อในปัจจุบันของท่าน	ระดับความรู้สึก / ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
ความสุขด้านการดำเนินชีวิต					
3.10 เนื้อหาจากสื่อต่าง ๆ มีส่วนทำให้ท่านมีจิตใจที่สงบ มีทัศนคติต่อการดำรงชีวิตที่ดี และขอช่วยเหลือผู้อื่น					
3.11 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นและมั่นใจ					
3.12 ท่านรู้สึกสนุกเมื่ออยู่กับคนอื่นมากกว่านั่งดูโทรทัศน์หรือดูสื่อต่าง ๆ					
3.13 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านได้ใกล้ชิดหรือเข้าสังคมกับเพื่อนฝูงได้ดี					
3.14 สื่อต่าง ๆ ช่วยส่งเสริมให้ท่านได้ใกล้ชิด หรือได้ทำกิจกรรมกับคนในครอบครัวหรือคนที่ท่านรักอยู่เป็นประจำ ตัวอย่าง เช่น ไปพักผ่อน ทำบุญ ชื้อของ กินข้าว					
3.15 ท่านคิดว่าสื่ออย่าง โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือ อินเทอร์เน็ต หรืออื่น ๆ ช่วยให้ครอบครัวท่านมีความสุขได้					
ความสุขด้านเศรษฐกิจ					
3.16 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านมีเงิน มีทอง หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี					
3.17 สื่อต่าง ๆ ช่วยชี้ช่องทางทำมาหากินให้ท่าน					
3.18 สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านเข้าใจหลักเศรษฐกิจพอเพียง และมีความสุขบนความพอเพียงของตนเอง สามารถดำรงชีวิตได้ถึงแม้มีเงินมากหรือน้อย					
3.19 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยทำให้ท่านสามารถบริหารจัดการเรื่องการเงินของตัวท่านและคนในครอบครัวได้ดี					
3.20 สื่อต่าง ๆ มีส่วนช่วยส่งเสริมให้ท่านบริจาคเงิน ทำบุญ หรือทำทาน ทุกครั้งเมื่อมีโอกาส					
ความสุขด้านสติปัญญา					
3.21 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีความรู้และสติปัญญา					
3.22 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีประสิทธิภาพและความสามารถ					
3.23 ท่านรู้สึกพอใจในการพัฒนาตนเองโดยใช้สื่อต่าง ๆ					

ความสุขต่อสื่อในปัจจุบันของท่าน	ระดับความรู้สึก / ระดับความคิดเห็น				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
3.24 สื่อต่าง ๆ ช่วยทำให้ท่านได้รับประสบการณ์ใหม่					
3.25 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านมีเรื่องคุยกับคนอื่นได้มากขึ้น					
3.26 สื่อต่าง ๆ ทำให้ท่านทนคน ไม่ถูกโกง หรือโดนหลอก					
ความสุขโดยภาพรวม					
3.27 ท่านรู้สึกพอใจกับสื่อที่มีอยู่ในปัจจุบัน					
3.28 ท่านพอใจกับภาพของท่านหรือผู้สูงวัยที่สะท้อนผ่านสื่อ แค่ไหน					
3.29 ท่านหัวเราะเยาะขึ้นจากการรับสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ					
3.30 ท่านมีความสุขที่ได้บอกเล่าเรื่องราว ประสบการณ์ หรือ ระบายความรู้สึกผ่านสื่อต่าง ๆ					

ตอนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการเนื้อหาบนสื่อ

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาคำถามและทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับระดับความต้องการของท่าน

ความต้องการ	ระดับความต้องการ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
เนื้อหาด้านคุณค่า					
4.1 ต้องการให้มีเนื้อหาช่ยองคุณค่า ศักยภาพ และความสามารถของผู้สูงวัย					
4.2 ต้องการให้มีเนื้อหาเผยแพร่ความรู้ ความสามารถ หรือภูมิปัญญาของผู้สูงวัย					
4.3 ต้องการให้มีเนื้อหาสะท้อนปัญหาหรือความเป็นอยู่ที่ไม่สะดวกสบายของผู้สูงวัย					
4.4 ต้องการให้มีเนื้อหาเสริมสร้างทัศนคติ ศิลธรรม และคุณธรรม					
4.5 ต้องการให้มีเนื้อหาการสร้างคุณค่าให้ตนเอง					
เนื้อหาด้านสุขภาพ					
4.6 ต้องการให้มีเนื้อหาเรื่องโรคภัยไข้เจ็บและวิธีการพยาบาลสำหรับผู้สูงวัย					
4.7 ต้องการให้มีเนื้อหาการป้องกันและดูแลรักษาสุขภาพสำหรับผู้สูงวัย					
4.8 ต้องการให้มีเนื้อหาการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงวัย					
4.9 ต้องการให้มีเนื้อหาการให้คำปรึกษาด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิตจากแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญ					
4.10 ต้องการให้มีเนื้อหาการทำตัวให้ดูหนุ่มสาวหรืออ่อนกว่าวัย					
เนื้อหาด้านการดำเนินชีวิต					
4.11 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านการท่องเที่ยว ความบันเทิง และเพลง					
4.12 ต้องการให้มีเนื้อหากิจกรรมพิเศษทำมาว่ง เช่น งานประดิษฐ์ เย็บปักถักร้อย ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์					

ความต้องการ	ระดับความต้องการ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
4.13 ต้องการให้มีเนื้อหาการกินและการอยู่ สำหรับผู้สูงวัย					
4.14 ต้องการให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนา หลักคำสอน และ การทำจิตใจให้สงบ สำหรับผู้สูงวัย					
4.15 ต้องการให้มีเนื้อหาบอกเล่าแง่คิดหรือประสบการณ์ชีวิต ผู้ที่ประสบความสำเร็จ					
4.16 ต้องการให้มีเนื้อหาสร้างความรักความผูกพันระหว่างผู้ สูงวัยกับครอบครัว					
4.17 ต้องการให้มีเนื้อหาเพื่อแนะนำวิธีการเข้าสังคม					
เนื้อหาด้านเศรษฐกิจ					
4.18 ต้องการให้มีเนื้อหาชี้ช่องทางลงทุนหรือสร้างรายได้ สำหรับผู้สูงวัย					
4.19 ต้องการให้มีเนื้อหาสอนการประกอบอาชีพให้ผู้สูงวัย					
4.20 ต้องการให้มีเนื้อหาให้ความรู้ในการออมเงินสำหรับผู้ สูงวัย					
4.21 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ					
เนื้อหาด้านสติปัญญา					
4.22 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านสังคม ชุมชน โลก และ สิ่งแวดล้อม					
4.23 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านการเมือง					
4.24 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี สมัยใหม่					
4.25 ต้องการให้มีเนื้อหาด้านสิทธิของผู้สูงวัย					
4.26 ต้องการให้มีเนื้อหาสอนวิชาต่าง ๆ ให้ผู้สูงวัย เช่น ภาษา คณิตศาสตร์ กฎหมาย ฯลฯ					
ด้านช่องทางการสื่อสาร					
4.27 ต้องการให้มีช่องรายการโทรทัศน์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ					
4.28 ต้องการให้มีประเภทรายการวิทยุสำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ					
4.29 ต้องการให้มีสิ่งพิมพ์ที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงวัย โดยเฉพาะ					

ความต้องการ	ระดับความต้องการ				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
4.30 ต้องการให้มีเว็บไซต์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ					
4.31 ต้องการให้มีสื่อสังคมออนไลน์สำหรับผู้สูงวัยโดยเฉพาะ					
4.32 ต้องการมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อหา					
4.33 ต้องการมีส่วนช่วยคิดและช่วยวางแผนในการสร้างสรรค์และผลิตรายการ					
4.34 ต้องการมีช่องทางที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้					
4.35 ต้องการมีช่องทางที่สามารถโต้ตอบ สนทนา หรือสอบถามได้					

4.36 ท่านต้องการให้สื่อมีเนื้อหาอะไรอีกบ้างในการสร้างความสุขให้แก่ท่าน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

นายนวกัณฑ์ ธรรมชอบ

ประวัติการศึกษา

ปริญญาตรี หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (บท.บ.)

สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

ปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บท.ม.)

สาขาการตลาด (หลักสูตรภาษาอังกฤษ)

มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

นักระบบงานคอมพิวเตอร์ ระดับ 8

ฝ่ายสังคมและสิ่งแวดล้อม

การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

